

МВС УКРАЇНИ

**ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

С. В. Албул, С. Л. Дервянкін, О. В. Поліщук

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Одеса – 2015

УДК 343(477)(075.8)
ББК 67.9(4Укр)408я73
А-454

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
Протокол № 6 від «6» травня 2015 р.

Авторський колектив:

Албул С. В., перший проректор ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент. Член Союзу юристів України. Полковник міліції.

Дерев'янкін С. Л., декан факультету заочного навчання цивільних осіб Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент. Член Союзу юристів України. Полковник міліції у відставці.

Поліщук О. В., старший викладач кафедри кримінального процесу ОДУВС. Підполковник міліції.

Рецензенти:

Аленін Ю. П., завідувач кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор

Смоков С. М., професор кафедри кримінального процесу ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент.

А-454 Кримінальний процес України: навч. посібник / С.В. Албул, С.Л. Дерев'янкін, О.В. Поліщук – Одеса: ОДУВС, 2015. – 476 с.

У навчальному посібнику проведено аналіз сучасного кримінального процесуального законодавства України, висвітлюються основні засади кримінального провадження, міститься стислий виклад курсу кримінального процесуального права.

Навчальний посібник буде корисним для працівників підрозділів органів внутрішніх справ, курсантів та викладачів навчальних закладів та тренінгових центрів МВС України.

УДК 343(477)(075.8)
ББК 67.9(4УКР)408я73

© Албул С.В., Дерев'янкін С.Л., Поліщук О.В., 2015
© Оформлення ОДУВС, 2015

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО..	12
1.1. Кримінальне процесуальне право як галузь права.....	12
1.2. Завдання кримінального процесу (ст.2 КПК України).....	27
1.3. Дія Кримінального процесуального кодексу в просторі, часі та за колом осіб (ст.ст. 4, 5, 6 КПК України).....	27
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>28</i>
РОЗДІЛ 2. ЗАСАДИ (ПРИНЦИПИ) КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	30
2.1. Класифікація засад (принципів) кримінального провадження.....	30
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>44</i>
РОЗДІЛ 3. СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ.....	46
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>46</i>
РОЗДІЛ 4. СУД ТА ПІДСУДНІСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	47
4.1. Суд та здійснення правосуддя в кримінальному провадженні.....	47
4.2. Підсудність у кримінальному провадженні.....	50
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>53</i>
РОЗДІЛ 5. АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА ДОКУМЕНТООБІГУ.....	54
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>55</i>
РОЗДІЛ 6. СТОРОНА ОБВИНУВАЧЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	56
6.1. Прокурор та його повноваження.....	56
6.2. Орган досудового розслідування.....	60
6.3. Слідчий органу досудового розслідування.....	61
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>63</i>
РОЗДІЛ 7. СТОРОНА ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	64
7.1. Підозрюваний, обвинувачений у кримінальному провадженні.....	64
7.2. Захисник у кримінальному провадженні.....	67
7.3. Обов'язки захисника, його залучення, підтвердження повноважень.....	68
7.4. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні, відмова від захисника.....	70
7.5. Потерпілий і його представник у кримінальному провадженні.....	72
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>76</i>
РОЗДІЛ 8. ІНШІ УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ..	77
8.1. Заявник, цивільний позивач, відповідач у кримінальному провадженні.....	77

8.2. Свідок у кримінальному провадженні.....	79
8.3. Перекладач у кримінальному провадженні.....	82
8.4. Експерт та спеціаліст у кримінальному провадженні.....	83
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	86
РОЗДІЛ 9. ВІДВОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	87
9.1. Обставини, що виключають участь слідчого судді, судді або присяжного в кримінальному провадженні.....	87
9.2. Підстави для відводу прокурора, слідчого.....	88
9.3. Вирішення питання про відвід, його наслідки.....	89
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	91
РОЗДІЛ 10. ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ.....	92
10.1. Поняття доказів, належність та допустимість доказів.....	92
10.2. Доказування в кримінальному провадженні.....	95
10.3. Показання.....	97
10.4. Показання із чужих слів.....	99
10.5. Речові докази і документи.....	100
10.6. Висновок експерта.....	101
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	103
РОЗДІЛ 11. ФІКСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ. ПРОЦЕСУАЛЬНІ РІШЕННЯ.....	104
11.1. Форми фіксування кримінального провадження.....	104
11.2. Процесуальні рішення.....	108
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	109
РОЗДІЛ 12. ПОВІДОМЛЕННЯ, СТРОКИ, ПРОЦЕСУАЛЬНІ ВИТРАТИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	110
12.1. Поняття повідомлення в кримінальному провадженні.....	110
12.2. Поняття процесуальних строків у кримінальному провадженні та їх обчислення.....	111
12.3. Процесуальні витрати.....	113
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	117
РОЗДІЛ 13. ВІДШКОДУВАННЯ (КОМПЕНСАЦІЯ) ШКОДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ.....	118
13.1. Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому.....	118
13.2. Цивільний позов у кримінальному провадженні.....	119
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	120
РОЗДІЛ 14. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ І ПІДСТАВИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ.....	121
14.1. Види заходів забезпечення кримінального провадження.....	121
14.2. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід.....	122
14.3. Привід.....	126
14.4. Накладення грошового стягнення.....	128

14.5. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом.....	131
14.6. Відсторонення від посади.....	136
14.7. Тимчасовий доступ до речей і документів.....	139
14.8. Тимчасове вилучення майна.....	143
14.9. Арешт майна.....	145
14.10. Запобіжні заходи.....	149
14.11. Строк тримання під вартою.....	162
14.12. Зміна запобіжного заходу.....	163
14.13. Загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини.....	166
14.14. Затримання особи без ухвали слідчого судді, суду.....	168
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>171</i>
РОЗДІЛ 15. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ.....	173
15.1. Загальні положення досудового розслідування.....	173
15.2. Єдиний реєстр досудових розслідувань.....	175
15.3. Досудове розслідування злочинів і кримінальних проступків, підслідність.....	177
15.4. Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування, місце проведення досудового розслідування.....	184
15.5. Строки проведення досудового розслідування.....	186
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>187</i>
РОЗДІЛ 16. СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ, ВИДИ ТА ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ.....	188
16.1. Загальні вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій.....	188
16.2. Допит.....	189
16.3. Пред'явлення особи для впізнання.....	192
16.4. Проникнення до житла чи іншого володіння особи.....	194
16.5. Обшук.....	195
16.6. Огляд.....	197
16.7. Слідчий експеримент.....	200
16.8. Освідування особи.....	201
16.9. Проведення експертизи.....	203
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>205</i>
РОЗДІЛ 17. НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ.....	206
17.1. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій.....	207
17.2. Втручання у приватне спілкування.....	210
17.3. Інші види негласних слідчих (розшукових) дій.....	218
17.4. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій.....	228
17.5. Заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у доказуванні.....	230
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>236</i>

РОЗДІЛ 18. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ	237
<i>Питання для самоконтролю</i>	239
РОЗДІЛ 19. ЗУПИНЕННЯ ТА	
ВІДНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	240
<i>Питання для самоконтролю</i>	242
РОЗДІЛ 20. ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.	
ПРОДОВЖЕННЯ СТРОКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ...	243
20.1. Форми закінчення досудового розслідування	243
20.2. Звільнення особи від кримінальної відповідальності	247
<i>Питання для самоконтролю</i>	252
РОЗДІЛ 21. ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО	
РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	253
21.1. Загальні положення спеціального досудового розслідування	253
21.2. Клопотання слідчого, прокурора про здійснення	
спеціального досудового розслідування	253
21.3. Розгляд клопотання про здійснення	
спеціального досудового розслідування	254
21.4. Вирішення питання про здійснення	
спеціального досудового розслідування	254
21.5. Порядок вручення процесуальних документів підозрюваному	
при здійсненні спеціального досудового розслідування	255
<i>Питання для самоконтролю</i>	256
РОЗДІЛ 22. ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ З ОБВИНУВАЛЬНИМ АКТОМ,	
КЛОПОТАННЯМ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ	
ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО АБО ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ	257
22.1. Відкриття матеріалів іншій стороні	257
22.2. Обвинувальний акт і реєстр матеріалів досудового розслідування	259
22.3. Застосування примусових заходів	
медичного або виховного характеру	261
<i>Питання для самоконтролю</i>	262
РОЗДІЛ 23. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ	
КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ	263
23.1. Спрощене провадження	266
<i>Питання для самоконтролю</i>	268
РОЗДІЛ 24. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ	
ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	269
24.1. Оскарження ухвал слідчого судді	
під час досудового розслідування	271
24.2. Оскарження слідчим рішення, дій чи бездіяльності прокурора	272
<i>Питання для самоконтролю</i>	273
РОЗДІЛ 25. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ...	274

25.1. Підготовче провадження.....	274
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>276</i>
РОЗДІЛ 26. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД.....	277
26.1. Строки і загальний порядок судового розгляду.....	277
26.2. Наслідки неприбуття учасників судового розгляду в судове засідання.....	279
26.3. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження.....	285
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>287</i>
РОЗДІЛ 27. МЕЖІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ.....	288
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>291</i>
РОЗДІЛ 28. ПРОЦЕДУРА СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ.....	292
28.1. Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами, судові дебати, останнє слово обвинуваченого.....	299
28.2. Питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку.....	300
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>302</i>
РОЗДІЛ 29. СУДОВІ РІШЕННЯ, ВИДИ СУДОВИХ РІШЕНЬ.....	303
29.1. Виправлення описок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні, роз'яснення судового рішення.....	309
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>310</i>
РОЗДІЛ 30. СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ.....	311
30.1. Провадження в суді присяжних.....	312
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>316</i>
РОЗДІЛ 31. ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ.....	317
31.1. Право на апеляційне оскарження.....	317
31.2. Особливості апеляційного оскарження окремих судових рішень..	318
31.3. Порядок і строки апеляційного оскарження.....	319
31.4. Межі перегляду судом апеляційної інстанції, апеляційний розгляд....	321
31.5. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги.....	322
31.6. Підстави для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції.....	323
31.7. Недопустимість погіршення правового становища обвинуваченого....	328
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>329</i>
РОЗДІЛ 32. ПРАВО НА КАСАЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ.....	330
32.1. Порядок і строки касаційного оскарження.....	331
32.2. Межі перегляду судом касаційної інстанції, касаційний розгляд... 332	
32.3. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги.....	333
32.4. Судові рішення суду касаційної інстанції.....	334

<i>Питання для самоконтролю</i>	335
РОЗДІЛ 33. ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ	
ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ	336
33.1. Обов'язковість судових рішень Верховного Суду України.....	337
<i>Питання для самоконтролю</i>	338
РОЗДІЛ 34. ПРОВАДЖЕННЯ	
ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ	339
<i>Питання для самоконтролю</i>	340
РОЗДІЛ 35. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ	
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	341
35.1. Кримінальне провадження на підставі угод.....	341
35.2. Обставини, що враховуються прокурором	
при укладенні угоди про визнання винуватості.....	343
35.3. Наслідки укладення та затвердження угоди.....	344
35.4. Загальний порядок судового провадження на підставі угоди.....	344
35.5. Вирок на підставі угоди, наслідки невиконання угоди.....	347
35.6. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення.....	348
<i>Питання для самоконтролю</i>	351
РОЗДІЛ 36. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ	
ЩОДО ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ОСІБ	352
36.1. Особи, щодо яких здійснюється особливий порядок	
кримінального провадження.....	352
36.2. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх.....	354
36.3. Охорона державної таємниці під час кримінального провадження... 357	
36.4. Кримінальне провадження на території дипломатичних	
представництв, консульських установ України, на повітряному,	
морському чи річковому судні, що перебуває за межами України	
під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо	
це судно приписано до порту, розташованого в Україні.....	359
<i>Питання для самоконтролю</i>	360
РОЗДІЛ 37. ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ	
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	361
37.1. Умови відновлення втрачених матеріалів кримінального	
провадження.....	361
<i>Питання для самоконтролю</i>	362
РОЗДІЛ 38. ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ	363
<i>Питання для самоконтролю</i>	365
РОЗДІЛ 39. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	366
39.1. Загальні засади міжнародного співробітництва.....	366

39.2. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція).....	370
39.3. Порядок і умови перейняття кримінального провадження від іноземних держав.....	371
39.4. Підстави і порядок виконання вироків судів іноземних держав.....	372
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>373</i>
РОЗДІЛ 40. ОСОБЛИВИЙ РЕЖИМ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО, НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ АБО У РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ.....	374
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>381</i>
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	382
ПІСЛЯМОВА.....	389
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	391
ДОДАТКИ.....	407

*Присвячується пам'яті
доктора юридичних наук, професора
заслуженого юриста України
генерал-лейтенанта міліції
Волощука Анатолія Миколайовича*

ВСТУП

Правоохоронна діяльність – це державна правомірною діяльність, що полягає у захисті прав і свобод людини та громадянина, забезпеченню правопорядку і законності, захисту прав і законних інтересів державних та недержавних організацій, боротьбі зі злочинністю та іншими правопорушеннями.

Протидія злочинності потребує, перш за все, сучасного та досконалого нормативно-правового забезпечення. Прийняття у 2012 р. нового Кримінального процесуального кодексу України мало характер зобов'язання нашої держави перед Європейською спільнотою та повинне було стати підґрунтям для подальшого реформування цілої низки нормативно-правових актів, зокрема Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про міліцію», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про Службу безпеки України», «Про прокуратуру» тощо. Ще на стадії розроблення проект Кримінального процесуального кодексу України пройшов декілька міжнародних експертиз та обговорень.

В умовах реформування системи правоохоронних органів гостро постає питання підготовки фахівців нової формації, здатних забезпечувати права та свободи громадян, протидіяти кримінальним правопорушенням, усувати причини й умови, які їм сприяли. Питання актуалізується й тим, що з моменту набрання чинності Законом України «Про вищу освіту», вітчизняні освітяни зробили крок до формування нової парадигми освітнього процесу, яка в змозі забезпечувати належну якість освітньої діяльності, той рівень організації, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань.

Підготовка юристів-професіоналів є головним завданням юриди-

чних вищих навчальних закладів України. Для випускників навчальних закладів МВС України навчальна дисципліна «Кримінальний процес» без перебільшення є однією з фундаментальних, на якій фактично базується вся практична діяльність майбутніх працівників правоохоронних органів. Тому головною метою при розробці навчального посібника було прагнення авторського колективу відобразити у доступній для читача формі основні положення нового Кримінального процесуального кодексу України.

Роботу виконано відповідно до Плану заходів Міністерства внутрішніх справ, спрямованих на реалізацію норм Кримінального процесуального кодексу України, затвердженого наказом МВС України від 08.08.2012 № 685, Закону України від 11.07.2001 р. № 2623-III «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 № 275, теми наукових досліджень Одеського державного університету внутрішніх справ – «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування ОВС в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер – 0114U004015), теми наукової роботи кафедри кримінального процесу ОДУВС «Актуальні проблеми досудового розслідування» (державний реєстраційний номер – 0114U004018).

Навчальний посібник підготовлено колективом авторів – науковцями Одеського державного університету внутрішніх справ, які мають значний практичний досвід роботи в оперативних та слідчих підрозділах ОВС України, і може використовуватися при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Досудове слідство», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України», «Теоретичні основи доказування», «Організація роботи органів досудового слідства», «Негласні слідчі (розшукові) дії», «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ» тощо.

Автори сподіваються, що навчальний посібник буде корисним для практичних працівників правоохоронних органів, курсантів та викладачів навчальних закладів МВС України.

РОЗДІЛ 1.
КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО
ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА.
КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

1.1. Кримінальне процесуальне право як галузь права

У сфері боротьби зі злочинністю застосовуються різні засоби – економічні, соціально-політичні, правові. Серед останніх особливе місце займають кримінально-правові та кримінально-процесуальні засоби.

Для захисту особи, суспільства і держави від кримінальних правопорушень, забезпечення того, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, необхідно встановити фактичні обставини кримінального правопорушення, винуватість особи у його вчиненні та інші обставини, що мають значення для кримінального провадження. У цьому аспекті на основі багаторічного досвіду історично сформувалась чітко визначена системна діяльність у сфері розслідування кримінальних правопорушень, здійснення правосуддя в кримінальному провадженні та виконання судових рішень. Ця діяльність у загальному виді і є кримінальним процесом.

Вона детально врегульована законом і полягає у досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, судовому розгляді та вирішенні матеріалів кримінального провадження, виконанні судових рішень. Кримінально-процесуальну діяльність переважно здійснюють спеціально уповноважені державні органи та посадові особи: суд (суддя), слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, оперативні підрозділи. Саме вони надають їй цілеспрямований характер, визначають її напрями, тобто здійснюють кримінальне провадження.

У кримінальному процесі також беруть участь представники інших державних і громадських організацій, а також посадові, юридичні

та приватні особи, які займають у ньому чітко визначене процесуальне становище: підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, захисник, свідок, понятий, експерт, спеціаліст та інші.

Термін «процес» походить від латинського «processus» й означає рух, діяльність, просування вперед. У правозастосовній діяльності ці слова набувають іншого, дещо відмінного від буквального змісту значення, а саме: кримінальне провадження (досудове і судове) щодо кримінальних правопорушень (кримінальних проступків і злочинів). У цьому аспекті як синонім уживається поняття «кримінальне судочинство».

Поняття «кримінальний процес» вживають у таких значеннях.

Кримінальний процес як специфічний вид діяльності – це врегульована кримінально-процесуальним законом діяльність органів досудового розслідування, прокуратури і суду за участю інших фізичних та юридичних осіб, спрямована на розслідування кримінальних правопорушень, викриття осіб, які їх учинили, здійснення правосуддя в кримінальному провадженні, а також на вирішення питань, пов'язаних із виконанням судових рішень.

Кримінальний процес як галузь права (кримінальне процесуальне право) – це одна з галузей права України, сукупність правових норм, що регулюють діяльність органів досудового розслідування, прокуратури і суду, а також інших фізичних та юридичних осіб, що залучаються у сферу кримінального судочинства, під час кримінального провадження.

Кримінальний процес як галузь науки – це галузь правової науки, предметом дослідження якої є кримінально-процесуальне право, практика його застосування, а метою – вироблення рекомендацій щодо удосконалення законодавства та практики діяльності суб'єктів кримінального процесу.

Кримінальний процес як навчальна дисципліна – це дисципліна, яку вивчають у вищих навчальних закладах юридичного профілю, предметом якої є кримінально-процесуальне законодавство, практика його застосування, а також наука кримінального процесу.

Кримінальний процес як специфічний вид діяльності (кримінально-процесуальна діяльність). Діяльність органів досудового розслідуван-

ня, прокуратури та суду щодо розслідування кримінальних правопорушень і здійснення правосуддя в кримінальному провадженні має суспільно-правовий характер. Кримінальне правопорушення завжди завдає державі, суспільству, громадянам певної шкоди й це зобов'язує державні органи, на які покладено обов'язок вести боротьбу зі злочинністю, у межах своєї компетенції, здійснювати досудове розслідування в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення (за виключенням випадків, коли кримінальне провадження може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого) або в разі надходження заяви про вчинення кримінального правопорушення, а також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила (ст. 25 КПК).

Кримінальний процес – один із видів реалізації державної влади, специфіка якого обумовлена особливістю завдань у сфері боротьби зі злочинністю. Тому кримінальний процес є такою специфічною галуззю, у якій відображається правоохоронна функція держави.

Необхідність дослідження поняття кримінального процесу, з'ясування сутності цієї сфери людської діяльності сприяє правильному розумінню його завдань, структури, змісту та багатьох інших кримінально-процесуальних категорій: принципів (засад), доказів і доказування, заходів забезпечення кримінального провадження тощо.

Кримінально-процесуальне право – галузь права України, яка становить сукупність правових норм, що регулюють діяльність суду, прокуратури і органів досудового розслідування під час кримінального провадження.

Право покликане слугувати задоволенню інтересів громадян, їх об'єднань, держави і суспільства в цілому.

Значення:

- у соціальній цінності – полягає в тому, що вона втілює інтереси громадян у вільному від злочинності суспільному середовищі;

- в інструментальній цінності – один із проявів його загальносоціальної цінності – є регулятором суспільних відносин, що виникають у зв'язку з учиненням злочину;

- є інструментом розв'язання кримінально-правових конфліктів у державі.

Як самостійна галузь права України, кримінально-процесуальне право має специфічні предмет та метод правового регулювання.

Предметом кримінально-процесуального права є суспільні відносини, що виникають, розвиваються і припиняються у зв'язку з учиненням кримінального правопорушення і можуть існувати тільки в межах кримінального процесу.

Регулювання правовідносин здійснюється з використанням трьох методів: імперативного, диспозитивного і змагального. Домінує імперативний метод правового регулювання.

Тісно пов'язане з іншими галузями права та галузями знань. Найтіснішим є зв'язок кримінального процесуального права із загальною теорією права, конституційним правом, кримінальним правом, криміналістикою, оперативно-розшуковою діяльністю.

Кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Кримінального процесуального кодексу та інших законів України.

Порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України.

Кримінальний процес (кримінальне судочинство) – це діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності та реалізацію інших норм кримінального закону, охорону прав та законних інтересів учасників кримінального провадження та виконання інших завдань, які поставлені перед нею, що здійснюється на підставах і в порядку, передбачених кримінальним процесуальним законом.

Система стадій кримінального процесу

Діяльність органів досудового розслідування, прокуратури та суду здійснюється у певній послідовності та може поділятися на частини, що називають стадіями кримінального процесу.

Усі стадії кримінального процесу тісно пов'язані між собою, проте відрізняється одна від іншої безпосередніми завданнями, особливим колом учасників, специфікою процесуальних відносин, а також підсумковими рішеннями.

Стадії кримінального процесу – це відносно самостійні етапи кримінально-процесуальної діяльності, що характеризуються безпосередніми завданнями, специфічним колом суб'єктів процесуальної діяльності, властивою їм кримінально-процесуальною формою та підсумковими рішеннями.

Виділення певних частин кримінального провадження в стадії та відокремлення їх одна від одної ґрунтується на таких характерних ознаках:

- наявність завдань, властивих певній частині процесу;
- визначене коло суб'єктів, які здійснюють на певному етапі процесуальну діяльність;
- своєрідність процесуальної форми, у якій здійснюється ця діяльність;
- наявність підсумкового процесуального акта, у якому фіксується рішення про перехід кримінального провадження в наступну стадію процесу або про завершення провадження загалом.

Відповідно до чинного законодавства кримінальне провадження складається з певної кількості стадій, сукупність яких утворює систему стадій кримінального процесу, а саме:

- 1) досудове розслідування;
- 2) підготовче провадження;
- 3) судовий розгляд;
- 4) провадження в суді апеляційної інстанції (апеляційне провадження);
- 5) виконання судових рішень;
- 6) провадження в суді касаційної інстанції (касаційне провадження);
- 7) провадження у Верховному Суді України;
- 8) провадження за нововиявленими обставинами.

Досудове розслідування – це початкова стадія кримінального процесу, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 5 ст. 3 КПК).

У цій стадії компетентні державні органи (слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа):

- здійснюють процесуальну діяльність із прийняття та реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, приймають рішення про початок досудового розслідування;

- здійснюють досудове розслідування злочинів у формі досудового слідства, а кримінальних проступків – у формі дізнання.

Основними суб'єктами цієї стадії є слідчий, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий суддя, потерпілий, цивільний позивач, підозрюваний, обвинувачений, цивільний відповідач, захисник, представник, заявник, свідок, експерт та ін.

Підготовче провадження – це стадія кримінального процесу, у якій суддя одноособово за участю прокурора та інших учасників кримінального провадження (обвинуваченого, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника) здійснює процесуальну діяльність спрямовану на перевірку повноти і правильності проведеного досудового розслідування і вирішує питання про можливість розгляду матеріалів кримінального провадження по суті у судовому засіданні.

За результатами підготовчого судового засідання суддя приймає одне з таких рішень:

1) затверджує угоду або відмовляє в затвердженні угоди та повертає кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування;

2) закриває провадження у випадку встановлення підстав, передбачених законом;

3) повертає обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру або клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК;

4) направляє обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру або клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження;

5) призначає судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру або клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру.

Судовий розгляд – центральна стадія кримінального процесу, у якій суд колегіально або суддя одноособово за участю сторін судового провадження розглядає і вирішує матеріали кримінального провадження по суті, тобто вирішує питання про наявність чи відсутність діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа, про наявність складу кримінального правопорушення у цьому діянні, про наявність чи відсутність вини обвинуваченого в учиненні цього кримінального правопорушення, про необхідність призначення обвинуваченому покарання за вчинене ним кримінальне правопорушення та інші питання, передбачені законом.

Вирішуючи ці питання, суддя (суд) здійснює правосуддя. Таким чином, судовий розгляд є специфічною процесуальною формою здійснення правосуддя.

За результатами судового розгляду може бути прийнято одне з таких рішень:

- 1) вирок (обвинувальний або виправдувальний);
- 2) про закриття кримінального провадження;
- 3) про застосування чи незастосування примусових заходів медичного характеру;
- 4) про застосування чи незастосування примусових заходів виховного характеру.

Апеляційне провадження – це стадія кримінального процесу, у якій суд апеляційної інстанції переглядає судові рішення, які були ухвалені судами першої інстанції і не набрали законної сили, у зв'язку з поданою на них апеляційною скаргою.

За результатами такого перегляду суд апеляційної інстанції приймає одне з таких рішень:

- 1) залишає вирок або ухвалу без змін;
- 2) змінює вирок або ухвалу;
- 3) скасовує вирок повністю чи частково та ухвалює новий вирок;
- 4) скасовує ухвалу повністю чи частково та ухвалює нову ухвалу;
- 5) скасовує вирок або ухвалу і закриває кримінальне провадження;

б) скасовує вирок або ухвалу і призначає новий розгляд у суді першої інстанції.

Певну специфіку підсумкових рішень має ця стадія за наслідками апеляційного розгляду за скаргою на вирок суду на підставі угоди та за скаргою на ухвали слідчого судді (ст. 407 КПК).

Виконання судових рішень – це стадія кримінального процесу, у якій суд, що постановив рішення, вирішує всі питання, що виникають у зв'язку зі зверненням цього рішення до виконання, його фактичним виконанням, а у деяких випадках і після його виконання.

Касаційне провадження – це стадія кримінального процесу, у якій суд касаційної інстанції переглядає судові рішення суду першої та апеляційної інстанції у зв'язку з поданою на них касаційною скаргою.

Суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги має право:

- 1) залишити судові рішення без зміни, а касаційну скаргу – без задоволення;
- 2) скасувати судові рішення і призначити новий розгляд у суді першої чи апеляційної інстанції;
- 3) скасувати судові рішення і закрити кримінальне провадження;
- 4) змінити судові рішення.

Провадження у Верховному Суді України – це стадія кримінального процесу, у якій Верховний Суд України переглядає судові рішення в кримінальних справах із підстав:

- 1) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих же норм закону України про кримінальну відповідальність щодо подібних суспільно небезпечних діянь (крім питань призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності), що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень;
- 2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом (статті 444, 445 КПК).

За наслідками розгляду справи більшістю голосів від складу суду приймається одна з таких ухвал:

- 1) про повне або часткове задоволення заяви;
- 2) про відмову в задоволенні заяви.

Якщо Верховний Суд України установить, що судові рішення у справі, яка переглядається з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 445 КПК, є незаконним, він скасовує його повністю чи частково, змінює його і приймає нове судове рішення або направляє справу на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Якщо судове рішення у справі переглядається з підстави, визначеної п. 2 ч. 1 ст. 445 КПК, Верховний Суд України скасовує оскаржуване рішення повністю або частково і має право прийняти нове судове рішення або направити справу на новий розгляд до суду, який виніс оскаржуване рішення (ст. 455 КПК).

Провадження за нововиявленими обставинами – це стадія кримінального процесу, у якій судове рішення, що набрало законної сили, переглядається у зв'язку з нововиявленими обставинами, тобто такими обставинами, які не були відомі суду на час судового розгляду при винесенні судового рішення і які самі по собі або разом із раніше виявленими обставинами доводять неправильність вироку чи ухвали, що належить переглянути (ст. 459 КПК). Такими обставинами, зокрема, визнаються штучне створення або підроблення доказів, неправильність перекладу висновку і пояснень експерта, завідомо неправдиві показання свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, на яких ґрунтується вирок; зловживання слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду під час кримінального провадження та ін.

За наслідками такого провадження суд має право скасувати вирок чи ухвалу і прийняти новий вирок чи ухвалу або залишити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення.

Кримінальний процес не завжди проходить усі ці стадії. Він може завершитися, наприклад, у стадії досудового розслідування (підготовчого провадження) шляхом прийняття рішення про закриття кримінального провадження; у разі неподання апеляційних і касаційних скарг будуть відсутні стадії апеляційного та касаційного провадження; у разі відсутності підстав для провадження у Верховному Суді України та провадження за нововиявленими обставинами – будуть відсутні і ці стадії.

Історичні типи (форми) кримінального процесу

Під поняттям «тип» у сучасній науці розуміють предмет або явище, що містять риси, які повторюються у багатьох інших, подібних їм, явищах або предметах та вважаються типовими.

Типи (форми) кримінального процесу розрізняють залежно від того, які завдання стоять перед кримінальним процесом, як визначені повноваження та функції відповідних державних органів, наскільки у процесі представлені та захищені права людини, яка система доказів, на кого покладено обов'язок забезпечення доведеності вини особи, тощо.

У кримінальному процесі виділяють певні історичні форми кримінального процесу:

1. Обвинувальний (змагальний).

Обвинувальний (змагальний) тип кримінального процесу характеризується певними ознаками:

1. Наявність двох протилежних сторін: обвинувачення (кримінального переслідування) та захисту.

2. Процесуальна рівність сторін. Проте юридична рівність сторін не означає їх повне рівноправ'я. Справа в тому, що обвинувальну функцію виконують державні органи, які за своєю потужністю значно переважають сторону захисту. Тому, щоб змагальність була реальною, а не ілюзорною, сторона захисту наділяється додатковими правами, які відсутні у сторони обвинувачення. Сукупність таких прав отримала в теорії кримінального процесу назву «переваги захисту». Серед таких переваг захисту слід назвати презумпцію невинуватості та забезпечення доведеності вини, правило тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого тощо.

3. Наявний гласний та незалежний від сторін суд, який не має права брати на себе здійснення ні обвинувальної функції, ні функції захисту.

4. Головною рушійною силою змагального типу процесу є спір сторін із приводу обвинувачення.

Змагальний тип процесу має два різновиди, які він послідовно проходив у своєму історичному розвитку та які тією чи іншою мірою продовжують застосовуватися і в наш час у різних національних

правових системах. Це обвинувальний та позовний види змагального типу процесу.

Обвинувальний, або аккупаційний, вид процесу є змагальним, оскільки в ньому беруть участь сторони, і від того, хто з них отримує перемогу у спорі, залежить вирок суду. Проте така змагальність за своєю суттю є формальною. Адже значення мають лише зовнішні, по суті, сторонні для справи, фактори (наприклад фізична сила та витривалість під час випробувань обвинуваченого і обвинувача вогнем або водою; ордалії (судові поєдинки)).

Позовний вид змагального типу процесу містить два різновиди: приватно-позовний процес та публічно-позовний процес.

Приватно-позовний процес являє собою вид змагальності, який характеризується наявністю приватного обвинувача, рівноправ'ям сторін, рівномірним розподілом між ними тягаря доказування та пасивною роллю суду у доказуванні.

У публічно-позовному процесі обвинувачення підтримується офіційними особами в силу службового обов'язку, який переслідує мету встановити об'єктивну істину, але разом із тим вважає обвинуваченого невинуватим, усі сумніви тлумачаться на користь обвинуваченого, а тягар доказування покладається на обвинувача. Разом із тим суд у публічно-позовному процесі наділений субсидіарною (допоміжною) активністю, яка спрямована на відновлення рівноваги або забезпечення фактичної рівності сторін (наприклад, у разі процесуальної бездіяльності сторін має право викликати свідків, витребувати предмети та документи тощо).

2. Інквізиційний (слідчо-розшуковий).

Розшуковий тип кримінального процесу характеризується, за загальним правилом, такими ознаками:

1. Обвинувачення, захист, розгляд і вирішення кримінальної справи належать до компетенції одного і того ж органу державної влади (він міг мати формальну назву: слідчий, суддя тощо). Саме цей орган розпочинає досудове розслідування, установлює обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, застосовує заходи забезпечення кримінального провадження та приймає всі інші процесуальні рішення;

2. Відсутні процесуально самостійні сторони захисту і обвинувачення, отже, відсутня правова рівність сторін. Замість цього є предмет розслідування та підслідний. Причому підслідний виступає не суб'єктом кримінальних процесуальних відносин, а об'єктом впливу з боку органу розслідування.

3. Відсутні достатні гарантії для захисту прав та інтересів підсідного, оскільки завдання по їх забезпеченню покладено на орган розслідування, який сприймає такі гарантії як певну формальність, недотримання якої не спричиняє істотних негативних процесуальних наслідків.

4. Рушійною силою процесу є не спір, а безособова воля органу розслідування, веління закону.

5. Процесуальна діяльність державного органу не відділена від адміністративної.

6. Відсутня належна правова процедура.

До видів розшукового процесу відносять: 1) дізнання громади; 2) вотчинний суд (суд земле володільця, який користується правами суду над підпорядкованим йому населенням); 3) кримінально-адміністративна розправа (здійснювалася стосовно всього населення цивільною чи військовою адміністрацією, або спеціальним поліцейським органом та була типовою для деспотичних держав, жорстких окупаційних режимів); 4) військово-польовий суд (являє собою надзвичайну судову процедуру в діючій армії, що перебуває в похідно-бойових умовах, тому досудове розслідування та збір доказів практично не проводилися через відсутність часу та реальну небезпеку з боку ворога; розгляд справи провадився суддями, які призначалися із числа офіцерів та відсутності прокурора і захисника); ассиза (засідання, зібрання) (є певним компромісом між дізнанням громади і кримінально-адміністративною розправою, оскільки у суді присутній не лише так званий місцевий елемент, але є і представництво центральної влади); 6) інквізиційний процес; 7) слідчий процес (бюрократичний вид розшукового процесу, характерними ознаками якого були раціональність, безособовість, сувора регламентованість процедур, перевага форми над змістом, опосередкованість дослідження доказів, скасування тортур задля отримання доказів).

Розглянемо інквізиційний процес.

У Західній Європі інквізиційний процес почав формуватися як релігійний, канонічний (X-XV ст.ст.), пізніше він став світським, державним. Середні віки ознаменувалися прийняттям у Західній Європі низки нормативних актів, які завершили створення інквізиційної системи кримінального провадження. Кримінальне уложення імператора Карла V відоме під назвою «Кароліна» (1532 р.).

Інквізиційний процес проіснував у Франції до Великої буржуазної революції 1789 р., в Австрії – до прийняття Статуту кримінального судочинства 1873 р., у Німеччині – до введення імперського Статуту 1876 р., у Росії – до судової реформи 1864 р.

Для інквізиційного процесу характерні такі риси:

1. Приводом до початку кримінального провадження був донос.
2. Розрізняли загальне слідство, яке призначалося для з'ясування питання про те, чи мала місце досліджувана подія (дія) та чи містить вона склад правопорушення, після чого провадилося слідство проти конкретної особи, під час якого збиралися докази винуватості цієї особи.
3. Суд був відділений від адміністрації, але, з іншого боку, і відповідальний перед нею.
4. Інквізиційний процес, на відміну від інших видів розшукового процесу, був достатньо детально нормативно врегульований.
5. Провадження було таємним та письмовим. Публіка в засідання, як правило, не допускалася, зате скликалися для спостереження за виконанням вироку.
6. Панувала формальна система доказів у найбільш грубій та суворій формі, оскільки за основу доказування бралось визнання особи, отримане під тортурами. В основу формальної системи доказів були покладені приблизні, наївні узагальнення та спостереження (наприклад, переконання, що невинуватий ніколи не стане обмовляти самого себе), а також релігійні та класові міркування (показання заможних, іменитих, духовних мали більшу цінність).
7. Функції обвинувачення, захисту та правосуддя надавалися одній особі. Отже, змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості відсутні, захисник не допускався. Суд виходив із презумпції винуватості. Тому,

якщо особа стверджувала, що невинувата, тягар доказування невинуватості покладался саме на неї.

8. Розрізняли вироки обвинувальні, виправдувальні та ті, які залишали засудженого під підозрою. Таке залишення під підозрою на все життя кидало тінь на репутацію особи, вину якої не вдалося встановити.

9. Перегляд вироку могли ініціювати лише відповідні посадові особи держави («ревізія»).

Радикальні судові реформи XVIII–XIX ст.ст., епоха буржуазних революцій ознаменувалися відмежуванням судової влади від законодавчої та виконавчої, від суддів вимагали підкорення лише закону; відмовилися від теорії формальних доказів; запроваджувалася оцінка доказів за внутрішнім переконанням суддів. Так, Наполеон за допомоги видатних юристів за досить короткий строк (1801-1810 рр.) розробив Цивільний, Цивільний процесуальний, Кримінальний, Кримінальний процесуальний кодекси та Торгове уложення, які стали основою європейського законодавства на півтори сотні років. У фарватері світового історичного прогресу йшла і Росія, де в 1864 р. було прийнято найвидатніші пам'ятки правової культури – Статут цивільного судочинства, Статут кримінального судочинства. Наведене й обумовило становлення сучасного для того часу кримінального судочинства.

3. Змішаний (континентальний).

Змішаний тип процесу також є одним з історичних типів кримінального процесу, що поєднує риси розшукового і змагального типів процесів. З одного боку, у ньому виражені демократичні засади судового розгляду (усність, гласність, змагальність, безпосередність), а з другого – елементи більш ранніх типів кримінального процесу, що проявляється у вигляді різних обмежень процесуальних прав підозрюваного (обвинуваченого) і захисника на досудовому розслідуванні (одночасне виконання слідчих функцій розслідування та прийняття рішення з низки питань і у провадженні в цілому). Змішаний тип кримінального процесу існує в сучасних Німеччині, Франції та деяких інших країнах Європи.

У XXI ст. намітилася тенденція запровадження *відновлювального правосуддя*, завдання якого вбачають не в тому, щоб домогтися встановлення істини будь-якою ціною та засудити особу, а в забезпеченні

права особи та ресоціалізації винного, досягненні компромісу між обвинуваченим та потерпілим (наприклад, шляхом укладення угоди про примирення).

Тому можна стверджувати, що на сучасному історичному етапі в Україні панує змішаний тип кримінального процесу з окремими елементами відновлювального правосуддя.

Кримінально-процесуальна форма – це визначений законом порядок кримінального провадження загалом, порядок виконання окремих процесуальних дій та порядок прийняття процесуальних рішень.

Функції кримінального процесу (кримінально-процесуальні функції) – це визначені законом основні напрями кримінально-процесуальної діяльності.

У кримінальному процесі виділяють такі три основні функції:

- 1) функція обвинувачення;
- 2) функція захисту;
- 3) функція вирішення кримінального провадження по суті (правосуддя).

Основними їх справедливо називають тому, що вони завжди виявляються в центральній стадії процесу – стадії судового розгляду і визначають змагальну побудову судового провадження.

Функції кримінального процесу завжди виконують певні суб'єкти процесу. Так, функцію обвинувачення, зокрема, здійснює прокурор, слідчий, потерпілий та ін. Функцію захисту – підозрюваний, обвинувачений, захисник та ін. Виключним суб'єктом реалізації функції правосуддя є суд (суддя).

Формами реалізації процесуальних функцій є: прийняття рішень; виконання дій; участь у провадженні процесуальних дій.

Кримінально-процесуальні правовідносини – це відносини між учасниками кримінального провадження, що виникають, припиняються або змінюються на підставі норм кримінального процесуального права.

Суб'єктами кримінально-процесуальних відносин є фізичні та юридичні особи – учасники кримінального провадження.

Кримінальні процесуальні гарантії – це сукупність встановлених законом правових норм, що забезпечують виконання завдань криміна-

льного провадження та надають можливість суб'єктам кримінального процесу виконувати обов'язки та реалізовувати права.

1.2. Завдання кримінального процесу (ст. 2 КПК України)

Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

1.3. Дія Кримінального процесуального кодексу в просторі, часі та за колом осіб (ст.ст. 4, 5, 6 КПК України)

У просторі (ст. 4 КПК України). Кримінальне провадження на території України здійснюється незалежно від місця вчинення кримінального правопорушення.

Кримінальне процесуальне законодавство України застосовується також при здійсненні провадження щодо кримінальних правопорушень, учинених на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

Якщо міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, передбачено поширення юрисдикції України на особовий склад Збройних сил України, який перебуває на території іншої держави, то провадження щодо кримінальних правопорушень, учинених на території іншої держави стосовно особи з

такого особового складу, здійснюється в окремому порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом.

При виконанні на території України окремих процесуальних дій за запитом (дорученням) компетентних органів іноземних держав у рамках міжнародного співробітництва застосовуються положення Кодексу. На прохання компетентного органу іноземної держави під час виконання на території України таких процесуальних дій може застосовуватися процесуальне законодавство іноземної держави, якщо це передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого міжнародного договору України – за умови, що дане прохання не суперечить законодавству України.

У часі (ст. 5 КПК України). Процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається згідно з положеннями, чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення.

Допустимість доказів визначається положеннями закону, які були чинними на момент їх отримання.

За колом осіб (ст. 6 КПК України). Кримінальне провадження здійснюється щодо будь-якої особи, крім випадків необхідності забезпечення безпеки осіб, щодо малолітніх осіб та деяких інших передбачених законом випадків.

Кримінальне провадження щодо особи, яка користується дипломатичним імунітетом, може здійснюватися лише за згодою такої особи або за згодою компетентного органу держави (міжнародної організації), яку представляє така особа, у порядку, передбаченому законодавством України та міжнародними договорами України.

Питання для самоконтролю

1. *Укажіть, у яких значеннях уживається поняття «кримінальний процес».*
2. *Визначте систему стадій кримінального процесу. Надайте їх характеристики.*
3. *Назвіть типи (форми) кримінального процесу. Якими ознаками характеризується кожний з них.*
4. *Розкрийте поняття і значення кримінально-процесуальної форми.*

5. *Дайте характеристику кримінально-процесуальним функціям.*
6. *Дайте поняття системи кримінально-процесуальних гарантій.*
7. *Визначте завдання кримінального процесу.*
8. *Проаналізуйте дію кримінального процесуального законодавства в часі.*
9. *Окресліть коло осіб, щодо яких здійснюється кримінальне провадження за правилами кримінального процесуального законодавства України.*
10. *Розкрийте особливості застосування кримінального процесуального законодавства України щодо осіб, які користуються дипломатичним імунітетом.*

РОЗДІЛ 2. ЗАСАДИ (ПРИНЦИПИ) КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Засади кримінального провадження – це закріплені в правових нормах вихідні положення, що виражають панівні в державі політичні та правові ідеї і визначають суть діяльності сторін обвинувачення і захисту та суду щодо досудового розслідування і судового провадження.

Залежно від певних ознак засади кримінального провадження поділяють на кілька груп.

За юридичною силою джерела, у якому вони закріплені, засади поділяють на:

- *конституційні* – закріплені в Конституції (головним чином, у розділі II та в ст. 129 КПК);

- *спеціальні (інші)* – закріплені в законах, насамперед у кПК.

Залежно від поширюваності на галузі права засади поділяються на:

- *загальноправові*, тобто ті, що діють у всіх галузях права (наприклад, засада верховенства права), але виявляють себе з певними особливостями в кримінальному процесуальному праві;

- *міжгалузеві* – діють у кількох процесуальних галузях права (наприклад, засада змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості) і також особливим чином – у кримінальному процесуальному праві;

- *галузеві* – діють лише у межах кримінального провадження (наприклад, засада забезпечення права на захист).

2.1. Класифікація засад (принципів) кримінального провадження

Зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, до яких, зокрема, належать:

- 1) верховенство права;
- 2) законність;

- 3) рівність перед законом і судом;
- 4) повага до людської гідності;
- 5) забезпечення права на свободу та особисту недоторканність;
- 6) недоторканність житла чи іншого володіння особи;
- 7) таємниця спілкування;
- 8) невтручання у приватне життя;
- 9) недоторканність права власності;
- 10) презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини;
- 11) свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї;
- 12) заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те ж правопорушення;
- 13) забезпечення права на захист;
- 14) доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень;
- 15) змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 16) безпосередність дослідження показань, речей і документів;
- 17) забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності;
- 18) публічність;
- 19) диспозитивність;
- 20) гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами;
- 21) розумність строків;
- 22) мова, якою здійснюється кримінальне провадження.

Зміст та форма кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, з урахуванням особливостей, установлених законом.

Сторона обвинувачення зобов'язана використати всі передбачені законом можливості для дотримання прав підозрюваного чи обвинуваченого (зокрема, права на захист, на доступ до правосуддя, таємницю спілкування, невтручання у приватне життя) у разі здійснення кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*).

Верховенство права (ст. 8 КПК України)

Верховенство права – це правове положення, згідно з яким усі учасники кримінального провадження, їхні права і свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду.

Кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Законність (ст. 9 КПК України)

Законність – це правове положення, згідно з яким всі учасники кримінального провадження повинні виконувати приписи норм кримінального процесуального та інших галузей права.

Під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, КПК України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства.

Прокурор, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

Закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати КПК України. При здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить КПК України.

У разі якщо норми КПК України суперечать міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, застосовуються положення відповідного міжнародного договору України.

Кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

У випадках, коли положення КПК України не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження.

Рівність перед законом і судом (ст. 10 КПК України)

Рівність перед законом і судом – це правове положення, згідно з яким не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками.

У випадках і порядку, передбачених КПК України, певні категорії осіб (неповнолітні, іноземці, особи з розумовими і фізичними вадами тощо) під час кримінального провадження користуються додатковими гарантіями.

Повага до людської гідності (ст. 11 КПК України)

Повага до людської гідності – це правове положення, згідно з яким посадові особи державних органів, які здійснюють кримінальне провадження, зобов'язані ставитися з повагою до кожної людини, яка залучається до провадження.

Під час кримінального провадження повинна бути забезпечена повага до людської гідності, прав і свобод кожної особи.

Забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність.

Кожен має право захищати усіма засобами, що не заборонені законом, свою людську гідність, права, свободи та інтереси, порушені під час здійснення кримінального провадження.

***Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність
(ст. 12 КПК України)***

Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність – це правове положення, згідно з яким під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення в учиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку, передбачених законом.

Кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення в учиненні кримінального правопорушення або інакше позбавлено свободи, повинен бути в найкоротший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність та обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення свободи та подальшого тримання. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин із моменту затримання їй не вручено вмотивованого судового рішення про тримання під вартою.

Про затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб, а також про її місце перебування має бути негайно повідомлено її близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

Кожен, хто понад строк тримається під вартою або позбавлений свободи в інший спосіб, має бути негайно звільнений.

Затримання особи, узяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб під час кримінального провадження, здійснене за відсутності підстав або з порушенням порядку тягне за собою відповідальність, установлену законом.

***Недоторканність житла чи іншого володіння особи
(ст. 13 КПК України)***

Недоторканність житла чи іншого володіння особи – це правове положення, згідно з яким не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим судовим рішенням.

Під житлом треба розуміти:

- особистий будинок з усіма приміщеннями, які призначені для постійного чи тимчасового проживання в них, а також ті приміщення,

які хоча й не призначені для постійного чи тимчасового проживання в них, але є складовою будинку;

- будь-яке житлове приміщення, незалежно від форми власності, яке належить до житлового фонду і використовується для постійного або тимчасового проживання (будинок, квартира в будинку будь-якої форми власності, окрема кімната у квартирі тощо);

- будь-яке інше приміщення або забудова, які не належать до житлового фонду, але пристосовані для тимчасового проживання (дача, садовий будинок тощо).

Як «інше володіння» слід розуміти такі об'єкти (природного походження та штучно створені), які за своїми властивостями дають змогу туди проникнути і зберегти або приховати певні предмети (речі, цінності). Ними можуть бути, зокрема, земельна ділянка, сарай, гараж, інші господарські будівлі та інші будівлі побутового, виробничого та іншого призначення, камера сховища вокзалу (аеропорту), індивідуальний банківський сейф, автомобіль.

Таємниця спілкування (ст. 14 КПК України)

Таємниця спілкування – це правове положення, згідно з яким всім громадянам гарантується таємниця і недоторканність їхньої кореспонденції, телефонних розмов та інших форм спілкування.

Під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування.

Втручання у таємницю спілкування можливе лише на підставі судового рішення з метою виявлення та запобігання тяжкому чи особливо тяжкому злочину, установлення його обставин, особи, яка вчинила злочин, якщо в інший спосіб неможливо досягти цієї мети.

Інформація, отримана внаслідок втручання в спілкування, не може бути використана інакше як для виконання завдань кримінального провадження.

Невтручання у приватне життя (ст. 15 КПК України)

Під час кримінального провадження кожному гарантується невтручання у приватне (особисте і сімейне) життя.

Ніхто не може збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію про приватне життя особи без її згоди.

Інформація про приватне життя особи не може бути використана інакше як для виконання завдань кримінального провадження.

Кожен, кому наданий доступ до інформації про приватне життя, зобов'язаний запобігати розголошенню такої інформації.

Недоторканність права власності (ст. 16 КПК України)

Недоторканність права власності – це правове положення, згідно з яким ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, а конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, установлених законом.

Позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження здійснюється лише на підставі вмотивованого судового рішення.

На підставах та в порядку, передбачених законом, допускається тимчасове вилучення майна без судового рішення.

Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини (ст. 16 КПК України)

Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини – це правове положення, згідно з яким особа вважається невинуватою в учиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведена і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом.

Підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи.

Поводження з особою, вина якої в учиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою.

Свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї (ст. 18 КПК України)

Свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї – це правове положення, згідно з яким жодна

особа не може бути примушена визнати свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення або примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення в учиненні нею кримінального правопорушення.

Кожна особа має право не говорити нічого з приводу підозри чи обвинувачення проти неї, у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання, а також бути негайно повідомленою про ці права.

Жодна особа не може бути примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення в учиненні її близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення.

Заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те ж правопорушення (ст. 19 КПК України)

Заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те ж правопорушення – це правове положення, згідно з яким ніхто не може бути двічі обвинуваченим або покараним за кримінальне правопорушення, за яким він був виправданий або засуджений на підставі вироку суду, що набрав законної сили.

Кримінальне провадження підлягає негайному закриттю, якщо стане відомо, що по тому ж обвинуваченню існує вирок суду, який набрав законної сили.

Забезпечення права на захист (ст. 20 КПК України)

Забезпечення права на захист – це правове положення, згідно з яким посадові особи, які здійснюють кримінальне провадження, зобов'язані забезпечити підозрюваному, обвинуваченому, засудженому, виправданому сукупність процесуальних прав, завдяки яким вони отримують можливість захищатися передбаченими законом способами від підозри та обвинувачення.

Підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права.

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.

У випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, підозрюваному, обвинуваченому правова допомога надається безоплатно за рахунок держави. Участь у кримінальному провадженні захисника підозрюваного, обвинуваченого, представника потерпілого не звужує процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого.

***Доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень
(ст. 21 КПК України)***

Доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень – це правове положення, згідно з яким кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону.

Вирок та ухвала суду, що набрали законної сили, є обов'язковими і підлягають безумовному виконанню на всій території України.

Кожен має право на участь у розгляді в суді будь-якої інстанції справи, що стосується його прав та обов'язків. Здійснення кримінального провадження не може бути перешкодою для доступу особи до інших засобів правового захисту, якщо під час кримінального провадження порушуються її права, гарантовані Конституцією України та міжнародними договорами України.

Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості (ст. 22 КПК України)

Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості – це правове положення, згідно з яким двом рівноправним сторонам (обвинувачення і захисту) забезпечується можливість брати активну участь у дослідженні обставин кримінального провадження перед незалежним арбітром – судом, який не може здійснювати інших функцій, крім функції правосуддя.

Кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими законом.

Сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав.

Під час кримінального провадження функції державного обвинувачення, захисту та судового розгляду не можуть покладатися на один і той же орган чи службову особу.

Повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального правопорушення, звернення з обвинувальним актом та підтримання державного обвинувачення в суді здійснюється прокурором. Повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального правопорушення може здійснюватися слідчим за погодженням із прокурором, а обвинувачення може підтримуватися потерпілим, його представником.

Захист здійснюється підозрюваним або обвинуваченим, його захисником або законним представником.

Суд, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків.

***Безпосередність дослідження показань, речей і документів
(ст. 23 КПК України)***

Безпосередність дослідження показань, речей і документів – це правове положення, згідно з яким на суддів покладається обов'язок вирішувати кримінальне провадження не за паперами, наданими сторонами, а, головним чином, на підставі того, що кожному судді самому безпосередньо доведеться почути, побачити і з'ясувати у судовому засіданні.

Суд досліджує докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно.

Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду. Суд може прийняти як доказ показання осіб, які не

дають їх безпосередньо в судовому засіданні, лише у випадках, передбачених законом.

Сторона обвинувачення зобов'язана забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом.

Забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності (ст. 24 КПК України)

Забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності – це правове положення, згідно з яким кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого.

Гарантується право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді.

Публічність (ст. 25 КПК України)

Публічність – це правове положення згідно з яким прокурор, слідчий зобов'язані в межах своєї компетенції розпочати досудове розслідування в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення (за виключенням випадків, коли кримінальне провадження може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого) або в разі надходження заяви (повідомлення) про вчинення кримінального правопорушення, а також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.

Диспозитивність (ст. 26 КПК України)

Диспозитивність – це правове положення, згідно з яким учасникам кримінального провадження надається і забезпечується можливість вільно в межах закону обирати способи поведінки для захисту своїх кримінально-правових і процесуальних прав, а також впливати на хід і результати провадження, головним призначенням якого є забезпечення гнучкості та повноти захисту заінтересованими учасниками своїх прав.

Сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав у межах та у спосіб, передбачених законом.

Відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення тягне за собою закриття кримінального провадження.

Слідчий суддя, суд у кримінальному провадженні вирішують лише ті питання, що винесені на їх розгляд сторонами та віднесені до їхніх повноважень.

Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення розпочинається лише на підставі заяви потерпілого. Відмова потерпілого, його представника від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами (ст.27 КПК України)

Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами – це правове положення, згідно якими розгляд кримінальних проваджень у судах усіх інстанцій є гласним та відкритим.

Учасники судового провадження, а також особи, які не брали участі у кримінальному провадженні, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів судового розгляду та у праві на ознайомлення з процесуальними рішеннями й отримання їх копій. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду та про ухвалені в ньому судові рішення, крім випадків, установлених законом.

Кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадках:

- 1) якщо обвинуваченим є неповнолітній;
- 2) розгляду справи про злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;

3) необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи;

4) якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом;

5) необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

Особисті записи, листи, зміст особистих телефонних розмов, телеграфних та інших повідомлень можуть бути оголошені у відкритому судовому засіданні, якщо слідчий суддя, суд не прийме рішення про їх дослідження у закритому судовому засіданні.

Кримінальне провадження у закритому судовому засіданні суд здійснює з додержанням правил судочинства. На судовому розгляді в закритому судовому засіданні можуть бути присутні лише сторони та інші учасники кримінального провадження.

Під час судового розгляду забезпечується повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу. Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом.

Кожен, хто присутній в залі судового засідання, може вести стенограму, робити нотатки, використовувати портативні аудіозаписуючі пристрої. Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускаються на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду.

Судове рішення, ухвалене у відкритому судовому засіданні, проголошується прилюдно. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судове рішення проголошується прилюдно з пропуском інформації, для дослідження якої проводилося закрите судове засідання та яка на момент проголошення судового рішення підлягає подальшому захисту від розголошення.

Розумні строки (ст.28 КПК України)

Під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні

строки. Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Розумні строки не можуть перевищувати строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень.

Проведення досудового розслідування у розумні строки забезпечує прокурор, слідчий суддя (в частині строків розгляду питань, віднесених до його компетенції), а судового провадження – суд.

Критеріями для визначення розумності строків кримінального провадження є:

1) складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо;

2) поведінка учасників кримінального провадження;

3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

Кримінальне провадження щодо особи, яка тримається під вартою, неповнолітньої особи має бути здійснено невідкладно і розглянуто в суді першочергово.

Кожен має право, щоб обвинувачення щодо нього в найкоротший строк або стало предметом судового розгляду, або щоб відповідне кримінальне провадження щодо нього було закрито.

Підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право на звернення до прокурора, слідчого судді або суду з клопотанням, у якому викладаються обставини, що обумовлюють необхідність здійснення кримінального провадження (або окремих процесуальних дій) у більш короткі строки, ніж ті, що передбачені законом.

***Мова, якою здійснюється кримінальне провадження
(ст.29 КПК України)***

Кримінальне провадження в Україні здійснюється державною мовою. Сторона обвинувачення, слідчий суддя та суд складають процесуальні документи також державною мовою.

Особа повідомляється про підозру в учиненні кримінального правопорушення державною мовою або будь-якою іншою мовою, якою вона достатньо володіє для розуміння суті підозри в учиненні кримінального правопорушення.

Слідчий суддя, суд, прокурор, слідчий забезпечують учасникам кримінального провадження, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою, право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача.

Судові рішення, якими суд закінчує судовий розгляд по суті, надаються сторонам кримінального провадження або особі, стосовно якої вирішено питання щодо застосування примусових заходів виховного або медичного характеру, у перекладі на їхню рідну або іншу мову, якою вони володіють. Переклад інших процесуальних документів кримінального провадження здійснюється лише за клопотанням зазначених осіб. Переклад судових рішень та інших процесуальних документів кримінального провадження засвідчується підписом перекладача.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність і значення засад кримінального провадження.

2. Назвіть загальноправові, міжгалузеві та кримінальні процесуальні (галузеві) засади кримінального провадження.

3. У чому полягає специфіка реалізації засади верховенства права у кримінальному провадженні.

4. Охарактеризуйте нормативний зміст такої засади кримінального провадження, як повага до людської гідності.

5. Розкрийте сутність і значення засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і доведення перед судом їх переконливості.

6. Як реалізується в кримінальному провадженні положення, що характеризують засаду рівності перед законом і судом?

7. Які гарантії недоторканності житла чи іншого володіння особи існують у кримінальному провадженні?

8. Розкрийте сутність засади забезпечення права на захист у кримінальному провадженні.

9. Як у кримінальному провадженні забезпечується доступ до правосуддя?

10. Охарактеризуйте сутність засади публічності в кримінальному провадженні.

РОЗДІЛ 3. СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Суб'єкти кримінального процесу – це державні органи та посадові особи, які ведуть кримінальний процес, або залучаються до нього, вступають між собою у процесуальні правовідносини, набуваючи при цьому процесуальних прав і виконуючи процесуальні обов'язки.

Класифікація суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності:

1. Суд.
2. Сторона обвинувачення: прокурор; органи досудового розслідування; керівник органу досудового розслідування; слідчий; оперативні підрозділи; потерпілий і його представник.
3. Сторона захисту: підозрюваний, обвинувачений та їхні законні представники; виправданий; засуджений; захисник.
4. Інші учасники кримінального провадження – цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземному державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, секретар судового засідання, судовий розпорядник.

Питання для самоконтролю

1. *Охарактеризуйте суб'єктів кримінального процесу.*
2. *Надайте класифікацію суб'єктів кримінального процесу.*
3. *Визначте сторони обвинувачення.*
4. *Укажіть сторони захисту.*

РОЗДІЛ 4. СУД ТА ПІДСУДНІСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

4.1. Суд та здійснення правосуддя у кримінальному провадженні (ст.ст. 30, 31 КПК України)

Суд – це єдиний державний орган, на який покладена функція здійснення правосуддя.

У кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом. Відмова у здійсненні правосуддя не допускається.

Кримінальне провадження в суді першої інстанції здійснюється професійним суддею одноособово.

Кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, здійснюється колегіально судом у складі трьох професійних суддів.

Кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох професійних суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один із них заявив клопотання про такий розгляд.

Кримінальне провадження в апеляційному порядку здійснюється колегіально судом у складі не менше трьох професійних суддів, при цьому кількість суддів має бути непарною.

Кримінальне провадження в касаційному порядку здійснюється колегіально судом у складі не менше трьох професійних суддів, при цьому кількість суддів має бути непарною.

Кримінальне провадження у Верховному Суді України здійснюється колегіально судом у складі, не менше двох третин суддів Судової палати у кримінальних справах.

Перегляд судових рішень за ново виявленими обставинами здійснює суд у такому ж кількісному складі, у якому вони були ухвалені (одноособово або колегіально).

Суддя чи склад колегії суддів для розгляду конкретного кримінального провадження визначається автоматизованою системою документообігу суду.

Кримінальне провадження щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акта, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їх продовження, зміну чи припинення, а також кримінальне провадження в апеляційному чи касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень здійснюються суддею, уповноваженим згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх.

У разі якщо таке кримінальне провадження має здійснюватися судом колегіально, головуючим під час судового розгляду може бути лише суддя, уповноважений згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх.

Слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому КПК, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку розгляду клопотань щодо негласних слідчих (розшукових) дій – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Київ та Севастополь. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду.

Слідчий суддя має *обов'язки двох* видів:

1. *Обов'язки, до виконання яких його спонукають учасники досудового розслідування.* Ці обов'язки полягають у розгляді:

- клопотань сторони обвинувачення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження та про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових), у тому числі негласних, дій, якими обмежуються конституційні права громадян;

- клопотань прокурора про використання в іншому кримінальному провадженні отриманої в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії інформації з ознаками кримінального правопорушен-

ня, яке не розслідується у цьому кримінальному провадженні; про затвердження згоди особи на видачу (екстрадицію) її з України правоохоронними чи судовим органам іншої держави;

- клопотання сторони захисту про залучення експерта у разі відмови їй у цьому слідчим, прокурором;

- клопотань сторін про встановлення строку ознайомлення з матеріалами досудового розслідування у разі зволікання іншою стороною;

- клопотань сторін про встановлення строку ознайомлення з матеріалами досудового розслідування у разі зволікання іншою стороною;

- скарг учасників досудового розслідування, на рішення чи бездіяльність органів досудового розслідування, прокурора.

2. *Обов'язки, які слідчий суддя повинен виконати з власної ініціативи*, полягають у такому:

- якщо зовнішній вигляд затриманого, стан чи інші відомі слідчому судді обставини дають підстави для обґрунтованої підозри щодо порушення вимог законодавства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі, слідчий суддя зобов'язаний: забезпечити невідкладне проведення судово-медичного обстеження особи; доручити відповідному органу досудового розслідування провести дослідження фактів, викладених в заяві особи; вжити необхідних заходів для забезпечення безпеки особи;

- слідчий суддя зобов'язаний вжити необхідних заходів для забезпечення особи, яка позбавлена свободи, захисником і відкласти будь-який розгляд, у якому бере участь така особа, на необхідний для забезпечення особи захисником час, якщо обставини, установлені під час кримінального провадження, вимагають участі захисника.

Слідчий суддя має такі *права*:

- у межах граничного строку встановлювати процесуальні строки для забезпечення виконання сторонами кримінального провадження або з власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питань про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, про арешт майна, про залучення експерта стороною захисту.

Присяжними визнаються громадяни України, які у випадках, передбачених процесуальним законом, залучаються до здійснення правосуддя, забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню

участь народу у здійсненні правосуддя (ст. 63 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Суд присяжних утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції.

4.2. Підсудність у кримінальному провадженні

Підсудність являє собою сукупність юридичних ознак (властивостей) кримінального провадження, на підставі яких кримінальний процесуальний закон визначає, у якому саме суді і складі суддів може здійснюватися судовий розгляд. Залежно від характеру кримінального правопорушення, місця його вчинення, ознак суб'єкта підсудність поділяють на інстанційну, спеціальну (персональну) й територіальну (місцеву).

Територіальна підсудність (ст. 32 КПК України)

Кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення. У разі якщо було вчинено кілька кримінальних правопорушень, кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено більш тяжке правопорушення, а якщо вони були однаковими за тяжкістю, – суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено останнє за часом кримінальне правопорушення. Якщо місце вчинення кримінального правопорушення встановити неможливо, кримінальне провадження здійснюється судом, у межах територіальної юрисдикції якого закінчено досудове розслідування.

Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді в учиненні кримінального правопорушення не може здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді. Якщо згідно із частиною першою цієї статті кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження здійснює суд, найбільш територіально наближений до суду, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя).

У разі якщо кримінальне правопорушення, досудове розслідування якого проводилося територіальним управлінням Національного

антикорупційного бюро України, учинено у межах територіальної юрисдикції місцевого суду за місцезнаходженням відповідного територіального управління Національного антикорупційного бюро України, то кримінальне провадження здійснює суд, найбільш територіально наближений до суду за місцезнаходженням відповідного територіального управління Національного антикорупційного бюро України, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Київ чи Севастополь).

Інстанційна підсудність (ст. 33 КПК України)

Належність кримінального провадження тому чи іншому суду залежно від стадії кримінального провадження називається інстанційною підсудністю.

У першій інстанції кримінальне провадження здійснюють місцеві (районні, міські, районні у містах, міськрайонні) суди.

В апеляційній інстанції кримінальне провадження здійснюють Апеляційний суд Автономної Республіки Крим, апеляційні суди областей, міст Київ і Севастополь.

У касаційній інстанції кримінальне провадження здійснює Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Із питань неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих же норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень, та встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом судові рішення переглядаються Верховним Судом України.

За нововиявленими обставинами кримінальне провадження здійснюється судом, який ухвалив рішення, що переглядається.

Направлення кримінального провадження з одного суду до іншого (ст. 34 КПК України)

Кримінальне провадження передається на розгляд іншого суду, якщо:

1) до початку судового розгляду виявилось, що кримінальне провадження надійшло до суду з порушенням правил територіальної підсудності;

2) після задоволення відводів (самовідводів) чи в інших випадках неможливо утворити новий склад суду для судового розгляду;

3) обвинувачений чи потерпілий працює або працював у суді, до підсудності якого належить здійснення кримінального провадження;

4) ліквідовано суд, який здійснював судове провадження.

До початку судового розгляду у виняткових випадках кримінальне провадження з метою забезпечення оперативності та ефективності кримінального провадження може бути передано на розгляд іншого суду за місцем проживання обвинуваченого, більшості потерпілих або свідків, а також у разі неможливості здійснювати відповідним судом правосуддя (зокрема, надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру, епідемії, епізоотії, режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції).

Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції одного суду апеляційної інстанції вирішується колегією суддів відповідного суду апеляційної інстанції за поданням місцевого суду або за клопотанням сторін чи потерпілого не пізніше п'яти днів із дня внесення такого подання чи клопотання, про що постановляється вмотивована ухвала.

Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції різних апеляційних судів, а також про направлення провадження з одного суду апеляційної інстанції до іншого вирішується колегією суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ за поданням суду апеляційної інстанції або за клопотанням сторін чи потерпілого не пізніше п'яти днів із дня внесення такого подання чи клопотання, про що постановляється вмотивована ухвала.

Про час та місце розгляду подання чи клопотання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого повідомляються учасники судового провадження, проте їх неприбуття не перешкоджає розгляду питання. Спори про підсудність між судами не допускаються.

Суд, якому направлено кримінальне провадження з іншого суду, розпочинає судове провадження зі стадії підготовчого судового засідання незалежно від стадії, на якій в іншому суді виникли обставини, передбачені частиною першою цієї статті.

Питання для самоконтролю

1. *Розкрийте поняття суду як органу правосуддя.*
2. *Назвіть функції та повноваження суду.*
3. *Хто такий слідчий суддя і яким є його повноваження?*
4. *Розкрийте поняття і види підсудності у кримінальному провадженні.*

РОЗДІЛ 5. АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА ДОКУМЕНТООБІГУ СУДУ

Автоматизована система документообігу суду (ст. 35 КПК України) забезпечує:

- 1) об'єктивний та неупереджений розподіл матеріалів кримінального провадження між суддями з додержанням принципів черговості та однакової кількості проваджень для кожного судді;
- 2) визначення присяжних для судового розгляду із числа осіб, які внесені до списку присяжних;
- 3) надання фізичним та юридичним особам інформації про стан розгляду матеріалів кримінального провадження;
- 4) централізоване зберігання текстів вироків, ухвал та інших процесуальних документів;
- 5) підготовку статистичних даних;
- 6) реєстрацію вхідної і вихідної кореспонденції та етапів її руху;
- 7) видачу вироків, ухвал суду та виконавчих документів на підставі наявних у системі даних;
- 8) передачу матеріалів до електронного архіву.

Матеріали кримінального провадження, скарги, заяви, клопотання та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, у порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в автоматизованій системі документообігу суду, яка здійснюється працівниками апарату відповідного суду в день надходження таких матеріалів.

До автоматизованої системи документообігу суду в обов'язковому порядку вносяться: дата надходження матеріалів, скарги, клопотання, заяви або іншого процесуального документа, прізвище особи, стосовно якої подані документи, та їх суть, прізвище (найменування) особи (органу), від якої (якого) надійшли документи, прізвище працівника апарату суду, який здійснив реєстрацію, інформація про рух судових документів, дані про суддю, який здійснював судові провадження, та інші дані, передбачені Положенням про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженим Радою суддів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України.

Визначення судді (запасного судді, слідчого судді) або колегії суддів для конкретного судового провадження здійснюється автоматизованою системою документообігу суду під час реєстрації відповідних матеріалів, скарги, клопотання, заяви чи іншого процесуального документа за принципом вірогідності, який враховує кількість проваджень, що знаходяться на розгляді у суддів, заборону брати участь у перевірці вироків та ухвал для судді, який брав участь в ухваленні вироку або ухвали, про перевірку яких порушується питання, перебування суддів у відпустці, на лікарняному, у відрядженні та закінчення строку їхніх повноважень. Після визначення судді (запасного судді, слідчого судді) або колегії суддів для конкретного судового провадження не допускається внесення змін до реєстраційних даних щодо цього провадження, а також видалення цих даних з автоматизованої системи документообігу суду, крім випадків, установлених законом.

Доступ до автоматизованої системи документообігу суду надається суддям та працівникам апарату відповідного суду згідно з їхніми функціональними обов'язками.

Несанкціоноване втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду має наслідком відповідальність, установлену законом.

Порядок функціонування автоматизованої системи документообігу суду, у тому числі видачі вироків, ухвал суду та виконавчих документів, передачі справ до електронного архіву, зберігання текстів вироків, ухвал суду та інших процесуальних документів, надання інформації фізичним та юридичним особам, підготовки статистичних даних, визначається Положенням про автоматизовану систему документообігу суду.

Питання для самоконтролю

- 1. Розкрийте поняття автоматизованої системи документообігу суду.*
- 2. Укажіть, що забезпечує автоматизована система документообігу суду.*
- 3. Кому надається доступ до автоматизованої системи документообігу суду?*

РОЗДІЛ 6. СТОРОНА ОБВИНУВАЧЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

6.1. Прокурор та його повноваження (ст. 36 КПК України)

Прокурор – це суб'єкт кримінального процесу, що бере участь у всіх його стадіях, здійснюючи при цьому нагляд за дотриманням законів і підтримуючи державне обвинувачення у суді.

Поняттям «прокурор» у чинному КПК України охоплюються: Генеральний прокурор України, перший заступник, заступники Генерального прокурора України, їхні старші помічники, помічники, прокурори Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, прокурори міст і районів, районів у містах, міжрайонні та спеціалізовані прокурори, їхні перші заступники, заступники прокурорів, начальники головних управлінь, управлінь, відділів прокуратур, їхні перші заступники, заступники, старші прокурори та прокурори прокуратур усіх рівнів, які діють у межах повноважень.

Прокурор, здійснюючи свої повноваження є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові та інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення прокурора.

Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений:

- 1) починати досудове розслідування за наявності підстав;
- 2) мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування;
- 3) доручати органу досудового розслідування проведення досудового розслідування;
- 4) доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або

давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії;

5) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;

6) призначати ревізії та перевірки;

7) скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих;

8) ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування;

9) приймати процесуальні рішення, у тому числі щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування за наявності підстав;

10) погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання;

11) повідомляти особі про підозру;

12) пред'являти цивільний позов в інтересах держави та громадян, які через фізичний стан чи матеріальне становище, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права;

13) затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання;

14) звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

15) підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання державного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення;

16) погоджувати запит органу досудового розслідування про міжнародну правову допомогу, передання кримінального провадження або самостійно звертатися з таким клопотанням;

17) доручати органу досудового розслідування виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту і законність проведення процесуальних дій, а також повноту, всебічність та об'єктивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні;

18) перевіряти перед направленням прокуророві вищого рівня документи органу досудового розслідування про видачу особи (екстрадицію), повертати їх відповідному органу з письмовими вказівками, якщо такі документи необґрунтовані або не відповідають вимогам міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, чи законам України;

19) доручати органам досудового розслідування проведення розшуку і затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення за межами України, виконання окремих процесуальних дій із метою видачі особи (екстрадиції) за запитом компетентного органу іноземної держави;

20) оскаржувати судові рішення;

21) здійснювати інші повноваження, передбачені законом. Участь прокурора в суді є обов'язковою.

Особливості організації і діяльності

Спеціалізованої антикорупційної прокуратури

Прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури призначаються на підставі результатів відкритого конкурсу відповідно до наказу керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури підпорядковується безпосередньо Генеральному прокурору України. Керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, його першого заступника і заступника призначає на посаду Генеральний прокурор України.

До загальної структури Спеціалізованої антикорупційної прокуратури входять центральний апарат і територіальні філії, які розташо-

вуються в тих же містах, у яких розташовані територіальні управління Національного антикорупційного бюро України.

Прокурорами вищого рівня для керівників відділів та їхніх заступників, старших прокурорів і прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури є керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, його перший заступник та заступник, для заступника та першого заступника керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Генеральний прокурор України, його перший заступник та заступники не мають права давати вказівки прокурорам Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та здійснювати інші дії, які прямо стосуються реалізації прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури їхніх повноважень.

Нагляд за досудовим розслідуванням корупційних злочинів у разі їх учинення прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснює прокурор, який визначається Генеральним прокурором України із числа своїх заступників (крім керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури) або керівників департаментів Генеральної прокуратури України.

Заступник Генерального прокурора України – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури:

1) представляє Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру у відносинах із державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями та іноземними органами влади;

2) організовує діяльність Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

3) здійснює розподіл обов'язків між першим заступником та заступником керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

4) визначає після початку досудового розслідування прокурора, який здійснює повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні;

5) визначає групу прокурорів, які здійснюють повноваження прокурорів в особливо складному кримінальному провадженні, а також старшого прокурора для керівництва такою групою.

6.2. Орган досудового розслідування (ст. 38 КПК України)

Органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є:

1) слідчі підрозділи:

а) органів внутрішніх справ;

б) органів безпеки;

в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;

г) органів Державного бюро розслідувань;

2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою.

При досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства.

Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування.

Оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування в кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених законом до підслідності Національного бюро, а також в інших справах, витребуваних до Національного бюро прокурором, що здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування працівниками Національного бюро, проводять старші детективи та детективи Національного бюро, які є державними службовцями.

Керівник органу досудового розслідування – це уповноважена державною посадова особа, що очолює орган досудового розслідування.

Керівниками органу досудового розслідування (ст. 39 КПК України) є начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства,

органу державного бюро розслідувань, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України та його заступники, які діють в межах своїх повноважень .

Керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування і уповноважений:

1) визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих;

2) відсторонювати слідчого від проведення досудового розслідування вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого слідчого за наявності підстав, для його відводу або у разі неефективного досудового розслідування;

3) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування, давати слідчому письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора;

4) вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим;

5) погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення;

6) здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого;

7) здійснювати інші повноваження.

Керівник органу досудового розслідування зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які даються у письмовій формі.

Невиконання керівником органу досудового розслідування законних вказівок та доручень прокурора тягне за собою передбачену законом відповідальність.

6.3. Слідчий органу досудового розслідування (ст. 40 КПК України)

Слідчий – службова особа органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупцій-

ного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої кримінально-процесуальним законодавством, здійснювати досудове розслідування в кримінальному провадженні.

Слідчий несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій і уповноважений:

- 1) починати досудове розслідування за наявності підстав;
- 2) проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії;
- 3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;
- 4) призначати ревізії та перевірки;
- 5) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;
- 6) повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру;
- 7) за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;
- 8) приймати процесуальні рішення, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав;
- 9) здійснювати інші повноваження.

У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.

Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи дер-

жавної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

Оперативні підрозділи (ст. 41 КПК України)

Оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України – за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Під час виконання доручень слідчого співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.

Доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.

Питання для самоконтролю

- 1. Назвіть функції та повноваження прокурора на різних стадіях кримінального провадження.*
- 2. Розкрийте процесуальне положення керівника органа досудового розслідування.*
- 3. Охарактеризуйте процесуальне положення слідчого органу досудового розслідування.*
- 4. Надайте характеристику і визначте повноваження співробітників оперативних підрозділів.*

РОЗДІЛ 7. СТОРОНА ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

7.1. Підозрюваний, обвинувачений у кримінальному провадженні (ст. 42 КПК України)

Підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276–279 КПК України, повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй унаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений для вручення повідомлень.

Обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду.

Підозрюваний, обвинувачений має право:

- 1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють, обвинувачують;
- 2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, а також отримати їх роз'яснення;
- 3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту – мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, у тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату;
- 4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;
- 5) давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати;
- 6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;
- 7) у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою – на негайне повідомлення членів сім'ї,

близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування;

8) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;

9) брати участь у проведенні процесуальних дій;

10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу;

11) застосовувати технічні засоби при проведенні процесуальних дій, у яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (ухвалюється) вмотивована постанова (ухвала);

12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;

13) заявляти відводи;

14) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування та вимагати відкриття матеріалів;

15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді;

17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися;

18) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

Обвинувачений також має право:

1) брати участь під час судового розгляду у допиті свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, а також вимагати виклику і допиту свідків захисту на тих же умовах, що й свідків обвинувачення;

- 2) збирати і подавати суду докази;
- 3) висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження;
- 4) виступати в судових дебатах;
- 5) ознайомлюватися із журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження;
- 6) оскаржувати судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення.

Підозрюваний, обвинувачений мають також інші процесуальні права.

Підозрюваний, обвинувачений, який є іноземцем і тримається під вартою, має право на зустріч із представником дипломатичної чи консульської установи своєї держави, яку йому зобов'язана забезпечити адміністрація місця ув'язнення.

Підозрюваний, обвинувачений зобов'язаний:

- 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це зазначених осіб;
- 2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;
- 3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

Підозрюваному, обвинуваченому вручається пам'ятка про його процесуальні права та обов'язки одночасно з їх повідомленням особою, яка здійснює таке повідомлення.

Виправданим у кримінальному провадженні є обвинувачений, виправдувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

Засудженим у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили.

Якщо підозрюваним, обвинуваченим є неповнолітній або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом із ним залучається його законний представник.

Як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний.

Законний представник користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена представнику.

7.2. Захисник у кримінальному провадженні (ст. 45 КПК України)

Захисник – адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні (ст. 46 КПК України)

1) Захисник не має права взяти на себе захист іншої особи або надавати їй правову допомогу, якщо це суперечить інтересам особи, якій він надає або раніше надавав правову допомогу

2) Неприбуття захисника для участі у проведенні певної процесуальної дії, якщо захисник був завчасно попереджений про її проведення, і за умови, що підозрюваний, обвинувачений не заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, не може бути підставою для визнання цієї процесуальної дії незаконною, крім випадків, коли участь захисника є обов'язковою.

3) Якщо підозрюваний, обвинувачений заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, проведення процесуальної дії відкладається або для її проведення залучається інший захисник.

4) Одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше п'яти захисників одного обвинуваченого.

5) Захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, із моменту надання документів, на підтвердження свої повноважень слідчому, прокурору, слідчому судді, суду.

6) Захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого, до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Такі зустрічі можуть відбуватися під візуальним контролем уповноваженої службової особи, але в умовах, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування.

7) Документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом.

8) Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх службові особи зобов'язані виконувати законні вимоги захисника.

7.3. Обов'язки захисника, його залучення, підтвердження повноважень (ст.ст. 47, 48, 49, 50 КПК України)

Обов'язки:

1. Захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого.

2. Захисник зобов'язаний прибувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого. У разі неможливості прибути в призначений строк захисник зобов'язаний завчасно повідомити про таку неможливість та її причини слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд, а у разі, якщо він призначений органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, — також і цей орган (установу).

3. Захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу охоронювану законом таємницю.

4. Захисник після його залучення має право відмовитися від виконання своїх обов'язків лише у випадках:

- якщо є обставини, які виключають його участь у кримінальному провадженні;
- незгоди з підозрюваним, обвинуваченим щодо вибраного ним способу захисту, за винятком випадків обов'язкової участі захисника;
- умисного невиконання підозрюваним, обвинуваченим умов укладеного із захисником договору, яке проявляється, зокрема, у систематичному недодержанні законних порад захисника тощо;
- якщо він свою відмову мотивує відсутністю належної кваліфікації для надання правової допомоги у конкретному провадженні, що є особливо складним.

Залучення захисника.

Захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їхніми законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника.

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного захисника.

Захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням, якщо:

1) участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника;

2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно;

3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його.

Захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

Повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;

2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається. Підставою участі захисника у кримінальному провадженні є ордер, договір із захисником або доручення (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

7.4. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні, відмова від захисника (ст.ст. 52, 54 КПК України)

Участь захисника є обов'язковою в кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного.

В інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується в кримінальному провадженні:

1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються в учиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, – із моменту вста-

новлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, – із моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

3) щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, – із моменту встановлення цих вад;

4) щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, – із моменту встановлення цього факту;

5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, – із моменту встановлення факту наявності в особі психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності;

6) щодо реабілітації померлої особи – із моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи;

7) щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, – із моменту прийняття відповідного процесуального рішення;

8) у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим при визнанні винуватості – із моменту ініціювання укладення такої угоди.

Підозрюваний, обвинувачений має право відмовитися від захисника або замінити його.

Відмова від захисника або його заміна повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості для конфіденційного спілкування. Така відмова або заміна фіксується у протоколі процесуальної дії. Відмова від захисника не приймається у випадку, якщо його участь є обов'язковою. У такому випадку, якщо підозрюваний, обвинувачений відмовляється від захисника і не залучає іншого захисника, захисник повинен бути залучений для здійснення захисту за призначенням.

7.5. Потерпілий і його представник у кримінальному провадженні (ст.ст. 55, 56, 57, 58 КПК України)

Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. Потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення.

Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку із чим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого. Потерпілим не може бути особа, якій моральна шкода завдана як представнику юридичної особи чи певної частини суспільства.

За наявності очевидних та достатніх підстав уважати, що заява, повідомлення про кримінальне правопорушення або заява про залучення до провадження як потерпілого подана особою, якій не завдано шкоди, зазначеної у частині першій цієї статті, слідчий або прокурор виносить вмотивовану постанову про відмову у визнанні потерпілим, яка може бути оскаржена слідчому судді.

Якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливорює подання нею відповідної заяви, положення частин першої – третьої цієї статті поширюються на близьких родичів чи членів сім'ї такої особи. Потерпілим визнається одна особа із числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням – потерпілими може бути визнано кілька осіб.

Після того, як особа, яка перебувала у стані, що унеможливував подання нею відповідної заяви, набуде здатності користуватися про-

цесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою. За відсутності такої згоди особа в разі необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок.

Потерпілий має право:

- 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки;
- 2) знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування;
- 3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду;
- 4) заявляти відводи та клопотання;
- 5) за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла;
- 6) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати;
- 7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду;
- 8) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг;
- 9) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження;
- 10) на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку передбаченому законом;
- 11) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження;
- 12) застосовувати технічні засоби при проведенні процесуальних дій, у яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд

вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова(ухвала);

13) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

14) користуватися іншими правами.

Під час досудового розслідування потерпілий має право:

1) на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим;

2) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;

3) подавати докази на підтвердження своєї заяви;

4) брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі;

5) отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, після закінчення досудового розслідування.

Під час судового провадження в будь-якій інстанції потерпілий має право:

1) бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду;

2) брати участь у судовому провадженні;

3) брати участь у безпосередній перевірці доказів;

4) підтримувати обвинувачення в суді у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення;

5) висловлювати свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому, а також висловлювати свою думку при вирішенні питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;

6) знайомитися з судовими рішеннями, журналом судового засідання і технічним записом кримінального провадження в суді;

7) оскаржувати судові рішення.

На всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та Кримінальним процесуальним кодексом випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження.

Потерпілий зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття;

2) не перешкоджати встановленню обставин учинення кримінального правопорушення;

3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.

Потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник – особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником.

Представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні.

Повноваження представника потерпілого на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

1) документами, передбаченими для захисників, – якщо представником потерпілого є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні;

2) копією установчих документів юридичної особи – якщо представником потерпілого є керівник юридичної особи чи інша уповноважена законом або установчими документами особа;

3) довіреністю – якщо представником потерпілого є працівник юридичної особи, яка є потерпілою.

Представник користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, крім процесуальних прав, реалізація

яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику.

Питання для самоконтролю

- 1. Розкрийте особливості процесуального статусу підозрюваного.*
- 2. Назвіть права, які мають підозрюваний і обвинувачений.*
- 3. Визначте процесуальний статус потерпілого та його представника (законного представника) на різних стадіях кримінального провадження.*
- 4. Хто може бути захисником та які підстави його участі в кримінальному провадженні?*
- 5. Назвіть випадки обов'язкового призначення захисника в кримінальному провадженні.*

РОЗДІЛ 8. ІНШІ УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

8.1. Заявник, цивільний позивач, відповідач у кримінальному провадженні (ст.ст. 60, 61, 62 КПК України)

Заявником (ст.60 КПК України) є фізична або юридична особа, яка звернулася із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення до органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування, і не є потерпілим.

Заявник має право:

- 1) отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;
- 2) подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи;
- 3) отримати інформацію про закінчення досудового розслідування.

Цивільним позивачем (ст. 61 КПК України) у кримінальному провадженні є фізична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та (або) моральної шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди, та пред'явила цивільний позов. Права та обов'язки цивільного позивача виникають із моменту подання позовної заяви органу досудового розслідування або суду.

Цивільний позивач має права та обов'язки, передбачені для потерпілого, у частині, що стосуються цивільного позову, а також має право підтримувати цивільний позов або відмовитися від нього до видалення суду в нарадчу кімнату для ухвалення судового рішення. Цивільний позивач повідомляється про прийняті процесуальні рішення в кримінальному провадженні, що стосуються цивільного позову, та отримує їх копії для інформування та надіслання копій процесуальних рішень потерпілому.

Цивільним відповідачем (ст. 62 КПК України) у кримінальному провадженні може бути фізична або юридична особа, яка в силу зако-

ну несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану злочинними діями (бездіяльністю) підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, та до якої пред'явлено цивільний. Права та обов'язки цивільного відповідача виникають із моменту подання позовної заяви органу досудового розслідування або суду.

Цивільний відповідач має права та обов'язки, передбачені для підозрюваного, обвинуваченого, у частині, що стосуються цивільного позову, а також має право визнавати позов повністю чи частково або заперечувати проти нього. Цивільний відповідач повідомляється про прийняті процесуальні рішення в кримінальному провадженні, що стосуються цивільного позову, та отримує їх копії для інформування та надіслання копій процесуальних рішень підозрюваному, обвинуваченому.

Представником цивільного позивача, цивільного відповідача (ст. 63 КПК України) у кримінальному провадженні може бути: особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником; керівник чи інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю – у випадку, якщо цивільним позивачем, цивільним відповідачем є юридична особа.

Повноваження представника цивільного позивача, цивільного відповідача на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

1) документами, передбаченими для підтвердження повноважень захисника, якщо представником цивільного позивача, цивільного відповідача є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні;

2) копією установчих документів юридичної особи – якщо представником цивільного позивача, цивільного відповідача є керівник юридичної особи чи інша уповноважена законом або установчими документами особа;

3) довіреністю – якщо представником цивільного позивача, цивільного відповідача є працівник юридичної особи, яка є цивільним позивачем, цивільним відповідачем.

Представник користується процесуальними правами цивільного позивача, цивільного відповідача, інтереси якого він представляє.

Якщо цивільним позивачем є неповнолітня особа або особа, визнана в установленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, її процесуальними правами користується *законний представник (ст. 64 КПК України)*.

Представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження (ст. 64¹ КПК України) може бути:

- особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником;
- керівник чи інша особа, уповноважена законом або установчими документами;
- працівник юридичної особи.

Повноваження представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, на участь у провадженні підтверджується:

- 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги;
- 2) копією установчих документів юридичної особи, якщо представником є керівник юридичної особи чи інша уповноважена законом або установчими документами особа;
- 3) довіреністю, якщо представником є працівник юридичної особи.

8.2. Свідок у кримінальному провадженні (ст.ст. 65, 66, 67 КПК України)

Свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань.

Не можуть бути допитані як свідки:

- 1) захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, законний представник потерпілого, цивільного позивача у кримінальному провадженні – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника;
- 2) адвокати – про відомості, які становлять адвокатську таємницю;
- 3) нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю;

4) медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю;

5) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

6) журналісти – про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації;

7) професійні судді, народні засідателі та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали;

8) особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення;

9) особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їхні особи;

10) особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо цих даних.

Особи можуть бути звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, що довірила їм ці відомості, у визначеному нею обсязі. Таке звільнення здійснюється у письмовій формі за підписом особи, що довірила зазначені відомості.

Не можуть без їхньої згоди бути допитані як свідки особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники дипломатичних представництв – без згоди представника дипломатичної установи.

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд перед допитом осіб, зазначених в абзаці першому цієї частини, зобов'язані роз'яснити їм право відмовитися давати показання.

Свідок має право:

1) знати, у зв'язку із чим і в якому кримінальному провадженні він допитується;

2) користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката;

3) відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення в учиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які не підлягають розголошенню;

4) давати показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача;

5) користуватися нотатками і документами при даванні показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших відомостей, які йому важко тримати в пам'яті;

6) на відшкодування витрат, пов'язаних із викликом для давання показань;

7) ознайомлюватися з протоколом допиту та заявляти клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, а також власноручно робити такі доповнення і зауваження;

8) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;

9) заявляти відвід перекладачу.

Свідок зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;

2) давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду;

3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Особа, яку залучають до проведення процесуальних дій під час досудового розслідування як понятого або яка стала очевидцем таких дій, зобов'язана на вимогу слідчого, прокурора не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії.

Відповідальність свідка.

За завідомо неправдиві показання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або за відмову від давання показань слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду, свідок несе кримінальну відповідальність.

За злісне ухилення від явки до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду свідок несе відповідальність, установлену законом.

8.3. Перекладач у кримінальному провадженні (ст. 68 КПК України)

У разі необхідності у кримінальному провадженні, перекладу поясень, показань або документів сторони кримінального провадження або слідчий суддя чи суд залучають відповідного перекладача (сурдоперекладача).

Перекладач має право:

- 1) ставити запитання з метою уточнень для правильного перекладу;
- 2) знайомитися з протоколами процесуальних дій, у яких він брав участь, і подавати до них зауваження;
- 3) одержати винагороду за виконаний переклад та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження;
- 4) заявляти клопотання про забезпечення безпеки.

Перекладач зобов'язаний:

- 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;
- 2) заявити самовідвід;
- 3) здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом;
- 4) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі перекладачу у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Перед початком процесуальної дії сторона кримінального провадження, яка залучила перекладача, чи слідчий суддя або суд пересвідчуються в особі і компетентності перекладача, з'ясовують його стосунки з підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, свідком і роз'яснюють його права і обов'язки.

Відповідальність перекладача. За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе відповідальність, установлену законом.

8.4. Експерт та спеціаліст у кримінальному провадженні (ст.ст. 69, 70, 71 КПК України)

Експертом є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок із питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань.

Не можуть бути експертами особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого.

Експерт має право:

- 1) знайомитися з матеріалами кримінального провадження, що стосуються предмета дослідження;
- 2) заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків та вчинення інших дій, пов'язаних із проведенням експертизи;
- 3) бути присутнім під час учинення процесуальних дій, що стосуються предметів та об'єктів дослідження;
- 4) викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання;
- 5) ставити запитання, що стосуються предмета та об'єктів дослідження, особам, які беруть участь у кримінальному провадженні;
- 6) одержати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із проведенням експертизи і викликом для надання пояснень чи показань, у разі, якщо проведення експертизи не є службовим обов'язком особи, яка залучена як експерт;
- 7) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;

8) користуватися іншими правами, передбаченими Законом України «Про судову експертизу».

Експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи. Експерт може відмовитися від давання висновку, якщо поданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків. Заява про відмову має бути вмотивованою.

Експерт зобов'язаний:

1) особисто провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому запитання, а в разі необхідності – роз'яснити його;

2) прибути до слідчого, прокурора, суду і дати відповіді на запитання під час допиту;

3) забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт повинен одержати на це дозвіл від особи, яка залучила експерта;

4) не розголошувати без дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків, або не повідомляти будь-кому, крім особи, яка його залучила, чи суду про хід проведення експертизи та її результати;

5) заявити самовідвід за наявності обставин.

Експерт невідкладно повинен повідомити особу, яка його залучила, чи суд, що доручив проведення експертизи, про неможливість проведення експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів.

У разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявляє клопотання особі, яка призначила експертизу, чи суду, що доручив її проведення, щодо його уточнення або повідомляє про неможливість проведення експертизи за поставленим запитанням або без залучення інших осіб.

Відповідальність експерта. За завідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків у суді, невиконання інших обов'язків експерт несе відповідальність, установлену законом.

Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду.

Сторони кримінального провадження мають право під час судового розгляду заявляти клопотання про залучення спеціаліста або використання його пояснень і допомоги.

Спеціаліст має право:

- 1) ставити запитання учасникам процесуальної дії з дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду;
- 2) користуватися технічними засобами, приладами та спеціальним обладнанням;
- 3) звертати увагу сторони кримінального провадження, яка його залучила, або суду на характерні обставини чи особливості речей і документів;
- 4) знайомитися з протоколами процесуальних дій, у яких він брав участь, і подавати до них зауваження;
- 5) одержувати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження;
- 6) заявляти клопотання про забезпечення безпеки.

Спеціаліст зобов'язаний:

- 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, суду і мати при собі необхідні технічне обладнання, пристрої та прилади;
- 2) виконувати вказівки сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду та давати пояснення з поставлених запитань;
- 3) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі спеціалісту у зв'язку з виконанням його обов'язків;
- 4) заявити самовідвід.

Відповідальність спеціаліста. У разі неприбуття до суду без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття на спеціаліста судом покладаються всі витрати, пов'язані з оголошенням перерви в судовому засіданні.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення перекладача та заявника в кримінальному процесі.

2. Визначте правове становище цивільного позивача та цивільного відповідача та їхніх представників у кримінальному провадженні.

3. Дайте поняття свідка у кримінальному процесі і визначте його права та обов'язки.

4. Експерт і спеціаліст у кримінальному процесі, їх роль, повноваження і відмінність у процесуальному становищі.

РОЗДІЛ 9. ВІДВОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

9.1. Обставини, що виключають участь слідчого судді, судді або присяжного в кримінальному провадженні (ст.ст. 75, 76 КПК України)

Слідчий суддя, суддя або присяжний не може брати участь у кримінальному провадженні:

1) якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, близьким родичем чи членом сім'ї слідчого, прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, заявника, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача;

2) якщо він брав участь у цьому провадженні як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, слідчий, прокурор, захисник або представник;

3) якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї заінтересовані в результатах провадження;

4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у його неупередженості;

5) у випадку порушення порядку визначення слідчого судді, судді для розгляду справи.

У складі суду, що здійснює судове провадження, не можуть бути особи, які є родичами між собою.

Суддя, який брав участь у кримінальному провадженні під час досудового розслідування, не має права брати участі у цьому ж провадженні в суді першої, апеляційної і касаційної інстанцій, при перегляді судових рішень Верховним Судом України або за нововиявленими обставинами.

Суддя, який брав участь у кримінальному провадженні в суді першої інстанції, не має права брати участі у цьому ж провадженні в судах апеляційної і касаційної інстанцій, при перегляді судових рішень Верховним Судом України або за нововиявленими обставинами, а також у новому провадженні після скасування вироку або ухвали суду першої інстанції.

Суддя, який брав участь у кримінальному провадженні в суді апеляційної інстанції, не має права брати участі у цьому ж провадженні в судах першої і касаційної інстанцій, при перегляді судових рішень Верховним Судом України або за нововиявленими обставинами, а також у новому провадженні після скасування вироку або ухвали суду апеляційної інстанції.

Суддя, який брав участь у кримінальному провадженні в суді касаційної інстанції, не має права брати участі у цьому ж провадженні в судах першої і апеляційної інстанцій, при перегляді судових рішень Верховним Судом України або за нововиявленими обставинами, а також у новому провадженні після скасування вироку або ухвали суду касаційної інстанції.

Суддя, який брав участь у кримінальному провадженні при перегляді судових рішень Верховним Судом України, не має права брати участі у цьому ж провадженні в судах першої, апеляційної і касаційної інстанцій та при перегляді судових рішень за нововиявленими обставинами.

9.2. Підстави для відводу прокурора, слідчого (ст. 77 КПК України)

Прокурор, слідчий не має права брати участь у кримінальному провадженні:

1) якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, членом сім'ї або близьким родичем сторони, заявника, потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача;

2) якщо він брав участь у цьому ж провадженні як слідчий суддя, суддя, захисник або представник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач;

3) якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї заінтересовані в результатах кримінального провадження або існують інші обставини, які викликають обґрунтовані сумніви в його неупередженості.

Попередня участь прокурора у цьому ж кримінальному провадженні в суді першої, апеляційної і касаційної інстанцій, у прова-

дження при перегляді судових рішень Верховним Судом України як прокурора не є підставою для його відводу.

Підстави для відводу захисника, представника (ст.78 КПК України)

Захисником, представником не має права бути особа, яка брала участь у цьому ж кримінальному провадженні як слідчий суддя, суддя, присяжний, прокурор, слідчий, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, експерт, спеціаліст, перекладач.

Особа не має права брати участь у цьому ж кримінальному провадженні як захисник або представник також у випадках:

1) якщо вона у цьому провадженні надає або раніше надавала правову допомогу особі, інтереси якої суперечать інтересам особи, яка звернулася з проханням про надання правової допомоги;

2) зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю (зупинення дії свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю або його анулювання) в порядку, передбаченому законом;

3) якщо вона є близьким родичем або членом сім'ї слідчого, прокурора, потерпілого або будь-кого із складу суду.

Підстави для відводу спеціаліста, перекладача, експерта, секретаря судового засідання (ст. 79 КПК України)

Спеціаліст, перекладач, експерт, секретар судового засідання не мають права брати участі в кримінальному провадженні та відводяться з тим обмеженням, що їх попередня участь у цьому кримінальному провадженні як спеціаліста, перекладача, експерта і секретаря судового засідання не може бути підставою для відводу.

Спеціаліст, експерт, крім того, не має права брати участі в кримінальному провадженні, якщо він проводив ревізію, перевірку тощо, матеріали яких використовуються у цьому провадженні.

9.3. Вирішення питання про відвід, його наслідки (ст.ст. 80, 81 КПК України)

За наявності підстав слідчий суддя, суддя, присяжний, прокурор, слідчий, захисник, представник, експерт, спеціаліст, перекладач, секретар судового засідання зобов'язані заявити самовідвід.

За цими ж підставами їм може бути заявлено відвід особами, які беруть участь у кримінальному провадженні.

Заяви про відвід можуть бути заявлені як під час досудового розслідування, так і під час судового провадження.

Заяви про відвід під час досудового розслідування подаються одразу після встановлення підстав для такого відводу. Заяви про відвід під час судового провадження подаються до початку судового розгляду. Подання заяви про відвід після початку судового розгляду допускається лише у випадках, якщо підстава для відводу стала відома після початку судового розгляду. Відвід повинен бути вмотивованим.

У разі заявлення відводу слідчому судді або судді, який здійснює судове провадження одноособово, його розглядає інший суддя цього ж суду, визначений автоматизованою системою документообігу суду. У разі заявлення відводу одному, кільком або всім суддям, які здійснюють судове провадження колегіально, його розглядає цей же склад суду.

Усі інші відводи під час досудового розслідування розглядає слідчий суддя, а під час судового провадження – суд, який його здійснює.

При розгляді відводу має бути вислухана особа, якій заявлено відвід, якщо вона бажає дати пояснення, а також думка осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні. Питання про відвід вирішується в нарадчій кімнаті вмотивованою ухвалою слідчого судді, судді (суду). Заява про відвід, що розглядається судом колегіально, вирішується простою більшістю голосів.

Якщо повторно заявлений відвід має ознаки зловживання правом на відвід із метою затягування кримінального провадження, суд, який здійснює провадження, має право залишити таку заяву без розгляду.

Наслідки відводу слідчого судді, судді (ст. 82 КПК України)

У разі задоволення заяви про відвід (самовідвід) слідчого судді кримінальне провадження передається на розгляд іншому слідчому судді.

У разі задоволення заяви про відвід (самовідвід) судді, який здійснює судове провадження одноособово, справа розглядається в тому ж суді іншим суддею.

У разі задоволення заяви про відвід (самовідвід) одного чи кількох суддів із складу суду або всього складу суду, якщо справа розгля-

дається колегією суддів, справа розглядається в тому ж суді тим же кількісним складом колегії суддів без участі відведених суддів із заміною останніх іншими судьями або іншим складом суддів.

Слідчий суддя, суддя (судді), на розгляд яких передається кримінальне провадження або справа, визначається автоматизованою системою документообігу суду.

Якщо після задоволення відводів (самовідводів) неможливо утворити новий склад суду, то вирішується питання про передання кримінального провадження до іншого суду.

Наслідки відводу слідчого, прокурора, захисника, представника, експерта, спеціаліста, перекладача (ст. 83 КПК України)

У разі задоволення відводу слідчого, прокурора у кримінальному провадженні повинні бути невідкладно призначені відповідно інший слідчий – керівником органу досудового розслідування або інший прокурор – керівником органу прокуратури.

У разі задоволення відводу експерта, спеціаліста або перекладача до кримінального провадження повинні бути залучені інші учасники у строк, визначений слідчим суддею, судом.

У разі задоволення відводу захисника, представника слідчий суддя, суд роз'яснює підозрюваному обвинуваченому, потерпілому, цивільному позивачу, цивільному відповідачу його право запросити іншого захисника, представника та надає йому для цього під час досудового розслідування не менше двадцяти чотирьох годин, а під час судового провадження – не менше сімдесяти двох годин. Якщо підозрюваний, обвинувачений у кримінальному провадженні, коли залучення захисника є обов'язковим, протягом цього часу не запросить іншого захисника, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд самостійно залучають захисника за призначенням.

Питання для самоконтролю

- 1. Назвіть підстави для відводу слідчого судді, судді в кримінальному провадженні.*
- 2. Що є підставами для відводу захисника, представника?*
- 3. Які існують наслідки відводу суб'єктам кримінального провадження?*

РОЗДІЛ 10. ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ

10.1. Поняття доказів, належність та допустимість доказів (ст.ст. 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90 КПК України)

Кримінально-процесуальне доказування – це діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді і суду по збиранню (формуванню), перевірці й оцінці доказів, а також висуненню ними на підставі необхідної та достатньої сукупності доказів певних правових тез із відповідним обґрунтуванням у процесуальних рішеннях по кримінальному провадженню.

Докази – це фактичні дані, отримані у передбаченому законом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Ознаки доказів: належність; допустимість; достовірність; достатність.

Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів.

Доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому законом.

Умови допустимості доказів:

- одержання фактичних даних із належного процесуального джерела – ч.2 ст.84 КПК (наприклад, не можуть бути доказами фактичні дані, одержані в результаті допиту від особи, яка не могла підлягати допиту як свідок);
- одержання фактичних даних належним суб'єктом (стороною захисту, стороною обвинувачення, потерпілим);

- одержання фактичних даних в належному процесуальному порядку (із дотриманням передбаченої законом процедури);
- належне оформлення джерела фактичних даних (протокол слідчих (розшукових) дій, журнал судового засідання).

Недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилатися суд при ухваленні судового рішення.

Недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини.

Суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод, зокрема, такі діяння:

- 1) здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов;
- 2) отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження;
- 3) порушення права особи на захист;
- 4) отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідала на запитання, або їх отримання з порушенням цього права;
- 5) порушення права на перекресний допит;
- 6) отримання показань від свідка, який надалі буде визнаний підозрюваним чи обвинуваченим у цьому кримінальному провадженні.

Докази, які стосуються судимостей підозрюваного, обвинуваченого або вчинення ним інших правопорушень, що не є предметом цього кримінального провадження, а також відомості щодо характеру або окремих рис характеру підозрюваного, обвинуваченого є недопустимими на підтвердження винуватості підозрюваного, обвинуваченого в учиненні кримінального правопорушення.

Суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення.

У разі встановлення очевидної недопустимості доказу під час судового розгляду суд визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні, якщо таке дослідження було розпочате.

Сторони кримінального провадження, потерпілий мають право під час судового розгляду подавати клопотання про визнання доказів недопустимими, а також наводити заперечення проти визнання доказів недопустимими.

Рішення національного суду або міжнародної судової установи, яке набрало законної сили і ним встановлено порушення прав людини і основоположних свобод, гарантованих Конституцією України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, має преюдиціальне значення для суду, який вирішує питання про допустимість доказів.

Достовірність доказів – це можливість застосування фактичних даних в процесі доказування з точки зору знання про джерела, обставини, методи їх утворення і отримання в контексті використання у справі інших матеріалів.

Достатність доказів – це можливість суду чи органу кримінального переслідування покласти їхню сукупність або один із них в основу процесуального рішення. Ця ознака доказів застосовується тільки щодо певної їх сукупності (ч.1 ст.94 КПК).

Достатність доказів визначається, переважно виходячи із життєвого та професійного досвіду осіб, які приймають кримінальні процесуальні рішення.

Докази класифікуються на особисті й речові; обвинувальні й виправдувальні; первинні й похідні; прямі й побічні (непрямі).

До особистих доказів належать фактичні дані, що містяться у показаннях свідка, потерпілого, обвинуваченого, підозрюваного, протоколах слідчих і судових дій та інших документах, висновку експерта.

До речових доказів належать матеріальні об'єкти, які мають властивості, що відображають обставини кримінального правопорушення у вигляді слідів зміни, походження тощо.

Первинні і похідні докази розрізняються залежно від того, отримує інформацію особа, яка веде процес, із першоджерела цієї інформації чи з «других рук» («показання із чужих слів» – ст.97 КПК).

Поділ доказів на обвинувальні і виправдувальні обумовлюється відношенням до предмету обвинувачення. Обвинувальними доказами є фактичні дані, які вказують на обставини, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення певною особою або обтяжують її вину. *Виправдувальними доказами є докази*, що вказують на обставини, які спростовують учинення кримінального правопорушення певною особою або пом'якшують вину цієї особи.

Прямі і побічні (непрямі) докази поділяються щодо предмета доказування. *Прямими доказами* є такі фактичні дані, які безпосередньо вказують на обставини, що належать до предмету доказування, а *побічні* – на обставини, із яких можна зробити висновок про інші факти. Побічні докази лише допомагають встановити обставини, що належать до предмету доказування.

10.2. Доказування в кримінальному провадженні

Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК України)

У кримінальному провадженні доказуванню підлягають:

- 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);
- 2) винуватість обвинуваченого в учиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;
- 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;
- 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;
- 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.
- 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок учинення кримінального правопорушення та (або) є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до

вчинення кримінального правопорушення, фінансування та (або) матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;

7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів із метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Обов'язок доказування (ст. 92 КПК України)

Обов'язок доказування покладається на слідчого, прокурора та на потерпілого в приватному обвинуваченні.

Обов'язок доказування належності та допустимості доказів, даних щодо розміру процесуальних витрат та обставин, які характеризують обвинуваченого, покладається на сторону, що їх подає.

Збирання доказів (ст. 93 КПК України)

Збирання доказів – це елемент доказування, змістом якого є здійснення уповноваженим (компетентним) державним органом пошукових, пізнавальних, посвідчуючих і правозабезпечуючих дій із метою прийняття інформації, що міститься в слідах кримінального правопорушення, її вилучення та закріплення в матеріалах кримінального провадження.

Збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій.

Сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.

Ініціювання стороною захисту, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань. Постанова слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій може бути оскаржена слідчому судді.

Докази можуть бути одержані на території іноземної держави в результаті здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

Оцінка доказів (ст. 94 КПК України)

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ із точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – із точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Жоден доказ не має наперед встановленої сили.

10.3. Показання (ст.ст. 95, 96 КПК України)

Показання – це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження.

Підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право давати показання під час досудового розслідування та судового розгляду.

Свідок, експерт зобов'язані давати показання слідчому, прокурору, слідчому судді та суду.

Суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання. Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них.

Особа дає показання лише щодо фактів, які вона сприймала особисто.

Висновок або думка особи, яка дає показання, можуть визнаватися судом доказом, лише якщо такий висновок або думка корисні для ясного розуміння показань (їх частини) і ґрунтуються на спеціальних знаннях.

Якщо особа, яка дає показання, висловила думку або висновок, що ґрунтується на спеціальних знаннях, а суд не визнав їх недопустимими доказами в порядку, передбаченому законом, інша сторона має право допитати особу згідно з правилами допиту експерта.

Сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їхньою згодою пояснення, які не є джерелом доказів.

Сторони кримінального провадження мають право ставити свідку запитання щодо його можливості сприймати факти, про які він дає показання, а також щодо інших обставин, які можуть мати значення для оцінки достовірності показань свідка.

Для доведення недостовірності показань свідка сторона має право надати показання, документи, які підтверджують його репутацію, зокрема, щодо його засудження за завідомо неправдиві показання, обман, шахрайство або інші діяння, що підтверджують нечесність свідка.

Свідок зобов'язаний відповідати на запитання, спрямовані на з'ясування достовірності його показань.

Свідок може бути допитаний щодо попередніх показань, які не узгоджуються із його показаннями.

10.4. Показання із чужих слів (ст. 97 КПК України)

Показання із чужих слів – це висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи.

Суд має право визнати допустимим доказом показання із чужих слів незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення, у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів.

При прийнятті цього рішення суд зобов'язаний враховувати:

1. значення пояснень і показань, у випадку їх правдивості, для з'ясування певної обставини і їх важливість для розуміння інших відомостей;

2. інші докази щодо питань, передбачених пунктом 1, які подавалися або можуть бути подані;

3. обставини надання первинних пояснень, які викликають довіру щодо їх достовірності;

4. переконливість відомостей щодо факту надання первинних пояснень;

5. складність спростування пояснень, показань із ужих слів для сторони, проти якої вони спрямовані;

6. співвідношення показань із чужих слів з інтересами особи, яка надала ці показання;

7. можливість допиту особи, яка надала первинні пояснення, або

8. причини неможливості такого допиту.

Суд має право визнати неможливим допит особи, якщо вона:

1) відсутня під час судового засідання внаслідок смерті або через тяжку фізичну чи психічну хворобу;

2) відмовляється давати показання в судовому засіданні, не підкоряючись вимозі суду дати показання;

3) не прибуває на виклик до суду, а її місцезнаходження не було встановлено шляхом проведення необхідних заходів розшуку;

4) перебуває за кордоном та відмовляється давати показання.

Суд може визнати доказами показання із чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами.

Суд має право визнати допустимим доказом показання із чужих слів, якщо підозрюваний, обвинувачений створив або сприяв створенню обставин, за яких особа не може бути допитана.

Показання із чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими.

У будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання із чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження.

10.5. Речові докази і документи

Речові докази (ст. 98 КПК України) – матеріальні об'єкти, які були знаряддям учинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, у тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок учинення кримінального правопорушення. Документи є речовими доказами, якщо вони містять вищезазначені ознаки.

Документ (ст. 99 КПК України) – спеціально створений із метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження.

До документів, за умови наявності в них ознак речових доказів, можуть належати:

- 1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні);
- 2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

3) складені протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії;

4) висновки ревізій та акти перевірок.

Матеріали, у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зобов'язані надати суду оригінал документа. *Оригіналом документа* є сам документ, а оригіналом електронного документа – його відображення, якому надається таке ж значення, як документу.

Дублікат документа (документ, виготовлений таким же способом, як і його оригінал) може бути визнаний судом як оригінал документа.

Для підтвердження змісту документа можуть бути визнані допустимими й інші відомості, якщо:

1) оригінал документа втрачений або знищений, крім випадків, якщо він втрачений або знищений із вини потерпілого або сторони, яка його надає;

2) оригінал документа не може бути отриманий за допомогою доступних правових процедур;

3) оригінал документа перебуває у володінні однієї зі сторін кримінального провадження, а вона не надає його на запит іншої сторони.

Сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, мають право надати витяги, копії, узагальнення документів, які незручно повністю досліджувати в суді, а на вимогу суду – зобов'язані надати документи у повному обсязі.

10.6. Висновок експерта

Висновок експерта (ст. 101 КПК України) – це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами ви-

снówki, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи.

Кожна сторона кримінального провадження має право надати суду висновок експерта, який ґрунтується на його наукових, технічних або інших спеціальних знаннях.

Висновок повинен ґрунтуватися на відомостях, які експерт сприймав безпосередньо або вони стали йому відомі під час дослідження матеріалів, що були надані для проведення дослідження. Експерт дає висновок від свого імені і несе за нього особисту відповідальність. Запитання, які ставляться експертові, та його висновок щодо них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта. Висновок експерта не може ґрунтуватися на доказах, які визнані судом недопустимими.

Експерт, який дає висновок щодо психічного стану підозрюваного, обвинуваченого, не має права стверджувати у висновку, чи мав підозрюваний, обвинувачений такий психічний стан, який становить елемент кримінального правопорушення або елемент, що виключає відповідальність за кримінальне правопорушення.

Висновок експерта надається в письмовій формі, але кожна сторона має право звернутися до суду з клопотанням про виклик експерта для допиту під час судового розгляду для роз'яснення чи доповнення його висновку. Якщо для проведення експертизи залучається кілька експертів, експерти мають право скласти один висновок або окремі висновки. Висновок передається експертом стороні, за клопотанням якої здійснювалася експертиза. Висновок експерта не є обов'язковим для особи або органу, яка здійснює провадження, але незгода з висновком експерта повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вирокі.

Зміст висновку експерта (ст. 102 КПК України)

У висновку експерта повинно бути зазначено:

1) коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта) та на якій підставі була проведена експертиза;

- 2) місце і час проведення експертизи;
- 3) хто був присутній при проведенні експертизи;
- 4) перелік питань, що були поставлені експертові;
- 5) опис отриманих експертом матеріалів та які матеріали були використані експертом;

6) докладний опис проведених досліджень, у тому числі методи, застосовані у дослідженні, отримані результати та їх експертна оцінка;

7) обґрунтовані відповіді на кожне поставлене питання.

У висновку експерта обов'язково повинно бути зазначено, що його попереджено про відповідальність за завідомо неправдивий висновок та відмову без повалених причин від виконання покладених на нього обов'язків.

Якщо при проведенні експертизи будуть виявлені відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких не ставилися питання, експерт має право зазначити про них у своєму висновку. Висновок підписується експертом.

Питання для самоконтролю

1. *Що слід розуміти під доказом у кримінальному провадженні?*
2. *Охарактеризуйте властивості доказів.*
3. *Який доказ визнається допустимим?*
4. *Назвіть умови недопустимості доказів.*
5. *Що слід розуміти під належністю доказів?*
6. *Дайте характеристику обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні.*
7. *Назвіть суб'єктів збирання доказів.*
8. *Охарактеризуйте показання як процесуальне джерело доказів.*
9. *Які види показань передбачені КПК?*
10. *Що слід розуміти під речовими доказами в кримінальному провадженні?*
11. *Назвіть ознаки документа як джерела доказів.*
12. *Дайте визначення висновку експерта як джерела доказів.*
13. *У чому полягає оцінка висновку експерта?*

РОЗДІЛ 11. ФІКСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ. ПРОЦЕСУАЛЬНІ РІШЕННЯ

11.1. Форми фіксування кримінального провадження (ст. 103 КПК України)

Процесуальні дії під час кримінального провадження можуть фіксуватися: у протоколі; на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії; у журналі судового засідання.

Протокол (ст. 104 КПК України)

Протокол процесуальної дії – це письмовий акт, у якому слідчий, прокурор закріплює відомості про проведення процесуальної дії, її зміст (зокрема, зазначає послідовність дій) та наслідки (отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, у тому числі виявлені або надані речі та документи).

Залежно від характеру процесуальної дії розрізняють три основні види протоколів:

1. Протоколи допиту, як форма юридичного закріплення відповідного процесуального джерела доказів – показань підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого, експерта;

2. Протоколи, у яких засвідчуються факти й обставини, виявлені при проведенні слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій;

3. Протоколи, які складаються для того, щоб зафіксувати виконання тієї або іншої вимоги кримінального процесуального закону (передання тимчасово вилученого майна (ч. 3 ст. 168 КПК); виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 2 ст. 273 КПК).

Хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі. У випадку фіксування процесуальної дії під час досудового розслідування за допомогою технічних засобів про це зазначається у протоколі. Якщо за допомогою технічних засобів фіксується допит, текст показань може не вноситися до відповідного протоколу за умо-

ви, що жоден з учасників процесуальної дії не наполягає на цьому. У такому разі у протоколі зазначається, що показання зафіксовані на носії інформації, який додається до нього.

Протокол складається з:

- 1) вступної частини, яка повинна містити відомості про:
 - місце, час проведення та назву процесуальної дії;
 - особу, яка проводить процесуальну дію (прізвище, ім'я, по батькові, посада);
 - всіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання);
 - інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації;
 - характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядок їх використання;
- 2) описової частини, яка повинна містити відомості про: послідовність дій; отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, у тому числі виявлені та (або) надані речі і документи;
- 3) заключної частини, яка повинна містити відомості про: вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації; спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу; зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.

Перед підписанням протоколу учасникам процесуальної дії надається можливість ознайомитися із текстом протоколу.

Зауваження і доповнення зазначаються у протоколі перед підписами. Протокол підписують усі учасники, які брали участь у проведенні процесуальної дії.

Якщо особа через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, то ознайомлення такої особи з протоколом здійснюється у присутності її захисника (законного представника), який своїм підписом засвідчує зміст протоколу та факт неможливості його підписання особою.

Якщо особа, яка брала участь у проведенні процесуальної дії, відмовилася підписати протокол, про це зазначається в протоколі. Такій

особі надається право дати письмові пояснення щодо причин відмови від підписання, які заносяться до протоколу.

Факт відмови особи від підписання протоколу, а також факт надання письмових пояснень особи щодо причин такої відмови засвідчується підписом її захисника (законного представника), а у разі його відсутності – понятих.

Додатки до протоколів (ст. 105 КПК України)

Особою, яка проводила процесуальну дію, до протоколу долучаються додатки. Додатками до протоколу можуть бути:

- 1) спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів;
- 2) письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії;
- 3) стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії;
- 4) фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу.

Додатки до протоколів повинні бути належним чином виготовлені, упаковані з метою надійного збереження, а також засвідчені підписами слідчого, прокурора, спеціаліста, інших осіб, які брали участь у виготовленні або вилученні таких додатків.

Підготовка протоколу та додатки (ст. 106 КПК України)

Протокол під час досудового розслідування складається слідчим або прокурором, які проводять відповідну процесуальну дію, під час її проведення або безпосередньо після її закінчення.

До складу слідчої (розшукової) дії входять також дії щодо належного упакування речей і документів та інші дії, що мають значення для перевірки результатів процесуальної дії.

Застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження (ст. 107 КПК України)

Рішення про фіксацію процесуальної дії за допомогою технічних засобів під час досудового розслідування, у тому числі під час розгляду питань слідчим суддею, приймає особа, яка проводить відповідну процесуальну дію. За клопотанням учасників процесуальної дії застосування технічних засобів фіксування є обов'язковим.

Про застосування технічних засобів фіксування процесуальної дії за-здалегідь повідомляються особи, які беруть участь у процесуальній дії.

У матеріалах кримінального провадження зберігаються оригінальні примірники технічних носіїв інформації зафіксованої процесуальної дії, резервні копії яких зберігаються окремо.

Фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в суді під час судового провадження є обов'язковим. У разі неприбуття в судові засідання всіх осіб, які беруть участь у судовому провадженні, чи в разі, якщо відповідно до положень КПК судові провадження здійснюється судом за відсутності осіб, фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в суді не здійснюється.

Учасники судового провадження мають право отримати копію запису судового засідання, зробленого за допомогою технічного засобу.

Незастосування технічних засобів фіксування кримінального провадження у випадках, якщо воно є обов'язковим, тягне за собою недійсність відповідної процесуальної дії та отриманих внаслідок її вчинення результатів, за винятком випадків, якщо сторони не заперечують проти визнання такої дії та результатів її здійснення чинними.

Журнал судового засідання (ст. 108 КПК України)

Під час судового засідання ведеться журнал судового засідання, у якому зазначаються такі відомості:

- 1) найменування та склад суду (слідчий суддя);
- 2) реквізити кримінального провадження та відомості щодо його учасників;
- 3) дата і час початку та закінчення судового засідання;
- 4) час, номер та найменування процесуальної дії, що проводиться під час судового засідання, а також передані суду під час процесуальної дії речі, документи, протоколи слідчих (розшукових) дій і додатки до них;
- 5) ухвали, постановлені судом (слідчим суддею) без виходу до нарадчої кімнати;
- 6) інші відомості.

Журнал судового засідання ведеться та підписується секретарем судового засідання.

Реєстр матеріалів досудового розслідування (ст. 109 КПК України)

Реєстр матеріалів досудового розслідування складається слідчим або прокурором і надсилається до суду разом з обвинувальним актом. Реєстр матеріалів досудового розслідування повинен містити: номер та найменування процесуальної дії, проведеної під час досудового розслідування, а також час її проведення; реквізити процесуальних рішень, прийнятих під час досудового розслідування; вид заходу забезпечення кримінального провадження, дату і строк його застосування.

11.2. Процесуальні рішення (ст. 110 КПК України)

Процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду.

Судове рішення приймається у формі ухвали або вироку.

Рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови. Постанова виноситься у випадках, передбачених законом, а також коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне. Обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яким прокурор висуває обвинувачення в учиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування.

Постанова слідчого, прокурора складається з:

1) вступної частини, яка повинна містити відомості про: місце і час прийняття постанови; прізвище, ім'я, по батькові, посаду особи, яка прийняла постанову;

2) мотивувальної частини, яка повинна містити відомості про: зміст обставин, які є підставами для прийняття постанови; мотиви прийняття постанови, їх обґрунтування та посилання на положення КПК;

3) резолютивної частини, яка повинна містити відомості про: зміст прийнятого процесуального рішення; місце та час (строки) його виконання; особу, якій належить виконати постанову; можливість та порядок оскарження постанови.

Постанова слідчого, прокурора виготовляється на офіційному бланку та підписується службовою особою, яка прийняла відповідне процесуальне рішення. Постанова слідчого, прокурора, прийнята в

межах компетенції згідно із законом, є обов'язковою для виконання фізичними та юридичними особами, прав, свобод чи інтересів яких вона стосується.

Питання для самоконтролю

- 1. Назвіть форми фіксування кримінального провадження.*
- 2. Дайте поняття протоколу та визначте його структуру та зміст.*
- 3. Сформулюйте поняття процесуального рішення.*
- 4. Які існують види процесуальних рішень, які приймають прокурор, слідчий.*
- 5. Назвіть види процесуальних рішень, які приймає суд.*
- 6. Окресліть структуру та охарактеризуйте зміст постанови слідчого, прокурора.*

РОЗДІЛ 12. ПОВІДОМЛЕННЯ, СТРОКИ, ПРОЦЕСУАЛЬНІ ВИТРАТИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

12.1. Поняття повідомлення у кримінальному провадженні (ст. 111 КПК України)

Повідомлення в кримінальному провадженні є процесуальною дією, за допомогою якої слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд повідомляє певного учасника кримінального провадження про дату, час та місце проведення відповідної процесуальної дії або про прийняте процесуальне рішення чи здійснену процесуальну дію.

Повідомлення учасників кримінального провадження з приводу вчинення процесуальних дій здійснюється у випадку, якщо участь цих осіб у таких діях не є обов'язковою.

Зміст повідомлення (ст. 112 КПК України)

У повідомленні повинно бути зазначено:

- 1) прізвище та посада слідчого, прокурора, слідчого судді, найменування суду, який здійснює повідомлення;
- 2) адреса установи, яка здійснює повідомлення, номер телефону чи інших засобів зв'язку;
- 3) ім'я (найменування) особи, яка повідомляється, та її адреса;
- 4) найменування (номер) кримінального провадження, у рамках якого здійснюється повідомлення;
- 5) процесуальний статус, у якому перебуває особа, що повідомляється;
- 6) дата, час та місце проведення процесуальної дії, про яку повідомляється особа;
- 7) інформація про процесуальну дію (дії), яка буде проведена, або про здійснену процесуальну дію чи прийняте процесуальне рішення, про які повідомляється особа;
- 8) вказівка щодо необов'язковості участі в процесуальній дії та її проведення без участі особи, яка повідомляється, у разі її неприбуття;
- 9) підпис слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, який здійснює виклик.

12.2. Поняття процесуальних строків у кримінальному провадженні та їх обчислення

Процесуальні строки – це встановлені законом або відповідно до нього прокурором, слідчим суддею або судом проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення чи вчиняти процесуальні дії (ст. 113 ч.1 КПК).

Будь-яка процесуальна дія або сукупність дій під час кримінального провадження мають бути виконані без невинуватої затримки і в будь-якому разі не пізніше граничного строку.

Встановлення процесуальних строків прокурором, слідчим суддею, судом (ст. 114 КПК України)

Для забезпечення виконання сторонами кримінального провадження вимог розумного строку слідчий суддя, суд має право встановлювати процесуальні строки у межах граничного строку з урахуванням обставин, установлених під час відповідного кримінального провадження.

Будь-які строки, що встановлюються прокурором, слідчим суддею або судом, не можуть перевищувати меж граничного строку та мають бути такими, що дають достатньо часу для вчинення відповідних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень та не перешкоджають реалізації права на захист.

Судові справи щодо спорів, що впливають із факту окупації чи правопорушень, пов'язаних з окупацією, належать до окремої категорії справ, які розглядаються за відповідними процесуальними нормами з урахуванням особливостей, установлених Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».

Справа визначається такою, що пов'язана окупацією, вмотивованою ухвалою судді. У разі участі в справі іноземного елемента судові доручення, повістки та інші судові документи вручаються не пізніше ніж за 15 діб до початку процесуальної дії.

Якщо у справах, пов'язаних з окупацією, стороною кримінального провадження або цивільним відповідачем є іноземний суб'єкт держа-

вної власності, включаючи його органи, установи чи організації, або іноземна юридична особа, зносини здійснюються через посольство або постійне представництво.

Обчислення процесуальних строків (ст. 115 КПК України)

Строки обчислюються годинами, днями і місяцями. Строки можуть визначатися вказівкою на подію.

При обчисленні строку годинами строк закінчується в останню хвилину останньої години.

При обчисленні строку днями строк закінчується о двадцять четвертій годині останнього дня строку.

При обчисленні строків місяцями строк закінчується у відповідне число останнього місяця. Якщо закінчення строку, який обчислюється місяцями, припадає на той місяць, який не має відповідного числа, то строк закінчується в останній день цього місяця.

При обчисленні строків днями та місяцями не береться до уваги той день, від якого починається строк, за винятком строків тримання під вартою, проведення стаціонарної психіатричної експертизи, до яких зараховується неробочий час та які обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до відповідного медичного закладу.

Якщо відповідну дію належить учинити в суді або в органах досудового розслідування, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах.

При обчисленні процесуального строку в нього включаються вихідні і святкові дні, а при обчисленні строку годинами — і неробочий час. Якщо закінчення строку, який обчислюється днями або місяцями, припадає на неробочий день, останнім днем цього строку вважається наступний за ним робочий день, за винятком обчислення строків тримання під вартою та перебування в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи.

Додержання процесуальних строків (ст. 116 КПК України)

Процесуальні дії мають виконуватися у встановлені строки. Строк не вважається пропущеним, якщо скаргу або інший документ здано до закінчення строку на пошту або передано особі, уповноваженій їх

прийняти, а для осіб, які тримаються під вартою або перебувають у медичному чи психіатричному стаціонарі, спеціальній навчально-виховній установі, — якщо скаргу або інший документ подано службовій особі відповідної установи до закінчення строку.

Поновлення процесуального строку (ст. 117 КПК України)

Пропущений із поважних причин строк повинен бути поновлений за клопотанням заінтересованої особи ухвалою слідчого судді, суду. Ухвала слідчого судді, суду про поновлення чи відмову в поновленні процесуального строку може бути оскаржена.

Подання клопотання заінтересованою особою про поновлення пропущеного строку не припиняє виконання рішення, оскарженого з пропусшенням строку.

12.3. Процесуальні витрати

Процесуальні витрати – це передбачені законом або іншим нормативним актом витрати, пов’язані зі здійсненням кримінального провадження.

Види процесуальних витрат (ст. 118 КПК України)

Процесуальні витрати складаються із:

- 1) витрат на правову допомогу;
- 2) витрат, пов’язаних із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження;
- 3) витрат, пов’язаних із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів;
- 4) витрат, пов’язаних із зберіганням і пересиланням речей і документів.

Зменшення розміру процесуальних витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення процесуальних витрат (ст.119 КПК України)

Суд, ураховуючи майновий стан особи (обвинуваченого, потерпілого), за власною ініціативою або за її клопотанням має право своєю ухвалою зменшити розмір належних до оплати процесуальних витрат

чи звільнити від їх оплати повністю або частково, чи відстрочити або розстрочити сплату процесуальних витрат на визначений строк.

Якщо оплату процесуальних витрат відстрочено або розстрочено до ухвалення судового рішення, витрати розподіляються відповідно до судового рішення.

У разі зменшення розміру належних до оплати процесуальних витрат чи звільнення від їх оплати повністю або частково відповідні витрати компенсуються за рахунок коштів Державного бюджету України в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України.

Витрати на правову допомогу (ст. 120 КПК України)

Витрати, пов'язані з оплатою допомоги захисника, несе підозрюваний, обвинувачений, крім випадків надання безоплатної правової допомоги.

Витрати, пов'язані з оплатою допомоги представника потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача, які надають правову допомогу за договором, несе відповідно потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач.

Допомога захисника, залученого для здійснення захисту за призначенням надається за рахунок коштів Державного бюджету України і є безоплатною для підозрюваного, обвинуваченого. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законодавством.

Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження (ст.121 КПК України)

Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження, – це витрати обвинуваченого, підозрюваного, до якого не застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, його захисника, представника потерпілого, пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту, найманням житла, виплатою добових (у разі переїзду до іншого населеного пункту), а також втрачений заробіток чи витрати у зв'язку із відривом від звичайних занять.

Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно від розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від

звичайних занять – пропорційно від розміру мінімальної заробітної плати.

Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження підозрюваного, обвинуваченого, він несе самостійно.

Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження захисника, несе підозрюваний, обвинувачений.

Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження представника, несе особа, яку він представляє.

Граничний розмір компенсації за судовим рішенням витрат, пов'язаних із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Витрати, пов'язані із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів (ст. 122 КПК України)

Витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів, несе сторона кримінального провадження, яка заявила клопотання про виклик свідків, залучила спеціаліста, перекладача чи експерта.

Витрати, пов'язані із участю потерпілих у кримінальному провадженні, залученням та участю перекладачів для перекладу показань підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України в порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України. Залучення стороною обвинувачення експертів спеціалізованих державних установ, а також проведення експертизи за дорученням слідчого судді або суду здійснюється за рахунок коштів, які цільовим призначенням виділяються цим установам із Державного бюджету України.

Потерпілим, цивільним позивачам, свідкам оплачуються проїзд, наймання житла та добові (у разі переїзду до іншого населеного пункту), а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять.

Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно від розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від звичайних занять – пропорційно від розміру мінімальної заробітної плати.

Експертам, спеціалістам, перекладачам оплачуються проїзд, а також добові в разі переїзду до іншого населеного пункту. Експертам, спеціалістам і перекладачам повинна бути сплачена винагорода за виконану роботу, якщо це не є їхнім службовим обов'язком.

Граничний розмір компенсації витрат, пов'язаних із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів та експертів, установлюється Кабінетом Міністрів України.

Витрати, пов'язані із зберіганням і пересиланням речей і документів (ст.123 КПК України)

Витрати, пов'язані із зберіганням і пересиланням речей і документів, здійснюються за рахунок Державного бюджету України в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України.

Граничний розмір витрат, пов'язаних із зберіганням і пересиланням речей і документів, установлюється Кабінетом Міністрів України.

Розподіл процесуальних витрат (ст. 124 КПК України)

У разі ухвалення обвинувального вироку суд стягує з обвинуваченого на користь потерпілого всі здійснені ним документально підтверджені процесуальні витрати. За відсутності в обвинуваченого коштів, достатніх для відшкодування зазначених витрат, вони компенсуються потерпілому за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом для компенсації шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

У разі ухвалення обвинувального вироку суд стягує з обвинуваченого на користь держави документально підтверджені витрати на залучення експерта.

Якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції, Верховний Суд України, не приймаючи рішення про новий судовий розгляд, змінить судові рішення або ухвалить нове, він відповідно змінює розподіл процесуальних витрат.

Визначення розміру процесуальних витрат (ст. 125 УПК України)

Суд за клопотанням осіб має право визначити грошовий розмір процесуальних витрат, які повинні бути їм компенсовані.

Рішення щодо процесуальних витрат (ст. 126 КПК України)

Суд вирішує питання щодо процесуальних витрат у вирокі суду або ухвалою. Сторони кримінального провадження, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі мають право оскаржити судові рішення щодо процесуальних витрат, якщо це стосується їхніх інтересів.

Питання для самоконтролю

1. Які відомості зазначаються в повідомленні?
2. Розкрийте поняття процесуальних строків.
3. Назвіть правила обчислення процесуальних строків.
4. Визначте поняття процесуальних витрат та їх види.
5. Назвіть суб'єктів кримінального провадження, які мають право на відшкодування витрат, пов'язаних з явкою за викликом до місця досудового розслідування або судового провадження.
6. В яких випадках можливе зменшення розміру процесуальних витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення процесуальних витрат.
7. Назвіть осіб, на яких може бути покладений обов'язок із відшкодування витрат на правову допомогу.
8. Охарактеризуйте порядок відшкодування витрат, пов'язаних зі зберіганням і пересиланням речей і документів.

РОЗДІЛ 13. ВІДШКОДУВАННЯ (КОМПЕНСАЦІЯ) ШКОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ. ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ

Кримінальним процесуальним законодавством передбачені форми відшкодування (компенсації) шкоди у кримінальному провадженні, серед яких можна виділити:

1. Добровільне відшкодування (компенсація) шкоди;
2. Примусове відшкодування (компенсація) шкоди, яке у свою чергу поділяється на види:
 - а) цивільний позов;
 - б) звернення застави на виконання вироку в частині майнових стягнень;
 - в) компенсація шкоди за рахунок Державного бюджету України;
 - г) кримінально-правова реституція.
3. Відшкодування (компенсація) шкоди, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду у випадках та в порядку, передбачених законом.

13.1. Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому (ст. 127 КПК України)

Підозрюваний, обвинувачений, а також за його згодою будь-яка інша фізична чи юридична особа має право на будь-якій стадії кримінального провадження відшкодувати шкоду, завдану потерпілому, територіальній громаді, державі внаслідок кримінального правопорушення.

Шкода, завдана кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням, може бути стягнута судовим рішенням за результатами розгляду цивільного позову в кримінальному провадженні.

Шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом.

Відшкодування (компенсація) шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю. Шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативнорозшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, відшкодовується державою за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом.

13.2. Цивільний позов у кримінальному провадженні (ст. 128 КПК України)

Особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та (або) моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння.

На захист інтересів неповнолітніх осіб та осіб, визнаних у встановленому законом порядку недієздатними чи обмежено дієздатними, цивільний позов може бути пред'явлений їхніми законними представниками.

Цивільний позов в інтересах держави пред'являється прокурором. Цивільний позов може бути поданий прокурором у випадках, установлених законом, також в інтересах громадян, які через фізичний чи матеріальний стан, неповноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права. Форма та зміст позовної заяви повинні відповідати вимогам, установленим до позовів, які пред'являються у порядку цивільного судочинства.

Цивільний позов у кримінальному провадженні розглядається судом за правилами, установленими Кримінальним процесуальним кодексом. Якщо процесуальні відносини, що виникли у зв'язку із цивільним позовом, Кримінальним процесуальним кодексом не врегульовані, до них застосовуються норми Цивільного процесуального кодексу України за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства.

Відмова у позові в порядку цивільного, господарського або адміністративного судочинства позбавляє цивільного позивача права пред'являти той же позов у кримінальному провадженні.

Особа, яка не пред'явила цивільного позову в кримінальному провадженні, а також особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства.

***Вирішення цивільного позову в кримінальному провадженні
(ст. 129 КПК України)***

Ухвалюючи обвинувальний вирок, постановляючи ухвалу про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, суд залежно від доведеності підстав і розміру позову задовольняє цивільний позов повністю або частково чи відмовляє в ньому.

У разі встановлення відсутності події кримінального правопорушення суд відмовляє в позові.

У разі виправдання обвинуваченого за відсутності в його діях складу кримінального правопорушення або його непричетності до вчинення кримінального правопорушення, а також у випадку неприбуття цивільного позивача або його представника до суду без поважних причин суд залишає позов без розгляду.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть форми відшкодування (компенсації) шкоди в кримінальному провадженні.
2. Дайте визначення цивільного позову в кримінальному провадженні.
3. Які існують вирішення цивільного позову в кримінальному провадженні?

РОЗДІЛ 14. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ І ПІДСТАВИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

14.1. Види заходів забезпечення кримінального провадження (ст. 131 КПК України)

Заходи забезпечення кримінального провадження – це передбачені законом заходи впливу на учасників кримінального провадження, які мають самостійне значення та не мають характеру правових санкцій і застосовуються з метою гарантування виконання учасниками провадження своїх обов'язків.

Заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються з метою досягнення дієвості цього провадження.

Заходами забезпечення кримінального провадження є:

- 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід;
- 2) накладення грошового стягнення;
- 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- 4) відсторонення від посади;
- 5) тимчасовий доступ до речей і документів;
- 6) тимчасове вилучення майна;
- 7) арешт майна;
- 8) затримання особи;
- 9) запобіжні заходи.

Загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження (ст. 132 КПК України)

Заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду.

Застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що:

- 1) існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора;

3) може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням.

Для оцінки потреб досудового розслідування слідчий суддя або суд зобов'язаний врахувати можливість без застосованого заходу забезпечення кримінального провадження отримати речі і документи, які можуть бути використані під час судового розгляду для встановлення обставин у кримінальному провадженні.

Під час розгляду питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження сторони кримінального провадження повинні подати слідчому судді або суду докази обставин, на які вони посилаються.

До клопотання слідчого, прокурора про застосування, зміну або скасування заходу забезпечення кримінального провадження додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, у рамках якого подається клопотання.

14.2. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід

Виклик слідчим, прокурором (ст. 133 КПК України)

Слідчий, прокурор під час досудового розслідування має право викликати підозрюваного, свідка, потерпілого або іншого учасника кримінального провадження для допиту чи участі в іншій процесуальній дії.

Слідчий, прокурор під час досудового розслідування мають право викликати особу, якщо є достатні підстави вважати, що вона може дати показання, які мають значення для кримінального провадження, або її участь у процесуальній дії є обов'язковою.

Судовий виклик (ст. 134 КПК України)

Слідчий суддя під час досудового розслідування чи суд під час судового провадження має право за власною ініціативою або за клопотанням слідчого, прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його

захисника, потерпілого, його представника здійснити судовий виклик певної особи, якщо слідчий суддя чи суд встановить наявність достатніх підстав уважати, що така особа може дати показання, які мають значення для кримінального провадження, або її участь у процесуальній дії є обов'язковою.

Суд здійснює судовий виклик учасників кримінального провадження, участь яких у судовому провадженні є обов'язковою.

***Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні
(ст. 135 КПК України)***

Особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою.

У разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання повістка для передачі їй вручається під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи.

Особа, що перебуває під вартою, викликається через адміністрацію місця ув'язнення.

Повістка про виклик неповнолітньої особи, як правило, вручається її батьку, матері, усиновлювачу або законному представнику. Інший порядок вручення повістки допускається лише у випадку, якщо це обумовлюється обставинами кримінального провадження.

Повістка про виклик обмежено дієздатної особи вручається її піклувальнику.

Повістка про виклик вручається особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного органу, слідчим, прокурором, а також секретарем судового засідання, якщо таке вручення здійснюється в приміщенні суду.

Повістка про виклик особи, яка проживає за кордоном, вручається згідно з міжнародним договором про правову допомогу, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого – за допомогою дипломатичного (консульського) представництва.

Особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. У випадку встановлення строків здійснення процесуальних дій, які не дозволяють здійснити виклик у зазначений строк, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням їй необхідного часу для підготовки та прибуття за викликом.

Підтвердження отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом (ст.136 КПК України)

Належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є розпис особи про отримання повістки, у тому числі на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом.

Якщо особа попередньо повідомила слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд про адресу своєї електронної пошти, надіслана на таку адресу повістка про виклик вважається отриманою у випадку підтвердження її отримання особою відповідним листом електронної пошти.

Зміст повістки про виклик (ст.137 КПК України)

У повістці про виклик повинно бути зазначено:

- 1) прізвище та посада слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, який здійснює виклик;
- 2) найменування та адреса суду або іншої установи, до якої здійснюється виклик, номер телефону чи інших засобів зв'язку;
- 3) ім'я (найменування) особи, яка викликається, та її адреса;
- 4) найменування (номер) кримінального провадження, у рамках якого здійснюється виклик;
- 5) процесуальний статус, у якому перебуває викликана особа;
- 6) час, день, місяць, рік і місце прибуття викликаної особи;
- 7) процесуальна дія (дії), для участі в якій викликається особа;
- 8) наслідки неприбуття особи за викликом із зазначенням тексту відповідних положень закону, у тому числі можливість застосування

приводу, та здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального провадження.

9) передбачені поважні причини, через які особа може не з'явитися на виклик, та нагадування про обов'язок заздалегідь повідомити про неможливість з'явлення;

10) підпис слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, який здійснив виклик.

Поважні причини неприбуття на виклик (ст. 138 КПК України)

Поважними причинами неприбуття особи на виклик є:

1) затримання, тримання під вартою або відбування покарання;
2) обмеження свободи пересування внаслідок дії закону або судового рішення;

3) обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини);

4) відсутність особи у місці проживання протягом тривалого часу внаслідок відрядження, подорожі тощо;

5) тяжка хвороба або перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням або вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад;

6) смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб або серйозна загроза їхньому життю;

7) несвочасне одержання повістки про виклик;

8) інші обставини, які об'єктивно унеможливають з'явлення особи на виклик.

Наслідки неприбуття на виклик (ст. 139 КПК України)

Якщо підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, цивільний відповідач, який був викликаний (зокрема, наявне підтвердження отримання ним повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом), не з'явився без поважних причин або не повідомив про причини свого неприбуття, на нього накладається грошове стягнення у розмірі:

- від 0,25 до 0,5 розміру мінімальної заробітної плати — у випадку неприбуття на виклик слідчого, прокурора;

- від 0,5 до 2 розмірів мінімальної заробітної плати — у випадку неприбуття на виклик слідчого судді, суду.

До підозрюваного, обвинуваченого, свідка може бути застосовано привід.

За злісне ухилення від явки свідок, потерпілий несе відповідальність, установлену законом.

Ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора чи судовий виклик слідчого судді, суду (неприсуття на виклик без поважної причини більш як два рази) підозрюваним, обвинуваченим та оголошення його у міждержавний та (або) міжнародний розшук є підставою для здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження.

14.3. Привід

Привід (ст. 140 КПК України) полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час.

Рішення про здійснення приводу приймається: під час досудового розслідування — слідчим суддею за клопотанням слідчого, прокурора або з власної ініціативи, а під час судового провадження — судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого або з власної ініціативи. Рішення про здійснення приводу приймається у формі ухвали.

Привід може бути застосований до підозрюваного, обвинуваченого або свідка. Привід свідка не може бути застосований до неповнолітньої особи, вагітної жінки, інвалідів першої або другої груп, особи, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які не можуть бути допитані як свідки. Привід співробітника кадрового складу розвідувального органу України під час виконання ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки в присутності офіційних представників цього органу.

Клопотання про здійснення приводу (ст. 141 КПК України)

У клопотанні про здійснення приводу під час досудового розслідування зазначаються:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

- 2) процесуальний статус особи, про здійснення приводу якої заявлено клопотання, її прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання;
 - 3) процесуальна дія, учасником якої повинна бути особа, про здійснення приводу якої заявлено клопотання;
 - 4) положення Кримінального процесуального Кодексу, яким встановлено обов'язок особи з'явитися за викликом, та обставини невиконання особою цього обов'язку;
 - 5) відомості, які підтверджують факти здійснення виклику особи та отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом;
 - 6) прізвище, ім'я, по батькові та посада слідчого, прокурора;
 - 7) дата та місце складення клопотання.
- До клопотання додаються копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує свої доводи.

Розгляд клопотання про здійснення приводу (ст. 142 КПК України)

Під час досудового розслідування клопотання слідчого, прокурора про здійснення приводу розглядається слідчим суддею у день його надходження до суду. У разі необхідності слідчий суддя може заслухати доводи особи, яка подала клопотання.

Під час судового провадження клопотання про здійснення приводу розглядається негайно після його ініціювання.

Слідчий суддя або суд, установивши, що особа, яка зобов'язана з'явитися на виклик слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, була викликана (зокрема, наявне підтвердження отримання нею повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом), та не з'явилася без поважних причин або не повідомила про причини свого неприбуття, постановляє ухвалу про здійснення приводу такої особи.

Копія ухвали про здійснення приводу, завірена печаткою суду, негайно надсилається органу, на який покладено її виконання.

Виконання ухвали про здійснення приводу (ст. 143 КПК України)

Виконання ухвали про здійснення приводу може бути доручене відповідним підрозділам органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового зако-

нодавства, Національного антикорупційного бюро України або Державного бюро розслідувань.

Ухвала про здійснення приводу оголошується особі, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу.

Особа, рішення про здійснення приводу якої прийнято слідчим суддею, судом, зобов'язана прибути до місця виклику в зазначений в ухвалі про здійснення приводу час у супроводі особи, яка виконує ухвалу.

У випадку невиконання особою, що підлягає приводу, законних вимог щодо виконання ухвали про здійснення приводу, до неї можуть бути застосовані заходи фізичного впливу, які дозволяють здійснити її супроводження до місця виклику. Застосуванню заходів фізичного впливу повинно передувати попередження про намір їх застосування. У разі неможливості уникнути застосування заходів фізичного впливу вони не повинні перевищувати міри, необхідної для виконання ухвали про здійснення приводу, і мають зводитися до мінімального впливу на особу. Забороняється застосування заходів впливу, які можуть завдати шкоди здоров'ю особи, а також примушення особи перебувати в умовах, що перешкоджають її вільному пересуванню, протягом часу більшого, ніж необхідно для негайного доставлення особи до місця виклику. Перевищення повноважень щодо застосування заходів фізичного впливу тягне за собою відповідальність, установлену законом.

У разі неможливості здійснення приводу особа, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, повертає її до суду з письмовим поясненням причин невиконання.

14.4. Накладення грошового стягнення

Накладення грошового стягнення (статті 144-147 КПК) – це захід забезпечення кримінального провадження, який полягає у грошовому стягненні, що накладається на учасників кримінального провадження за не виконання процесуальних обов'язків у випадках та розмірах, визначених КПК.

Накладення грошового стягнення оформляється такими процесуальними документами:

- клопотання про накладення грошового стягнення (стаття 145 КПК);

- ухвала про накладення грошового стягнення.

З клопотанням про накладення грошового стягнення може звернутися слідчий чи прокурор, яке розглядається слідчим суддею не пізніше 3-х днів із дня його надходження до суду, а якщо таке клопотання заявлене під час судового засідання – негайно після його ініціювання прокурором чи судом із власної ініціативи в межах того ж провадження.

Ураховуючи думку фахівців із кримінально-процесуального права на те, що статті 144-145 КПК не вимагають погодження клопотання слідчого про здійснення грошового стягнення із прокурором, на наш погляд, варто враховувати положення п. 5 ч. 2 ст. 40 КПК, де передбачено, що слідчий уповноважений звертатися до слідчого судді з клопотанням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження за погодженням із прокурором.

Слідчий або прокурор у клопотанні про накладення грошового стягнення на особу під час досудового розслідування повинен вказати:

- найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

- процесуальний статус особи, про накладення грошового стягнення на яку заявлено клопотання, її прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання;

- обов'язок, який покладено на особу КПК чи ухвалою слідчого судді;

- обставини, за яких особа не виконала обов'язок;

- відомості, які підтверджують не виконання особою обов'язку;

- прізвище, ім'я, по батькові та посада слідчого, прокурора;

- дата та місце складання клопотання.

Також до клопотання слід додати:

- витяг з ЄРДР щодо кримінального провадження, у рамках якого подається клопотання;

- копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує свої доводи.

Матеріалами, якими слідчий, прокурор обґрунтовує свої доводи про накладення грошового стягнення можуть бути: повістка про ви-

клик із розписом особи про її отримання, корінець повістки про виклик, відеозапис вручення повістки, протокол слідчого про ухилення від явки за викликом. У разі порушення обов'язків, які покладені на підозрюваного під час обрання запобіжного заходу, такими матеріалами є ухвала слідчого судді про накладання відповідного обов'язку, показання осіб, котрі бачили відповідну особу у заборонених для відвідування місцях, документи, котрі підтверджують перебування в іншому населеному пункті (проїзні документи, рахунки за проживання у готелі) тощо.

Про час та місце розгляду клопотання повідомляється службова особа, яка його внесла, та особа, на яку може бути накладено грошове стягнення, проте їх неприбуття не перешкоджає розгляду питання (ч.1 ст.146 КПК).

Скасування ухвали про накладання грошового стягнення може відбутися за умови, якщо особа, на яку було накладено грошове стягнення, не була присутня під час розгляду цього питання слідчим суддею, судом (ст.147 КПК). Ухвала слідчого судді, суду за результатами розгляду клопотання про скасування ухвали про накладання грошового стягнення оскарженню не підлягає.

Особа, на яку було накладено грошове стягнення, але вона не була присутня під час розгляду цього питання звертається з клопотанням про скасування ухвали про накладання грошового стягнення до слідчого судді, суду, який виніс ухвалу про накладання грошового стягнення.

Таким чином, дії слідчого щодо накладення грошового стягнення, мають бути такі:

1) фіксація факту неявки особи за викликом, або відмови в отриманні повістки про виклик, шляхом передбаченому в алгоритмі дій слідчого, щодо виклику особи;

2) фіксація факту порушення підозрюваним умов запобіжного заходу не пов'язаного з триманням під вартою (допит свідків, про знаходження підозрюваного в заборонених для нього місцях, чи залишання підозрюваним місця мешкання в заборонений час);

3) слідчий виносить клопотання про накладання грошового стягнення, та погоджує його з прокурором, який здійснює процесуальне керівництво за вказаним кримінальним провадженням, клопотання по-

годжується в трьох примірниках, один примірник знаходиться в матеріалах кримінального провадження, другий примірник направляється разом із необхідними матеріалами до суду, третій примірник залишається прокурору для приєднання до наглядового провадження;

4) до клопотання слідчий додає витяг з ЄРДР вказаного кримінального провадження, та копії матеріалів, які підтверджують факт неявки особи за викликом (наведені в алгоритмі дій слідчого при зверненні з клопотанням про здійснення приводу), або факт порушення підозрюваним умов запобіжного заходу не пов'язаного з триманням під вартою;

5) при погодженні клопотання про здійснення приводу, слідчий складає опис вказаних матеріалів, першим аркушем, яких ставиться погоджене з прокурором клопотання про накладення грошового стягнення, та вказані матеріали зшиваються, копії матеріалів завіряються підписом слідчого;

6) вказані матеріали слідчий надає на реєстрацію до канцелярії судів першої інстанції, за місцем територіальної дислокації органу досудового розслідування, як правило вказані матеріали надаються до 15.00 год.;

7) при визначенні слідчого судді, слідчий дізнається про дату та час розгляду клопотання.

8) про дату, та час судового засідання слідчий повідомляє прокурору з яким було погоджено клопотання, та повідомляє особу щодо, якої буде вирішуватись питання про накладення на неї грошового стягнення, шляхом направлення повістки (згідно алгоритму дій слідчого щодо виклику особи);

9) слідчий, прибуває на судове засідання, щодо розгляду його клопотання, та аргументує свою позицію щодо наданого клопотання.

14.5. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом

Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (ст.ст. 148-153 КПК) – захід забезпечення кримінального провадження, який полягає у тимчасовому вилученні слідчим, прокурором, іншою уповноваженою службовою особою у затриманій ними особи документів,

які посвідчують користування спеціальним правом, та у тимчасовому обмеженні підозрюваного у користуванні цим правом.

Тимчасово вилученими можуть бути документи, які посвідчують користування таким спеціальним правом: право керування транспортним засобом або судном, право полювання, право на здійснення підприємницької діяльності.

При застосуванні тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом складаються такі процесуальні документи:

- клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- протокол тимчасового вилучення документів;
- протокол повернення тимчасово вилучених документів (або розписка про повернення документа володільцю);
- ухвала про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом.

Клопотанню прокурора, слідчого (за погодженням із прокурором) про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом може передувати тимчасове вилучення слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою особою у затриманій ними особи (в порядку, передбаченому ст. 208 КПК) документів, які посвідчують таке право.

Факт передання тимчасово вилучених документів, які посвідчують користування спеціальним правом, засвідчується протоколом, який складається слідчим, прокурором, іншою уповноваженою службовою особою під час законного затримання та тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, або негайно після їх здійснення (ч. 2 ст. 149 КПК).

Вилучені документи зберігаються разом із матеріалами кримінального провадження в індивідуальному сейфі слідчого, який здійснює таке провадження до постановлення слідчим суддею відповідної ухвали.

У випадку тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, до слідчого судді із клопотанням про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом необхідно звернутися не пізніше 2-х днів із моменту тимчасового вилучення. Пропуск зазначеного строку тягне за собою необхідність повернення тимчасового вилучених документів (ч. 1 ст. 150 КПК).

У клопотанні про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом зазначаються (ч. 2 ст. 150 КПК):

- короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;
- правова кваліфікація кримінального правопорушення за законом України про кримінальну відповідальність;
- виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу в учиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини;
- причини, у зв'язку з якими потрібно здійснити тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- вид спеціального права, яке підлягає тимчасовому обмеженню;
- строк, на який користування спеціальним правом підлягає тимчасовому обмеженню;
- перелік свідків, яких прокурор, слідчий вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.

До клопотання також додаються:

- копії матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання;
- документи, які підтверджують надання підозрюваному копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання.

За наслідками розгляду клопотання слідчий суддя постановляє ухвалу, у якій зазначає:

- мотиви застосування або відмови у задоволенні клопотання про застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом;
- перелік документів, які посвідчують користування спеціальним правом та які підлягають поверненню особі або вилученню на час тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом;
- строк тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, який не може становити більше двох місяців;
- порядок виконання ухвали.

Копія ухвали надсилається особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному, іншим заінтересованим особам не пізніше дня, наступного за днем її постановлення, та підлягає негайному виконанню в порядку, передбаченому для виконання судових рішень.

У разі відмови в задоволенні клопотання вилученні документи підлягають поверненню володільцю не пізніше наступного робочого дня після отримання слідчим, прокурором відповідної ухвали слідчого судді. У разі задоволення клопотання – документи в цей же строк надсилаються разом із копією ухвали рекомендованим листом на зберігання центральному органу виконавчої влади, що здійснює контроль (нагляд) у відповідній сфері (пункти 4, 5 «Порядку передачі на збереження тимчасово вилучених під час кримінального провадження документів, які посвідчують користування спеціальним правом», затвердженого постановою КМ України від 19.11.2012 року № 1104).

До матеріалів кримінального провадження долучається документ, що підтверджує повернення документа володільцю або надсилання його на зберігання центральному органу виконавчої влади.

Строк тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом під час досудового розслідування – не більше 2-х місяців. Цей строк може бути продовжений за клопотанням прокурора (ч.1 ст. 153 КПК).

Таким чином дії слідчого, щодо обмеження в користуванні спеціальним правом, мають бути такими:

1) у випадку, якщо слідчий особисто затримав особу, та склав протокол згідно зі ст. 208 КПК України, за наявності достатніх підстав, щодо тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом, та при наявності у затриманій особі на момент затримання документи, що посвідчують користування спеціальним правом, слідчий тимчасово вилучає вказані документи, про що складається протокол про тимчасове вилучення документів;

2) слідчий у строк 48 годин із моменту вилучення документів за наявності достатніх підстав повинен звернутися з клопотанням про тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом, погоджене з прокурором, до слідчого судді. У випадку відсутності підстав для звернення, або закінчення 48-годинного строку тимчасово вилучені документи підлягають поверненню особі, у якої їх вилучили, про що складається протокол повернення тимчасово вилучених документів (або розписка про повернення документа володільцю);

3) за наявності достатніх підстав слідчий виносить клопотання про тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом, у яке

вносить вказані вище відомості, та погоджує його з прокурором, який здійснює процесуальне керівництво по вказаному кримінальному провадженні, клопотання підписується в трьох примірниках, один примірник знаходиться в матеріалах кримінального провадження, другий примірник надсилається разом із необхідними матеріалами до суду;

4) до клопотання слідчий додає витяг з ЄРДР вказаного кримінального провадження, копії таких документів: протокол затримання в порядку ст. 208 КПК України (за наявності), протокол тимчасового вилучення документів, повідомлення про підозру, протокол допиту підозрюваного, матеріали, які вказують на необхідність у тимчасовому обмеженні в користуванні спеціальним правом;

5) третій примірник погодженого з прокурором клопотання, та копії всіх матеріалів, які слідчий додає до свого клопотання надаються підозрюваному, про що складається відповідна розписка, або робиться запис на двох клопотаннях, які залишилися, але не пізніше ніж за 4 години до початку розгляду клопотання в суді;

6) клопотання, та копії доданих до нього матеріалів слідчий зшиває, складає опис, та надає на реєстрацію до канцелярії судів першої інстанції, за місцем територіальної дислокації органу досудового розслідування, як правило вказані матеріали надаються до 15.00 год.;

7) при визначенні слідчого судді, слідчий дізнається про дату та час розгляду клопотання, про що сповіщає прокурора з яким було погоджене клопотання;

8) у випадку, якщо документи що посвідчують користування спеціальним правом не були вилучені, то клопотання про тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом розглядається тільки в присутності підозрюваного, та при наявності його захисника, у зв'язку із чим слідчий здійснює виклик підозрюваного, способами передбаченими в алгоритмі дій слідчого при здійсненні виклику особи;

9) у випадку в задоволенні клопотання про тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом, слідчий направляє тимчасово вилучені документи разом з ухвалою та рекомендаційним листом на зберігання центральному органу виконавчої влади, що здійснює контроль (нагляд) у відповідній сфері

10) у разі відмови в задоволенні клопотання слідчий зобов'язаний не пізніше наступного дня, після отримання ували слідчого судді по-

вернути тимчасово вилучені документи підозрюваному, про що складається протокол повернення тимчасово вилучених документів

11) протокол повернення тимчасово вилучених документів, або рекомендаційний лист про направлення на зберігання тимчасово вилучених документів додаються до матеріалів кримінального провадження.

14.6. Відсторонення від посади

Відсторонення від посади (ст.ст. 154-158 КПК) – це захід забезпечення кримінального провадження, сутність якого полягає у тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку, який за загальним правилом здійснюється за рішенням слідчого судді, суду з метою припинення кримінального правопорушення підозрюваного, обвинуваченого; припинення протиправної поведінки підозрюваного, обвинуваченого; запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого, який перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі чи документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином.

Відсторонення від посади застосовується щодо посадової особи, яка: підозрюється або обвинувачується в учиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину; і незалежно від тяжкості злочину – щодо особи, яка є службовою особою правоохоронного органу.

Відсторонення від посади здійснюється на підставі рішення слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження на рік не більше двох місяців. Строк відсторонення від посади може бути продовжено.

Питання про відсторонення від посади осіб, що призначаються Президентом України, вирішується Президентом України на підставі клопотання прокурора в порядку, установленому законодавством. Відсторонення судді від посади здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на підставі вмотивованого клопотання Гене-

рального прокурора України в порядку, установленому законодавством. Відсторонення від посади Директора Національного антикорупційного бюро України здійснюється слідчим суддею на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України в порядку, установленому законом.

Із клопотанням про відсторонення особи від посади має право звернутися:

- прокурор, слідчий за погодженням із прокурором – в загальному порядку;
- прокурор про відсторонення від посади особи, що призначалася Президентом;
- Генеральний прокурор України про відсторонення від посади судді.

У клопотанні про відсторонення від посади зазначаються:

- короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;
- правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу в учиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини;
- посада яку обіймає особа;
- виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення;
- виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищать чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином;
- перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.

До клопотання необхідно додати:

- копії матеріалів, яким слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання;

- документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання (ч.2 ст. 155 КПК).

Слідчий суддя, суд постановляє ухвалу, у якій зазначає (ч.3 ст. 157 КПК):

- мотиви застосування або відмови у задоволенні клопотання про відсторонення від посади;
- перелік документів, які посвідчують обіймання особою посади та які підлягають повергненню особі або вилученню на час відсторонення від посади;
- строк відсторонення від посади, який не може становити більше двох місяців;
- порядок виконання ухвали.

Копія ухвали надсилається особі, яка звернулася з відповідним клопотанням, підозрюваному чи обвинуваченому, іншим заінтересованим особам не пізніше дня, наступного за днем її поставлення, та підлягає негайному виконанню в порядку, передбаченому для виконання судових рішень.

Строк відсторонення від посади може бути продовжений за клопотанням прокурора, яке розглядається в порядку, передбаченому ст. 156 КПК.

Відсторонення від посади може бути скасовано, коли подальшому застосуванню цього заходу забезпечення кримінального провадження відпала потреба. Із клопотанням про скасування відсторонення від посади до слідчого судді, суду можуть звернутися прокурор або підозрюваний чи обвинувачений, якого було відсторонено від посади (ч. 3 ст. 158 КПК).

Таким чином дії слідчого направлені на вирішення питання про відсторонення від посади повинні бути такими:

- 1) при наявності достатніх підстав, слідчий виносить клопотання про відсторонення від посади, та погоджує його з прокурором який здійснює процесуальне керівництво по вказаному матеріалу кримінального провадження, клопотання погоджується в трьох примірниках, один примірник знаходиться в матеріалах кримінального провадження, другий примірник направляється разом із необхідними матеріалами до суду;

2) до клопотання слідчий додає, витяг з ЄРДР вказаного кримінального провадження, копії таких документів: протокол затримання в порядку ст. 208 КПК України (при наявності), повідомлення про підозру, протокол допиту підозрюваного, відомості про займану посаду (наказ про призначення, функціональні обов'язки) матеріали, які вказують на необхідність у відстороненні від посади;

3) третій примірник погодженого з прокурором клопотання, та копії всіх матеріалів, які слідчий додає до свого клопотання надаються підозрюваному, про що складається відповідна розписка, або робиться запис на двох клопотаннях, які залишились, але не пізніше ніж за 4 години до початку розгляду клопотання в суді;

4) клопотання, та копії доданих до нього матеріалів слідчий зшиває, складає опис, та надає на реєстрацію до канцелярії судів першої інстанції, за місцем територіальної дислокації органу досудового розслідування, як правило вказані матеріали надаються до 15.00 год.;

5) при визначенні слідчого судді, слідчий дізнається про дату та час розгляду клопотання, про що сповіщає прокурора з яким було погоджене клопотання;

6) слідчий здійснює виклик підозрюваного, способами передбаченими в алгоритмі дій слідчого при здійсненні виклику особи;

7) в ході розгляду клопотання слідчий аргументує свою позицію, та доводить обґрунтованість своїх доводів

14.7. Тимчасовий доступу до речей і документів

Тимчасовий доступ до речей і документів (ст.ст. 159-166 КПК) – це захід забезпечення кримінального провадження, сутність якого полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходиться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку).

При здійсненні тимчасового доступу до речей і документів складаються такі процесуальні документи:

- клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів;
- ухвала про тимчасовий доступ до речей і документів ;
- протокол тимчасового доступу до речей і документів;

У разі вилучення речей і документів, складаються:

- опис речей і документів, які були вилучені на виконання ухвали (додаток до протоколу);

- протокол повернення тимчасово вилучених документів.

Із клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів до слідчого судді, суду мають право звернутися сторони кримінального провадження.

У клопотанні про тимчасовий доступ до речей і документів зазначаються (ч. 2 ст. 160 КПК):

- короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;

- правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

- речі і документи, тимчасового доступу до яких планується отримати;

- підстави вважати, що речі і документи перебувають або можуть перебувати у володінні відповідної або юридичної особи;

- зазначення речей і документів для встановлення обставин у кримінальному провадженні;

- можливість використання як доказів відомостей, що містяться в речах і документах, та неможливість іншим способом довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів, у випадку подання клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю;

- обґрунтування необхідності вилучення речей і документів, якщо відповідне питання порушується стороною кримінального провадження.

У п. 16 Інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 04.04 2013 № 511–550/0/4-13 вказано, що однорідні питання, які потрібно з'ясувати в рамках одного кримінального провадження шляхом застосування одного або різних видів заходів забезпечення, пов'язаних між собою (при цьому необхідність з'ясування таких питань обґрунтовується однаковими обставинами), можуть ініціюватися слідчим (прокурором) у рамках одного клопотання та вирішуватися слідчим суддею в одній ухвалі. Такий підхід доцільно застосовувати для розгляду клопотань

про надання тимчасового доступу до документів, які знаходяться в операторів і провайдерів телекомунікації та містять інформацію про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалість, зміст, маршрути передавання тощо (ст. 159, п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК).

В ухвалі слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів має бути зазначено (ч.1 ст. 164 КПК):

- прізвище, ім'я та по батькові особи, якій надається право тимчасового доступу до речей і документів;
- дата постановлення ухвали;
- положення закону, на підставі якого постановлено ухвалу;
- прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи або найменування юридичної особи, які мають надати тимчасовий доступ до речей і документів;
- назва, опис, інші відомості, які дають можливість визначати речі і документи, до яких повинен бути наданий тимчасовий доступ;
- розпорядження надати (забезпечити) тимчасовий доступ до речей і документів зазначені в ухвалі особі та надати їй можливість вилучити зазначені речі і документи, якщо відповідне рішення було прийнято слідчим суддею, судом;
- строк дії ухвали, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали;
- положення закону, які передбачають наслідки невиконання ухвали слідчого судді, суду.

У п. 18 вищезгаданого Інформаційного листа вказано, що застосування стороною кримінального провадження такого способу збирання доказів як вилучення речей чи документів (ч. 7 ст. 163 КПК) під час отримання доступу до речей і документів може здійснюватися у випадках, якщо:

- особа, у володінні якої знаходяться речі або документи, не бажає добровільно передавати їх стороні кримінального провадження або є підстави вважати, що вона не здійснить таку передачу добровільно після отримання відповідного запиту чи намагатиметься змінити або знищити відповідні речі чи документи;

- речі документи згідно зі ст. 162 КПК містять охоронювану законом таємницю і таке вилучення необхідне для досягнення мети застосування цього заходу забезпечення.

В інших випадках сторона кримінального провадження може вимагати та отримати речі або документи за умови їх добровільного надання володільцем без застосування процедури тимчасового доступу до речей і документів.

Строк дії ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів не може перевищувати одного місяця з дня її постановлення (п. 7 ч. 1 ст. 164 КПК).

Такими чином алгоритм дій слідчого при вирішенні питання про тимчасовий доступ до речей та документів повинен бути таким:

1) при необхідності слідчий виносить клопотання про тимчасовий доступ до речей та документів, яке погоджується з прокурором, який є процесуальним керівником по вказаному кримінальному провадженню, клопотання погоджується в трьох примірниках, один примірник знаходиться в матеріалах кримінального провадження, другий примірник направляється разом із необхідними матеріалами до суду, третій примірник залишається прокурору, для доручення до матеріалів наглядового провадження;

2) до клопотання слідчий додає, витяг з ЕРДР вказаного кримінального провадження, копії відомостей, що підтверджують знаходження речей та документів, які представляють інтерес за конкретною адресою, та знаходяться у володінні конкретної особи;

3) клопотання та копії доданих до нього матеріалів слідчий зшиває, складає опис та надає на реєстрацію до канцелярії судів першої інстанції, за місцем територіальної дислокації органу досудового розслідування, як правило вказані матеріали надаються до 15.00 год.;

4) у разі задоволення клопотання на тимчасовий доступ до речей та документів, слідчий самостійно протягом 30 днів (строк дії ухвали) здійснює виїзд за місцем знаходження майна чи документів, на тимчасовий доступ до яких було отримано дозвіл у слідчого судді. У необхідних випадках слідчий має право в порядку ст. 40 КПК України доручити іншим працівникам ОВС здійснити ознайомлення, копіювання, чи в передбачених випадках вилучення речей та документів вказа-

них в ухвалі. Слідчий складає доручення, прикріплює до нього ухвалу суду та направляє до конкретного підрозділу до виконання;

5) в ході здійснення тимчасового доступу до речей чи документів, особа, яка виконує ухвалу (слідчий, інший працівник ОВС, за дорученням слідчого) зобов'язаний ознайомити особу, у володінні якої знаходяться речі та документи з оригіналом ухвали, надати їй копію вказаної ухвали, про що особа розписується на оригіналі документу;

6) слідчим, чи інший працівник ОВС, який діє за дорученням слідчого за результатами тимчасового доступу до речей та документів складає протокол тимчасового доступу до речей та документів, а у разі їх вилучення, складається опис вилучених речей та документів, копія якого надається особі в якій їх вилучили;

7) у разі вилучення, речі та документи упаковуються та опечатуються;

8) при необхідності вилучені речі та документи можуть бути повернуті власнику про що складається протокол про повернення тимчасово вилучених речей та документів.

14.8. Тимчасове вилучення майна

Тимчасове вилучення майна (ст.ст. 167-169 КПК) – захід забезпечення кримінального провадження, який полягає у фактичному позбавленні підозрюваного можливості володіти, користуватися та розпоряджатися певним його майном до вирішення питання про арешт майна або про його повернення.

Тимчасово вилученим може бути майно у вигляді речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони:

1) підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди;

2) надані особі з метою схилити її до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та (або) матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи як винагорода за його вчинення;

3) є предметом кримінального правопорушення, пов'язаного з їх незаконним обігом;

4) набуті в результаті вчинення кримінального правопорушення, доходи від них, або на які було спрямоване кримінальне правопорушення.

Тимчасове вилучення майна здійснюється при затриманні особи у порядку, передбаченому статтями 207, 208 КПК, або під час обшуку або огляду.

Слідчий, прокурор інша уповноважена службова особа під час затримання або обшуку і тим часом вилучення майна або негайно після їх здійснення зобов'язана скласти відповідний протокол.

Після тимчасового вилучення майна уповноважена службова особа зобов'язана забезпечити схоронність такого майна відповідно до порядку зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і переселенням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження (Постанова КМУ від 19.11.2012 № 1104).

Тимчасовість вилучення майна обумовлена тим, що таке вилучення може тривати до постановлення рішення про арешт цього майна чи до його повернення. Тимчасово вилученим майно може бути не більше 4-х днів (клопотання про арешт має бути подано до суду не пізніше наступного робочого дня після вилучення (ч. 5 ст. 171 КПК) а ухвала про арешт тимчасово вилученого майна – має бути постановлена не пізніше 72 годин із дня надходження до суду (ч. 6 ст. 173 КПК)).

Тимчасово вилучене майно повертається особі, у якої воно було вилучено:

- за постановою прокурора, якщо він визнає таке вилучення безпідставним;
- за ухвалою слідчого судді чи суду у разі відмови у задоволенні клопотання прокурора про арешт цього майна;
- у разі пропуску строків щодо подачі клопотання до суду чи прийняття ухвали про арешт тимчасово вилученого майна.

Після тимчасового вилучення майна в разі необхідності застосовується арешт майна.

14.9. Арешт майна

Підстави для арешту майна (ст. 170 КПК України)

Арешт майна – захід забезпечення кримінального провадження, суть якого полягає у тимчасовому позбавленні підозрюваного, обвинуваченого або осіб, які в силу закону несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, можливості відчужувати певне його майно за ухвалою слідчого судді або суду до скасування арешту майна. Арешт майна може також передбачати заборону для особи, на майно якої накладено арешт, іншої особи, у володінні якої перебуває майно, розпоряджатися будь-яким чином таким майном та використовувати його.

Слідчий суддя або суд під час судового провадження накладає арешт на майно у вигляді речей, якщо є достатні підстави вважати, що вони:

- 1) підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди;
- 2) надані особі з метою схилити її до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та (або) матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи як винагорода за його вчинення;
- 3) є предметом кримінального правопорушення, пов'язаного з їх незаконним обігом;
- 4) набуті в результаті вчинення кримінального правопорушення, доходи від них, або на які було спрямоване кримінальне правопорушення.

Крім того, у випадку задоволення цивільного позову суд за клопотанням прокурора, цивільного позивача може вирішити питання про накладення арешту на майно для забезпечення цивільного позову до набрання судовим рішенням законної сили, якщо таких заходів не було вжито раніше.

У невідкладних випадках і виключно з метою збереження речових доказів або забезпечення можливої конфіскації чи спеціальної конфіскації майна у кримінальному провадженні щодо тяжкого чи особливо тяжкого злочину за рішенням Директора Національного антикоруп-

ційного бюро України (або його заступника), погодженого прокурором, може бути накладено попередній арешт на майно або кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах. Такі заходи застосовуються строком до 48 годин. Невідкладно після прийняття такого рішення, але не пізніше ніж протягом 24 годин, прокурор звертається до слідчого судді із клопотанням про арешт.

Якщо у визначений строк прокурор не звернувся до слідчого судді з клопотанням про арешт майна або якщо в задоволенні такого клопотання було відмовлено, попередній арешт на майно або кошти вважається скасованим, а вилучене майно або кошти негайно повертаються особі.

Арешт може бути накладено на нерухоме і рухоме майно, майнові права інтелектуальної власності, гроші у будь-якій валюті готівкою або у безготівковому вигляді, цінні папери, корпоративні права, які перебувають у власності підозрюваного, обвинуваченого або осіб, які в силу закону несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, і перебувають у нього або в інших фізичних, або юридичних осіб з метою забезпечення можливої конфіскації майна або цивільного позову.

Заборона на використання майна, а також заборона розпоряджатися таким майном можуть бути застосовані лише у випадках, коли їх незастосування може призвести до зникнення, втрати або пошкодження відповідного майна або настання інших наслідків, які можуть перешкодити кримінальному провадженню.

Заборона використання житлового приміщення, у якому на законних підставах проживають будь-які особи, не допускається.

Клопотання про арешт майна (ст. 171 КПК України)

З клопотанням про арешт майна до слідчого судді, суду має право звернутися прокурор, слідчий за погодженням із прокурором, а з метою забезпечення цивільного позову — також цивільний позивач.

У клопотанні слідчого, прокурора про арешт майна повинно бути зазначено:

- 1) підстави, у зв'язку з якими потрібно здійснити арешт майна;
- 2) перелік і види майна, що належить арештувати;

3) документи, що підтверджують право власності на майно, що належить арештувати.

До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання.

У клопотанні цивільного позивача, слідчого, прокурора про арешт майна підозрюваного, обвинуваченого, іншої особи для забезпечення цивільного позову повинно бути зазначено: розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; докази факту завдання шкоди і розміру цієї шкоди.

Вартість майна, яке належить арештувати з метою забезпечення цивільного позову, повинна бути співрозмірною із розміром шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Клопотання слідчого, прокурора про арешт тимчасово вилученого майна повинно бути подано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої його було вилучено.

Розгляд клопотання про арешт майна (ст. 172 КПК України)

Клопотання про арешт майна розглядається слідчим суддею, судом не пізніше двох днів із дня його надходження до суду, за участю слідчого та (або) прокурора, цивільного позивача, якщо клопотання подано ним, підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, і за наявності – також захисника, законного представника. Неприбуття цих осіб у судові засідання не перешкоджає розгляду клопотання.

Клопотання слідчого, прокурора, цивільного позивача про арешт майна, яке не було тимчасово вилучено, може розглядатися без повідомлення підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, їх захисника, представника чи законного представника, якщо це є необхідним із метою забезпечення арешту майна.

Слідчий суддя, суд, установивши, що клопотання про арешт майна подано без додержання вимог статті 171 КПК України, повертає його прокурору, цивільному позивачу для усунення недоліків, про що постановляє ухвалу.

Під час розгляду клопотання про арешт майна слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду або за власною ініціативою

заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про арешт майна.

Вирішення питання про арешт майна (ст. 173 КПК України)

Слідчий суддя, суд відмовляють у задоволенні клопотання про арешт майна, якщо особа, що його подала, не доведе необхідність такого арешту.

При вирішенні питання про арешт майна слідчий суддя, суд повинен враховувати:

- 1) правову підставу для арешту майна;
- 2) достатність доказів, що вказують на вчинення особою кримінального правопорушення;
- 3) розмір можливої конфіскації майна, можливий розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, та цивільного позову;
- 4) наслідки арешту майна для інших осіб;
- 5) розумність та співрозмірність обмеження права власності завданням кримінального провадження.

Відмова у задоволенні або часткове задоволення клопотання про арешт майна тягне за собою негайне повернення особі відповідно всього або частини тимчасово вилученого майна.

У разі задоволення клопотання слідчий суддя, суд застосовує найменш обтяжливий спосіб арешту майна. Слідчий суддя, суд зобов'язаний застосувати такий спосіб арешту майна, який не призведе до зупинення або надмірного обмеження правомірної підприємницької діяльності особи, або інших наслідків, які суттєво позначаються на інтересах інших осіб.

У разі задоволення клопотання слідчий суддя, суд постановляє ухвалу, у якій зазначає: перелік майна, яке підлягає арешту; підстави застосування арешту майна; перелік тимчасово вилученого майна, яке підлягає поверненню особі; заборону розпоряджатися або користуватися майном у разі якщо передбачена вказівка на таке майно; порядок виконання ухвали.

Ухвалу про арешт тимчасово вилученого майна слідчий суддя, суд постановляє не пізніше сімдесяти двох годин із дня знаходження до суду клопотання, інакше таке майно повертається особі, у якої його було вилучено.

Копія ухвали надсилається слідчому, прокурору, підозрюваному, обвинуваченому, іншим заінтересованим особам не пізніше наступного робочого дня після її постановлення.

Скасування арешту майна (ст.174 КПК України)

Підозрюваний, обвинувачений, їхній захисник, законний представник, інший власник або володілець майна, які не були присутні при розгляді питання про арешт майна, мають право заявити клопотання про скасування арешту майна повністю або частково. Таке клопотання під час досудового розслідування розглядається слідчим суддею, а під час судового провадження — судом.

Арешт майна також може бути скасовано повністю чи частково ухвалою слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого, їхнього захисника чи законного представника, іншого власника або володільця майна, якщо вони доведуть, що в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено необґрунтовано.

Клопотання про скасування арешту майна розглядає слідчий суддя, суд не пізніше трьох днів після його надходження до суду. Про час та місце розгляду повідомляється особа, яка заявила клопотання, та особа, за клопотанням якої було арештовано майно.

Прокурор одночасно з винесенням постанови про закриття кримінального провадження скасовує арешт майна.

Суд одночасно з ухваленням судового рішення, яким закінчується судовий розгляд, вирішує питання про скасування арешту майна. Суд скасовує арешт майна, зокрема, у випадку виправдання обвинуваченого, закриття кримінального провадження судом, не призначення судом покарання у виді конфіскації майна, залишення цивільного позову без розгляду або відмови в цивільному позові.

Ухвала про арешт майна виконується негайно слідчим, прокурором.

14.10. Запобіжні заходи

Запобіжні заходи – це частина заходів забезпечення кримінального провадження, спрямованих на забезпечення належної поведінки

підозрюваного, обвинуваченого, засудженого шляхом певного обмеження їхніх прав.

Загальні положення про запобіжні заходи (ст. 176 КПК України)

Запобіжними заходами є:

- 1) особисте зобов'язання;
- 2) особиста порука;
- 3) застава;
- 4) домашній арешт;
- 5) тримання під вартою.

Тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи.

Слідчий суддя, суд відмовляє у застосуванні запобіжного заходу, якщо слідчий, прокурор не доведе, що встановлені під час розгляду клопотання про застосування запобіжних заходів обставини, є достатніми для переконання, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не може запобігти доведеним під час розгляду ризику або ризикам. При цьому найбільш м'яким запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найбільш суворим — тримання під вартою.

Запобіжні заходи застосовуються: під час досудового розслідування — слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим із прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження — судом за клопотанням прокурора.

Запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються або обвинувачуються в учиненні злочинів, передбачених статтями 109-114¹, 258-258⁵, 260, 261 Кримінального кодексу України.

До неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених, крім цих запобіжних заходів, може застосовуватися передання їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, — передання їх під нагляд адміністрації цієї установи (ст. 493 КПК України).

Мета і підстави застосування запобіжних заходів
(ст. 177 КПК України)

Метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам:

- 1) переховуватися від органів досудового розслідування або суду;
- 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
- 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;
- 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;
- 5) учинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри в учиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав.

Обставини, які враховуються при обранні запобіжного заходу
(ст. 178 КПК України)

При вирішенні питання про обрання запобіжного заходу слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами кримінального провадження матеріалів зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі:

- 1) вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення;
- 2) тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується;
- 3) вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого;

4) міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, у тому числі наявність у нього родини й утриманців;

5) наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи або навчання;

6) репутацію підозрюваного, обвинуваченого;

7) майновий стан підозрюваного, обвинуваченого;

8) наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого;

9) дотримання підозрюваним, обвинуваченим умов застосованих запобіжних заходів, якщо вони застосовувалися до нього раніше;

10) наявність повідомлення особі про підозру в учиненні іншого кримінального правопорушення;

11) розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні якого внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, а також вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини.

Особисте зобов'язання (ст. 179 КПК України)

Особисте зобов'язання полягає у покладенні на підозрюваного, обвинуваченого зобов'язання виконувати покладені на нього слідчим суддею, судом обов'язки:

1) перебувати до визначеної службової особи із встановленою періодичністю;

2) не відлучатися із населеного пункту, у якому він зареєстрований, проживає чи перебуває, без дозволу слідчого, прокурора або суду;

3) повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та (або) місця роботи;

4) утримуватися від спілкування із будь-якою особою, визначеною слідчим суддею, судом, або спілкуватися з нею із дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом;

5) не відвідувати місця, визначені слідчим суддею або судом;

6) пройти курс лікування від наркотичної або алкогольної залежності;

7) докласти зусиль до пошуку роботи або до навчання;

8) здати на зберігання до відповідних органів державної влади свій паспорт (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи, що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну;

9) носити електронний засіб контролю.

Підозрюваному, обвинуваченому письмово під розпис повідомляються покладені на нього обов'язки та роз'яснюється, що в разі їх невиконання до нього може бути застосований більш жорсткий запобіжний захід і на нього може бути накладено грошове стягнення в розмірі від 0,25 розміру мінімальної заробітної плати до 2 розмірів мінімальної заробітної плати.

Контроль за виконанням особистого зобов'язання здійснює слідчий, а якщо справа перебуває у провадженні суду, — прокурор.

Особиста порука (ст. 180 КПК України)

Особиста порука полягає у наданні особами, яких слідчий суддя, суд вважає такими, що заслуговують на довіру, письмового зобов'язання про те, що вони поручаються за виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків і зобов'язуються за необхідності доставити його до органу досудового розслідування чи в суд на першу про те вимогу.

Кількість поручителів визначає слідчий суддя, суд, який обирає запобіжний захід. Наявність одного поручителя може бути визнано достатньою лише в тому разі, коли ним є особа, яка заслуговує на особливу довіру.

Поручителю роз'яснюється в учиненні якого кримінального правопорушення підозрюється або обвинувачується особа, передбачене законом покарання за його вчинення, обов'язки поручителя та наслідки їх невиконання, право на відмову від прийнятих на себе зобов'язань та порядок реалізації такого права.

Поручитель може відмовитись від взятих на себе зобов'язань до виникнення підстав, які тягнуть за собою його відповідальність. У такому разі він забезпечує явку підозрюваного, обвинуваченого до органу досудового розслідування чи суду для вирішення питання про заміну йому запобіжного заходу на інший.

У разі невиконання поручителем взятих на себе зобов'язань на нього накладається грошове стягнення в розмірі:

1) у провадженні щодо кримінального правопорушення, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше трьох років, або інше, більш м'яке покарання, – від двох до п'яти розмірів мінімальної заробітної плати;

2) у провадженні щодо злочину, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, – від п'яти до десяти розмірів мінімальної заробітної плати;

3) у провадженні щодо злочину, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років, – від десяти до двадцяти розмірів мінімальної заробітної плати;

4) у провадженні щодо злочину, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк понад десять років, – від двадцяти до п'ятдесяти розмірів мінімальної заробітної плати.

Контроль за виконанням зобов'язань про особисту поруку здійснює слідчий, а якщо справа перебуває у провадженні суду, – прокурор.

Домашній арешт (ст. 181 КПК України)

Домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби.

Домашній арешт може бути застосовано до особи, яка підозрюється або обвинувачується в учиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у виді позбавлення волі.

Ухвала про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту передається для виконання органу внутрішніх справ за місцем проживання підозрюваного, обвинуваченого.

Орган внутрішніх справ повинен негайно поставити на облік особу, щодо якої застосовано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, і повідомити про це слідчому або суду, якщо запобіжний захід застосовано під час судового провадження.

Працівники органу внутрішніх справ із метою контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом, мають право з'являтися в житло цієї особи, вимагати надати усні чи письмові пояснення з питань, пов'язаних із виконанням покладених на неї зобов'язань, використовувати електронні засоби контролю.

Строк дії ухвали слідчого судді про тримання особи під домашнім арештом не може перевищувати двох місяців. У разі необхідності

строк тримання особи під домашнім арештом може бути продовжений за клопотанням прокурора в межах строку досудового розслідування.

Сукупний строк тримання особи під домашнім арештом під час досудового розслідування не може перевищувати шести місяців. По закінченню цього строку ухвала про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту припиняє свою дію і запобіжний захід вважається скасованим.

Застава (ст. 182 КПК України)

Застава полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок, визначений в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України, із метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у доход держави в разі невиконання цих обов'язків. Можливість застосування застави щодо особи, стосовно якої застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, може бути визначена в ухвалі слідчого судді, суду.

Застава може бути внесена як самим підозрюваним, обвинуваченим, так і іншою фізичною або юридичною особою (заставадавцем). Заставадавцем не може бути юридична особа державної або комунальної власності або така, що фінансується з місцевого, державного бюджету, бюджету Автономної Республіки Крим, або у статутному капіталі якої є частка державної, комунальної власності, або яка належить суб'єкту господарювання, що є у державній або комунальній власності.

При застосуванні запобіжного заходу у вигляді застави підозрюваному, обвинуваченому роз'яснюються його обов'язки і наслідки їх невиконання, а заставадавцю – у вчиненні якого кримінального правопорушення підозрюється чи обвинувачується особа, передбачене законом покарання за його вчинення, обов'язки із забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого та його явки за викликом, а також наслідки невиконання цих обов'язків.

У разі внесення застави згідно з ухвалою слідчого судді, суду щодо особи, стосовно якої раніше було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, передбачені цією частиною роз'яснення здійснюються уповноваженою службовою особою місця ув'язнення. Роз-

мір застави визначається слідчим суддею, судом з урахуванням обставин кримінального правопорушення, майнового та сімейного стану підозрюваного, обвинуваченого, інших даних про його особу. Розмір застави повинен достатньою мірою гарантувати виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків та не може бути завідомо непомірним для нього.

Розмір застави визначається у таких межах:

1) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої в учиненні злочину невеликої або середньої тяжкості, — від одного до двадцяти розмірів мінімальної заробітної плати;

2) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої в учиненні тяжкого злочину, — від двадцяти до вісімдесяти розмірів мінімальної заробітної плати;

3) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої в учиненні особливо тяжкого злочину, — від вісімдесяти до трьохсот розмірів мінімальної заробітної плати.

У виключних випадках, якщо слідчий суддя, суд встановить, що застава у зазначених межах не здатна забезпечити виконання особою, що підозрюється, обвинувачується в учиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, покладених на неї обов'язків, застава може бути призначена у розмірі, який перевищує вісімдесят чи триста розмірів мінімальної заробітної плати відповідно.

Підозрюваний, обвинувачений, який не тримається під вартою, не пізніше п'яти днів із дня обрання запобіжного заходу у вигляді застави зобов'язаний внести кошти на відповідний рахунок або забезпечити їх внесення заставодавцем та надати документ, що це підтверджує, слідчому, прокурору, суду. Зазначені дії можуть бути здійснені пізніше п'яти днів із дня обрання запобіжного заходу у вигляді застави, якщо на момент їх здійснення не буде прийнято рішення про зміну запобіжного заходу. Із моменту обрання запобіжного заходу у вигляді застави щодо особи, яка не тримається під вартою, у тому числі до фактичного внесення коштів на відповідний рахунок, а також із моменту звільнення підозрюваного, обвинуваченого з-під варти внаслідок внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, підозрюваний, обвинувачений, заставодавець

зобов'язані виконувати покладені на них обов'язки, пов'язані із застосуванням запобіжного заходу у вигляді застави.

У разі невиконання обов'язків заставодавцем, а також, якщо підозрюваний, обвинувачений, будучи належним чином повідомлений, не з'явився за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду без поважних причин чи не повідомив про причини своєї неявки, або якщо порушив інші покладені на нього при застосуванні запобіжного заходу обов'язки, застава звертається в дохід держави та зараховується до спеціального фонду Державного бюджету України й використовується у порядку, установленому законом для використання коштів судового збору.

Питання про звернення застави в дохід держави вирішується слідчим суддею, судом за клопотанням прокурора або за власною ініціативою суду в судовому засіданні за участю підозрюваного, обвинуваченого, заставодавця, у порядку, передбаченому для розгляду клопотань про обрання запобіжного заходу. Неприбуття в судові засідання зазначених осіб, які були належним чином повідомлені про місце та час розгляду питання, не перешкоджає проведенню судового засідання.

У разі звернення застави в дохід держави слідчий суддя, суд вирішує питання про застосування до підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді застави у більшому розмірі або іншого запобіжного.

Застава, що не була звернена в дохід держави, повертається підозрюваному, обвинуваченому, заставодавцю після припинення дії цього запобіжного заходу. При цьому застава, внесена підозрюваним, обвинуваченим, може бути повністю або частково звернена судом на виконання вироку в частині майнових стягнень. Застава, внесена заставодавцем, може бути звернена судом на виконання вироку в частині майнових стягнень тільки за його згодою.

Тримання під вартою (ст. 183 КПК України)

Тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам.

Запобіжний захід у вигляді тримання під вартою не може бути застосований, окрім як:

1) до особи, яка підозрюється або обвинувачується в учиненні злочину, за який законом передбачено основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, — виключно у разі, якщо прокурором, буде доведено, що підозрюваний, обвинувачений не виконав обов'язки, покладені на нього при застосуванні іншого, раніше обраного запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує;

2) до раніше судимої особи, яка підозрюється або обвинувачується в учиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк до трьох років, виключно у разі, якщо прокурором буде доведено, що, перебуваючи на волі, ця особа переховувалася від органу досудового розслідування чи суду, перешкоджала кримінальному провадженню або їй повідомлено про підозру в учиненні іншого злочину;

3) до раніше не судимої особи, яка підозрюється чи обвинувачується в учиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк до п'яти років, — виключно у разі, якщо прокурором буде доведено, що перебуваючи на волі, ця особа переховувалася від органу досудового розслідування чи суду, перешкоджала кримінальному провадженню або їй повідомлено про підозру в учиненні іншого злочину;

4) до раніше не судимої особи, яка підозрюється або обвинувачується в учиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад п'ять років;

5) до раніше судимої особи, яка підозрюється або обвинувачується в учиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад три роки;

6) до особи, яку розшукують компетентні органи іноземної держави за кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким може бути вирішено питання про видачу особи (екстрадицію) такій державі для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою зобов'язаний визначити розмір застави, достатньої для забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим обов'язків.

В ухвалі слідчого судді, суду зазначаються, які обов'язки будуть покладені на підозрюваного, обвинуваченого в разі внесення застави, наслідки їх невиконання, обґрунтовується обраний розмір застави, а також можливість її застосування, якщо таке рішення прийнято у кримінальному провадженні.

Слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою має право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні:

- 1) щодо злочину, учиненого із застосуванням насильства або погрозою його застосування;
- 2) щодо злочину, який спричинив загибель людини;
- 3) щодо особи, стосовно якої у цьому провадженні вже обирався запобіжний захід у вигляді застави, проте був порушений нею.

Клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжних заходів (ст. 184 КПК України)

Клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу подається до місцевого суду, у межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, і повинно містити:

- 1) короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у якому підозрюється або обвинувачується особа;
- 2) правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати, обвинувачувати особу в учиненні кримінального правопорушення, і посилання на матеріали, що підтверджують ці обставини;
- 4) посилання на один або кілька ризиків;
- 5) виклад обставин, на підставі яких слідчий, прокурор дійшов висновку про наявність одного або кількох ризиків, зазначених у його клопотанні, і посилання на матеріали, що підтверджують ці обставини;
- 6) обґрунтування неможливості запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні, шляхом застосування більш м'яких запобіжних заходів;
- 7) обґрунтування необхідності покладення на підозрюваного, обвинуваченого конкретних обов'язків.

Копія клопотання та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування запобіжного заходу, надається підозрюваному, обвинуваченому не пізніше ніж за три години до початку розгляду клопотання.

До клопотання додаються:

- 1) копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання;
- 2) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час судового розгляду щодо запобіжного заходу;
- 3) підтвердження того, що підозрюваному, обвинуваченому надані копії клопотання та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування запобіжного заходу.

Застосування запобіжного заходу до кожної особи потребує внесення окремого клопотання.

Строки розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу (ст. 186 КПК України)

Клопотання про застосування або зміну запобіжного заходу розглядається слідчим суддею, судом невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин із моменту фактичного затримання підозрюваного, обвинуваченого або з моменту надходження до суду клопотання, якщо підозрюваний, обвинувачений перебуває на свободі, чи з моменту подання підозрюваним, обвинуваченим, його захисником до суду відповідного клопотання.

Застосування запобіжного заходу (ст. 194 КПК України)

Під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя, суд зобов'язаний встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставини, які свідчать про:

- 1) наявність обґрунтованої підозри в учиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення;
- 2) наявність достатніх підстав уважати, що існує хоча б один із ризиків, і на які вказує слідчий, прокурор;
- 3) недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні.

Слідчий суддя, суд зобов'язаний постановити ухвалу про відмову в застосуванні запобіжного заходу, якщо під час розгляду клопотання прокурор не доведе наявності усіх вищевикладених обставин.

Якщо під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, прокурор доведе наявність обґрунтованої підозри в учиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення, наявність достатніх підстав уважати, що існує хоча б один із ризиків, і на які вказує слідчий, прокурор, недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні, слідчий суддя, суд застосовує відповідний запобіжний захід, зобов'язує підозрюваного, обвинуваченого прибути за кожною вимогою до суду або до іншого визначеного органу державної влади, а також виконувати один або кілька обов'язків, необхідність покладених яких була доведена прокурором, а саме:

- 1) прибувати до визначеної службової особи із встановленою періодичністю;
- 2) не відлучатися із населеного пункту, у якому він зареєстрований, проживає чи перебуває, без дозволу слідчого, прокурора або суду;
- 3) повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та (або) місця роботи;
- 4) утримуватися від спілкування з будь-якою особою, визначеною слідчим суддею, судом, або спілкуватися з нею із дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом;
- 5) не відвідувати місця, визначені слідчим суддею або судом;
- 6) пройти курс лікування від наркотичної або алкогольної залежності;
- 7) докласти зусиль до пошуку роботи або до навчання;
- 8) здати на зберігання до відповідних органів державної влади свій паспорт (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи, що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну;
- 9) носити електронний засіб контролю.

Вищевказані обов'язки можуть бути покладені на підозрюваного, обвинуваченого на строк не більше двох місяців. У разі необхідності цей строк може бути продовжений за клопотанням прокурора. Після закінчення строку, у тому числі продовженого, на який на підозрюва-

ного, обвинуваченого були покладені відповідні обов'язки, ухвала про застосування запобіжного заходу в цій частині припиняє свою дію і обов'язки скасовуються.

До підозрюваного, обвинуваченого в учиненні злочину, за який передбачено основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян, може бути застосовано запобіжний захід лише у вигляді застави або тримання під вартою.

14.11. Строк тримання під вартою

Строк дії ухвали про тримання під вартою, продовження строку тримання під вартою (ст. 197 КПК України)

Строк дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою не може перевищувати шістдесяті днів.

Строк тримання під вартою обчислюється з моменту взяття під варту, а якщо взяттю під варту передувало затримання підозрюваного, обвинуваченого, — із моменту затримання. У строк тримання під вартою включається час перебування особи в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи. У разі повторного взяття під варту особи в тому ж кримінальному провадженні строк тримання під вартою обчислюється з урахуванням часу тримання під вартою раніше.

Строк тримання під вартою може бути продовжений слідчим суддею в межах строку досудового розслідування. Сукупний строк тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого під час досудового розслідування не повинен перевищувати: шести місяців – у кримінальному провадженні щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості; дванадцяти місяців – у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Порядок продовження строку тримання під вартою (ст. 199 КПК України)

Клопотання про продовження строку тримання під вартою має право подати прокурор, слідчий за погодженням з прокурором не піз-

ніше ніж за п'ять днів до закінчення дії попередньої ухвали про тримання під вартою.

Клопотання про продовження строку тримання під вартою подається до місцевого суду, у межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування. Воно повинно містити: виклад обставин, які свідчать про те, що заявлений ризик не зменшився або з'явилися нові ризики, які виправдовують тримання особи під вартою; виклад обставин, які перешкоджають завершенню досудового розслідування до закінчення дії попередньої ухвали про тримання під вартою.

Слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про продовження строку тримання під вартою до закінчення строку дії попередньої ухвали згідно з правилами, передбаченими для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу. Слідчий суддя зобов'язаний відмовити у продовженні строку тримання під вартою, якщо прокурор, слідчий не доведе, що обставини, зазначені у частині третій цієї статті, виправдовують подальше тримання підозрюваного, обвинуваченого під вартою.

14.12. Зміна запобіжного заходу

Клопотання слідчого, прокурора про зміну запобіжного заходу (ст. 200 КПК України)

Прокурор, слідчий за погодженням із прокурором має право звернутися до слідчого судді, суду із клопотанням про зміну запобіжного заходу, у тому числі про скасування, зміну або покладення додаткових обов'язків чи про зміну способу їх виконання.

У клопотанні про зміну запобіжного заходу обов'язково зазначаються обставини, які:

- 1) виникли після прийняття попереднього рішення про застосування запобіжного заходу;
- 2) існували під час прийняття попереднього рішення про застосування запобіжного заходу, але про які слідчий, прокурор на той час не знав і не міг знати.

Копія клопотання та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність зміни запобіжного заходу, надається підозрюваному, обвинуваченому не пізніше ніж за три години до початку розгляду клопотання.

До клопотання додаються:

- 1) копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання;
- 2) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання, із зазначенням відомостей, які вони можуть надати, та обґрунтуванням значення цих відомостей для вирішення питання;
- 3) підтвердження того, що підозрюваному, обвинуваченому надіслана копія клопотання та копії матеріалів, що обґрунтовують клопотання.

Клопотання підозрюваного, обвинуваченого про зміну запобіжного заходу (ст. 201 КПК України)

Підозрюваний, обвинувачений, до якого застосовано запобіжний захід, його захисник, має право подати до місцевого суду, у межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, клопотання про зміну запобіжного заходу, у тому числі про скасування чи зміну додаткових обов'язків покладених на нього слідчим суддею, судом, чи про зміну способу їх виконання.

Копія клопотання та матеріалів, якими воно обґрунтовується, надається прокурору не пізніше ніж за три години до початку розгляду клопотання.

До клопотання мають бути додані:

- 1) копії матеріалів, якими підозрюваний, обвинувачений обґрунтовує доводи клопотання;
- 2) перелік свідків, яких підозрюваний, обвинувачений вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання, із зазначенням відомостей, які вони можуть надати, та обґрунтуванням значення цих відомостей для вирішення питання;
- 3) підтвердження того, що прокурору надіслана копія клопотання та копії матеріалів, що обґрунтовують клопотання.

Слідчий суддя, суд зобов'язаний розглянути клопотання підозрюваного, обвинуваченого протягом трьох днів із дня його одержання згідно з правилами, передбаченими для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу.

Слідчий суддя, суд має право залишити без розгляду клопотання про зміну запобіжного заходу, подане раніше тридцяти днів із дня постановлення попередньої ухвали про застосування, зміну або відмову у зміні запобіжного заходу, якщо у ньому не зазначені нові обставини, які не розглядалися слідчим суддею, судом.

Порядок звільнення особи з-під варти (ст. 202 КПК України)

У разі застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання підозрюваний, обвинувачений, який був затриманий, звільняється з-під варти негайно.

У разі застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки підозрюваний, обвинувачений, який був затриманий, звільняється з-під варти негайно після надання його поручителями визначеного зобов'язання.

У разі застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту підозрюваний, обвинувачений, який був затриманий:

1) негайно доставляється до місця проживання і звільняється з-під варти, якщо згідно з умовами обраного запобіжного заходу йому заборонено залишати житло цілодобово;

2) негайно звільняється з-під варти та зобов'язується невідкладно прибути до місця свого проживання, якщо згідно з умовами обраного запобіжного заходу йому заборонено залишати житло в певний період доби.

Підозрюваний, обвинувачений звільняється з-під варти після внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, якщо в уповноваженої службової особи місця ув'язнення, під вартою в якому він перебуває, відсутнє інше судове рішення, що набрало законної сили і прямо передбачає тримання цього підозрюваного, обвинуваченого під вартою.

Після отримання та перевірки документа, що підтверджує внесення застави, уповноважена службова особа місця ув'язнення, під вартою в якому знаходиться підозрюваний, обвинувачений, негайно здійснює розпорядження про його звільнення з-під варти та повідомляє про це усно і письмово слідчого, прокурора та слідчого суддю, а якщо застава внесена під час судового провадження, – прокурора та суд.

Перевірка документа, що підтверджує внесення застави, не може тривати більше одного робочого дня.

З моменту звільнення з-під варти у зв'язку з внесенням застави підозрюваний, обвинувачений вважається таким, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді застави.

У разі постановлення слідчим суддею, судом ухвали про відмову у продовженні строку тримання під вартою, про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його зміну на інший запобіжний захід, про звільнення особи з-під варти або у випадку закінчення строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою підозрюваний, обвинувачений повинен бути негайно звільнений, якщо в уповноваженої службової особи місця ув'язнення, під вартою в якому він перебуває, відсутнє інше судове рішення, що набрало законної сили і прямо передбачає тримання цього підозрюваного, обвинуваченого під вартою.

Ухвала про застосування запобіжного заходу припиняє свою дію після закінчення строку дії ухвали про обрання запобіжного заходу, ухвалення виправдувального вироку чи закриття кримінального провадження.

Якщо до підозрюваного, обвинуваченого застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, він не може бути затриманий без дозволу слідчого судді, суду у зв'язку з підозрою або обвинуваченням у тому ж кримінальному правопорушенні.

14.13. Загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини (ст. 206 КПК України)

Кожен слідчий суддя суду, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться особа, яка тримається під вартою, має право постановити ухвалу, якою зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу забезпечити додержання прав такої особи.

Якщо слідчий суддя отримує з будь-яких джерел відомості, які створюють обґрунтовану підозру, що в межах територіальної юрисдикції суду знаходиться особа, позбавлена свободи за відсутності судового рішення, яке набрало законної сили, або не звільнена з-під варти після внесення застави, він зобов'язаний постановити ухвалу, якою

має зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для з'ясування підстав позбавлення свободи.

Слідчий суддя зобов'язаний звільнити позбавлену свободи особу, якщо орган державної влади чи службова особа, під вартою яких тримається ця особа, не надасть судове рішення, яке набрало законної сили, або не доведе наявність інших правових підстав для позбавлення особи свободи.

Якщо до доставлення такої особи до слідчого судді прокурор, слідчий звернеться з клопотанням про застосування запобіжного заходу, слідчий суддя зобов'язаний забезпечити проведення у найкоротший строк розгляду цього клопотання.

Незалежно від наявності клопотання слідчого, прокурора, слідчий суддя зобов'язаний звільнити особу, якщо орган державної влади чи службова особа, під вартою яких трималася ця особа, не доведе: існування передбачених законом підстав для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду; не перевищення граничного строку тримання під вартою; відсутність зволікання у доставленні особи до суду.

Якщо під час будь-якого судового засідання особа заявляє про застосування до неї насильства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі (орган державної влади, державна установа, яким законом надано право здійснювати тримання під вартою осіб), слідчий суддя зобов'язаний зафіксувати таку заяву або прийняти від особи письмову заяву та: забезпечити невідкладне проведення судово-медичного обстеження особи; доручити відповідному органу досудового розслідування провести дослідження фактів, викладених в заяві особи; вжити необхідних заходів для забезпечення безпеки особи згідно із законодавством.

Слідчий суддя зобов'язаний вжити таких же заходів незалежно від наявності заяви особи, якщо її зовнішній вигляд, стан чи інші відомі слідчому судді обставини дають підстави для обґрунтованої підозри порушення вимог законодавства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі. Слідчий суддя зобов'язаний вжити необхідних заходів для забезпечення особи, яка позбавлена свободи, захисником і відкласти будь-який розгляд, у якому бере участь така особа, на необхідний для за-

безпечення особи захисником час, якщо вона бажає залучити захисника або якщо слідчий суддя вирішить, що обставини, установлені під час кримінального провадження, вимагають участі захисника.

14.14. Затримання особи без ухвали слідчого судді, суду

Законне затримання (ст. 207 КПК України)

Ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду, крім випадків, передбачених законом.

Особливий порядок затримання встановлено для такого кола осіб:

- 1) народного депутата України;
- 2) судді Конституційного Суду України, професійного судді, а також присяжного і народного засідателя на час здійснення ними правосуддя;
- 3) кандидата у Президенти України;
- 4) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- 5) Голови Рахункової палати, його першого заступника, заступника, головного контролера та секретаря Рахункової палати;
- 6) депутата місцевої ради;
- 7) адвоката;
- 8) Генерального прокурора України, його заступника.

Кожен має право затримати без ухвали слідчого судді, суду будь-яку особу, окрім судді та народного депутата:

- 1) при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення;
- 2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Кожен, хто не є уповноваженою службовою особою (особою, якій законом надано право здійснювати затримання) і затримав відповідну особу в порядку, передбаченому частиною другою цієї статті, зобов'язаний негайно доставити її до уповноваженої службової особи або негайно повідомити уповноважену службову особу про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється в учиненні кримінального правопорушення.

**Затримання уповноваженою службовою особою
(ст. 208 КПК України)**

Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану в учиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час учинення злочину або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, у тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин.

3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану в учиненні злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадку, якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує.

Уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи. Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та в учиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права. Про затримання особи, підозрюваної в учиненні злочину, складається протокол, у якому, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних

прав та обов'язків затриманого. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору. Затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов'язків і пов'язані із цим особистий обшук та огляд його речей застосовуються тільки в присутності офіційних представників цього органу.

Момент затримання (ст. 209 КПК України)

Особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою.

Доставлення до органу досудового розслідування (ст. 210 КПК України)

Уповноважена службова особа зобов'язана доставити затриману особу до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, у якому негайно реєструються дата, точний час (година і хвилини) доставлення затриманого та інші відомості, передбачені законодавством.

Про кожне затримання уповноважена службова особа одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідальних осіб в підрозділі органу досудового розслідування.

У разі наявності підстав для обґрунтованої підозри, що доставлення затриманої особи тривало довше, ніж це необхідно, слідчий зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.

Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду (ст. 211 КПК України)

Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати сімдесяти двох годин із моменту затримання.

Затримана без ухвали слідчого судді, суду особа не пізніше шістдесяти годин із моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

**Повідомлення інших осіб про затримання
(ст. 213 КПК України)**

Уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана надати затриманій особі можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

Якщо уповноважена службова особа, що здійснила затримання, має підстави для обгрунтованої підозри, що при повідомленні про затримання ця особа може зашкодити досудовому розслідуванню, вона може здійснити таке повідомлення самостійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності.

У разі затримання неповнолітньої особи уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це його батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування.

У разі затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним службових обов'язків уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це відповідний розвідувальний орган.

Уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги. У разі неприбуття в установлений законодавством строк захисника, призначеного органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, уповноважена службова особа негайно повідомляє про це відповідний орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги.

Питання для самоконтролю

1. Які заходи забезпечення кримінального провадження передбачено КПК?
2. Назвіть загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження.
3. Розкрийте процесуальний порядок застосування приводу як заходу забезпечення кримінального провадження.

4. *Охарактеризуйте захід забезпечення кримінального провадження у вигляді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом.*
5. *Які підстави та порядок відсторонення від посади?*
6. *Які підстави та порядок тимчасового вилучення майна?*
7. *Охарактеризуйте підстави арешту майна.*
8. *Укажіть види запобіжних заходів.*
9. *Охарактеризуйте загальні підстави та процесуальний порядок застосування запобіжних заходів.*
10. *Укажіть вимоги щодо змісту клопотання про застосування запобіжних заходів та правові наслідки їх недотримання.*
11. *Які види затримання передбачено КПК?*
12. *Назвіть підстави та процесуальний порядок застосування кожного з них.*
13. *Назвіть особливі порядки застосування запобіжних заходів.*
14. *Назвіть передбачені законом строки тримання під вартою підозрюваного та порядок їх продовження.*
15. *Охарактеризуйте процесуальний порядок зміни та скасування запобіжних заходів.*
16. *Які види затримання передбачено КПК? Назвіть підстави та процесуальний порядок застосування кожного з них.*
17. *Назвіть особливі порядки застосування запобіжних заходів.*

РОЗДІЛ 15. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

15.1. Загальні положення досудового розслідування

Загальні положення досудового розслідування – це встановлені законом правила, що відображають найбільш характерні риси та особливості досудового розслідування, визначають найбільш суттєві вимоги, які пред'являються до порядку провадження процесуальних дій і прийняття рішень. У них містяться правові вимоги, які забезпечують виконання в цій стадії принципів і завдань кримінального процесу.

Досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (ст. 3 КПК України).

Досудове розслідування є основною формою досудової підготовки матеріалів кримінального провадження, яке здійснюється у *формі дізнання та досудового слідства*.

Початок досудового розслідування (ст. 214 КПК України)

Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування.

Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення затверджуються Генеральною прокуратурою України за погодженням із Міністерством внутрішніх справ

України, Службою безпеки України, Національним антикорупційним бюро України, органом, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства.

Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, установлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду. У разі виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, досудове розслідування розпочинається негайно; відомості про нього вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань при першій можливості.

Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

У Єдиному реєстрі досудових розслідувань автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження.

Слідчий невідкладно у письмовій формі повідомляє прокурора про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування.

Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, із дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування.

Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру в учиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першої і другої статті 368³, частинами першою і другою статті 368⁴,

статтями 369, 369², 436, 437, 438, 442, 444, 447 Кримінального кодексу України, або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-258⁵ Кримінального кодексу України.

Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу.

Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру.

15.2. Єдиний реєстр досудових розслідувань

Єдиний реєстр досудових розслідувань – це створена за допомогою автоматизованої системи електронна база даних, відповідно до якої здійснюється збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення даних, які використовуються для формування звітності, а також надання інформації про відомості, внесені до Реєстру.

Реєстр утворено та ведеться відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України з метою забезпечення:

- єдиного обліку кримінальних правопорушень та прийнятих під час досудового розслідування рішень, осіб, які їх учинили, та результатів судового провадження;
- оперативного контролю за додержанням законів під час проведення досудового розслідування;
- аналізу стану та структури кримінальних правопорушень, учинених у державі.

Реєстраторами Реєстру (тобто особами, які можуть вносити до нього відомості) є: 1) прокурори; 2) слідчі – органів прокуратури, внутрішніх справ, безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, та органів державного бюро розслідувань (з моменту створення).

Користувачами Реєстру (особами, які можуть знайомитися із внесеними до нього відомостями) є керівники прокуратур та органів досудового розслідування, прокурори, слідчі та інші уповноважені особи органів внутрішніх справ, безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, та Державного бюро розслідувань, які виконують функції з інформаційно-аналітичного

забезпечення правоохоронних органів та ведення спеціальних обліків (оперативних, оперативно-облікових, дактилоскопічних тощо) відповідно до наказу Генеральної прокуратури України від 17.08.2012 р. № 69.

До Реєстру вносяться відомості про:

- 1) час та дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;
- 2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;
- 3) інше джерело, із якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;
- 4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;
- 5) попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 6) передачу матеріалів та відомостей іншому органу досудового розслідування або за місцем проведення досудового розслідування;
- 7) прізвище, ім'я, по батькові та посада слідчого, прокурора, який вніс відомості до Реєстру або розпочав досудове розслідування;
- 8) дату затримання особи;
- 9) обрання, зміну та скасування запобіжного заходу;
- 10) час та дату повідомлення про підозру, відомості про особу, яку повідомлено про підозру, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 11) зупинення та відновлення досудового розслідування;
- 12) оголошення розшуку підозрюваного;
- 13) об'єднання та виділення досудових розслідувань;
- 14) продовження строків досудового розслідування та тримання під вартою;
- 15) установлені, відшкодовані матеріальні збитки, суми пред'явлених позовів у кримінальному провадженні, вартість арештованого майна;
- 16) закінчення досудового розслідування.

Внесення відомостей до Реєстру здійснюється з дотриманням таких строків (про):

1) заяву, повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення – невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви;

2) дату складання повідомлення про підозру, дату і час вручення повідомлення про підозру, зміну раніше повідомленої підозри – невідкладно;

3) передачу матеріалів та відомостей, зупинення та відновлення досудового розслідування, об'єднання, виділення матеріалів досудового розслідування, закінчення досудового розслідування – протягом 24 годин із моменту прийняття процесуальних рішень;

4) продовження строків розслідування – протягом 24 годин із моменту задоволення прокурором клопотання із цих питань;

5) оголошення розшуку – протягом 24 годин із моменту винесення прокурором або слідчим відповідної постанови;

6) ужиті заходи забезпечення кримінального провадження, відкриття матеріалів досудового розслідування іншої сторони – протягом 24 годин із моменту вчинення процесуальної дії;

7) повернення судом кримінального провадження, обвинувального акта, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності, клопотання про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру – упродовж 24 годин із моменту надходження із суду матеріалів до прокурора;

8) інші відомості, передбачені первинними обліковими документами, – упродовж 24 годин із моменту прийняття процесуального рішення.

У ЄРДР автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження.

15.3. Досудове розслідування злочинів і кримінальних проступків, підслідність

Досудове розслідування злочинів і кримінальних проступків (ст. 215 КПК України)

Досудове розслідування злочинів здійснюється у формі досудового слідства, а кримінальних проступків – у формі дізнання.

Дізнання – це одна з форм досудового розслідування, яка представляє собою врегульовану кримінально-процесуальним законодавством діяльність слідчого, співробітників інших підрозділів органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, яка виражається в провадженні досудового розслідування кримінальних проступків, із метою досягнення завдань кримінального судочинства.

Під час досудового розслідування кримінальних проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою.

Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені КПК, окрім негласних слідчих (розшукових) дій.

Досудове слідство є основною формою досудового розслідування, яка забезпечує максимальні гарантії встановлення істини та забезпечення прав учасників процесу. Воно провадиться в усіх кримінальних провадженнях, за винятком проваджень щодо кримінальних проступків.

Підслідність (ст. 216 КПК України)

Підслідність кримінальних проваджень – це сукупність встановлених законом юридичних ознак кримінального провадження, відповідно до яких вона належить до відання певного органу досудового розслідування. Розрізняють такі види підслідності:

- *предметна (родова) підслідність* визначається категорією (предметом, родом) злочину. Вона залежить від ступеня і характеру суспільної небезпеки злочину, а також від особливостей його об'єкта (сфери суспільних відносин). Предметна ознака підслідності виражена у кваліфікації злочину за статтями Особливої частини КК України. Відповідно в законі для кожного органу досудового слідства визначені переліки злочинів, віднесених до їхньої компетенції;

- *персональна або спеціальна* – обумовлюється особливостями суб'єкта злочину, тобто пов'язана з особистістю підозрюваної особи, її посадовим чи службовим становищем, особливим правовим статусом в державі;

- за зв'язком справ застосовується тоді, коли розслідування одного кримінального провадження пов'язане з розслідуванням іншого (наприклад: якщо під час розслідування кримінального провадження будуть встановлені злочини, передбачені ст.ст. 384, 385, 386, 387, 388, 396 КК України (завідомо неправдиве показання, розголошення даних досудового слідства та ін.), досудове розслідування провадиться тим органом, до підслідності якого належить злочин, у зв'язку з яким провадиться кримінальне провадження;

- територіальна підслідність — досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення.

Якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність.

Слідчі органів внутрішніх справ здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування.

Слідчі органів безпеки здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 109, 110, 111, 112, 113, 114, 201, 258, 258¹, 258², 258³, 258⁴, 258⁵, 261, 265¹, 305, 328, 329, 330, 332, 333, 334, 359, 422, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 446, 447 Кримінального кодексу України.

Якщо під час розслідування злочинів, передбачених статтями 328, 329, 422 Кримінального кодексу України, будуть встановлені злочини, передбачені статтями 364, 365, 366, 367, 423, 424, 425, 426 Кримінального кодексу України, учинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із злочинами, учиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів безпеки.

Слідчі органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 204, 212, 212¹, 216, 219 Кримінального кодексу України.

Якщо під час розслідування зазначених злочинів будуть встановлені злочини, передбачені статтями 192, 200, 205, 222, 222¹, 358 Кримінального кодексу України, учинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані зі злочинами, учиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства.

Слідчі органів державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, учинених:

1) службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до частини першої ст. 9 Закону України «Про державну службу»;

2) особами, посади яких віднесено до першої – третьої категорії посад державної служби, судьями та працівниками правоохоронних органів.

Слідчі органів державного бюро розслідувань здійснюють також досудове розслідування кримінальних правопорушень, учинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування кримінальних правопорушень віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368², 369, 369², 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) злочин вчинено:

- Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, Головою національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником;

- державним службовцем, посада якого віднесена до першої та другої категорій посад, особою, посада якої прирівняна до першої та другої категорій посад державної служби;

- депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Київ та Севастополь, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;

- суддею Конституційного Суду України, суддею суду загальної юрисдикції, народним засідателем або присяжним (під час виконання ними цих функцій), Головою, членами, дисциплінарними інспекторами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Головою, заступником Голови, секретарем секції Вищої ради юстиції, іншим членом Вищої ради юстиції;

- Генеральним прокурором України, його заступником, помічником Генерального прокурора України, прокурором Генеральної прокуратури України, слідчим Генеральної прокуратури України, керівником структурного підрозділу Генеральної прокуратури України, прокурором Автономної республіки Крим, міст Київ і Севастополь, області та його заступником, керівником структурного підрозділу прокуратури Автономної Республіки Крим, міст Київ і Севастополь, області;

- особою вищого начальницького складу органів внутрішніх справ, державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище;

- військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

- керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір мінімальної заробітної плати, установленної законом на час учинення злочину (якщо злочин учинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого є частка державної або комунальної власності);

3) злочин, передбачений ст. 369, частиною першою ст. 369² Кримінального кодексу України, учинено щодо службової особи, визначеної у частині четвертій ст. 18 Кримінального кодексу України.

Прокурор, який здійснює нагляд за досудовими розслідуваннями, які проводяться детективами Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може віднести кримінальне провадження у злочинах, передбачених статтями 191, 206², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368², 369, 369², 410 Кримінального кодексу України, до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України, якщо відповідним злочином було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки охоронюваним законом свободам та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам. Під тяжкими наслідками слід розуміти заподіяння шкоди життєво важливим інтересам суспільства та держави, зокрема державному суверенітету, територіальній цілісності України, реалізації конституційних прав, свобод і обов'язково трьох і більше осіб.

Детективи Національного антикорупційного бюро України з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, які віднесені до його підслідності, за рішенням Директора Національного бюро України та за погодженням із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури можуть також розслідувати кримінальні правопорушення, які віднесені до підслідності слідчих інших органів.

У разі встановлення підрозділом внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України злочинів, передбачених статтями 354, 364-370 Кримінального кодексу України, які були вчинені службовою особою Національного антикорупційного бюро України (крім Директора Національного антикорупційного бюро України,

його першого заступника та заступника), такі злочини розслідуються детективами зазначеного підрозділу.

У кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтями 384, 385, 386, 387, 388, 396 Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, до підслідності якого належить злочин, у зв'язку з яким почато досудове розслідування.

У кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтями 258, 258¹, 258², 258³, 258⁴, 258⁵, 261 Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, який розпочав досудове розслідування.

У кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтями 209 і 209¹ Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, який розпочав досудове розслідування або до підслідності якого належить суспільно небезпечне протиправне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Досудове розслідування у провадженнях із легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, проводиться без попереднього або одночасного притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у кримінальних провадженнях за статтею 209 Кримінального кодексу України у разі, коли, зокрема:

- суспільно небезпечне протиправне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, учинено за межами України, а легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, – на території України;
- факт учинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, установлений судом у відповідних процесуальних рішеннях.

Якщо під час досудового розслідування буде встановлено інші злочини, учинені особою, щодо якої ведеться досудове розслідування,

або іншою особою, якщо вони пов'язані із злочинами, учиненими особою, щодо якої ведеться досудове розслідування, і які не підслідні тому органу, який здійснює у кримінальному провадженні досудове розслідування, прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, у разі неможливості виділення цих матеріалів в окреме провадження своєю постановою визначає підслідність всіх цих злочинів.

15.4. Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування, місце проведення досудового розслідування

У разі необхідності в одному провадженні можуть бути об'єднані матеріали досудових розслідувань щодо декількох осіб, підозрюваних у вчиненні одного кримінального правопорушення, або щодо однієї особи, підозрюваної в учиненні кількох кримінальних правопорушень, а також матеріали досудових розслідувань, по яких не встановлено підозрюваних, проте є достатні підстави вважати, що кримінальні правопорушення, щодо яких здійснюються ці розслідування, учинені однією особою (особами).

Не можуть бути об'єднані в одне провадження матеріали досудових розслідувань щодо кримінального проступку та щодо злочину.

У разі необхідності матеріали досудового розслідування щодо одного або кількох кримінальних правопорушень можуть бути виділені в окреме провадження, якщо одна особа підозрюється в учиненні кількох кримінальних правопорушень або дві чи більше особи підозрюються в учиненні одного чи більше кримінальних правопорушень.

Матеріали досудового розслідування не можуть бути виділені в окреме провадження, якщо це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду.

Рішення про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування приймається прокурором.

Рішення про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування не може бути оскаржене.

Місце проведення досудового розслідування (ст. 218 КПК України)

Досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення.

Якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність.

Якщо місце вчинення кримінального правопорушення невідоме або його вчинено за межами України, місце проведення досудового розслідування визначає відповідний прокурор з урахуванням місця виявлення ознак кримінального правопорушення, місця перебування підозрюваного чи більшості свідків, місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо.

На початку розслідування слідчий перевіряє наявність вже розпочатих досудових розслідувань щодо того ж кримінального правопорушення.

У разі якщо буде встановлено, що іншим слідчим органу досудового розслідування або слідчим іншого органу досудового розслідування розпочато кримінальне провадження щодо того ж кримінального правопорушення, слідчий передає слідчому, який здійснює досудове розслідування, наявні у нього матеріали та відомості, повідомляє про це прокурора, потерпілого або заявника та вносить відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Спори про підслідність вирішує керівник органу прокуратури вищого рівня.

Спір про підслідність у кримінальному провадженні, яке може належати до підслідності Національного антикорупційного бюро України, вирішує Генеральний прокурор України або його заступник.

Слідчий, прокурор має право провадити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії на території, яка знаходиться під юрисдикцією іншого органу досудового розслідування, або своєю постановою доручити їх проведення такому органу досудового розслідування, який зобов'язаний її виконати.

15.5. Строки проведення досудового розслідування

Строки досудового розслідування (ст. 219 КПК України)

Досудове розслідування повинно бути закінчено:

- 1) протягом одного місяця з дня повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального проступку;
- 2) протягом двох місяців із дня повідомлення особі про підозру в учиненні злочину.

Строк досудового розслідування може бути продовжений. При цьому загальний строк досудового розслідування не може перевищувати:

- 1) двох місяців із дня повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального проступку;
- 2) шести місяців із дня повідомлення особі про підозру в учиненні злочину невеликої або середньої тяжкості;
- 3) дванадцяти місяців із дня повідомлення особі про підозру в учиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею або винесення постанови про відновлення кримінального провадження не включається у строки передбачені для проведення досудового розслідування.

Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення (ст. 221 КПК України)

Слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Відмова в наданні для ознайомлення загальнодоступного документа, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування, не допускається.

Під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування особа, що його здійснює, має право робити необхідні виписки та копії.

Відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, у якому вони визнають можливим.

У необхідних випадках слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їхній обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, установлену законом.

Питання для самоконтролю

- 1. У чому полягає сутність загальних положень досудового розслідування.*
- 2. Дайте визначення досудового розслідування.*
- 3. Назвіть процесуальні форми досудового розслідування.*
- 4. Систематизуйте процесуальний порядок початку досудового розслідування.*
- 5. Дайте поняття «Єдиний реєстр досудових розслідувань».*
- 6. Що таке підслідність та які її види?*
- 7. Назвіть підстави, мету, конкретні випадки та порядок об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування.*
- 8. Назвіть строки досудового розслідування.*

РОЗДІЛ 16. СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ, ВИДИ ТА ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ

16.1. Загальні вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій

Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій (ст. 223 КПК України)

Слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

Підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

Слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їхні права й обов'язки, а також відповідальність, установлену законом.

Проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 до 6 години) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного.

У разі отримання під час проведення слідчої (розшукової) дії доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи в учиненні кримінального правопорушення, слідчий, прокурор зобов'язаний провести відповідну слідчу (розшукову) дію в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування та надати їх суду у випадку звернення з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Слідча (розшукова) дія, що здійснюється за клопотанням сторони захисту, потерпілого, проводиться за участю особи, яка її ініціювала, та (або) її захисника чи представника, крім випадків, коли через спе-

цифіку слідчої (розшукової) дії це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній.

Під час проведення такої слідчої (розшукової) дії присутні особи, що її ініціювали, мають право ставити питання, висловлювати свої пропозиції, зауваження та заперечення щодо порядку проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, які заносяться до протоколу.

Слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, у тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне.

Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. Понятими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження. Зазначені особи можуть бути допитані під час судового розгляду як свідки проведення відповідної слідчої (розшукової) дії.

Слідчі (розшукові) дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування. Будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії, проведені з порушенням цього правила, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими.

16.2. Допит (ст. 224 КПК України)

Допит – це слідча дія, у процесі якої слідчий отримує від особи, яка володіє відомостями, що мають значення по кримінальній справі, словесну інформацію про обставини події злочину та інші факти, які мають значення для встановлення об'єктивної істини і забезпечення правильного застосування закону.

Допит проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням з особою, яку мають намір допитати. Кожний свідок допитується окремо, без присутності інших свідків.

Допит не може продовжуватися без перерви понад дві години, а в цілому – понад вісім годин на день.

Перед допитом встановлюється особа, роз'яснюються її права, а також порядок проведення допиту. У разі допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілий – за давання завідомо неправдивих показань. За необхідності до участі в допиті залучається перекладач.

У разі відмови підозрюваного відповідати на запитання, давати показання особа, яка проводить допит, зобов'язана його зупинити одразу після отримання такої заяви.

Під час допиту може застосовуватися фотозйомка, аудіо- та (або) відеозапис.

Допитувана особа має право використовувати під час допиту власні документи і нотатки, якщо її показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важко зберегти в пам'яті.

За бажанням допитуваної особи вона має право викласти свої показання власноручно. За письмовими показаннями особи їй можуть бути поставлені додаткові запитання.

Особа має право не відповідати на запитання з приводу тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі (таємниця сповіді, лікарська таємниця, професійна таємниця захисника, таємниця нарадчої кімнати тощо) або які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення в учиненні нею, близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення, а також щодо службових осіб, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії, та осіб, які конфіденційно співпрацюють з органами досудового розслідування.

Слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. На початку такого допиту встановлюється, чи знають викликані особи одна одну і в яких стосунках вони перебувають між собою. Свідки попереджаються про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілі – за давання завідомо неправдивих показань.

Викликаним особам по черзі пропонується дати показання про ті обставини кримінального провадження, для з'ясування яких прово-

диться допит, після чого слідчим, прокурором можуть бути поставлені запитання. Особи, які беруть участь у допиті, їхні захисники чи представники мають право ставити одна одній запитання, що стосуються предмета допиту.

Оголошення показань, наданих учасниками допиту на попередніх допитах, дозволяється лише після давання ними показань.

У кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, учинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним. Допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день. Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання.

До початку допиту особам, зазначеним у частині першій цієї статті, роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми при допиті, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання. Допит осіб, упізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відео конференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадках: неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших причин; необхідності забезпечення безпеки осіб; проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого; необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування; наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми.

16.3. Пред'явлення особи для впізнання (ст. 228 КПК України)

Пред'явлення для впізнання – це слідча дія, яка полягає в пред'явленні, демонструванні свідку, потерпілому, підозрюваному або обвинуваченому предмета або особи з метою встановлення тотожності або групової належності.

Перед тим, як пред'явити особу для впізнання, слідчий, прокурор попередньо з'ясовує, чи може особа, яка впізнає, упізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складає протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак, у протоколі зазначається, за сукупністю яких саме ознак вона може впізнати особу. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про прикмети цієї особи.

Особа, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі. Перед тим як пред'явити особу для впізнання, їй пропонується у відсутності особи, яка впізнає, зайняти будь-яке місце серед інших осіб, які пред'являються.

Особі, яка впізнає, пропонується вказати на особу, яку вона має впізнати, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала.

З метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, упізнання може проводитися в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням. Про умови проведення такого впізнання та його результати зазначається в протоколі. Про результати впізнання повідомляється особа, яка пред'являлася для впізнання.

При пред'явленні особи для впізнання особі, щодо якої вжито заходів безпеки, відомості про особу, узятую під захист, до протоколу не вносяться і зберігаються окремо.

За необхідності впізнання може провадитися за фотознімками, матеріалами відеозапису з додержанням вимог, зазначених у частинах

першій і другій цієї статті. Проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість у подальшому пред'явленні особи для впізнання.

Фотознімок з особою, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими фотознімками, яких повинно бути не менше трьох. Фотознімки, що пред'являються, не повинні мати різких відмінностей між собою за формою та іншими особливостями, що суттєво впливають на сприйняття зображення. Особи на інших фотознімках повинні бути тієї ж статі і не повинні мати різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі з особою, яка підлягає впізнанню.

Матеріали відеозапису з зображенням особи, яка підлягає впізнанню, можуть бути пред'явлені лише за умови зображення на них не менше чотирьох осіб, які повинні бути тієї ж статі і не повинні мати різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі з особою, яка підлягає впізнанню.

При пред'явленні особи для впізнання можуть бути залучені спеціалісти для фіксування впізнання технічними засобами, психологи, педагоги та інші спеціалісти.

За правилами пред'явлення для впізнання може здійснюватися пред'явлення особи для впізнання за голосом або ходом, при цьому впізнання за голосом повинно здійснюватися поза візуальним контактом між особою, що впізнає, та особами, які пред'явлені для впізнання.

Перед тим, як пред'явити для впізнання річ, слідчий, прокурор або захисник спочатку запитує в особи, яка впізнає, чи може вона впізнати цю річ, опитує про ознаки цієї речі і обставини, за яких вона цю річ бачила, про що складається протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати ознаки, за якими впізнає річ, проте може впізнати її за сукупністю ознак, особа, яка проводить процесуальну дію, зазначає це у протоколі. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, річ, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про її прикмети.

Річ, що підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, у числі інших однорідних речей одного виду, якості і без різких відмінностей у зовнішньому вигляді, у кількості не менше трьох. Особі, яка впізнає, пропонується вказати на річ, яку вона впізнає, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала.

Якщо інших однорідних речей не існує, особі, яка впізнає, пропонується пояснити, за якими ознаками вона впізнала річ, яка їй пред'являється в одному примірнику.

Про проведення пред'явлення для впізнання складається протокол, у якому докладно зазначаються ознаки, за якими особа впізнала особу, річ чи труп, або зазначається, за сукупністю яких саме ознак особа впізнала особу, річ чи труп.

16.4. Проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 233 КПК України)

Ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якої метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді.

Під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи.

Слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються в учиненні злочину. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді.

Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, установлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню.

16.5. Обшук (ст. 234 КПК України)

Обшук – це слідча дія, обґрунтована доказами, що є в кримінальному провадженні, яка полягає в примусовому обслідуванні окремих громадян, приміщень, майна, ділянок місцевості, робочих місць із метою виявлення злочинців, речей та цінностей, здобутих злочинним шляхом, а також предметів та документів, які мають значення для кримінального провадження.

Види обшуку:

1. Обшук приміщень (жилі квартири, індивідуальні будинки, службові кабінети, сховища, гаражі, підсобні приміщення);
2. Обшук ділянок місцевості в середовищі проживання особи (подвір'я, садові ділянки, підсобні господарства, території установи);
3. Обшук особи, його тіла та одягу.

Крім того, обшук поділяють на: первісний та послідуєчий; додатковий та повторний.

Повторний обшук проводиться лише в особливих випадках:

- коли повторний обшук проведено поверхово, без належної підготовки, коли окремі ділянки місцевості чи приміщення були обстежені недостатньо повно, не були застосовані науково-технічні засоби;
- обшук у силу об'єктивних обставин проводився за несприятливих умов (під дощем), у зв'язку із чим він не міг дати позитивних результатів;
- коли під час без результативного для слідчого першого обшуку особа, переховуючи шукані об'єкти в інших місцях, знову повертає х до себе на квартиру чи на робоче місце.

Груповий обшук застосовується у тих випадках, коли є підстави вважати, що предмети чи документи, які шукаються, знаходяться у близьких чи знайомих між собою людей або в однієї особи, але в різних місцях (на квартирі, дачі). Груповий обшук передбачає одночасне його проведення в усіх осіб чи всіх місцях. Для цього запрошується декілька слідчих, один з яких є відповідальним за всю операцію.

Обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, шукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у ре-

зультаті його вчинення, а також; встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді.

У разі необхідності провести обшук слідчий за погодженням із прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, яке повинно містити відомості про:

- 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- 2) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;
- 3) правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 4) підстави для обшуку;
- 5) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку;
- 6) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться;
- 7) речі, документи або осіб, яких планується відшукати.

До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання, а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, у рамках якого подається клопотання. Клопотання про обшук розглядається у суді в день його надходження за участю слідчого або прокурора.

Слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо прокурор, слідчий не доведе наявності достатніх підстав уважати, що:

- 1) було вчинено кримінальне правопорушення;
- 2) шукані речі і документи мають значення для досудового розслідування;
- 3) відомості, які містяться у шуканих речах і документах, можуть бути доказами під час судового розгляду;
- 4) шукані речі, документи або особи знаходяться у зазначеному в клопотанні житлі чи іншому володінні особи.

Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз.

Обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку. За рішенням слідчого чи прокурора може бути проведено обшук осіб, які перебувають в житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження. Обшук особи повинен бути здійснений особами тієї ж статі.

Слідчий, прокурор під час проведення обшуку має право відкривати закриті приміщення, сховища, речі, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкрити або обшук здійснюється за відсутності осіб.

При обшуку слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування, аудіо- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на шукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не належать до предметів, які вилучені законом з обігу, уважаються тимчасово вилученим майном.

Особа, у присутності яких здійснюється обшук, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу обшуку.

16.6. Огляд (ст. 237 КПК України)

Огляд – це слідча дія, що полягає у безпосередньому сприйнятті та процесуальному фіксуванні зовнішніх ознак матеріальних об'єктів із метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин учинення кримінального правопорушення.

Мета огляду – виявлення відомостей щодо обставин учинення кримінального правопорушення та їх фіксація.

Залежно від об'єкта можна виділити такі види огляду:

1. Огляд місця події (місця вчинення кримінального правопорушення);
2. Огляд місцевості;
3. Огляд приміщень;
4. Огляд житла чи іншого володіння особи;
5. Огляд речей;
6. Огляд документів;
7. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією;

Огляд місця події найчастіше є невідкладною слідчою дією, саме тому він є єдиною слідчою дією, яка у невідкладних випадках може бути проведена до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, що здійснюється негайно після завершення огляду (ч.3 ст.214 КПК).

Під невідкладними слід розуміти такі випадки, коли зволікання з оглядом може призвести до негативних наслідків для кримінального провадження – зникнення слідів кримінального правопорушення, об'єктів, які можуть стати згодом речовими доказами, зміни обстановки тощо.

Огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється згідно з правилами, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи.

Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. Із метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в огляді може запросити спеціалістів.

Особи, у присутності яких здійснюється огляд, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу огляду.

При проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які бра-

ли участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доки, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування.

Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.

При огляді слідчий, прокурор або за їхнім дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, що не належать до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

Огляд трупа (ст. 238 КПК України)

Огляд трупа – це вид слідчого огляду, що проводиться в місці його знаходження слідчим та (або) прокурором за обов'язкової участі судово-медичного експерта або лікаря, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта і полягає у безпосередньому сприйнятті зовнішніх ознак трупа з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин учинення кримінального правопорушення.

Огляд трупа може здійснюватися одночасно з оглядом місця події, житла чи іншого володіння особи.

Після огляду труп підлягає обов'язковому направленню для проведення судово-медичної експертизи для встановлення причини смерті.

Труп підлягає видачі лише з письмового дозволу прокурора і тільки після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причини смерті.

Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією (ст. 239 КПК України)

Ексгумація трупа здійснюється за постановою прокурора. Виконання постанови покладається на службових осіб органів місцевого

самоврядування. Труп виймається з місця поховання за присутності судово-медичного експерта. Після проведення ексгумації і необхідних досліджень поховання здійснюється в тому ж місці з приведенням могили в попередній стан.

Під час ексгумації судово-медичним експертом можуть бути вилучені зразки тканини і органів або частини трупа, необхідні для проведення експертних досліджень. У разі необхідності труп може бути доставлений до відповідного експертного закладу для проведення експертизи.

Під час ексгумації трупа з поховання можуть бути вилучені речі, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення.

Про проведену слідчу (розшукову) дію складається протокол, у якому зазначається все, що було виявлено, у тій послідовності, у якій це відбувалося, і в тому вигляді, у якому спостерігалось під час проведення слідчої (розшукової) дії. Якщо при ексгумації вилучалися речі та об'єкти для досліджень, про це зазначається в протоколі. До протоколу додаються матеріали вимірювання, фотографування, аудіо- чи відеозапису, плани і схеми, графічні зображення, відбитки та зліпки.

16.7. Слідчий експеримент (ст. 240 КПК України)

З метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань.

За необхідності слідчий експеримент може проводитися за участю спеціаліста. Під час проведення слідчого експерименту можуть проводитися вимірювання, фотографування, аудіо – чи відеозапис, складатися плани і схеми, виготовлятися графічні зображення, відбитки та зліпки, які додаються до протоколу. До участі в слідчому експерименті можуть бути залучені підозрюваний, потерпілий, свідок, захисник, представник.

Проведення слідчого експерименту допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які бе-

руть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода.

Слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи, здійснюється лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора, яке розглядається в порядку, передбаченому для розгляду клопотань про проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи. Про проведення слідчого експерименту слідчий, прокурор складає протокол. Крім того, у протоколі докладно викладаються умови і результати слідчого експерименту.

16.8. Освідування особи (ст. 241 КПК України)

Освідування – це огляд тіла живої особи для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу.

Освідування проводиться з метою виявлення важливих для розгляду кримінального провадження доказів, а також встановлення особливих прикмет (татуїровок, шрамів, плям).

Слідчий, прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу.

Освідування здійснюється на підставі постанови прокурора та, за необхідності, за участю судово-медичного експерта або лікаря. Освідування, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем і за згодою особи, яка освідується. Слідчий, прокурор не вправі бути присутнім при освідуванні особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу, що підлягає освідуванню.

Перед початком освідування особі, яка підлягає освідуванню, пред'являється постанова прокурора. Після цього особі пропонується добровільно пройти освідування, а в разі її відмови освідування проводиться примусово.

При освідуванні не допускаються дії, які принижують честь і гідність особи або небезпечні для її здоров'я. За необхідності здійсню-

ється фіксування наявності чи відсутності на тілі особи, яка підлягає освідуванню, слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет шляхом фотографування, відеозапису чи інших технічних засобів. Зображення, демонстрація яких може розглядатись як образлива для освідуваної особи, зберігаються в опечатаному вигляді і можуть надаватися лише суду під час судового розгляду.

Про проведення освідування складається протокол, у якому повинні фіксуватися факти, що мають доказове значення. У вступній частині протоколу повинно бути вказано: час і місце його складання, час початку і закінчення слідчої дії, дані про особу, що провадить слідчу дію (посада, звання, прізвище, ім'я, по батькові), і осіб, що беруть у ній участь (прізвище, ім'я, по батькові, а в необхідних випадках і їхні адреси); посаду, звання, прізвище, ім'я, по батькові судово-медичного експерта чи лікаря, що брав участь у провадженні освідування. Повинно бути зазначено, що понятим та іншим учасникам слідчої дії роз'яснені їхні права й обов'язки.

В описовій частині протоколу зазначаються умови провадження слідчої дії; усі дії слідчого в тій послідовності, як вони проводилися, а також фіксується все виявлене під час провадження слідчої дії. У ньому також зазначається, чи мало місце оголення тіла оглянутого, заперечував він проти цього чи ні, а також указуються результати освідування, що, у якому вигляді і в якому місці тіла виявлено.

Оскільки в процесі освідування можуть бути виявлені сліди, що швидко змінюються, то їх необхідно описати в протоколі максимально детально й точно. Якщо фіксуються сліди тілесних ушкоджень, доцільно описати їх локалізацію, розміри, конфігурацію, колір, характер країв. При фіксації особливих прикмет опис їх доцільно здійснювати за правилами словесного портрету. Малюнок і колір татуювання також підлягають докладному опису. Указується місце розташування татуювання, повністю відтворюється його текст (якщо він є). У протоколі слід також відобразити, чи застосовувалися технічні засоби фіксування освідування, які саме і в чому полягало їх використання.

Додатки до протоколу – фотознімки, відеозапис, фототаблиці та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу, повинні бути належним чином виготовлені, упаковані, а також засвідчені підписами слід-

чого, прокурора, експерта, лікаря, інших осіб, які брали участь в їх виготовленні.

Протокол підписують особи, що брали участь у провадженні слідчої дії, поняті і слідчий та (або) прокурор. Особі, освідкування якої провадилося примусово, надається копія протоколу освідкування.

16.9. Проведення експертизи

Підстави проведення експертизи (ст. 242 КПК України)

Експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права. Слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо:

- 1) встановлення причин смерті;
- 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень;
- 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності;
- 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості;
- 5) встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтею 155 Кримінального кодексу України;
- 6) визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяної кримінальним правопорушенням.

Примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи здійснюється за ухвалою слідчого судді, суду. Сторона обвинувачення залучає експерта за наявності підстав для проведення експертизи, у тому числі за клопотанням сторони захисту чи потерпілого.

**Порядок залучення експерта
(ст. 243 КПК України)**

Сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової.

Експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони.

У разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом.

Експертами можуть виконуватися *первинні, додаткові, повторні, комісійні та комплексні експертизи*.

Первинною є експертиза, коли об'єкт досліджується вперше.

Додатковою є експертиза, якщо для вирішення питань щодо об'єкта, який досліджувався під час проведення первинної експертизи, необхідно провести додаткові дослідження або дослідити додаткові матеріали (зразки для порівняльного дослідження, вихідні дані тощо), які не були надані експертові під час проведення первинної експертизи.

Повторною є експертиза, під час проведення якої досліджуються ті ж об'єкти і вирішуються ті ж питання, що й при проведенні первинної (попередніх) експертизи (експертиз).

Комісійною є експертиза, яка поводить двома чи більшою кількістю експертів, що мають кваліфікацію судового експерта за однією експертною спеціалізацією (фахівцями в одній галузі знань). Комісія експертів може утворюватися органом (особою), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), або керівником експертної установи.

Комплексною є експертиза, що проводиться із застосуванням спеціальних знань різних галузей науки, техніки або інших спеціальних знань (різних напрямів у межах однієї галузі знань) для вирішення одного спільного (інтеграційного) завдання (питання). До проведення таких експертиз у разі потреб залучаються як експерти експертних установ, так і фахівці установ та служб (підрозділів) інших централь-

них органів виконавчої влади або інших фахівців, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установ.

Отримання зразків для експертизи (ст. 245 КПК України)

У разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом.

Порядок відібрання зразків із речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів.

Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правила проведення освідування. У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово.

Питання для самоконтролю

1. *Надайте поняття слідчих (розшукових) дій.*
2. *Які існують види слідчих (розшукових) дій?*
3. *Які передбачені законом загальні вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій?*
4. *Що таке допит? Назвіть види допитів.*
5. *Який існує порядок проведення впізнання? Назвіть види впізнання.*
6. *Яка мета проведення огляду? Які види огляду передбачено законом?*
7. *З якою метою проводиться слідчий експеримент?*
8. *Що є підставою проведення освідування особи?*
9. *Визначте процесуальний порядок проведення обшуку у житлі чи іншому володінні особи.*
10. *У яких випадках використовується відеоконференція під час проведення досудового розслідування?*
11. *Що є підставами проведення експертизи? Які види експертиз існують?*

РОЗДІЛ 17. НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ

Негласні слідчі (розшукові) дії — це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню.

Правову основу проведення негласних слідчих (розшукових) дій, захисту інформації при проведенні цих слідчих дій становлять Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність», Порядок організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 № 1561-12, Звід відомостей, що становлять державну таємницю, затверджений наказом Служби безпеки України від 12.08.2005 № 440 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17.08.2005 за № 3902/11182 та інші нормативно-правові акти. Серед відомчих нормативних актів окремо слід виділити Інструкцію про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, яка затверджена наказом Генеральної Прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

Методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій – це сукупність організаційних, практичних прийомів, у тому числі із застосуванням технічних засобів, які дозволяють у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, отримати інформацію про злочин або особу, яка його вчинила, без її відома. Негласні слідчі (розшукові) дії можна поділити умовно, з урахуванням спрямованості й характеру виконуваних завдань, на два блоки. До першого блоку належать дії, спрямовані головним чином на пошук та отримання з різних джерел відомостей інформаційного призначення, які передбачені КПК України § 2 «Втручання у приватне спілкування»: аудіоконтроль особи; арешт, огляд і виїмка кореспонденції; конт-

роль засобів зв'язку; контроль відомостей в електронній інформаційній системі.

До другого блоку належать дії, які згідно з § 3 КПК України «Інші види негласних слідчих (розшукових) дій» спрямовані переважно на виявлення і фіксацію фактичних даних про конкретні злочинні дії, що вчинюються окремими особами та групами, для розслідування злочинів, а також на встановлення й затримання злочинців, що переховуються, а саме:

- 1) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи;
- 2) спостереження за особою, річчю або місцем;
- 3) аудіоконтроль або відеоконтроль місця;
- 4) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації ;
- 5) використання конфіденційного співробітництва;
- 6) контроль за вчиненням злочину.

17.1. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК України)

Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.

У рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення. Строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії може бути продовжений:

- прокурором, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням, — до вісімнадцяти місяців;
- керівником органу досудового розслідування, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його або слідчого рішенням, — до шести місяців;
- начальником головного, самостійного управління Міністерства внутрішніх справ України, Центрального управління Служби безпеки України, керівником відповідного підрозділу Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, головного управління, управління Міністерства внутрішніх справ України, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань в Автономній Республіці Крим, областях, містах Київ та Севастополь, регіонального органу Служби безпеки України в межах компетенції, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, — до дванадцяти місяців;
- Міністром внутрішніх справ України, Головою Служби безпеки України, Директором Національного антикорупційного бюро України, керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, головою державного бюро розслідувань, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, — до вісімнадцяти місяців;
- слідчим суддею, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням.

Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.

Суб'єктами, уповноваженими на проведення негласних слідчих (розшукових) дій є: слідчі органів прокуратури (на час дії п.1 розд. XI «Перехідні положення» КПК), органів внутрішніх справ, органів безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового за-

конодавства, органу державного бюро розслідувань (з дня початку його діяльності), підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, а також оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України за письмовим дорученням слідчого, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України – за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціальної антикорупційної прокуратури.

Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264(в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269¹, 270, 271, 272, 274 КПК, проводиться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Уповноважений оперативний підрозділ – оперативний підрозділ, який входить до складу державного органу, визначеного у ст. 246 КПК України, залучений за рішенням керівництва органу до здійснення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії.

Уповноважена особа – співробітник (працівник) уповноваженого оперативного підрозділу, залучений за рішенням керівника до проведення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії, інші особи, залучені за рішенням слідчого, прокурора, оперативного підрозділу.

У кримінальному провадженні під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітники (працівники) уповноваженого оперативного підрозділу не мають права здійснювати процесуальні дії за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.

Процесуальними документами щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій є постанови, клопотання, доручення, протоколи

уповноваженого співробітника (працівника) оперативного підрозділу, слідчого, прокурора, а також ухвали слідчого судді.

Повідомлення осіб, щодо яких проводилися негласні слідчі (розшукові) дії (ст. 253 КПК України)

Особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження. У повідомленні зазначається вид негласної слідчої (розшукової) дії, а також подальше використання отриманих матеріалів у кримінальному провадженні або їх знищення.

Конкретний час повідомлення визначається із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідне повідомлення про факт і результати негласної слідчої (розшукової) дії повинне бути здійснене протягом дванадцяти місяців із дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом.

17.2. Втручання у приватне спілкування

Загальні положення про втручання у приватне спілкування (ст. 258 КПК України)

Ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді.

Прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний звернутися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на втручання у приватне спілкування, якщо будь-яка слідча (розшукова) дія включатиме таке втручання.

Спілкуванням є передавання інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу. Спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб.

Втручанням у приватне спілкування є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним. Різновидами втручання в приватне спілкування є:

- 1) аудіо-, відеоконтроль особи;
- 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції;
- 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;
- 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем.

Втручання у приватне спілкування захисника, священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим заборонене.

Аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України)

Аудіо-, відео контроль особи є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування.

Накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України)

Накладення арешту на кореспонденцію особи без її відома проводиться у виняткових випадках на підставі ухвали слідчого судді.

Арешт на кореспонденцію накладається, якщо під час досудового розслідування є достатні підстави вважати, що поштово-телеграфна кореспонденція певної особи іншим особам або інших осіб їй може містити відомості про обставини, які мають значення для досудового розслідування, або речі і документи, що мають істотне значення для досудового розслідування.

Накладення арешту на кореспонденцію надає право слідчому здійснювати огляд і виїмку цієї кореспонденції.

Кореспонденцією, передбаченою цією статтею, є листи усіх видів, бандеролі, посилки, поштові контейнери, перекази, телеграми, інші матеріальні носії передання інформації між особами. Після закінчення строку, визначеного в ухвалі слідчого судді, накладений на кореспонденцію арешт вважається скасованим.

Огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК України)

Огляд затриманої кореспонденції проводиться в установі зв'язку, якій доручено здійснювати контроль і затримувати цю кореспонденцію, за участю представника цієї установи, а за необхідності – за участю спеціаліста. У присутності зазначених осіб слідчий вирішує питання про відкриття і оглядає затриману кореспонденцію.

При виявленні в кореспонденції речей (у тому числі речовин), документів, що мають значення для певного досудового розслідування, слідчий у межах, визначених ухвалою слідчого судді, здійснює виїмку відповідної кореспонденції або обмежує зняттям копій чи отриманням зразків із відповідних відправлень. Зняття копій чи отримання зразків здійснюється з метою збереження конфіденційності накладення арешту на кореспонденцію. У разі необхідності особою, яка проводить огляд поштово-телеграфної кореспонденції, може бути прийняте рішення про нанесення на виявлені речі і документи спеціальних позначок, обладнання їх технічними засобами контролю, заміну речей і речовин, що становлять загрозу для оточуючих чи заборонені у вільному обігу, на їх безпечні аналоги.

У разі відсутності речей чи документів, які мають значення для досудового розслідування, слідчий дає вказівку про вручення оглянутої кореспонденції адресату.

Про кожен випадок проведення огляду, виїмки або затримання кореспонденції складається протокол. У протоколі обов'язково зазначається, які саме відправлення були оглянуті, що з них вилучено і що має бути доставлено адресату або тимчасово затримано, з яких відправлень знято копії чи отримано зразки, а також про проведення інших дій.

Керівники та працівники установ зв'язку зобов'язані сприяти проведенню негласної слідчої (розшукової) дії і не розголошувати факт її проведення чи триману інформацію.

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України)

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (мереж, що забезпечують передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого виду між підклю-

ченими до неї телекомунікаційними мережами доступу) є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без відома осіб, які використовують засоби телекомунікацій для передавання інформації, на підставі ухвали слідчого судді, якщо під час його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування в цьому випадку додаткового повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволяють унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання, на якому може здійснюватися втручання у приватне спілкування.

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж полягає у проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів спостереження, відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою та має значення для досудового розслідування, а також одержанні, перетворенні і фіксації різних видів сигналів, що передаються каналами зв'язку.

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж покладається на уповноважені підрозділи органів внутрішніх справ та органів безпеки. Керівники та працівники операторів телекомунікаційного зв'язку зобов'язані сприяти виконанню дій із зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, уживати необхідних заходів щодо нерозголошення факту проведення таких дій та отриманої інформації, зберігати її в незмінному вигляді.

Під транспортною телекомунікаційною мережею законодавець розуміє мережу, що забезпечує передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду між підключеними до неї телекомунікаційними мережами доступу;

Під телекомунікацією (електрозв'язок) – передавання, випромінювання та (або) приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, проводових, оптичних або інших електромагнітних системах;

Під телекомунікаційною мережею доступу – частина телекомунікаційної мережі між пунктом її закінчення та найближчим вузлом (центром) комутації включно;

Під кінцевим обладнанням потрібно розуміти обладнання, призначене для з'єднання з пунктом закінчення телекомунікаційної мережі з метою забезпечення доступу до телекомунікаційних послуг (телефонний та факсимільний апарат, комп'ютер, модем, телеприймач тощо);

Під каналом електрозв'язку – сукупність технічних засобів, призначених для перенесення електричних сигналів між двома пунктами телекомунікаційної мережі, що характеризується смугою частот та (або) швидкістю передачі. Залежно від каналу передачі електрозв'язок поділяється на провідний зв'язок і радіозв'язок. Провідний зв'язок, у свою чергу, поділяють на телефонний зв'язок, телеграфний зв'язок, факсимільний зв'язок, електронну пошту, IP-телефонію (Internet-телефонія) тощо. До радіозв'язку, що використовується в правоохоронних органах відносять такі види електрозв'язку: диспетчерський ультракороткохвильовий радіозв'язок, короткохвильовий радіозв'язок, радіорелейний зв'язок, транкінговий радіозв'язок, стільниковий радіозв'язок, супутниковий радіозв'язок;

У ролі технічного каналу виступають канали провідного та радіозв'язку, канали природного витоку інформації (розповсюдження акустичних хвиль по комунікаціях та пружних конструкціях, електромагнітне випромінювання та наводки електронних приладів) або ж канали штучного витоку інформації (які створюють штучно шляхом впровадження відео-, акустичних та інших закладок або радіомаяків);

Під контролем за телефонними розмовами розуміється не тільки їх прослуховування і фіксування, але й одержання інформації про телефонні розмови, які відбулися, щодо абонентів розмов, часу і тривалості розмов;

Під прослуховуванням телефонних розмов розуміється негласна слідча (розшукова) дія, яка здійснюється за допомогою спеціальних технічних засобів і складається у слуховому контролі та фіксації розмов по телефонних лініях зв'язку осіб, що перевіряються.

Негласне зняття інформації з радіотехнічних засобів можна класифікувати за такими ознаками: способу зняття інформації, частотного діапазону роботи, дальності дії, виду модуляції сигналу і способу його маскування (кодування), способу управління, типу використовуваного контрольного пункту, способу камуфлювання тощо.

Зняття інформації з каналів зв'язку полягає у застосуванні технічного обладнання, яке дає змогу прослуховувати, фіксувати та відтворювати інформацію, що передавалася цим каналом зв'язку (ст. 1 Закону України «Про телекомунікації»). Така інформація може включати дані як про з'єднання телекомунікаційних мереж, так і щодо змісту інформації, яка була передана каналом зв'язку.

У протоколі проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж зазначаються:

- дата складення протоколу зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;
- посада, прізвище та ініціали особи, у провадженні якої перебуває кримінальна справа;
- номер кримінального провадження, за яким здійснювалося зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж як негласної слідчої (розшукової) дії;
- номер ухвали, дата прийняття та найменування суду, яким видано дозвіл на здійснення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та строки здійснення;
- найменування підрозділу, працівники якого залучалися до здійснення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;
- дані про особу, стосовно якої здійснювалася негласна дія;
- результати здійснення негласної дії, відомості про матеріальні носії інформації (матеріали аудіо- чи відеозапису, фото- і кінозйомки, магнітні накопичувачі тощо) та місце їх зберігання.

Протоколи щодо проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих же підставах, що й результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України)

Пошук, виявлення і фіксація відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або їх частин, доступ до електронної інфо-

рмаційної системи або її частини, а також отримання таких відомостей без відома її власника, володільця або утримувача може здійснюватися на підставі ухвали слідчого судді, якщо є відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має значення для певного досудового розслідування.

Не потребує дозволу слідчого судді здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту.

В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування в цьому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи, у якій може здійснюватися втручання у приватне спілкування.

Суб'єктами застосування зняття інформації з електронних інформаційних систем, як негласної слідчої (розшукової) дії, що пов'язана з тимчасовим обмеженням конституційних прав людини є працівники оперативно-технічних підрозділів.

Об'єктами зняття інформації з електронних інформаційних систем є: електронно-обчислювальні машини (комп'ютери), автоматизовані системи, комп'ютерні мережі, мережі електрозв'язку, які накопичують, обробляють, зберігають або передають відомості про тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Зазначена негласна слідча (розшукова) дія проводиться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Вона проводиться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

***Фіксація та збереження інформації, отриманої з телекомунікаційних мереж за допомогою технічних засобів та в результаті зняття відомостей з електронних інформаційних систем
(ст. 265 КПК України)***

Зміст інформації, що передається особами через транспортні телекомунікаційні мережі, з яких здійснюється зняття інформації, зазначається у протоколі про проведення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій. При виявленні в інформації відомостей, що мають значення для конкретного досудового розслідування, у протоколі відтво-

рюється відповідна частина такої інформації, після чого прокурор вживає заходів для збереження знятої інформації.

Зміст інформації, одержаної внаслідок здійснення зняття відомостей з електронних інформаційних систем або їх частин, фіксується на відповідному носіїві особою, яка здійснювала зняття та зобов'язана забезпечити обробку, збереження або передання інформації.

Дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів (ст. 266 КПК України)

Дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів, у разі необхідності здійснюється за участю спеціаліста. Слідчий вивчає зміст отриманої інформації, про що складається протокол. При виявленні відомостей, що мають значення для судового розслідування і судового розгляду, у протоколі відтворюється відповідна частина інформації, після чого прокурор вживає заходів для збереження отриманої інформації.

Технічні засоби, що застосовувалися під час проведення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій, а також первинні носії отриманої інформації повинні зберігатися до набрання законної сили вироком суду.

Носії інформації та технічні засоби, за допомогою яких отримано інформацію, можуть бути предметом дослідження відповідних спеціалістів або експертів.

До негласних матеріалів, що можуть передаватися слідчим для використання в розслідуванні злочинів, можуть бути віднесені:

а) рапорти уповноважених осіб щодо встановлення в ході проведення оперативно-розшукової діяльності ознак злочину і підстав для порушення кримінальної справи (зазначення обставин учиненого злочину, прізвище і адреса виявленого потерпілого, свідка; місця знаходження речового доказу чи документа або долучення їх до рапорту, якщо вони були отримані від громадян або вилучені безпосередньо працівником органу дізнання і т.п.);

б) складені оперативним працівником протоколи, у яких зафіксовані факти злочинної діяльності (обман покупців, затримання викраденого вантажу, вилучення знарядь учинення злочинів і предметів злочинного посягання, порушення технології виготовлення продукції тощо);

в) протоколи про застосування технічних засобів, у яких зазначаються час, місце та інші обставини їх виконання, із долученням фото-знімків, аудіо- та відеозаписів;

г) інші документи – пояснення опитаних осіб, результати перевірок за обліками, довідки про результати проведення оперативно-розшукових заходів (поквартирного опитування громадян, повідомлення громадян, зроблених ними по телефону або за допомогою інших засобів зв'язку, тощо).

Отже, під *результатом негласних слідчих (розшукових) дій* розуміють сукупність отриманих під час проведення заходу відомостей про вчинення злочину, про осіб, що ухиляються від кримінальної відповідальності, слідства чи суду.

17.3. Інші види негласних слідчих (розшукових) дій

Обстеження публічно недоступних місць,

житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України)

Слідчий має право обстежити публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи шляхом таємного проникнення в них, у тому числі з використанням технічних засобів, із метою:

1) виявлення і фіксації слідів учинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для їх досудового розслідування;

2) виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів;

3) виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину;

4) виявлення осіб, які розшукуються;

5) встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи.

Публічно недоступним є місце, до якого неможливо увійти або в якому неможливо перебувати на правових підставах без отримання на це згоди власника, користувача або уповноважених ними осіб.

Приміщення, які спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку відбуттям покарання, затримання, взяттям під варту тощо), мають статус публічно доступних.

**Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу
(ст. 268 КПК України)**

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу є негласною слідчою (розшуковою) дією, яка полягає в застосуванні технічних засобів для локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, у тому числі мобільного терміналу систем зв'язку, та інших випромінюючих пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводиться на підставі ухвали слідчого судді.

В ухвалі слідчого судді про дозвіл на встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу додаткового повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволяють унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання.

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу до постановлення ухвали слідчого судді може бути розпочато на підставі постанови слідчого, прокурора лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням учиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України)

Для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, із ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічно доступних місцях може проводитися візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження. За результатами спостереження складається протокол, до якого долучаються отримані фотографії або відеозапис. Спостереження за особою проводиться на підставі ухвали слідчого судді.

Спостереження за особою до постановлення ухвали слідчого судді може бути розпочато на підставі постанови слідчого, прокурора

лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням учиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України)

Аудіо-, відеоконтроль місця може здійснюватися під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину і полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відео-запису всередині публічно доступних місць, без відома їхнього власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження.

Аудіо-, відеоконтроль місця проводиться на підставі ухвали слідчого судді.

Контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України)

Контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав уважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин, та проводиться в таких формах:

- 1) контрольована поставка;
- 2) контрольована та оперативна закупка;
- 3) спеціальний слідчий експеримент;
- 4) імітування обстановки злочину.

Контроль за вчиненням злочину не проводиться, якщо внаслідок таких дій неможливо повністю запобігти:

- 1) посягання на життя або заподіяння особі (особам) тяжких тілесних ушкоджень;
- 2) поширенню речовин, небезпечних для життя багатьох людей;
- 3) втечі осіб, які вчинили тяжкі чи особливо тяжкі злочини;
- 4) екологічній або техногенній катастрофі.

Під час підготовки та проведення заходів із контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину із метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або із цією ж метою впливати на її поведінку насильст-

вом, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні.

Про результати контролю за вчиненням злочину складається протокол, до якого додаються речі і документи, отримані під час проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії. Якщо контроль за вчиненням злочину закінчується відкритим фіксуванням, про це складається протокол у присутності такої особи.

Порядок і тактика проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину визначається законодавством.

Контроль за вчиненням злочину щодо незаконного переміщення через територію України транзитом, увезення до України або вивезення за межі України речей, вилучених із вільного обігу, або інших речей чи документів може бути проведений у порядку, передбаченому законодавством, за домовленістю з відповідними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України.

Прокурор у своєму рішенні про проведення контролю за вчиненням злочину зобов'язаний:

- 1) викласти обставини, які свідчать про відсутність під час негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину;
- 2) зазначити про застосування спеціальних імітаційних засобів.

Якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи, воно має здійснюватися в межах, які допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді.

Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України)

Під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування.

Виконання зазначеними особами такого спеціального завдання, як негласна слідча (розшукова) дія, здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу.

Виконання спеціального завдання не може перевищувати шість місяців, а в разі необхідності строк його виконання продовжується слідчим за погодженням із керівником органу досудового розслідування або прокурором на строк, який не перевищує строку досудового розслідування.

У теперішній час означений напрям протидії злочинності є достатнім чином регламентований нормативно-правовими актами різних рівнів та різних галузей. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативні підрозділи мають право «виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації» (п. 8). Для цього їм надано право «мати... негласних штатних та позаштатних працівників» (п. 13) та «використовувати конфіденційне співробітництво» (п. 14). У свою чергу, у Розділі IV «Заходи щодо забезпечення боротьби з організованою злочинністю» Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» на законодавчому рівні передбачена можливість легендарного введення негласних працівників в організовані злочинні угруповання чи злочинну організацію.

У свою чергу, спільний наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» передбачає, що виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації полягає в організації слідчим і оперативним підрозділом введення уповноваженої ними особи, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, в організовану групу чи злочинну організацію під легендою прикриття для отримання речей і документів, відомостей про її структуру, способи і методи злочинної діяльності, які мають

значення для розслідування злочину або злочинів, які вчиняються цими групами.

Відповідно до ст. 43 Кримінального кодексу України не є злочинним вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх злочинної діяльності. Особа, яка виконує спеціальне завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, підлягає кримінальній відповідальності лише за вчинення у складі організованої групи чи злочинної організації особливо тяжкого злочину, учиненого умисно і поєданого з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, учиненого умисно і пов'язаного зі спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких чи особливо тяжких наслідків. Крім того, у разі вчинення особою, яка виконувала спеціальне завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, таких злочинів, вона не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначено їй на строк, більший, ніж половина максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин. Аналогічні положення містять й відповідні відомчі нормативні акти, що регламентують організаційно-тактичні аспекти виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Засоби, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 273 КПК України)

За рішенням керівника органу досудового розслідування, прокурора під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути використані заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби. Із цією метою допускається виготовлення та використання спеціально виготовлених речей і документів, створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій. Використання заздалегідь ідентифікованих або несправжніх (імітаційних) засобів з іншою метою забороняється.

Виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих дій оформлюється відповідним протоколом.

У разі необхідності розкриття до завершення досудового розслідування справжніх відомостей щодо спеціально утворених суб'єктів господарювання або щодо особи, яка діє без розкриття достовірних відомостей про неї, про це повідомляється орган, співробітником якого є особа, яка таким способом здійснює негласні слідчі (розшукові) дії, та керівник органу досудового розслідування, прокурор, який прийняв рішення про використання таких засобів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Рішення про розкриття справжніх відомостей про зазначену особу, обставини виготовлення речей чи документів або спеціального утворення підприємств, установ, організації приймається керівником органу досудового розслідування, прокурором. У разі необхідності щодо особи, відомості про яку підлягають розкриттю, уживаються заходи забезпечення безпеки, передбачені законом.

Несправжні (імітаційні) засоби, застосовані під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії, використовуються у процесі доказування у вигляді первинних засобів чи знарядь учинення злочину, крім випадків, якщо суд встановить порушення вимог закону під час проведення відповідної негласної слідчої (розшукової) дії.

Виходячи із загального поняття засобів, які використовуються при проведенні негласних слідчих дій, необхідно виділити заздалегідь ідентифіковані (помічені) засоби. До таких можна віднести: обліки, які використовуються в органах внутрішніх справ; розвідувальні комп'ютерні програми; оперативна техніка; гроші. Розглянемо кожен з видів ідентифікованих (помічених) засобів, які використовуються при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

1. Обліки, які використовуються в органах внутрішніх справ. Оперативні, кримінологічні, криміналістичні та адміністративні обліки.

2. Розвідувальні комп'ютерні програми. Це прикладні програми, які виконують пошукову та аналітичну функції поза межами оперативних обліків – у корпоративних та банківських мережах, Інтернеті тощо. Розвідувальні програми відрізняються від інших програм пошуково-аналітичного призначення наявністю в них специфічних функцій,

спрямованих на вирішення суто розвідувальних завдань. До таких функцій належить, наприклад, пошук інформації за частковими параметрами, на основі нечіткої логіки, на основі діаграми зв'язків тощо. Перспективним є так званий інфомедійний пошук, який дозволяє в автоматичному режимі аналізувати інформацію, що міститься у відеоматеріалах, здійснюючи комплекс досліджень усного мовлення та зображень (розпізнавання мовлення, обличчя, переклад з однієї мови іншою тощо).

3. *Оперативна техніка.* Основні оперативно-технічні засоби призначені для отримання (виявлення, збору та фіксації) інформації, а також створення умов для її виникнення. Допоміжні оперативно-технічні засоби застосовують для забезпечення діяльності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Вони безпосередньо не пов'язані з виникненням та отриманням інформації і, як правило, виконують функції комунікації або захисту осіб, які беруть участь у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. У свою чергу оперативну техніку можна поділити на:

а) розвідувальну техніку. Технічні засоби, які спеціально створені та застосовуються для негласного отримання оперативно-розшукової інформації, що розповсюджується в різних середовищах (каналах) або зберігається на матеріально-речових носіях.

До засобів розвідувальної техніки належать: засоби відеоспостереження та відеофотозйомки (оптичні прилади, цифрові фотокамери, відеокамери, відеозакладки, телевізійні системи, ендоскопи, прилади бачення в темряві, тепловізори тощо); засоби звукового контролю та звукозапису (акустичні закладки, диктофони, направлені мікрофони, стетоскопи, інфрачервоні лазерні зчитувачі та ін.); засоби отримання інформації з радіофіру (сканувальні радіоприймачі, інтерсептори, спеціалізована апаратура радіоконтролю, спеціальні комплекси радіорозвідки тощо); засоби зняття інформації з каналів проводового зв'язку (телефонні закладки, спеціалізована апаратура зняття інформації з ліній зв'язку);

б) пошукову техніку – технічні засоби, призначені для пошуку певних об'єктів у визначеному місці – середовищі (грунті, водоймищах), виявлених схованках, пробах речовин тощо. За допомогою пошукових засобів виявляють місце знаходження холодної та вогнепальної зброї,

коштовних металів, улаштованих схованок, трупів людей і тварин, рухомих об'єктів, наркотичних та вибухових речовин, радіоелектронної апаратури (в тому числі електронних підривачів); сліди виділень людського організму, сліди спеціальних хімічних та радіоактивних речовин, теплові сліди тощо.

До пошукових приладів відносять металошукачі, пошукові магніти, газоаналізатори (шукачі трупів та вибухових речовин), радіопеленгатори, електричні зонди-шукачі, порожнечошукачі, портативні рентгенівські інтроскопи, ультрафіолетові освітлювачі, реєстратори радіоактивності, нелінійні локатори, експрес-аналізатори наркотиків тощо;

в) пенітративну техніку. Призначена для забезпечення проникнення в приміщення, транспортні засоби та інші місця з метою отримання або реалізації оперативно-розшукової інформації.

До засобів пенітративної техніки належать технічні засоби відчинення запірних пристроїв (комплекти ключів, маніпуляційне приладдя (відмички, спеціальні вібратори), комп'ютерні комплекси відчинення замків); засоби подолання систем охорони (охоронної сигналізації, охоронного телебачення, систем контролю доступу); засоби нейтралізації тварин, а також засоби негласного проникнення в комп'ютерні системи та мережі.

4. Документи. До документів можна віднести: гроші; цінні папери; банківські векселя, чеки та ін. Як правило, використовуються при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій для виконання ними функцій предмета злочину в тих випадках, коли з причин забезпечення можливості доказування під час подальшого розслідування їх не можна замінити засобами імітації (наприклад, при розслідуванні вимагання, хабарництва). Зазвичай гроші, що застосовуються як засіб при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, мають певні спеціальні ознаки (люмінесцентні позначки або тощо).

До несправжніх (імітаційних) засобів необхідно віднести: спеціально виготовлені речі; спеціально виготовлені документи; спеціально утворені підприємства, установи, організації. Розглянемо кожен із видів несправжніх (імітаційних) засобів, які використовуються при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

1. Спеціально виготовлені речі. До таких речей можна віднести засоби, які необхідні як допоміжний засіб для виконання завдання при

проведенні негласної слідчої (розшукової) дії. До таких засобів можна віднести: засоби маскування, тобто предмети гардеробу, які, наприклад, указують на певну професійну індивідуальність особи, автомобілі, обладнані під транспортні засоби комунальних, ремонтних та інших служб, комплекти ключів, маніпуляційне приладдя (відмички).

2. *Спеціально виготовлені документи.* До такого засобу належать документи прикриття (печатки, штампи, установчі документи спеціально утворених підприємств та організацій, державні номерні знаки транспортних засобів тощо). Крім того, до спеціально виготовлених документів можна віднести й імітацію грошових купюр, які можуть бути використані при проведенні окремих негласних слідчих дій (контрольоване постачання, оперативна закупка).

3. *Спеціально утворені підприємства, установи, організації.* Житлові та службові приміщення можуть бути використані як спеціально утворені підприємства, установи, організації. Таким чином, житлові, службові та інші приміщення є засобом створення умов для проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих дій оформлюється відповідним протоколом.

У разі необхідності розкриття до завершення досудового розслідування справжніх відомостей щодо спеціально утворених суб'єктів господарювання або щодо особи, яка діє без розкриття достовірних відомостей про неї, про це повідомляється орган, співробітником якого є особа, яка таким способом здійснює негласні слідчі (розшукові) дії, та керівник органу досудового розслідування, прокурор, який прийняв рішення про використання таких засобів у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Рішення про розкриття справжніх відомостей про вказану особу, обставини виготовлення речей чи документів або спеціального утворення підприємства, установи, організації приймається керівником органу досудового розслідування, прокурором. У разі необхідності щодо особи, відомості про яку підлягають розкриттю, вживаються заходи безпеки, передбачені законом.

Несправжні (імітаційні) засоби, застосовані під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії, використовуються в процесі доказування у вигляді первинних засобів чи знарядь учинення злочину, за

винятком випадків, коли суд встановить порушення вимог КПК України під час проведення відповідної негласної слідчої (розшукової) дії.

***Використання конфіденційного співробітництва
(ст. 275 КПК України)***

Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Забороняється залучати до конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих дій адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язане з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру.

Відповідно до п. 13 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативні підрозділи ОВС мають право мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників. Крім цього, відповідно до п. 14 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативні підрозділи ОВС мають право використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями ст. 275 КПК України.

17.4. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій

Відображення ходу та результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинно відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження. Зокрема, це регламентовано ст. 252 КПК України.

За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого за необхідності долучається додатки. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі застосування стосовно них заходів безпеки, можуть зазначатися із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством.

Також, однією із гарантій законності провадження слідчих дій виступає правова норма ст. 252 КПК України, яка закріплює, що прове-

дення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів, що забезпечує як здійснення контролю за їх провадженням з боку уповноважених суб'єктів, так і можливість використання отриманих результатів під час доказування в кримінальних провадженнях.

Відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій із додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення вказаних дій передаються прокурору.

У свою чергу, прокурор вживає заходи щодо збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні.

З метою забезпечення права особи на оскарження неправомірних дій правоохоронних органів у частині провадження негласних слідчих дій, до кримінального процесуального закону введено ст. 253, у якій встановлено порядок повідомлення осіб, щодо яких проводилися негласні слідчі (розшукові) дії.

Згідно зі змістом статті особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про їх провадження.

Конкретно час повідомлення визначається із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, причетних до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідне повідомлення про факт і результати негласної слідчої (розшукової) дії повинно бути здійснено протягом дванадцяти місяців із дня її припинення, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом.

Основною визначеною законом метою провадження негласних слідчих (розшукових) дій є отримання та фіксація інформації про злочини, за умови, що іншим шляхом отримати такі відомості неможливо.

Відповідно до ст. 257 КПК України, якщо в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії виявлено ознаки кримінального правопорушення, що не розслідується у даному кримінальному провадженні, отримана інформація може бути використана в іншому

кримінальному провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка виноситься за клопотанням прокурора.

Слідчий суддя розглядає клопотання згідно з вимогами КПК України і відмовляє у його задоволенні, якщо прокурор, крім іншого, не доведе законність отримання інформації та наявність достатніх підстав уважати, що вона свідчить про виявлення ознак кримінального правопорушення.

Варто звернути увагу на те, що органи досудового розслідування у ході провадження негласних слідчих (розшукових) дій можуть отримувати інформацію про вчинення злочинів, розкриття та розслідування яких не належить до їхньої компетенції. Із метою забезпечення реалізації функцій кримінального судочинства ця інформація не повинна бути втрачена, а передана компетентним суб'єктам для перевірки та реагування.

Ураховуючи це, ст. 257 КПК України містить норму, яка вказує, що передавання інформації, одержаної внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, здійснюється тільки через прокурора.

17.5. Заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у доказуванні

Негласні слідчі (розшукові) дії переважно пов'язані із втручанням у сферу приватного життя особи. Тому під час їх організації та проведення може отримуватись інформація щодо приватного життя окремих осіб. Із метою забезпечення дотримання прав людини в досудовому провадженні кримінальних справ та непоширення відомостей щодо приватного життя окремих осіб кримінальним процесуальним законом встановлено певні гарантії.

Зокрема, КПК України встановлює умови, що забезпечують непоширення інформації приватного характеру, за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Це обов'язок нерозголошення особами, які мали доступ до матеріалів кримінального провадження, відомостей, отриманих за їх результатами. У матеріалах негласних слідчих (розшукових) дій може

фіксуватися інформація, що стосується не лише особи, відносно якої проводилась слідча дія, а й відомості щодо приватного життя окремих осіб. Якщо такі відомості не містять інформації про вчинення заборонених законом дій, вони підлягають знищенню.

Проте, коли фіксація відомостей про приватне життя окремих осіб пов'язане із документуванням протиправної діяльності підозрюваного або обвинуваченого, захисник, інші особи, які мають право на ознайомлення з протоколами негласних слідчих дій, попереджаються про кримінальну відповідальність за розголошення інформації про приватне (особисте чи сімейне) життя інших осіб.

Не менш важливою гарантією є визначений законом обов'язок прокурора забезпечувати збереження інформації, що буде використуватись у доказуванні вини особи на стадії судового розгляду кримінального провадження, а також покладення на нього функції контролю за знищенням інформації про особисте та сімейне життя окремих осіб, що не підлягає використанню у доказуванні.

Відповідно до Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої спільним наказом Генеральної Прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5, постанова слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії та додатки до нього, протокол про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які містять відомості про факт та методи проведення негласної слідчої (розшукової) дії, а також відомості, що дають змогу ідентифікувати особу, місце або річ, щодо якої проводиться або планується проведення такої дії, розголошення яких створює загрозу національним інтересам та безпеці, підлягають засекречуванню.

Засекречування таких матеріальних носіїв інформації здійснюється слідчим, прокурором, співробітником уповноваженого оперативного підрозділу, слідчим суддею шляхом надання на підставі Зводу відомостей, що становлять державну таємницю (Розгорнутих переліків

відомостей, що становлять державну таємницю), відповідному документу грифа секретності.

Матеріальні носії інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій повинні містити такі реквізити:

- гриф секретності;
- номер примірника;
- статтю Зводу відомостей, що становлять державну таємницю (пункт Розгорнутого переліку відомостей, що становлять державну таємницю), на підставі якої здійснюється засекречування матеріального носія секретної інформації;
- дату засекречування;
- підпис, його розшифрування та посаду особи, яка надала гриф секретності.

Матеріальні носії інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які містять відомості, що становлять державну таємницю, підлягають реєстрації в режимно-секретному підрозділі у встановленому чинним законодавством порядку без розкриття відомостей про особу, стосовно якої заплановано проведення негласної слідчої (розшукової) дії, та виду цієї слідчої дії.

Забезпечення охорони державної таємниці та дотримання інших вимог законодавства про державну таємницю при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій покладається на слідчих, прокурорів, слідчих суддів та співробітників уповноважених оперативних підрозділів, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії.

Згідно зі ст. 259 КПК України, якщо прокурор має намір використати під час судового розгляду як доказ інформацію, отриману внаслідок втручання у приватне спілкування, або певний її фрагмент, він зобов'язаний забезпечити збереження всієї інформації або доручити це слідчому.

Технічні засоби, що застосовувались під час проведення вказаних негласних слідчих (розшукових) дій, а також первинні носії отриманої інформації повинні зберігатися до закінчення строку касаційного оскарження судових рішень.

Носії інформації та технічні засоби, за допомогою яких її отримано, можуть бути предметом досліджень відповідних фахівців або експертів у порядку, передбаченому законодавством.

З метою непоширення інформації про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та їх результати КПК України вказує, що виготовлення копій протоколів про проведення таких дій та додатків до них не допускається.

Також законом заборонено використання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій для цілей, не пов'язаних із кримінальним провадженням, або ознайомленням із ними учасників кримінального провадження чи будь-яких інших осіб.

Унаслідок проведення негласних слідчих дій може бути отримана різна інформація, що не стосується мети її здійснення. Ці відомості також підлягають захисту з метою забезпечення їх непоширення. Так, ст. 255 КПК України закріплено перелік заходів щодо захисту інформації, що не використовується в кримінальному провадженні. Зокрема, у ній вказано, що відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які прокурор не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування, повинні бути невідкладно знищені на підставі його рішення.

КПК України не дає вказівок щодо того, ким повинна бути знищена зафіксована інформація, проте, за логікою, цими суб'єктами можуть бути власне виконавці заходів, тобто слідчі або оперативні працівники. Регламентуючи такі дії, законодавець у КПК України лише вказує, що знищення відомостей, речей та документів здійснюється під контролем прокурора.

Під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій у розпорядженні прокурора можуть опинитися речі та документи, що є власністю третіх осіб. Зокрема, ці предмети можуть потрапити до прокурора під час провадження контролю над учиненням злочину (оперативна та контрольна закупка, контрольоване постачання тощо). Згідно із законом, якщо власник речей або документів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зацікавлений в їх поверненні, прокурор зобов'язаний повідомити його про наявність таких речей або документів у своєму розпорядженні та з'ясувати, чи бажає власник їх повернення. Допустимість зазначених дій і час їх учинення визначаються прокурором з урахуванням необхідності забезпечення прав та законних інтересів осіб, а також запобігання завданню шкоди для кримінального провадження.

Ця інформація підлягає документуванню в установленому законом порядку з метою подальшого використання в доказуванні наявності чи відсутності у діяч окремих осіб протиправних діянь, мети та мотивів, обставин та обстановки їх учинення, установлення винних і вирішення питання міри їх юридичної відповідальності та з'ясування інших обставин, що мають значення у справі.

У ст. 256 КПК України регламентовано використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій під час доказування в кримінальних провадженнях та вказано, що протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій аудіо-, відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою технічних засобів, вилучені під час їх проведення, речі і документи або їхні копії можна використовувати в доказуванні на тих же підставах, що й результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування. Особи, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, можуть бути допитані як свідки. Допит може відбуватись зі збереженням у таємниці відомостей про цих осіб та із застосуванням щодо них відповідних заходів безпеки, передбачених законом.

У випадку використання для доказування результатів негласних слідчих (розшукових) дій, можуть бути допитані особи, із приводу діяльності або контактів яких вини проводилися. Такі особи повідомляються про проведення щодо них негласних слідчих (розшукових) дій у строки, передбачені кримінальним процесуальним законом, і в тому обсязі, який зачіпає їхні права, свободи чи інтереси.

Крім того, КПК України вимагає виконання прокурором обов'язку повідомлення окремих осіб про провадження щодо них негласних слідчих дій, незалежно від того, чи були знищені відомості, речі та документи, отримані за результатами їх провадження.

Після завершення проведення негласних слідчих (розшукових) дій грифи секретності МНІ щодо їх проведення підлягають розсекреченню на підставі рішення прокурора, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, з урахуванням обставин кримінального провадження та необхідності використання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій як доказів після проведення

таких дій, у випадку, якщо витік зазначених відомостей не завдасть шкоди національній безпеці України.

Таке рішення оформлюється постановою прокурора, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, що погоджується керівником прокуратури.

Для розсекречення конкретних матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії керівник органу прокуратури надсилає керівнику органу, де засекречено матеріальний носій інформації, клопотання, у якому зазначаються підстави для скасування грифа секретності, обліковий номер та назва матеріального носія інформації. До клопотання долучаються матеріальні носії інформації, грифи секретності яких пропонується скасувати.

Після отримання клопотання про необхідність скасування грифів секретності матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій та відповідних документів керівником органу, де здійснювалося їх засекречування, створюється експертна комісія з питань таємниць, якій доручається підготовка рішень про скасування грифів секретності цих матеріальних носіїв інформації. Експертна комісія створюється у складі не менше трьох осіб, зокрема фахівців, які мають відповідний рівень знань та досвід роботи у сфері охорони державної таємниці (залежно від органу: слідчий суддя, слідчий, прокурор у конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва, керівник слідчого чи оперативного підрозділу), працівники режимно-секретних підрозділів, які мають допуск до державної таємниці відповідної форми.

В органах прокуратури скасування грифів секретності матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється в тій прокуратурі, де засекречено такий матеріальний носій інформації.

Про розсекречення МНІ службова особа, яка його здійснила, зобов'язана письмово повідомити прокурора, якому такі носії секретної інформації або документи були передані. У письмовому повідомленні зазначається підстава (реєстраційний номер та дата затвердження акта експертної комісії) для скасування грифа секретності, обліковий номер та назва матеріального носія секретної інформації,

документа, попередній гриф секретності та наданий після перегляду реквізит. Розсекречені матеріальні носії інформації, які прокурор має намір використати як докази під час судового розгляду, зберігаються на розсуд прокурора в його службовому сейфі чи в сейфі слідчого за вказівкою прокурора. До розсекречених матеріалів доступ надається разом з іншими матеріалами досудового розслідування в порядку ст. 290 КПК України.

Питання для самоконтролю

- 1. Дайте поняття негласних слідчих (розшукових) дій.*
- 2. Назвіть види негласних слідчих (розшукових) дій.*
- 3. Визначте загальні положення проведення негласних слідчих (розшукових) дій.*
- 4. Які існують підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій?*
- 5. Що слід розуміти під втручанням у приватне спілкування?*
- 6. Назвіть різновиди втручання у приватне спілкування.*
- 7. Яким чином фіксуються хід і результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій?*
- 8. Хто має право приймати рішення про проведення контролю за вчиненням злочину? Назвіть різновиди цієї дії.*

РОЗДІЛ 18. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ

Підозра – це обгрунтоване припущення слідчого та (або) прокурора про причетність особи до вчинення кримінального правопорушення, яке формалізовано в повідомленні про підозру та повинно бути перевірено з метою спростування або підтвердження.

Повідомлення про підозру – це процесуальна діяльність, зміст якої полягає у складанні слідчим або прокурором письмового повідомлення про підозру та його вручення особі.

Випадки повідомлення про підозру (ст. 276 КПК України)

Повідомлення про підозру обов'язково здійснюється у випадках:

- 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення;
- 2) обрання до особи запобіжних заходів;
- 3) наявності достатніх доказів для підозри особи в учиненні кримінального правопорушення.

Слідчий, прокурор або інша уповноважено службова особа (особа, якій законом надано право здійснювати затримання) зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права.

Після повідомлення про права слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа на прохання підозрюваного зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав.

Зміст письмового повідомлення про підозру (ст. 277 КПК України)

Письмове повідомлення про підозру складається прокурором або слідчим за погодженням із прокурором.

Повідомлення має містити такі відомості:

- 1) прізвище та посаду слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення;
- 2) анкетні відомості особи (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце проживання, громадянство), яка повідомляється про підозру;
- 3) найменування (номер) кримінального провадження, у межах якого здійснюється повідомлення;

- 4) зміст підозри;
- 5) правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 6) стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, у тому числі зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру;
- 7) права підозрюваного;
- 8) підпис слідчого, прокурора, який здійснив повідомлення.

***Вручення письмового повідомлення про підозру
(ст. 278 КПК України)***

Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений для вручення повідомлень.

Письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручається не пізніше двадцяти чотирьох годин із моменту її затримання.

У разі якщо особі не вручено повідомлення про підозру після двадцяти чотирьох годин із моменту затримання, така особа підлягає негайному звільненню.

Дата та час повідомлення про підозру, правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність невідкладно вносяться слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Зміна повідомлення про підозру (ст. 279 КПК України)

У випадку виникнення підстав для повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри слідчий, прокурор зобов'язаний виконати всі вищезазначені дії повторно. Якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право виключно прокурор.

Питання для самоконтролю

- 1. Що таке підозра з точки зору кримінально-процесуального права?*
- 2. Сформулюйте поняття повідомлення про підозру.*
- 3. Які вимоги висуваються до складання письмового повідомлення про підозру?*
- 4. Яким чином здійснюється зміна повідомлення про підозру?*

РОЗДІЛ 19. ЗУПИНЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Підстави та порядок зупинення досудового розслідування (ст. 280 КПК України)

Підстави зупинення досудового розслідування – це передбачені законом обставини, з якими законодавець пов’язує можливість прийняття рішення про зупинення досудового розслідування.

Досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо:

1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком;

2) підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме;

2-1) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;

3) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

До зупинення досудового розслідування слідчий зобов’язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для встановлення місцезнаходження особи.

Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування і зупинити його стосовно окремих підозрюваних.

Досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або слідчого за погодженням із прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді.

Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.

За наявності підстав і дотримання умов зупинення досудового розслідування компетентна посадова особа (прокурор, слідчий за погодженням із прокурором) виносить вмотивовану постанову.

Постанова складається з трьох частин: вступної, мотивувальної та резолютивної (ч. 5 ст. 110 КПК). У вступній частині вказується: назва постанови, місце і час її прийняття, прізвище, ім'я та по батькові, посада, спеціальне звання (класний чин) особи, найменування кримінального провадження.

У мотивувальній (описовій) частині викладаються: фактичні обставини кримінального правопорушення, які визначають сутність підозри, обставини, що стали підставою для зупинення досудового розслідування, із посиланням на статті КПК, умови, за яких можливе прийняття такого рішення.

У резолютивній частині постанови формулюються рішення про зупинення досудового розслідування, оголошення розшуку підозрюваного, якщо досудове розслідування зупинено за п.2 ч.1 ст.280 КПК; вказівка про доручення розшуку підозрюваного оперативному підрозділу, якщо розшук здійснюється слідчим не особисто (частини 2, 3 ст. 281 КПК), а також про надіслання копії постанови стороні захисту, потерпілому, які мають право її оскаржити слідчому судді (ч. 4 ст. 280 КПК).

Розшук підозрюваного (ст. 281 КПК України)

Якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук.

Про оголошення розшуку виноситься окрема постанова, якщо досудове розслідування не зупиняється, або вказується в постанові про зупинення досудового розслідування, якщо таке рішення приймається, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам.

Відновлення досудового розслідування (ст. 282 КПК України)

Зупинене досудове розслідування відновлюється постановою слідчого, прокурора, якщо підстави для його зупинення перестали існувати (підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва), а також у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій. Копія постанови про відновлення досудового розслідування надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Зупинене досудове розслідування також відновлюється у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.

Відомості про відновлення досудового розслідування вносяться слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Питання для самоконтролю

- 1. Назвіть підстави зупинення досудового розслідування.*
- 2. Визначте процесуальний порядок зупинення досудового розслідування.*
- 3. Які існують підстави відновлення проведення досудового розслідування?*

РОЗДІЛ 20. ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ. ПРОДОВЖЕННЯ СТРОКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

20.1. Форми закінчення досудового розслідування

Загальні положення закінчення досудового розслідування (ст. 283 КПК України)

Особа має право на розгляд обвинувачення проти неї в суді в найкоротший строк або на його припинення шляхом закриття провадження.

Прокурор зобов'язаний у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру здійснити одну з таких дій: закрити кримінальне провадження; звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Відомості про закінчення досудового розслідування вносяться прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи (ст. 284 КПК України)

Закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування здійснюється за наявності хоча б однієї з підстав, вичерпний перелік яких міститься у ч.1 ст.284 КПК. При цьому за критерієм юридичних наслідків закриття провадження, що настають для підозрюваного, усі ці підстави можуть бути згруповані у два блоки: реабілітуючі та нереабілітуючі.

Реабілітуючі підстави для закриття кримінального провадження – це обставини, які свідчать про повну невинуватість особи в учиненні кримінального правопорушення, тягнуть за собою зняття з неї всіх підозр, відновлення її доброго імені, честі, гідності та репутації, а також відшкодування шкоди, завданої незаконними повідомленнями про підозру, тримання під вартою, накладенням арешту на майно, відстороненням від посади та іншими процесуальними діями, що обме-

жують права особи. У разі закриття кримінального провадження за однією з реабілітуючих підстав слідчий або прокурор зобов'язані роз'яснити особі порядок поновлення її порушених прав і свобод та відшкодування завданої шкоди. Підстави і порядок відшкодування шкоди визначаються ЗУ «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 р.

До реабілітуючих підстав належать:

1. встановлення відсутності події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК);
2. встановлення відсутності в діянні складу кримінального правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК);
3. не встановлення достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпання можливостей їх отримати (п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК).

Відсутність події кримінального правопорушення означає, що:

- а) кримінально караного діяння, щодо якого було розпочате провадження, не існувало в дійсності;
- б) подія існувала, але її причиною були не дії людини, а явища природи;
- в) негативні наслідки сталися в результаті хімічних (отруєння), фізичних (переохолодження), фізіологічних (захворювання) процесів, які не залежали від інших осіб, зокрема, стали результатом дій самого потерпілого (самогубство).

Якщо за вказаною підставою прийнято рішення про закриття кримінального провадження, щодо особи за цим фактом не може ставитися про інші форми відповідальності (адміністративну, цивільну, дисциплінарну).

Відсутність складу кримінального правопорушення має місце у випадку, коли за результатами досудового розслідування доведено, що діяння мало місце, учинене воно конкретно особою, але в силу ряду причин вказане діяння не підпадає під дію закону України про кримінальну відповідальність. Ця ситуація може мати місце в таких випадках:

- а) відсутній один або кілька із чотирьох необхідних елементів складу кримінального правопорушення;
- б) діяння не становить небезпеки в силу малозначності (ч. 2 ст. 11 КК);
- в) відсутні деякі кваліфікуючі ознаки;
- г) особа добровільно відмовилась від доведення діяння до кінці, а вчинення дії не становлять складу кримінального правопорушення;
- д) наявні підстави, що виключають кримінальну відповідальність.

Невстановлення достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпання можливостей їх отримати передбачає, що діяння мало місце, воно відповідає ознакам, передбаченим законом України про кримінальну відповідальність, але під час розслідування не встановлено достатніх доказів вини особи, якій це діяння інкримінувалось, або виявлено докази її невинуватості.

Закриття провадження за такою обставиною може мати місце, якщо:

- а) достовірно встановлено невинуватість підозрюваного;
- б) вичерпані можливості для збирання додаткових доказів, при недостатності зібраної доказової бази для передання провадження до суду.

Нереабілітуючі підстави для закриття кримінального провадження означають, що відносно особи зібрано достатньо доказів, які підтверджують учинення нею діяння, що містить ознаки будь-якого кримінального правопорушення, однак у силу певних обставин подальше провадження виключається. При цьому така особа не має права на відшкодування шкоди, яка була їй завдана у процесі розслідування.

Кримінальне провадження закривається в разі, якщо:

- 1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення;
- 2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення;
- 3) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати;
- 4) набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, учинене особою;
- 5) помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого;

6) існує вирок по тому ж обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому ж обвинуваченню;

7) потерпілий, його представник відмовився від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення;

8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу;

9) стосовно податкових зобов'язань особи, яка вчинила дії, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, досягнутий податковий компроміс відповідно до підрозділу 9² ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу України.

Кримінальне провадження закривається судом:

1) у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;

2) якщо прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення;

3) досягнуто податковий компроміс у справах про кримінальні правопорушення, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, відповідно до підрозділу 9² ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу України.

Провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи.

Про закриття провадження щодо юридичної особи прокурор приймає постанову, а суд зазначає про це у виправдувальному вирокі або постановляє ухвалу. Рішення про закриття провадження щодо юридичної особи може бути оскаржено.

Про закриття кримінального провадження слідчий, прокурор приймає постанову, яку може бути оскаржено.

Слідчий приймає постанову про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9, якщо в цьому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру.

Рішення прокурора про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного не є перешкодою для продовження досудового розслідування щодо відповідного кримінального правопорушення.

Копія постанови слідчого про закриття кримінального провадження надсилається заявнику, потерпілому, прокурору. Прокурор протягом двадцяти днів із моменту отримання копії постанови має право її скасувати у зв'язку з незаконністю чи необґрунтованістю. Постанова слідчого про закриття кримінального провадження також може бути скасована прокурором за скаргою заявника, потерпілого, якщо така скарга подана протягом десяти днів із моменту отримання заявником, потерпілим копії постанови. Копія постанови прокурора про закриття кримінального провадження та (або) провадження щодо юридичної особи надсилається заявнику, потерпілому, його представнику, підозрюваному, захиснику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Якщо обставини, передбачені пунктами 1, 2 виявляються під час судового розгляду, суд зобов'язаний ухвалити виправдувальний вирок.

Якщо обставини, передбачені пунктами 5, 6, 7, 8, 9 виявляються під час судового провадження, а також у випадку, передбаченому пунктами 2, 3, суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження.

Закриття кримінального провадження або ухвалення вироку у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, не допускається, якщо підозрюваний, обвинувачений проти цього заперечує. У цьому разі кримінальне провадження продовжується в загальному порядку. Ухвала суду про закриття кримінального провадження може бути оскаржена в апеляційному порядку.

20.2. Звільнення особи від кримінальної відповідальності

Загальні положення кримінального провадження під час звільнення особи від кримінальної відповідальності (ст. 285 КПК України)

Особа звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених законом України про кримінальну відповідальність. Перелік таких випадків міститься у статтях 45-49 КК і до них належить: дійове каяття; примирення винного з потерпілим; передача на поруки; зміна обстановки; закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Особі, яка підозрюється, обвинувачується в учиненні кримінального правопорушення та щодо якої передбачена можливість звільнення від кримінальної відповідальності у разі здійснення передбачених законом України про кримінальну відповідальність дій, роз'яснюється право на таке звільнення.

До складу кожної з підстав входять матеріально-правові та процесуально-правові підстави. *Матеріально-правовими підставами є обставини*, що характеризують учинене кримінальне правопорушення, а *процесуально-правовими* – обставини, що характеризують поведінку особи або інші юридичні факти, які мали місце після вчинення кримінального правопорушення і є юридично значимими для прийняття рішення про звільнення від кримінальної відповідальності.

Дійове каяття. Матеріально-правовими підставами звільнення є:

- 1) учинення злочину вперше;
- 2) учинення злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості.

Процесуально-правовими підставами є:

- 1) щире каяття особи;
- 2) активне сприяння розкриттю злочину;
- 3) повне відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди.

Примирення винного з потерпілим. Слід відрізнити цю підставу для звільнення особи від кримінальної відповідальності від: а) відмови потерпілого від обвинувачення в кримінальних провадженнях приватного обвинувачення (що є підставою для закриття провадження на стадії досудового розслідування) та б) укладення угоди про примирення (що є підставою для ухвалення обвинувального вироку, із призначенням покарання, про яке домовились сторони угоди). Примирення винного з потерпілим, як підстава для звільнення особи від кримінальної відповідальності, застосовується виключно у провадженнях публічного обвинувачення.

Матеріально-правовими підставами звільнення є:

- 1) учинення злочину вперше;
- 2) учинення злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості.

Процесуально-правовими підставами є:

- 1) примирення з потерпілим;
- 2) відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди;
- 3) відмова потерпілого від своїх попередніх претензій та відсутність заперечень з його боку щодо звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності.

Передача на поруки. Матеріально-правовими підставами звільнення є:

- 1) учинення злочину вперше;
- 2) учинення злочину невеликої або середньої тяжкості.

Процесуально-правовими підставами є:

- 1) щире каяття підозрюваного;
- 2) наявність вмотивованого клопотання колективу підприємства, у станови чи організації про звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, і передачу її йому на поруки;
- 3) належна поведінка особи протягом одного року з моменту передачі її на поруки.

Зміна обстановки. Цю підставу слід відрізнити від декриміналізації кримінального правопорушення, коли внаслідок внесення змін до закону про кримінальну відповідальність відбувається виключення вчиненого особою діяння із числа кримінально караних, що у свою чергу створює підставу для закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування. Коли йдеться про зміну обстановки, то діяння залишається у переліку кримінальних правопорушень, проте індивідуальні особливості ситуації вказують на можливість досягнення цілей кримінального законодавства без застосування покарання.

Матеріальними підставами звільнення від кримінальної відповідальності є:

- 1) учинення злочину вперше;
- 2) учинення злочину невеликої або середньої тяжкості.

Процесуально-правовими підставами є:

- 1) зміна обстановки таким чином, що вчинене діяння вже не є суспільно небезпечним, або
- 2) зміна самої особи чи обстановки навколо неї таким чином, що унеможлиблюють учинення підозрюваним нового кримінального правопорушення.

Закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Матеріально-правовою підставою є закінчення зазначених у законі строків, за умови, що не було підстав для їх переривання або зупинення.

Процесуально-правовою підставою є згода підозрюваного на закриття провадження зі звільнення від кримінальної відповідальності.

Щодо всіх підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності спільною процесуально-правовою підставою згода підозрюваного на закінчення досудового розслідування у такій формі.

Підозрюваному, обвинуваченому, який може бути звільнений від кримінальної відповідальності, повинно бути роз'яснено суть підозри чи обвинувачення, підставу звільнення від кримінальної відповідальності і право заперечувати проти закриття кримінального провадження із цієї підстави.

У разі якщо підозрюваний чи обвинувачений, щодо якого передбачене звільнення від кримінальної відповідальності, заперечує проти цього, досудове розслідування та судове провадження проводяться в повному обсязі в загальному порядку.

Порядок звільнення від кримінальної відповідальності (ст. 286 КПК України)

Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення здійснюється судом.

Встановивши на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі надсилає його до суду. Перед направленням клопотання до суду прокурор зобов'язаний ознайомити з ним потерпілого та з'ясувати його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності.

Якщо під час здійснення судового провадження щодо провадження, яке надійшло до суду з обвинувальним актом, сторона кримінального провадження звернеться до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності обвинуваченого, суд має невідкладно розглянути таке клопотання.

**Клопотання прокурора про звільнення
від кримінальної відповідальності (ст. 287 КПК України)**

У клопотанні прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності вказуються:

- 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- 2) анкетні відомості підозрюваного (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);
- 3) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада прокурора;
- 4) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення та його правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання підозри;
- 5) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, та відомості про її відшкодування;
- 6) докази, які підтверджують факт учинення особою кримінального правопорушення;
- 7) наявність обставин, які свідчать, що особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності, та відповідна правова підстава;
- 8) відомості про ознайомлення з клопотанням потерпілого та його думка щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності;
- 9) дата та місце складення клопотання.

До клопотання прокурора повинна бути додана письмова згода особи на звільнення від кримінальної відповідальності.

**Відновлення провадження при відмові від поручительства
(ст. 289 КПК України)**

Якщо протягом року з дня передачі особи на поруки колективу підприємства, установи чи організації вона не виправдає довіру колективу, ухилятиметься від заходів виховного характеру та порушуватиме громадський порядок, загальні збори відповідного колективу можуть прийняти рішення про відмову від поручительства за взятю ними на поруки особу. Відповідне рішення направляється до суду, який прийняв рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Суд, отримавши рішення загальних зборів колективу про відмову від поручительства, розглядає питання притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення.

Переконавшись у порушенні особою умов передачі на поруки, суд своєю ухвалою скасовує ухвалу про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки та направляє матеріали провадження для проведення досудового розслідування в загальному порядку чи здійснює судове провадження в загальному порядку, якщо питання про звільнення від кримінальної відповідальності було прийняте після направлення обвинувального акта до суду.

Питання для самоконтролю

- 1. Які дії зобов'язаний здійснити прокурор у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру?*
- 2. Що є правовими підставами закриття кримінального провадження?*
- 3. Назвіть перелік реабілітуючих обставин.*
- 4. Назвіть перелік не реабілітуючих обставин.*
- 5. Що вказується в клопотанні прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності?*
- 6. Яким органом здійснюється звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення?*

РОЗДІЛ 21. ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

21.1. Загальні положення спеціального досудового розслідування (ст. 297¹ КПК України)

Спеціальне досудове розслідування (*in absentia*) здійснюється із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими Кримінальним процесуальним кодексом України, а саме регламентується главою 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень».

Спеціальне досудове розслідування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні щодо злочинів, передбачених статтями 109, 110, 110², 111, 112, 113, 114, 114¹, 115, 116, 118, частинами другою – п'ятою ст. 191 (у випадку зловживання службовою особою своїм службовим становищем), статтями 209, 258, 258¹, 258², 258³, 258⁴, 258⁵, 348, 364, 364¹, 365, 365², 368, 368², 368³, 368⁴, 369, 369², 370, 379, 400, 436, 436¹, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447 Кримінального кодексу України, стосовно підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності, якщо він перебуває поза межами України.

21.2. Клопотання слідчого, прокурора про здійснення спеціального досудового розслідування (ст. 297² КПК України)

З клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування до слідчого судді має право звернутися прокурор або слідчий за погодженням із прокурором.

У клопотанні зазначаються:

1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;

2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу в учиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини;

4) відомості щодо результатів звернення до компетентних органів іноземних держав із запитами про видачу особи (екстрадицію);

5) виклад обставин про те, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності;

6) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.

21.3. Розгляд клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування (ст. 297³ КПК України)

Клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування розглядається слідчим суддею не пізніше десяти днів із дня його надходження до суду за участі особи, яка подала клопотання, та захисника.

Якщо підозрюваний самостійно не залучив захисника, слідчий суддя зобов'язаний вжити необхідних заходів для залучення захисника.

Слідчий суддя, установивши, що клопотання подано без додержання вимог ст. 297² КПК України, повертає його прокурору, слідчому, про що постановляє ухвалу.

Під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування.

21.4. Вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування (ст. 297⁴ КПК України)

Слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, якщо прокурор, слідчий не

доведе, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та перебуває поза межами України.

Під час вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування слідчий суддя зобов'язаний врахувати наявність достатніх доказів для підозри особи в учиненні кримінального правопорушення.

За наслідками розгляду клопотання слідчий суддя постановляє ухвалу, у якій зазначає мотиви задоволення або відмови у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування.

Якщо у справі декілька підозрюваних, слідчий суддя постановляє ухвалу лише стосовно тих підозрюваних, щодо яких існують обставини, передбачені частиною другою статті 297¹ КПК України.

Повторне звернення з клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування до слідчого судді в одному кримінальному провадженні не допускається, крім випадків наявності нових обставин, які підтверджують, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та перебуває поза межами України. Копія ухвали надсилається прокурору, слідчому та захиснику. Якщо підстави для постановлення слідчим суддею ухвали про спеціальне досудове розслідування перестали існувати, подальше досудове розслідування здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими КПК України.

Відомості про здійснення спеціального досудового розслідування вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

21.5. Порядок вручення процесуальних документів підозрюваному при здійсненні спеціального досудового розслідування (ст. 297⁵ КПК України)

Повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування та обов'язково публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери поширення та на офіційних веб-сайтах органів, що здійснюють досудове розслідування. Із моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової ін-

формації загальнодержавної сфери поширення підозрюваний вважається належним чином ознайомленим з її змістом.

Друкований орган, у якому публікуються протягом наступного року повістки про виклик підозрюваного, визначається не пізніше 1 грудня поточного року в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України.

Копії процесуальних документів, що підлягають врученню підозрюваному, надсилаються захиснику.

Питання для самоконтролю

- 1. Розкрийте поняття спеціального досудового розслідування.*
- 2. Назвіть загальні правила застосування спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень.*
- 3. Укажіть вимоги щодо змісту клопотання слідчого, прокурора про здійснення спеціального досудового розслідування.*
- 4. Охарактеризуйте процесуальний порядок розгляду клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування.*
- 5. Якими є наслідки розгляду клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування?*
- 6. Визначте процесуальний порядок вручення процесуальних документів підозрюваному при здійсненні спеціального досудового розслідування.*

РОЗДІЛ 22. ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ З ОБВИНУВАЛЬНИМ АКТОМ, КЛОПОТАННЯМ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО АБО ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ

22.1. Відкриття матеріалів іншій стороні (ст. 290 КПК України)

Визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ до матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання.

Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до приміщення або місця, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем держави, і прокурор має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді.

Надання доступу до матеріалів включає в себе можливість робити копії або відображення матеріалів.

У документах, які надаються для ознайомлення, можуть бути видалені відомості, які не будуть розголошені під час судового розгляду. Видалення повинно бути чітко позначено. За клопотанням сторони кримінального провадження суд має право дозволити доступ до відомостей, які були видалені.

Сторона захисту за запитом прокурора зобов'язана надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до житла чи іншого володіння, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем сторони захисту, якщо сторона захисту має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді.

Сторона захисту має право не надавати прокурору доступ до будь-яких матеріалів, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого в учиненні кримінального правопорушення. Вирішення питання про віднесення конкретних матеріалів до таких, що можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого в учиненні кримінального правопорушення і, як наслідок, прийняття рішення про надання чи ненадання прокурору доступу до таких матеріалів, може бути відкладено до закінчення ознайомлення сторони захисту з матеріалами досудового розслідування.

Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів прокурор або слідчий за його дорученням повідомляє потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, після чого останній має право ознайомитися з ними.

Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів повідомляються цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач, його представник, після чого ці особи мають право ознайомитися з ними в тій частині, яка стосується цивільного позову.

Сторони кримінального провадження зобов'язані письмово підтвердити протилежній стороні, а потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження — прокурору факт надання їм доступу до матеріалів із зазначенням найменування таких матеріалів.

Сторонам кримінального провадження, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надається достатній час для ознайомлення з матеріалами, до яких їм надано доступ. У разі зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за клопотанням сторони кримінального провадження з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов досту-

пу до них зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона кримінального провадження або потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, вважаються такими, що реалізували своє право на доступ до матеріалів. Клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, у межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше п'яти днів із дня його надходження до суду з повідомленням сторін кримінального провадження. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання, не перешкоджає розглядові клопотання.

Сторони кримінального провадження зобов'язані здійснювати відкриття одне одній додаткових матеріалів, отриманих до або під час судового розгляду.

Якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази.

22.2. Обвинувальний акт і реєстр матеріалів досудового розслідування (ст. 291 КПК України)

Обвинувальний акт – це процесуальне рішення, яким прокурор висуває обвинувачення в учиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування (ч. 4 ст. 110 КПК).

Обвинувальний акт виконує у кримінальному провадженні декілька взаємопов'язаних завдань, чим і визначається його особливе значення:

- підводить підсумок стадії досудового розслідування шляхом формулювання офіційного обвинувачення (при цьому обвинувачення, викладене в обвинувальному акті, не повинно істотно відрізнятися за фактичними та юридичними обставинами від формулювання підозри у повідомленні про підозру);

- знайомить підозрюваного та його захисника з характером висунутого обвинувачення, даючи змогу визначити напрями і засоби захисту. Саме тому закон передбачає вручення копії обвинувального акта перед направленням його до суду;

- є основою судового розгляду і визначає його межі.

Обвинувальний акт складається слідчим, після чого затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений слідчим.

Обвинувальний акт, на відміну від більшості процесуальних документів, не має чітко виділених вступної, описової та резолютивної частин. Поряд із цим закон встановлює перелік змістових елементів, які мають знайти відображення у цьому документі.

Обвинувальний акт має містити такі відомості:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);

3) анкетні відомості кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);

4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора;

5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення;

6) обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання;

7) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

7-1) підстави застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, які прокурор вважає встановленими;

8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування);

9) дату та місце його складення та затвердження.

Обвинувальний акт підписується слідчим та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно.

До обвинувального акта додається:

1. Реєстр матеріалів досудового розслідування. (ст.109 КПК).
Цей документ складається з трьох блоків:

а. перелік процесуальних дій, проведених під час досудового розслідування, а також час їх проведення. Цей блок містить інформацію про процесуальні дії, що мали місце в ході досудового розслідування, наприклад: слідчі (розшукові) дії (допит, обшук, освідкування тощо), повідомлення про закінчення досудового розслідування, надання доступу до матеріалів досудового розслідування тощо. Тут також вказуються результати проведених слідчих (розшукових) дій, зокрема предмети, що були вилучені, та місце їх зберігання.

б. процесуальні рішення, прийняті під час досудового розслідування. У цьому блоці міститься перелік рішень осіб, що ведуть кримінальне провадження, у зв'язку з прийняттям яких виникли, змінились або припинились певні правовідносини.

в. вид заходу забезпечення кримінального провадження, дату і строк його застосування. Реєстр матеріалів досудового розслідування підписує слідчий.

2. Цивільний позов, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування;

3. Розписка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування;

4. Розписка або інший документ, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного.

5. Довідка про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична адреса, розрахунковий рахунок, ідентифікаційний код, дата і місце державної реєстрації.

Надання суду інших документів до початку судового розгляду забороняється.

22.3. Застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (ст. 292 КПК України)

Клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру має містити інформацію про захід виховного характеру, який

пропонується застосувати, а також містити інформацію про примусовий захід медичного характеру, який пропонується застосувати, та позицію щодо можливості забезпечення участі особи під час судового провадження за станом здоров'я.

Одночасно з переданням обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до суду прокурор зобов'язаний під розписку надати їх копію та копію реєстру матеріалів досудового розслідування підозрюваному, його захиснику, законному представнику, захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Якщо провадження здійснюється щодо юридичної особи, копії обвинувального акта та реєстру матеріалів досудового розслідування надаються також представнику такої юридичної особи.

Питання для самоконтролю

- 1. Який порядок відкриття матеріалів кримінального провадження іншій стороні?*
- 2. Які є форми закінчення досудового розслідування?*
- 3. Які відомості повинен містити обвинувальний акт?*
- 4. Назвіть перелік документів, які додаються до обвинувального акта.*

РОЗДІЛ 23. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ (ст. 298 КПК України)

Досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування.

Під час досудового розслідування кримінальних проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою.

Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії окрім негласних слідчих (розшукових) дій.

Закінчення досудового розслідування кримінальних проступків здійснюється згідно із загальними правилами проте з такими особливостями.

Особливості досудового розслідування кримінальних проступків:

1. Характерною ознакою досудового розслідування кримінальних проступків є те, що його процесуальний порядок являє собою спрощену форму кримінального провадження і здійснюється у формі дізнання (п. 4 ч. 1 ст. 3, ст. 215 КПК).

Під дізнанням розуміється заснована на законі правозастосовна діяльність уповноважених осіб, спрямована на розслідування кримінальних проступків та забезпечення виконання завдань кримінального провадження.

Дізнання в кримінальному провадженні щодо кримінальних проступків здійснюється слідчими підрозділами органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів державного бюро розслідувань (ч. 1 ст. 38, ст. 216 КПК).

При досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть також здійснювати співробітники інших підрозділів органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства (ч. 3 ст. 38 КПК).

Відповідно до ст. 214 КПК слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинений кримінальний проступок або після самостійного виявлення ним із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального проступку, зобов'язаний внести відомості до ЄРДР та розпочати дізнання. Слідчий або співробітник оперативного підрозділу, який здійснюватиме дізнання, визначається керівником досудового розслідування.

2. *Особливістю досудового розслідування кримінальних проступків є також закріплення законодавцем у КПК обмежень у застосуванні запобіжних заходів під час досудового розслідування кримінальних проступків.* Специфіка здійснення провадження стосовно кримінальних проступків передбачає, що під час їх розслідування не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою (ст. 299 КПК). Ці обмеження введено у зв'язку з тим, що за вчинення кримінальних проступків законом не буде передбачено застосування покарання у вигляді позбавлення волі. Крім того, суспільна небезпечність кримінальних проступків, порівняно зі злочинами, є значно меншою, тому і процесуальний вплив на особу, яка чинила кримінальний проступок, повинен бути пропорційним учиненому діянню.

Ураховуючи цю обставину, до підозрюваного можуть обиратися лише запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання чи особистої поруки.

3. *Законодавцем встановлені також обмеження у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проступків.* Відповідно до ст.300 КПК їх проведення під час дізнання забороняється.

4. *Особливістю розслідування кримінальних проступків є й те, що матеріали досудового розслідування щодо кримінального проступку не можуть бути об'єднані в одне провадження з матеріалами досудового розслідування щодо злочину (ч. 2 ст. 217 КПК).* Якщо до ЄРДР внесено відомості про кримінальний проступок та розпочато дізнання, під час якого встановлено, що дії особи є злочином, то в ЄРДР вносяться відомості про злочин і кримінальне провадження продовжується за правилами досудового слідства. Якщо в такій ситуації особі було

повідомлено про підозру, то окрім внесення відповідних відомостей до ЄРДР повинно бути відповідно до вимог ст.279 КПК змінено повідомлення про підозру.

5. *Ще однією характерною ознакою провадження по кримінальних проступках є його строки.* Законом встановлено скорочений строк досудового розслідування кримінальних проступків. Досудове розслідування кримінальних проступків повинно бути закінчено протягом одного місяця з дня повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального проступку. Цей строк може бути продовжений внаслідок складності провадження районним (міським) або іншим прирівняним до нього прокурором, але не більше ніж до двох місяців. Подальше продовження строку дізнання закон не передбачає.

6. *Закінчення досудового розслідування кримінальних проступків здійснюється із загальними правилами, але закон передбачає деякі особливості.* Слідчий зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше двадцяти п'яти днів після повідомлення особі про підозру, подати прокурору на затвердження один із документів, що свідчать про закінчення дізнання щодо кримінального проступку, а саме:

- проект рішення про закриття кримінального провадження, тобто проект постанови про закриття кримінального провадження;
- проект клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;
- клопотання про продовження строку досудового розслідування у разі складності провадження і неможливості його закінчення у місячний строк.

7. *Ще однією особливістю дізнання є можливість розгляду обвинувального акта щодо кримінального проступку у спрощеному судовому провадженні, яке являє собою процедуру розгляду матеріалів кримінального провадження по суті без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності обвинуваченого або потерпілого.*

Для цього на завершальному етапі досудового розслідування, а саме під час складання обвинувального акта слідчим, його затвердження та надсилання до суду прокурором останнім вноситься відповідне клопотання. Таке клопотання може вноситися лише за умови,

що підозрюваний беззаперечно визнав свою вину, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден із розглядом обвинувального акта за його відсутності, а потерпілий не заперечує проти такого розгляду.

Слідчий, прокурор зобов'язанні роз'яснити підозрюваному зміст встановлених на досудовому розслідуванні обставин, а також те, що у разі надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні вони будуть позбавлені права оскаржувати вирок в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставин. Крім того, слідчий, прокурор мають впевнитися у добровільності згоди підозрюваного та потерпілого на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні. До обвинувального акта додається складена у присутності захисника письмова заява підозрюваного щодо беззаперечного визнання своєї вини, згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження та згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному порядку, а також заява потерпілого щодо згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження та згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному порядку. До обвинувального акта додаються матеріали досудового розслідування, у тому числі документи, які засвідчують беззаперечне визнання підозрюваним своєї винуватості, до яких належить перш за все протокол допиту підозрюваного, у якому зазначено таке визнання, а також документи, що підтверджують добровільне відшкодування завданої шкоди (повернення майна, грошову компенсацію, оплату лікування потерпілого тощо).

8. Примирення між потерпілим і підозрюваним, обвинуваченим на всіх етапах досудового розслідування і під час судового провадження.

23.1. Спрощене провадження (ст. 302 КПК України)

Установивши під час досудового розслідування, що підозрюваний беззаперечно визнав свою винуватість, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден із розглядом обвинувально-

го акта за його відсутності, а потерпілий не заперечує проти такого розгляду, прокурор має право надіслати до суду обвинувальний акт, у якому зазначає клопотання про його розгляд у спрощеному порядку без проведення судового розгляду в судовому засіданні.

Слідчий, прокурор зобов'язаний роз'яснити підозрюваному, потерпілому зміст встановлених досудовим розслідуванням обставин, а також те, що у разі надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному порядку вони будуть позбавлені права оскаржувати вирок в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини. Крім того, слідчий, прокурор зобов'язаний впевнитися у добровільності згоди підозрюваного та потерпілого на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.

До обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні повинні бути додані:

1) письмова заява підозрюваного, складена в присутності захисника, щодо беззаперечного визнання своєї винуватості, згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження згідно із частиною другою цієї статті та згоди з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні;

2) письмова заява потерпілого щодо згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження згідно із частиною другою цієї статті та згоди з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні;

3) матеріали досудового розслідування, у тому числі документи, які засвідчують беззаперечне визнання підозрюваним своєї винуватості.

У разі надходження до суду клопотання прокурора або слідчого, погодженого з прокурором, про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні суд має право у п'ятиденний строк розглянути обвинувальний акт без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження та ухвалити вирок.

Спрощений порядок розгляду обвинувального акта дозволяє уникнути необґрунтованого затягування кримінального прова-

дження та у найкоротші строки ухвалити судові рішення і звернути його до виконання.

Питання для самоконтролю

- 1. У якій формі проводиться досудове розслідування кримінальних проступків?*
- 2. Назвіть строки проведення досудового розслідування кримінальних проступків.*
- 3. Назвіть процесуальні особливості проведення розслідування кримінальних проступків.*

РОЗДІЛ 24. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження (ст. 303 КПК України)

На досудовому провадженні можуть бути оскаржені такі рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора:

1) бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у неповерненні тимчасово вилученого майна, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний учинити у визначений строк, – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, володільцем тимчасово вилученого майна;

2) рішення слідчого, прокурора про зупинення досудового розслідування – потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником;

3) рішення слідчого про закриття кримінального провадження – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником;

4) рішення прокурора про закриття кримінального провадження – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником;

5) рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим – особою, якій відмовлено у визнанні потерпілою;

6) рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки – особами, до яких можуть бути застосовані заходи безпеки, передбачені законом;

7) рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій – особою, якій відмовлено у задоволенні клопотання, її представником, законним представником чи захисником;

8) рішення слідчого, прокурора про зміну порядку досудового розслідування та продовження його, – підозрюваним, його захисником чи законним представником, потерпілим, його представником чи законним представником.

Скарги на інші рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді.

Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора можуть бути подані особою протягом десяти днів із моменту прийняття рішення, учинення дії або бездіяльності. Якщо рішення слідчого чи прокурора оформлюється постановою, строк подання скарги починається з дня отримання особою її копії.

Подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування не зупиняє виконання рішення чи дію слідчого, прокурора. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду згідно з правилами судового розгляду. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування розглядаються не пізніше сімдесяти двох годин із моменту надходження відповідної скарги, крім скарг на рішення про закриття кримінального провадження, які розглядаються не пізніше п'яти днів із моменту надходження скарги. Розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Відсутність слідчого чи прокурора не є перешкодою для розгляду скарги.

Підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право оскаржити прокурору вищого рівня недотримання розумних строків слідчим, прокурором під час досудового розслідування.

Прокурор вищого рівня зобов'язаний розглянути скаргу протягом трьох днів після її подання і в разі наявності підстав для її задоволення надати відповідному прокурору обов'язкові для виконання вказівки щодо строків учинення певних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень. Особа, яка подала скаргу, невідкладно письмово повідомляється про результати її розгляду.

24.1. Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування (ст.ст. 309–310 КПК України)

Під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про:

- 1) відмову у наданні дозволу на затримання;
- 2) застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або відмову в його застосуванні;
- 3) продовження строку тримання під вартою або відмову в його продовженні;
- 4) застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту або відмову в його застосуванні;
- 5) продовження строку домашнього арешту або відмову в його продовженні;
- 6) поміщення особи в приймальник-розподільник для дітей або відмову в такому поміщенні;
- 7) продовження строку тримання особи в приймальнику-розподільнику для дітей або відмову в його продовженні;
- 8) направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи або відмову у такому направленні;
- 9) арешт майна або відмову у ньому;
- 10) тимчасовий доступ до речей і документів, яким дозволено вилучення речей і документів, які посвідчують користування правом на здійснення підприємницької діяльності, або інших, за відсутності яких фізична особа – підприємець чи юридична особа позбавляються можливості здійснювати свою діяльність;
- 11) відсторонення від посади або відмову у ньому;
- 12) відмову у здійсненні спеціального досудового розслідування.

Під час досудового розслідування також можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження, повернення скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора або відмову у відкритті провадження по ній.

Скарги на інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого про-

вадження в суді. Оскарження ухвал слідчого судді здійснюється в апеляційному порядку.

24.2. Оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора (ст.ст. 311–313 КПК України)

Під час досудового розслідування слідчий, який здійснює розслідування певного кримінального правопорушення, має право оскаржувати будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, прийняті або вчинені у відповідному досудовому провадженні.

Скарга слідчого на рішення, дію чи бездіяльність прокурора повинна подаватися в письмовій формі не пізніше трьох днів із моменту прийняття або вчинення оскаржуваних рішення, дії чи бездіяльності.

Скарга слідчого подається до прокуратури вищого рівня щодо прокуратури, у якій обіймає посаду прокурор, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржується. Оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора не зупиняє їх виконання.

Службова особа органу прокуратури вищого рівня, до якої надійшла скарга на рішення, дію чи бездіяльність прокурора, зобов'язана розглянути цю скаргу протягом трьох днів із моменту її надходження і надіслати своє рішення слідчому та прокурору, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржувалася.

За наслідками розгляду скарги можуть бути прийняті рішення про:

- 1) залишення рішення чинним, визнання законними вчинених дії чи бездіяльності;
- 2) зміну рішення в частині;
- 3) скасування рішення і прийняття нового рішення, визнання незаконними вчинених дії чи бездіяльності і зобов'язання вчинити нову дію.

У разі скасування рішення або визнання незаконними вчинених дії чи бездіяльності службова особа органу прокуратури вищого рівня має право здійснити заміну одного прокурора на іншого із числа службових осіб органів прокуратури того ж рівня в досудовому провадженні, де було прийняте або вчинене незаконне рішення, дія чи бездіяльність.

Рішення службової особи органу прокуратури вищого рівня є остаточним і не підлягає оскарженню до суду, інших органів державної влади, їх посадових чи службових осіб.

Питання для самоконтролю

- 1. Що є предметом оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування?*
- 2. Які існують процедури оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування?*
- 3. Назвіть строки подання скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування?*
- 4. Назвіть випадки повернення скарги або відмови у відкритті провадження.*

РОЗДІЛ 25. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

25.1. Підготовче провадження

Підготовче судове засідання (ст. 314 КПК України)

Після отримання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності суд не пізніше п'яти днів із дня його надходження призначає підготовче судове засідання, у яке викликає учасників судового провадження.

Підготовче судове засідання відбувається за участю прокурора, обвинуваченого, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника.

У підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти такі рішення:

- 1) затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування;
- 2) закрити провадження у випадку встановлення підстав;
- 3) повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам закону;
- 4) направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження;
- 5) призначити судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Ухвала про повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру може бути оскаржена в апеляційному порядку.

З метою підготовки до судового розгляду суд:

- 1) визначає дату та місце проведення судового розгляду;

- 2) з'ясовує, у відкритому чи закритому судовому засіданні необхідно здійснювати судовий розгляд;
- 3) з'ясовує питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді;
- 4) розглядає клопотання учасників судового провадження про: здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту; витребування певних речей чи документів;
- 5) вчиняє інші дії, необхідні для підготовки до судового розгляду.

Під час підготовчого судового засідання суд за клопотанням учасників судового провадження має право обрати, змінити чи скасувати заходи забезпечення кримінального провадження, у тому числі запобіжний захід, обраний щодо обвинуваченого. За відсутності зазначених клопотань сторін кримінального провадження застосування заходів забезпечення кримінального провадження, обраних під час досудового розслідування, вважається продовженим.

Після завершення підготовки до судового розгляду суд постановляє ухвалу про призначення судового розгляду. Судовий розгляд має бути призначений не пізніше десяти днів після постановлення ухвали про його призначення.

Матеріали кримінального провадження (кримінальна справа) та право на ознайомлення з ними (ст. 317 КПК України)

Документи, інші матеріали, надані суду під час судового провадження його учасниками, судові рішення та інші документи і матеріали, що мають значення для цього кримінального провадження, долучаються до обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності і є матеріалами кримінального провадження (кримінальною справою).

Після призначення справи до судового розгляду головуючий повинен забезпечити учасникам судового провадження можливість ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, якщо вони про це заявлять клопотання. Під час ознайомлення учасники судового провадження мають право робити з матеріалів необхідні виписки та копії.

Матеріали про застосування заходів безпеки стосовно осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, для ознайомлення не надаються.

Питання для самоконтролю

- 1. Хто має брати участь у підготовчому провадженні?*
- 2. Які рішення має право прийняти суд у підготовчому судовому засіданні?*
- 3. У який строк має бути призначений судовий розгляд?*

РОЗДІЛ 26. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД

26.1. Строки і загальний порядок судового розгляду (ст. 318 КПК України)

Судовий розгляд має бути проведений і завершений протягом розумного строку.

Судовий розгляд здійснюється в судовому засіданні з обов'язковою участю сторін кримінального провадження. У судові засідання викликаються потерпілий та інші учасники кримінального провадження.

Судове засідання відбувається у спеціально обладнаному приміщенні – залі судових засідань. У разі необхідності окремі процесуальні дії можуть учинятися поза межами приміщення суду.

Незмінність складу суду (ст. 319 КПК України)

Судовий розгляд у кримінальному провадженні повинен бути проведений в одному складі суддів. У разі якщо суддя позбавлений можливості брати участь у судовому засіданні, він має бути замінений іншим суддею, який визначається автоматизованою системою документообігу суду. Після заміни судді судовий розгляд розпочинається спочатку.

Суд вмотивованою ухвалою може прийняти рішення про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд із початку та здійснювати повторно всі або частину процесуальних дій, які вже здійснювалися під час судового розгляду до заміни судді, якщо таке рішення не може негативно вплинути на судовий розгляд та за умови дотримання таких вимог:

1) сторони кримінального провадження, потерпілий не наполягають на новому проведенні процесуальних дій, які вже були здійснені судом до заміни судді;

2) суддя, що замінив суддю, який вибув, ознайомився з ходом судового провадження та матеріалами кримінального провадження, наявними в розпорядженні суду, згоден із прийнятими судом процесуа-

льними рішеннями і вважає недоцільним нове проведення процесуальних дій, що вже були проведені до заміни судді.

У вищевказаних випадках докази, що були дослідженні під час судового розгляду до заміни судді, зберігають доказове значення та можуть бути використані для обґрунтування судових рішень.

Запасний суддя (ст. 320 КПК України)

У кримінальному провадженні, для проведення якого потрібен значний час, повинен бути призначений запасний суддя, який перебуває в залі судового засідання протягом судового розгляду. Рішення про необхідність призначення запасного судді приймає суд, що здійснюватиме судове провадження, одночасно з призначенням підготовчого судового засідання. Про призначення запасного судді робиться відмітка в журналі судового засідання.

Якщо під час судового засідання суддю замінює запасний суддя, судовий розгляд продовжується. Судовий розгляд у такому разі закінчує суд у новому складі.

Головуючий у судовому засіданні (ст. 321 КПК України)

Головуючий у судовому засіданні керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності та порядку вчинення процесуальних дій, здійснення учасниками кримінального провадження їхніх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення з'ясування всіх обставин кримінального провадження, усуваючи з судового розгляду все, що не має значення для кримінального провадження.

Головуючий у судовому засіданні вживає необхідних заходів для забезпечення в судовому засіданні належного порядку.

Безперервність судового розгляду (ст. 322 КПК України)

Судовий розгляд відбувається безперервно, крім часу, призначеного для відпочинку.

Не вважаються порушеннями безперервності судового розгляду випадки відкладення судового засідання внаслідок:

1) неприбуття сторони або інших учасників кримінального провадження;

- 2) складення та погодження прокурором процесуальних документів щодо відмови від підтримання державного обвинувачення, зміни обвинувачення або висунення додаткового обвинувачення;
- 3) підготовки захисту обвинуваченого від зміненого чи додаткового обвинувачення;
- 4) підготовки потерпілого для підтримання обвинувачення в суді, якщо прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення;
- 5) проведення дослідження речових доказів за місцем їх знаходження, огляду на місці;
- 6) проведення експертизи ;
- 7) надання доступу до речей чи документів або доручення проведення слідчих (розшукових) дій.

26.2. Наслідки неприбуття учасників судового розгляду в судове засідання

Наслідки неприбуття обвинуваченого (ст. 323 КПК України)

Якщо обвинувачений, до якого не застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, не прибув за викликом у судове засідання, суд відкладає судовий розгляд, призначає дату нового засідання і вживає заходів до забезпечення його прибуття до суду. Суд також має право постановити ухвалу про привід обвинуваченого або ухвалу про накладення на нього грошового стягнення.

Судовий розгляд у кримінальному провадженні щодо злочинів, передбачених статтями 109, 110, 110², 111, 112, 113, 114, 114¹, 115, 116, 118, частинами другою – п'ятою ст. 191 (у випадку зловживання службовою особою своїм службовим становищем), статтями 209, 258, 258¹, 258², 258³, 258⁴, 258⁵, 348, 364, 364¹, 365, 365², 368, 368², 368³, 368⁴, 369, 369², 370, 379, 400, 436, 436¹, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447 Кримінального кодексу України, може здійснюватися за відсутності обвинуваченого (*in absentia*), крім неповнолітнього, який переходується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності (спеціальне судове провадження) та оголошений у міждержавний та (або) міжнародний розшук.

За наявності таких обставин за клопотанням прокурора, до якого додаються матеріали про те, що обвинувачений знав або повинен був

знати про розпочате кримінальне провадження, суд постановляє ухвалу про здійснення спеціального судового провадження стосовно такого обвинуваченого.

Якщо у справі декілька обвинувачених, суд постановляє ухвалу лише стосовно обвинувачених, щодо яких існують обставини для спеціального судового провадження.

Участь захисника у спеціальному судовому провадженні є обов'язковою.

Повістки про виклик обвинуваченого у разі здійснення спеціального судового провадження надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування, а процесуальні документи, що підлягають врученню обвинуваченому, надсилаються захиснику. Інформація про такі документи та повістки про виклик обвинуваченого обов'язково публікуються у засобах масової інформації загальнодержавної сфери поширення. Із моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери поширення обвинувачений вважається належним чином ознайомленим з її змістом.

Якщо підстави для постановлення судом ухвали про спеціальне судове провадження перестали існувати, подальший судовий розгляд розпочинається спочатку згідно із загальними правилами.

Наслідки неприбуття прокурора і захисника (ст. 324 КПК України)

Якщо в судове засідання не прибув за повідомленням прокурор або захисник у кримінальному провадженні, де участь захисника є обов'язковою, суд відкладає судовий розгляд, визначає дату, час та місце проведення нового засідання і вживає заходів до прибуття їх до суду. Одночасно, якщо причина неприбуття є неповажною, суд порушує питання про відповідальність прокурора або адвоката, які не прибули, перед органами, що згідно із законом уповноважені притягати їх до дисциплінарної відповідальності.

Якщо подальша участь у судовому провадженні захисника неможлива, головуючий пропонує обвинуваченому протягом трьох днів обрати собі іншого захисника. Якщо в кримінальному провадженні, де участь захисника є обов'язковою, прибуття в судове засідання захисника, обраного обвинуваченим, протягом трьох днів неможливе, суд

відкладає судовий розгляд на необхідний для з'явлення захисника строк або одночасно з відкладенням судового розгляду залучає захисника для здійснення захисту за призначенням.

Прокурору та захисникові, які раніше не брали участі у кримінальному провадженні, суд зобов'язаний надати час, достатній для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження і підготовки до участі в судовому засіданні.

Наслідки неприбуття потерпілого (ст. 325 КПК України)

Якщо в судове засідання не прибув за викликом потерпілий, який належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання, суд, заслухавши думку учасників судового провадження, залежно від того, чи можливо за його відсутності з'ясувати всі обставини під час судового розгляду, вирішує питання про проведення судового розгляду без потерпілого або про відкладення судового розгляду. Суд має право накладити грошове стягнення на потерпілого.

Наслідки неприбуття цивільного позивача, цивільного відповідача, їхніх представників (ст. 326 КПК України)

Якщо в судове засідання не прибув цивільний позивач, його представник чи законний представник, суд залишає цивільний позов без розгляду. Цивільний позов може бути розглянутий за відсутності цивільного позивача, його представника чи законного представника, якщо від нього надійшло клопотання про розгляд позову за його відсутності або якщо обвинувачений чи цивільний відповідач повністю визнав пред'явлений позов.

Якщо в судове засідання не прибув за викликом цивільний відповідач, який не є обвинуваченим, або його представник, суд, заслухавши думку учасників судового провадження, залежно від того, чи можливо за відсутності зазначених осіб з'ясувати обставини, що стосуються цивільного позову, вирішує питання про проведення судового розгляду без них або про відкладення судового розгляду. Суд має право накладити грошове стягнення на цивільного відповідача.

***Наслідки неприбуття свідка, спеціаліста, перекладача і експерта
(ст. 327 КПК України)***

Якщо в судове засідання не прибув за викликом свідок, спеціаліст, перекладач або експерт, заслухавши думку учасників судового провадження, суд після допиту інших присутніх свідків призначає нове судове засідання і вживає заходів для його прибуття. Суд також має право постановити ухвалу про привід свідка та (або) ухвалу про накладення на нього грошового стягнення.

Прибуття в суд перекладача (за винятком залучення його судом), свідка, спеціаліста або експерта забезпечується стороною кримінального провадження, яка заявила клопотання про його виклик. Суд сприяє сторонам кримінального провадження у забезпеченні явки зазначених осіб шляхом здійснення судового виклику.

Право перебувати в залі судового засідання (ст. 328 КПК України)

Кількість присутніх у залі судового засідання може бути обмежена головуючим лише у разі недостатності місць у залі судового засідання.

Близькі родичі та члени сім'ї обвинуваченого та потерпілого, а також представники засобів масової інформації мають пріоритетне право бути присутніми під час судового засідання.

***Обов'язки присутніх у залі судового засідання
(ст. 329 КПК України)***

Особи, присутні у залі судового засідання, при вході до нього суду та при виході суду повинні встати.

Сторони кримінального провадження допитують свідків та заявляють клопотання, подають заперечення стоячи і лише після надання їм слова головуючим у судовому засіданні. Свідки, експерти, спеціалісти дають показання, стоячи на місці, призначеному для свідків.

Особи, присутні в залі, заслуховують вирок суду стоячи. Відхилення від цих правил допускається з дозволу головуючого в судовому засіданні.

Сторони та учасники кримінального провадження, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані додержуватися порядку в судовому засіданні і беззаперечно підкорятися відповідним

розпорядженням головуючого у судовому засіданні. Сторони та учасники кримінального провадження звертаються до суду «Ваша честь» або «Шановний суд». Матеріали, речі і документи передаються головуючому в судовому засіданні через судового розпорядника.

***Заходи до порушників порядку судового засідання
(ст. 330 КПК України)***

Якщо обвинувачений порушує порядок у залі судового засідання або не підкоряється розпорядженням головуючого у судовому засіданні, останній попереджає обвинуваченого про те, що в разі повторення ним зазначених дій його буде видалено із зали судового засідання. При повторному порушенні обвинуваченим порядку судового засідання він може бути видалений за ухвалою суду із зали засідання тимчасово або на весь час судового розгляду. Якщо такий обвинувачений не представлений захисником, суд зобов'язаний залучити захисника для здійснення захисту за призначенням і відкласти судовий розгляд на строк, необхідний для його підготовки до захисту.

Після повернення до зали засідання обвинуваченому надається можливість ознайомитися з доказами, які були досліджені, а також з рішеннями, які були ухвалені за його відсутності, та дати пояснення щодо них. У разі видалення обвинуваченого на весь час судового розгляду, судові рішення, яким закінчено провадження в суді, негайно оголошуються обвинуваченому після його ухвалення.

У разі невиконання розпорядження головуючого прокурором чи захисником головуючий робить їм попередження про відповідальність за неповагу до суду. При повторному порушенні порядку у залі судового засідання їх може бути притягнуто до відповідальності, установлені законом.

У разі невиконання розпорядження головуючого іншими особами, присутніми у судовому засіданні, головуючий робить їм попередження про відповідальність за неповагу до суду. При повторному порушенні порядку у залі судового засідання їх за ухвалою суду може бути видалено із зали судового засідання та притягнуто до відповідальності, установлені законом.

За неповагу до суду винні особи притягуються до відповідальності, установлені законом. Питання про притягнення до відповідально-

сті за прояв неповаги до суду вирішується судом негайно після вчинення порушення, для чого в судовому засіданні оголошується перерва.

Застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій під час судового провадження (ст. 333 КПК України)

Під час розгляду клопотання про надання тимчасового доступу до речей і документів суд також ураховує причини, через які доступ не був здійснений під час досудового розслідування. Якщо судом під час судового провадження прийнято рішення про надання доступу до речей і документів, суд відкладає судовий розгляд на строк, достатній для здійснення такого заходу забезпечення кримінального провадження та ознайомлення учасників судового провадження з його результатами. Особа, яка під час судового провадження отримала речі і документи внаслідок здійснення тимчасового доступу до них, зобов'язана надати до них доступ у порядку відкриття матеріалів іншій стороні.

У разі, якщо під час судового розгляду виникне необхідність у встановленні обставин або перевірці обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, і вони не можуть бути встановлені або перевірені іншим шляхом, суд за клопотанням сторони кримінального провадження має право доручити органу досудового розслідування провести певні слідчі (розшукові) дії.

У разі прийняття такого рішення суд відкладає судовий розгляд на строк, достатній для проведення слідчої (розшукової) дії та ознайомлення учасників судового провадження з її результатами.

Під час розгляду клопотання суд враховує значення обставин, про встановлення або перевірку яких просить особа, яка звернулася з ним, можливість їх установлення або перевірки шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та причини, з яких не були здійснені належні дії для їх установлення чи перевірки на стадії досудового розслідування.

Суд відмовляє в задоволенні клопотання прокурора, якщо він не доведе, що слідчі (розшукові) дії, про проведення яких він просить, не могли бути проведені під час досудового розслідування через те, що не були і не могли бути відомі обставини, які свідчать про необхідність їх проведення.

Необхідно зазначити, що в ухвалі суду про доручення проведення слідчої (розшукової) дії зазначається, для з'ясування або перевірки яких обставин і які саме слідчі (розшукові) дії необхідно провести, та встановлюється строк виконання доручення.

Слідчі (розшукові) дії, що проводяться на виконання доручення суду, здійснюються в загальному порядку проведення цих дій.

Прокурор зобов'язаний надати доступ до матеріалів, отриманих унаслідок проведення слідчих (розшукових) дій за дорученням суду, учасникам судового провадження та надати їх суду в установленій строк.

Зупинення судового провадження (ст. 335 КПК України)

У разі якщо обвинувачений ухилився від суду або захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні, суд зупиняє судове провадження щодо цього обвинуваченого до його розшуку або видужання і продовжує судове провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб. Розшук обвинуваченого, який ухилився від суду, оголошується ухвалою суду, організація виконання якої доручається слідчому та (або) прокурору.

26.3. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження (ст. 336 КПК України)

Судове провадження може здійснюватися у режимі відео конференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у разі:

- 1) неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;
- 2) необхідності забезпечення безпеки осіб;
- 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;

4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження;

5) наявності інших підстав, визначених судом достатніми.

Суд ухвалює рішення про здійснення дистанційного судового провадження за власною ініціативою або за клопотанням сторони чи інших учасників кримінального провадження. У разі якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного судового провадження, суд може ухвалити рішення про його здійснення лише вмотивованою ухвалою, обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Суд не має права прийняти рішення про здійснення дистанційного судового провадження, у якому поза межами приміщення суду перебуває обвинувачений, якщо він проти цього заперечує.

Застосовувані в дистанційному судовому провадженні технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення і звуку, дотримання принципу гласності та відкритості судового провадження, а також інформаційну безпеку. Учасникам кримінального провадження має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового провадження, ставити запитання і отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки.

Якщо особа, яка братиме участь у судовому провадженні дистанційно, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією суду, або на території міста, у якому розташований суд, судовий розпорядник або секретар судового засідання цього суду зобов'язаний вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд із нею до закінчення судового засідання.

Якщо особа, яка братиме участь у судовому провадженні дистанційно, знаходиться у приміщенні, розташованому поза територією юрисдикції суду та поза територією міста, у якому розташований суд, суд своєю ухвалою може доручити суду, на території юрисдикції якого перебуває така особа, здійснити дії, передбачені частиною четвертою цієї статті. Копія ухвали може бути надіслана електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку.

Суд, що отримав доручення, за погодженням із судом, що надав доручення, зобов'язаний у визначений в ухвалі строк організувати виконання зазначеного доручення.

Якщо особа, яка братиме участь у судовому провадженні дистанційно, тримається в установі попереднього ув'язнення або установі виконання покарань, дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, здійснюються службовою особою такої установи.

Дистанційне судове провадження може здійснюватися в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій, Верховному Суді України під час здійснення судового провадження з будь-яких питань, розгляд яких віднесено до компетенції суду.

Хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису.

Особа, якій забезпечується захист, може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо впізнати.

Питання для самоконтролю

- 1. Визначте строки і загальний порядок проведення судового розгляду.*
- 2. У чому полягає поняття «незмінність складу суду»?*
- 3. Якими є наслідки неприбуття свідка, спеціаліста, перекладача і експерта?*
- 4. За яких підстав передбачено застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій під час судового провадження?*
- 5. У яких випадках судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції?*

РОЗДІЛ 27. МЕЖІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

Визначення меж судового розгляду (ст. 337 КПК України)

Судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, якій висунуте обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта.

Під час судового розгляду прокурор може змінити обвинувачення, висунути додаткове обвинувачення, відмовитися від підтримання державного обвинувачення.

З метою ухвалення справедливого судового рішення та захисту прав людини і її основоположних свобод суд має право вийти за межі висунутого обвинувачення, зазначеного в обвинувальному акті, лише в частині зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, якщо це покращує становище особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження.

Зміна обвинувачення в суді (ст. 338 КПК України)

З метою зміни правової кваліфікації або обсягу обвинувачення прокурор має право змінити обвинувачення, якщо під час судового розгляду встановлені нові фактичні обставини кримінального правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується особа.

Дійшовши до переконання, що обвинувачення потрібно змінити, прокурор складає обвинувальний акт, у якому формулює змінене обвинувачення та викладає обґрунтування прийнятого рішення. Копії обвинувального акта надаються обвинуваченому, його захиснику, потерпілому, його представнику та законним представникам. Обвинувальний акт долучається до матеріалів кримінального провадження.

Якщо в обвинувальному акті зі зміненим обвинуваченням ставиться питання про застосування закону України про кримінальну відповідальність, який передбачає відповідальність за менш тяжке кримінальне правопорушення, чи про зменшення обсягу обвинувачення, головуючий зобов'язаний роз'яснити потерпілому його право підтримувати обвинувачення у раніше пред'явленому обсязі.

Суд роз'яснює обвинуваченому, що він буде захищатися в судовому засіданні від нового обвинувачення, після чого відкладає розгляд

не менше ніж на сім днів для надання обвинуваченому, його захиснику можливості підготуватися до захисту проти нового обвинувачення. За клопотанням сторони захисту цей строк може бути скорочений або продовжений. Після закінчення цього строку судовий розгляд продовжується.

Висунення додаткового обвинувачення (ст. 339 КПК України)

У разі отримання відомостей про можливе вчинення обвинуваченим іншого кримінального правопорушення, щодо якого обвинувачення не висувалось і яке тісно пов'язане з первісним та їх окремих розгляд неможливий, прокурор має право звернутися до суду з вмотивованим клопотанням про розгляд додаткового обвинувачення в одному провадженні з первісним обвинуваченням.

У разі задоволення такого клопотання прокурора, суд зобов'язаний відкласти судовий розгляд на строк, необхідний для підготовки до захисту від додаткового обвинувачення та виконання прокурором вимог, передбачених законом, але не більше ніж на чотирнадцять днів. Строк відкладення судового розгляду може бути продовжений судом за клопотанням сторони захисту у випадку, якщо обсяг або складність нового обвинувачення вимагають більше часу для підготовки захисту.

Після закінчення встановленого судом строку, судові провадження повинно бути розпочате з підготовчого судового засідання. Нове дослідження доказів, які вже були досліджені судом до висунення додаткового обвинувачення, здійснюється тільки у разі визнання судом такої необхідності.

Відмова від підтримання державного обвинувачення (ст. 340 КПК України)

Якщо в результаті судового розгляду прокурор дійде переконання, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується, він повинен відмовитися від підтримання державного обвинувачення і викласти мотиви відмови у своїй постанові, яка долучається до матеріалів кримінального провадження. Копія постанови надається обвинуваченому, його захиснику, потерпілому, його представнику та законним представникам.

У разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення в суді головуючий роз'яснює потерпілому його право підтримувати обвинувачення в суді.

Якщо потерпілий висловив згоду на підтримання обвинувачення в суді, головуючий надає йому час, необхідний для підготовки до судового розгляду. При цьому, потерпілий, який погодився підтримувати обвинувачення в суді, користується всіма правами сторони обвинувачення під час судового розгляду.

В такому випадку кримінальне провадження за відповідним обвинуваченням набуває статусу приватного і здійснюється за процедурою приватного обвинувачення.

Повторне неприбуття в судові засідання потерпілого, який був викликаний (зокрема, наявне підтвердження отримання ним повістки про виклик або ознайомлення з її змістом в інший спосіб), без поважних причин або без повідомлення про причини неприбуття прирівнюється до його відмови від обвинувачення і має наслідком закриття кримінального провадження за відповідним обвинуваченням.

***Погодження зміни обвинувачення, висунення нового обвинувачення та відмови від підтримання державного обвинувачення
(ст. 341 КПК України)***

Якщо в результаті судового розгляду прокурор дійде переконання, що необхідно відмовитися від підтримання державного обвинувачення, змінити його або висунути додаткове обвинувачення, він повинен погодити відповідні процесуальні документи з керівником органу прокуратури, у якому він працює.

Суд за клопотанням прокурора відкладає судові засідання та надає прокурору час для складення та погодження відповідних процесуальних документів.

У разі якщо в судовому засіданні брав участь керівник органу прокуратури, який дійшов одного із зазначених переконань, він повинен погодити відповідні процесуальні документи з прокурором вищого рівня.

Якщо керівник органу прокуратури, прокурор вищого рівня відмовляє у погодженні обвинувального акта із зміненим обвинуваченням, клопотання про висунення додаткового обвинувачення або по-

станови про відмову від підтримання державного обвинувачення, він усуває від участі в судовому розгляді прокурора, який ініціював таке питання, та самостійно бере участь у ньому як прокурор або доручає участь іншому прокуророві. У такому разі судовий розгляд продовжується в загальному порядку.

Питання для самоконтролю

- 1. Визначте межі судового розгляду.*
- 2. У яких випадках можливе висунення додаткового обвинувачення?*
- 3. Коли прокурор може відмовитися від підтримання державного обвинувачення?*

РОЗДІЛ 28. ПРОЦЕДУРА СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

Відкриття судового засідання (ст. 342 КПК України)

У призначений для судового розгляду час головуючий відкриває судове засідання і оголошує про розгляд відповідного кримінального провадження.

Секретар судового засідання доповідає суду, хто з учасників судового провадження, викликаних та повідомлених осіб прибув у судове засідання, установлює їх особи, перевіряє повноваження захисників і представників, з'ясовує, чи вручено судові виклики та повідомлення тим, хто не прибув, і повідомляє причини їх неприбуття, якщо вони відомі.

Повідомлення про повне фіксування судового розгляду технічними засобами (ст. 343 КПК України)

Секретар судового засідання повідомляє про здійснення повного фіксування судового розгляду, а також про умови фіксування судового засідання.

Оголошення складу суду і роз'яснення права відводу (ст. 344 КПК України)

Головуючий оголошує склад суду, прізвище запасного судді, якщо він призначений, прізвища прокурора, потерпілого, цивільного позивача, обвинуваченого, захисника, цивільного відповідача, представників та законних представників, перекладача, експерта, спеціаліста, секретаря судового засідання, роз'яснює учасникам судового провадження право відводу і з'ясовує, чи заявляють вони кому-небудь відвід.

Повідомлення про права і обов'язки (ст. 345 КПК України)

Судовий розпорядник роздає особам, які беруть участь у судовому розгляді, пам'ятку про їхні права та обов'язки.

Після ознайомлення обвинуваченого та інших осіб, які беруть участь у судовому розгляді, із пам'яткою головуючий з'ясовує, чи зрозумілі їм їхні права та обов'язки й у разі необхідності роз'яснює їх.

***Заборона присутності свідків у залі судового засідання
(ст. 346 КПК України)***

Перед початком судового розгляду головуєчий дає розпорядження про видалення свідків із залу судового засідання. У свою чергу, судовий розпорядник вживає заходів, щоб допитані і недопитані свідки не спілкувалися між собою.

Початок судового розгляду (ст. 347 КПК України)

Після закінчення підготовчих дій головуєчий оголошує про початок судового розгляду.

Судовий розгляд починається з оголошення прокурором короткого викладу обвинувального акта, якщо учасники судового провадження не заявили клопотання про оголошення обвинувального акта в повному обсязі.

Якщо в кримінальному провадженні пред'явлено цивільний позов, цивільний позивач або його представник чи законний представник, а в разі їх відсутності – головуєчий оголошує короткий виклад позовної заяви, якщо учасники судового провадження не заявили клопотання про її оголошення в повному обсязі.

***Роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення
(ст. 348 КПК України)***

Після оголошення обвинувачення головуєчий встановлює особу обвинуваченого, з'ясовуючи його прізвище, ім'я, по батькові, місце і дату народження, місце проживання, заняття та сімейний стан, роз'яснює йому суть обвинувачення і запитує, чи зрозуміле воно йому, чи визнає він себе винним і чи бажає давати показання. У разі, коли обвинувачених декілька, головуєчий здійснює зазначені дії щодо кожного з них.

Якщо у кримінальному провадженні пред'явлено цивільний позов, головуєчий запитує обвинуваченого, цивільного відповідача, чи визнають вони позов.

***Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню,
та порядку їх дослідження (ст. 349 КПК України)***

Головуючий з'ясовує думку учасників судового провадження про те, які докази потрібно дослідити, та про порядок їх дослідження.

Докази зі сторони обвинувачення досліджуються в першу чергу, а зі сторони захисту – у другу. Обсяг доказів, які будуть досліджуватися, та порядок їх дослідження визначаються ухвалою суду і в разі необхідності можуть бути змінені. Під час здійснення спеціального судового провадження досліджуються всі надані докази.

Суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оскаржуються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють зазначені особи зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їхньої позиції, а також роз'яснює їм, що в такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку.

Допит обвинуваченого здійснюється обов'язково, крім випадку, якщо він відмовився від давання показань.

***Розгляд судом клопотань учасників судового провадження
(ст. 350 КПК України)***

Клопотання учасників судового провадження розглядаються судом після того, як буде заслухана думка щодо них інших учасників судового провадження, про що ухвалюється ухвала. Відмова в задоволенні клопотання не перешкоджає його повторному заявленню з інших підстав.

Допит обвинуваченого (ст. 351 КПК України)

Допит обвинуваченого починається з пропозиції головуючого надати показання щодо кримінального провадження, після чого обвинуваченого першим допитує прокурор, а потім захисник. Після цього обвинуваченому можуть бути поставлені запитання потерпілим, іншими обвинуваченими, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, а також головуючим і суддями. Крім того, головуючий має право протягом всього допиту обвинуваченого ставити йому запитання для уточнення і доповнення його відповідей.

Якщо обвинувачений висловлюється нечітко або з його слів не можна дійти висновку, чи визнає він обставини чи заперечує пороти них, суд має право зажадати від нього конкретної відповіді – «так» чи «ні».

У разі здійснення судового розгляду стосовно декількох обвинувачених, якщо цього вимагають інтереси кримінального провадження або безпека обвинуваченого, допит одного з обвинувачених на підставі вмотивованої ухвали суду може здійснюватися з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення.

У судовому засіданні обвинувачений має право користуватися нотатками.

Допит свідка (ст. 352 КПК України)

Перед допитом свідка головуєчий встановлює відомості про його особу та з'ясовує стосунки свідка з обвинуваченим і потерпілим. Крім того, головуєчий з'ясовує чи отримав свідок пам'ятку про права та обов'язки свідка, чи зрозумілі вони йому, і в разі необхідності роз'яснює їх, а також з'ясовує, чи не відмовляється він із підстав, установлених законом, від давання показань, і попереджає його про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань та завідомо неправдиві показання.

Якщо перешкод для допиту свідка не встановлено, головуєчий у судовому засіданні приводить його до присяги. Німий свідок складає присягу в письмовій формі, підписуючи текст того ж змісту.

Суд зобов'язаний контролювати хід допиту свідків, щоб уникнути зайвого витраченого часу, захистити свідків від образи або не допустити порушення правил допиту.

Кожний свідок допитується окремо. Свідки, які ще не дали показань, не мають права перебувати в залі судового засідання під час судового розгляду.

За клопотанням сторони кримінального провадження або самого свідка свідок допитується за відсутності певного допитаного свідка.

Свідка обвинувачення першим допитує прокурор, а свідка захисту – захисник, якщо обвинувачений взяв захист на себе – обвинувачений (прямий допит). Під час прямого допиту не дозволяється ставити навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї.

Після прямого допиту протилежній стороні кримінального провадження надається можливість перехресного допиту свідка. Під час перехресного допиту дозволяється ставити навідні запитання.

Під час допиту свідка сторонами кримінального провадження головуючий за протестом сторони має право зняти питання, що не стосуються суті кримінального провадження.

У виняткових випадках для забезпечення безпеки свідка, який підлягає допиту, суд за власною ініціативою або за клопотанням сторін кримінального провадження чи самого свідка постановляє вмотивовану ухвалу про проведення допиту свідка з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду, або в інший спосіб, що унеможливує його ідентифікацію та забезпечує сторонам кримінального провадження можливість ставити запитання і слухати відповіді на них. У разі якщо існує загроза ідентифікації голосу свідка, допит може супроводжуватися створенням акустичних перешкод. Перед постановленням відповідної ухвали суд зобов'язаний з'ясувати наявність заперечень сторін кримінального провадження проти проведення допиту свідка в умовах, що унеможливають його ідентифікацію, і в разі їх обґрунтованості відмовити у проведенні допиту свідка в порядку, визначеному вище.

Якщо свідок висловлюється нечітко або з його слів не можна дійти висновку про те, чи визнає він обставини чи заперечує проти них, суд має право зажадати від цього свідка конкретної відповіді – «так» чи «ні».

Після допиту свідка йому можуть бути поставлені запитання потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, їхніми представниками та законними представниками, а також головуючим та суддями.

Даючи показання, свідок має право користуватися нотатками, якщо його показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важко зберегти в пам'яті.

Свідок може бути допитаний повторно в тому ж або наступному судовому засіданні за його клопотанням, за клопотанням сторони кримінального провадження або за ініціативою суду, зокрема, якщо під час судового розгляду з'ясувалося, що свідок може надати показання стосовно обставин, щодо яких він не допитувався. Під час дослідження інших доказів свідкам можуть ставити запитання учасники судового провадження, експерт, а також суд.

Суд має право призначити одночасний допит двох чи більше вже допитаних учасників кримінального провадження (свідків, потерпі-

лих, обвинувачених) для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях.

Допитаний свідок може бути залишений у залі судового засідання на вимогу суду.

Допит потерпілого (ст. 353 КПК України)

Перед допитом потерпілого головуючий встановлює відомості про його особу та з'ясовує стосунки потерпілого з обвинуваченим. Крім того, головуючий з'ясовує, чи отримав потерпілий пам'ятку про права та обов'язки потерпілого, чи зрозумілі вони йому, і в разі необхідності роз'яснює їх, а також попереджає його про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання.

Допит потерпілого проводиться з дотриманням тих же правил, що і при допиті свідка.

Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого (ст. 354 КПК України)

Допит малолітнього свідка і, за розсудом суду, неповнолітнього свідка проводиться в присутності законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря.

Свідку, який не досяг шістнадцятирічного віку, головуючий роз'яснює обов'язок про необхідність давати правдиві показання, не попереджаючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання, і не приводить до присяги.

До початку допиту законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми під час допиту, а також право протестувати проти запитань та ставити запитання. Головуючий має право відвести поставлене питання.

У випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин та (або) захисту прав малолітнього чи неповнолітнього свідка, за ухвалою суду він може бути допитаний поза залом судового засідання в іншому приміщенні з використанням відеоконференції (дистанційне судове провадження).

Пред'явлення для впізнання (ст. 355 КПК України)

Свідкові, потерпілому, обвинуваченому під час судового розгляду можуть бути пред'явлені для впізнання особа чи річ.

Пред'явлення для впізнання проводиться після того, як особа, яка впізнає, під час допиту вкаже на ознаки, за якими вона може впізнати особу чи річ.

Під час пред'явлення особи чи речі для впізнання особа, яка впізнає, повинна зазначити, чи впізнає вона особу або річ і за якими саме ознаками.

Дослідження речових доказів (ст.ст. 357, 358, 359, 360, 361 КПК України)

Речові докази оглядаються судом, а також подаються для ознайомлення учасникам судового провадження, а в разі необхідності – також іншим учасникам кримінального провадження. Особи, яким подані для ознайомлення речові докази, можуть звернути увагу суду на ті чи інші обставини, пов'язані з річчю та її оглядом.

Протоколи слідчих (розшукових) дій та інші долучені до матеріалів кримінального провадження документи, якщо в них викладені чи посвідчені відомості, що мають значення для встановлення фактів і обставин кримінального провадження, повинні бути оголошені в судовому засіданні за ініціативою суду або за клопотанням учасників судового провадження та пред'явлені для ознайомлення учасникам судового провадження, а в разі необхідності – також іншим учасникам кримінального провадження.

Відтворення звукозапису і демонстрація відеозапису проводяться в залі судового засідання або в іншому спеціально обладнаному для цього приміщенні з відображенням у журналі судового засідання основних технічних характеристик обладнання та носіїв інформації і зазначенням часу відтворення (демонстрації). Після цього суд заслуховує доводи учасників судового провадження.

Під час дослідження доказів суд має право скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями спеціаліста, наданими на підставі його спеціальних знань.

У виняткових випадках суд, визнавши за необхідне оглянути певне місце, проводить огляд за участю учасників судового провадження,

а якщо цього вимагають обставини, – за участю свідків, спеціалістів і експертів. Огляд на місці не може проводитися під час здійснення провадження судом присяжних.

28.1. Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами, судові дебати, останнє слово обвинуваченого (ст.ст. 363, 364, 365, 366, 367 КПК України)

Після з'ясування обставин, установлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами головуючий у судовому засіданні з'ясовує в учасників судового провадження, чи бажають вони доповнити судовий розгляд і чим саме.

У разі заявлення клопотань про доповнення судового розгляду суд розглядає їх, у зв'язку із чим має право ставити запитання сторонам чи іншим учасникам кримінального провадження.

За відсутності клопотань або після вирішення клопотань, якщо вони були подані, суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами і переходить до судових дебатів.

У судових дебатах виступають прокурор, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач, його представник, обвинувачений, його законний представник, захисник.

Якщо в судовому розгляді брали участь декілька прокурорів, у судових дебатах на їхній розсуд має право виступити один прокурор або кожен із них обґрунтовує у промові свою позицію у певній частині обвинувачення.

В разі, якщо в судовому розгляді брали участь декілька захисників обвинуваченого, порядок виступів у судових дебатах визначається ними за взаємною згодою. У разі відсутності згоди порядок їх виступів встановлює суд. Якщо в судовому розгляді брали участь декілька обвинувачених, захисників, представників, порядок їх виступів у судових дебатах встановлює суд.

Учасники судового провадження мають право в судових дебатах посилалися лише на ті докази, які були досліджені в судовому засіданні. Якщо під час судових дебатів виникне потреба подати нові до-

кази, суд відновлює з'ясування обставин, установлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами, після закінчення якого знову відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин.

Суд не має права обмежувати тривалість судових дебатів певним часом. Головуючий має право зупинити виступ учасника дебатів, якщо він після зауваження повторно вийшов за межі кримінального провадження, що здійснюється, чи повторно допустив висловлювання образливого або непристойного характеру, і надати слово іншому учаснику дебатів.

Після закінчення промов учасники судових дебатів мають право обмінятися репліками. Право останньої репліки належить обвинуваченому або його захиснику.

Після оголошення судових дебатів закінченими суд надає обвинуваченому останнє слово. Суд не має права обмежувати тривалість останнього слова обвинуваченого певним часом. При цьому, ставити запитання обвинуваченому під час його останнього слова не дозволяється.

Якщо обвинувачений в останньому слові повідомить про нові обставини, які мають істотне значення для кримінального провадження, суд за своєю ініціативою або за клопотанням учасників судового провадження відновлює з'ясування обставин, установлених під час кримінального провадження, та перевірку їх доказами, після завершення яких відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин і надає останнє слово обвинуваченому.

Після останнього слова обвинуваченого суд негайно виходить до нарадчої кімнати для ухвалення вироку, про що головуєчий оголошує присутнім у залі судового засідання.

Під час ухвалення вироку ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який здійснює судовий розгляд.

28.2. Питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку (ст. 368 КПК України)

Ухвалюючи вирок, суд повинен вирішити такі питання:

- 1) чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа;

2) чи містить це діяння склад кримінального правопорушення і якою статтею закону України про кримінальну відповідальність він передбачений;

3) чи винен обвинувачений у вчиненні цього кримінального правопорушення;

4) чи підлягає обвинувачений покаранню за вчинене ним кримінальне правопорушення;

5) чи є обставини, що обтяжують або пом'якшують покарання обвинуваченого, і які саме;

6) яка міра покарання має бути призначена обвинуваченому і чи повинен він її відбувати;

7) чи підлягає задоволенню пред'явлений цивільний позов і, якщо так, на чию користь, у якому розмірі та в якому порядку;

8) чи вчинив обвинувачений кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності;

9) чи є підстави для застосування до обвинуваченого, який учинив кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності, примусового заходу медичного характеру, передбаченого частиною другою статті 94 Кримінального кодексу України;

10) чи слід у випадках, передбачених ст. 96 Кримінального кодексу України, застосувати до обвинуваченого примусове лікування;

11) чи необхідно призначити неповнолітньому громадського вихователя;

12) що належить учинити з майном, на яке накладено арешт, речовими доказами і документами;

13) на кого мають бути покладені процесуальні витрати і в якому розмірі;

14) як учинити із заходами забезпечення кримінального провадження.

Якщо особа обвинувачується в учиненні декількох злочинів або декількох кримінальних проступків, суд вирішує питання, зазначені у пунктах 1-8 окремо за кожним кримінальним правопорушенням.

Примусовий захід медичного характеру може бути застосовано до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності, лише за наявності акта психіатричної експертизи та висновку лікувальної установи.

Примусове лікування може бути застосоване лише за наявності відповідного висновку лікувальної установи.

Якщо обвинувачуються декілька осіб, суд вирішує ці питання окремо щодо кожного з обвинувачених. Обираючи при ухваленні вироку норму закону України про кримінальну відповідальність, яка підлягатиме застосуванню до суспільно небезпечних діянь, суд зобов'язаний враховувати висновки Верховного Суду України.

Питання для самоконтролю

- 1. Із чого починається процедура судового розгляду?*
- 2. Укажіть етапи (стадії) судового розгляду.*
- 3. Що вивчає суд при проведенні судового слідства?*
- 4. Які питання суд повинен вирішити, ухвалюючи вирок?*

РОЗДІЛ 29. СУДОВІ РІШЕННЯ, ВИДИ СУДОВИХ РІШЕНЬ (ст.ст. 369, 370, 371, 372 КПК України)

Судове рішення, у якому суд вирішує обвинувачення по суті, викладається у формі вироку. Судове рішення, у якому суд вирішує інші питання, викладається у формі ухвали.

Судове рішення повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим. Законним є рішення, ухвалене компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо кримінального провадження. Обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом. Умотивованим є рішення, у якому наведені належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення.

Суд ухвалює вирок іменем України безпосередньо після закінчення судового розгляду. Вирок ухвалюється в нарадчій кімнаті складом суду, який здійснював судовий розгляд.

Ухвали, постановлені без виходу до нарадчої кімнати, заносяться секретарем судового засідання в журнал судового засідання.

Виправлення в судовому рішенні мають бути засвідчені підписами суддів того складу суду, який його ухвалив.

Ухвала, що викладається окремим документом, складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

- дати і місця її постановлення;
- назви та складу суду, секретаря судового засідання;
- найменування (номера) кримінального провадження;
- прізвища, ім'я і по батькові підозрюваного, обвинуваченого, року, місяця і дня його народження, місця народження і місця проживання;
- закону України про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого підозрюється, обвинувачується особа;
- сторін кримінального провадження та інших учасників судового провадження.

2) мотивувальної частини із зазначенням:

- суті питання, що вирішується ухвалою, і за чією ініціативою воно розглядається;
- встановлених судом обставин із посиланням на докази, а також мотивів неврахування окремих доказів;
- мотивів, з яких суд виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався.

3) резолютивної частини із зазначенням:

- висновків суду;
- строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

В ухвалі, яку суд постановляє без виходу до нарадчої кімнати, оголошуються висновок суду та мотиви, з яких суд дійшов такого висновку.

Види вироків (ст.ст. 373, 374, 375, 376, 377 КПК України)

Виправдувальний вирок ухвалюється у разі, якщо не доведено, що:

- 1) вчинено кримінальне правопорушення, у якому обвинувачується особа;
- 2) кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим;
- 3) у діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення.

Якщо обвинувачений визнається винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, суд ухвалює *обвинувальний вирок* і призначає покарання, звільняє від покарання чи від його відбування у випадках, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, або застосовує інші заходи, передбачені законом України про кримінальну відповідальність. Обвинувальний вирок не може ґрунтуватися на припущеннях і ухвалюється лише за умови доведення у ході судового розгляду винуватості особи в учиненні кримінального правопорушення.

Вирок суду складається зі вступної, мотивувальної та резолютивної частин.

У вступній частині вироку зазначаються:

- 1) дата та місце його ухвалення;
- 2) назва та склад суду, секретар судового засідання;
- 3) найменування (номер) кримінального провадження;
- 4) прізвище, ім'я та по батькові обвинуваченого, рік, місяць і день його народження, місце народження і місце проживання, заняття,

освіта, сімейний стан та інші відомості про особу обвинуваченого, що мають значення для справи;

5) закон України про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується особа;

б) сторони кримінального провадження та інші учасники судового провадження.

У мотивувальній частині вироку зазначаються:

1) у разі визнання особи виправданою – формулювання обвинувачення, яке пред'явлене особі і визнане судом недоведеним, а також підстави для виправдання обвинуваченого із зазначенням мотивів, з яких суд відкидає докази обвинувачення; мотиви ухвалення інших рішень щодо питань, які вирішуються судом при ухваленні вироку, та положення закону, якими керувався суд;

2) у разі визнання особи винуватою:

- формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним, із зазначенням місця, часу, способу вчинення та наслідків кримінального правопорушення, форми вини і мотивів кримінального правопорушення;

- статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, що передбачає відповідальність за кримінальне правопорушення, винним у вчиненні якого визнається обвинувачений;

- докази на підтвердження встановлених судом обставин, а також мотиви неврахування окремих доказів;

- мотиви зміни обвинувачення, підстави визнання частини обвинувачення необґрунтованою, якщо судом приймалися такі рішення;

- обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання;

- мотиви призначення покарання, звільнення від відбування покарання, застосування примусових заходів медичного характеру при встановлені стану обмеженої осудності обвинуваченого, застосування примусового лікування відповідно до статті 96 Кримінального кодексу України, мотиви призначення громадського вихователя неповнолітньому;

- підстави для задоволення цивільного позову або відмови у ньому, залишення його без розгляду;

- мотиви ухвалення інших рішень щодо питань, які вирішуються судом при ухваленні вироку, та положення закону, якими керувався суд.

У резолютивній частині вироку зазначаються:

1) у разі визнання особи виправданою – прізвище, ім'я та по батькові обвинуваченого, рішення про визнання його невинуватим у пред'явленому обвинуваченні та його виправдання;

- рішення про поновлення в правах, обмежених під час кримінального провадження;

- рішення щодо заходів забезпечення кримінального провадження, у тому числі рішення про запобіжний захід до набрання вироком законної сили;

- рішення щодо речових доказів і документів;

- рішення щодо процесуальних витрат;

- строк і порядок набрання вироком законної сили та його оскарження;

- порядок отримання копій вироку та інші відомості;

2) у разі визнання особи винуватою: прізвище, ім'я та по батькові обвинуваченого, рішення про визнання його винуватим у пред'явленому обвинуваченні та відповідні статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

- покарання, призначене по кожному з обвинувачень, що визнані судом доведеними, та остаточна міра покарання, обрана судом;

- початок строку відбування покарання;

- рішення про застосування примусового лікування чи примусових заходів медичного характеру щодо обмежено осудного обвинуваченого у разі їх застосування;

- рішення про призначення неповнолітньому громадського вихователя;

- рішення про цивільний позов;

- рішення про інші майнові стягнення і підстави цих рішень; рішення щодо речових доказів і документів;

- рішення про відшкодування процесуальних витрат;

- рішення щодо заходів забезпечення кримінального провадження; рішення про залік досудового тримання під вартою;

- строк і порядок набрання вироком законної сили та його оскарження;

- порядок отримання копій вироку та інші відомості.

Якщо особі пред'явлено декілька обвинувачень і деякі з них не доведені, то у резолютивній частині вироку зазначається, за якими з них обвинувачений виправданий, а за якими – засуджений.

Якщо обвинувачений визнається винним, але звільняється від відбування покарання, суд зазначає про це в резолютивній частині вироку.

У разі звільнення від відбування покарання з випробуванням у резолютивній частині вироку зазначаються тривалість іспитового строку, обов'язки, покладені на засудженого, а також трудовий колектив або особа, на які, за їхньою згодою або на їхнє прохання, суд покладає обов'язок щодо нагляду за засудженим і проведення з ним виховної роботи.

Коли призначається більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, при зазначенні обраної судом міри покарання робиться посилення на статтю 69 Кримінального кодексу України.

У разі ухвалення вироку за наслідками кримінального провадження, у якому здійснювалося спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження (*in absentia*), суд окремо обґрунтовує, чи були здійснені стороною обвинувачення всі можливі передбачені законом заходи щодо дотримання прав підозрюваного чи обвинуваченого на захист та доступ до правосуддя з урахуванням встановлених законом особливостей такого провадження.

Судове рішення ухвалюється простою більшістю голосів суддів, що входять до складу суду.

Якщо рішення ухвалюється в нарадчій кімнаті, відповідні питання вирішуються за результатами наради суддів шляхом голосування, від якого не має права утримуватися ніхто із суддів. Головуючий голосує останнім. У разі ухвалення судового рішення в нарадчій кімнаті його підписують усі судді. Кожен суддя з колегії суддів має право викласти письмово окрему думку, яка не оголошується в судовому засіданні, а приєднується до матеріалів провадження і є відкритою для ознайомлення.

Судове рішення проголошується прилюдно негайно після виходу суду з нарадчої кімнати. Головуючий у судовому засіданні роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження.

Якщо складання судового рішення у формі ухвали вимагає значного часу, суд має право обмежитися складанням і оголошенням його резолютивної частини, яку підписують всі судді. Повний текст ухвали повинен бути складений не пізніше п'яти діб із дня оголошення резолютивної частини і оголошений учасникам судового провадження. Про час оголошення повного тексту ухвали має бути зазначено у раніше складеній її резолютивній частині.

Після проголошення вироку головуючий роз'яснює обвинуваченому, захиснику, його законному представнику, потерпілому, його представнику право подати клопотання про помилування, право ознайомитися із журналом судового засідання і подати на нього письмові зауваження. Обвинуваченому, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, роз'яснюється право заявляти клопотання про доставку в судове засідання суду апеляційної інстанції.

Якщо обвинувачений не володіє державною мовою, то після проголошення вироку перекладач роз'яснює йому зміст резолютивної частини судового рішення. Копія вироку рідною мовою обвинуваченого або іншою мовою, якою він володіє, у перекладі, що засвідчений перекладачем, вручається обвинуваченому.

Ухвали, постановлені в судовому засіданні, оголошуються негайно після їх постановлення.

Учасники судового провадження мають право отримати в суді копію вироку чи ухвали суду. Копія вироку негайно після його проголошення вручається обвинуваченому та прокурору.

Копія судового рішення не пізніше наступного дня після ухвалення надсилається учаснику судового провадження, який не був присутнім в судовому засіданні.

Якщо обвинувачений тримається під вартою, суд звільняє його з-під варти в залі судового засідання у разі виправдання; звільнення від відбування покарання; засудження до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; ухвалення обвинувального вироку без призначення покарання.

При засудженні до обмеження волі суд з урахуванням особи та обставин, установлених під час кримінального провадження, має право звільнити обвинуваченого з-під варти.

Якщо обвинувачений, що тримається під вартою, засуджений до арешту чи позбавлення волі, суд у виняткових випадках з урахуванням особи та обставин, установлених під час кримінального провадження, має право змінити йому запобіжний захід до набрання вироком законної сили на такий, що не пов'язаний із триманням під вартою, та звільнити такого обвинуваченого з-під варти.

29.1. виправлення опісок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні, роз'яснення судового рішення (ст.ст. 379, 380 КПК України)

Суд має право за власною ініціативою або за заявою учасника кримінального провадження чи іншої заінтересованої особи виправити допущені в судовому рішенні цього суду опіски, очевидні арифметичні помилки незалежно від того, набрало судове рішення законної сили чи ні.

Питання про внесення виправлень суд вирішує в судовому засіданні. Учасники судового провадження повідомляються про дату, час і місце засідання. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду питання про внесення виправлень.

Ухвалу суду про внесення виправлень у судове рішення чи відмову у внесенні виправлень може бути оскаржено.

Якщо судове рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його зміст.

Суд розглядає заяву про роз'яснення судового рішення протягом десяти днів із повідомленням особи, яка звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, та учасників судового провадження. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви про роз'яснення рішення.

Копія ухвали про роз'яснення судового рішення не пізніше наступного дня після її постановлення надсилається особі, що звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, учасникам судового провадження, які не були присутні у судовому засіданні.

Ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні може бути оскаржено в апеляційному порядку особою, яка звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, та учасниками судового провадження.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть види судових рішень.
2. Які види вироків передбачено законодавством?
3. Визначте структуру вироку.
4. Яким чином здійснюється виправлення опісок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні?

РОЗДІЛ 30.
СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО
КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ
(ст.ст. 381, 382 КПК України)

Суд за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором, має право розглянути обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження, якщо обвинувачений, що був представлений захисником, беззаперечно визнав свою винуватість, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден із розглядом обвинувального акта за його відсутності, а потерпілий не заперечує проти такого розгляду.

Спрощене провадження щодо кримінальних проступків здійснюється згідно із загальними правилами судового провадження.

Суд у п'ятиденний строк із дня отримання обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні вивчає його та додані до нього матеріали і ухвалює вирок.

Вирок суду за результатами спрощеного провадження ухвалюється в загальному порядку та повинен відповідати вимогам до вироку суду. У вирокі суду за результатами спрощеного провадження замість доказів на підтвердження встановлених судом обставин зазначаються встановлені органом досудового розслідування обставини, які не оспорюють учасники судового провадження.

Суд має право призначити розгляд у судовому засіданні обвинувального акта, який надійшов із клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні, та викликати для участі в ньому учасників кримінального провадження, якщо визнає це за необхідне.

Копія вироку за результатами розгляду обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні не пізніше дня, наступного за днем його ухвалення, надсилається учасникам судового провадження.

Вирок за результатами розгляду обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні може бути оскаржений в апеляційному порядку окрім як за підставами відсутності учасників судового провадження, не дослідження доказів у судовому засі-

данні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини.

30.1. Провадження в суді присяжних (ст.ст. 383, 384 КПК України)

Кримінальне провадження судом присяжних здійснюється відповідно до загальних правил з урахуванням таких особливостей. Суд присяжних утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції. Усі питання, пов'язані із судовим розглядом судді і присяжні вирішують спільно.

Прокурор, суд зобов'язані роз'яснити обвинуваченому в учиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Письмове роз'яснення прокурора обвинуваченому про можливість, особливості і правові наслідки розгляду кримінального провадження судом присяжних додається до обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування, які передаються до суду.

Обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, під час підготовчого судового засідання має право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

Виклик присяжних

(ст.ст. 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391 КПК України)

Після призначення судового розгляду судом присяжних головуючий дає секретарю судового засідання розпорядження про виклик присяжних у кількості семи осіб, які визначаються автоматизованою системою документообігу суду із числа осіб, які внесені до списку присяжних.

Громадяни, які внесені до списку присяжних і можуть бути викликані до суду як присяжні, визначаються згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Письмовий виклик має бути вручений присяжному під розписку не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. У виклику зазна-

чаються день, час і місце проведення судового засідання, права та обов'язки присяжного, перелік вимог до присяжних, а також підстави для увільнення їх від виконання обов'язків, припис про явку, а також обов'язок присяжного (чи іншої особи, яка одержала виклик для передачі його присяжному) невідкладно повідомити суд про причини неможливості явки.

На підставі письмового виклику роботодавець зобов'язаний звільнити присяжного від роботи на час виконання ним обов'язків зі здійснення правосуддя.

Присяжний має право:

- 1) брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні;
- 2) робити нотатки під час судового засідання;
- 3) з дозволу головуючого ставити запитання обвинуваченому, потерпілому, свідкам, експертам, іншим особам, які допитуються;
- 4) просити головуючого роз'яснити норми закону, що підлягають застосуванню під час вирішення питань, юридичні терміни і поняття, зміст оголошених у судовому засіданні документів, ознаки злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа.

Присяжний зобов'язаний:

- 1) правдиво відповісти на запитання головуючого і учасників судового провадження щодо можливих перешкод для його участі в судовому розгляді, його стосунків з особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, що підлягає розгляду, та поінформованості про його обставини, а також на вимогу головуючого подати необхідну інформацію про себе;
- 2) додержуватися порядку в судовому засіданні і виконувати розпорядження головуючого;
- 3) не відлучатися із залу судового засідання під час судового розгляду;
- 4) не спілкуватися без дозволу головуючого з особами, що не входять до складу суду, стосовно суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього;
- 5) не збирати відомості, що стосуються кримінального провадження, поза судовим засіданням;

б) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і стали відомі присяжному у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Відбір присяжних здійснюється після відкриття судового засідання.

Головуючий повідомляє присяжним, яке провадження підлягає розгляду, роз'яснює їм права та обов'язки, а також умови їх участі в судовому розгляді. Кожен із присяжних має право заявити про неможливість його участі в судовому розгляді, указавши на причину цього, та заявити собі самовідвід.

Головуючий з'ясовує, чи немає підстав, які перешкоджають залученню громадянина як присяжного або є підставою для звільнення окремих присяжних від виконання їхніх обов'язків, а також для звільнення присяжних від виконання їхніх обов'язків за їхніми усними чи письмовими заявами.

Для з'ясування обставин, що можуть перешкоджати участі присяжного в судовому розгляді, прокурор, потерпілий, обвинувачений із дозволу головуючого можуть ставити присяжним відповідні запитання. Кожному з присяжних, який з'явився, учасники судового провадження можуть заявити відвід із законних підстав.

Усі питання, пов'язані зі звільненням присяжних від участі в розгляді кримінального провадження, а також із самовідводом і відводом присяжних, вирішуються ухвалою суду у складі двох професійних суддів, що постановляється після проведення наради на місці без виходу до нарадчої кімнати, крім випадків, коли вихід до нарадчої кімнати буде визнаний судом необхідним. У разі якщо судді не прийшли до одноголосного рішення щодо вирішення питання, пов'язаного зі звільненням присяжного від участі в розгляді кримінального провадження або самовідводом чи відводом присяжного, присяжний вважається звільненим від участі в розгляді кримінального провадження або відведеним.

Якщо після виконання вимог, передбачених частинами першою п'ятою цієї статті, присяжних залишилося більше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, присяжні визначаються автоматизованою системою документообігу суду із числа присяжних, що не були

звільнені або відведені від участі в розгляді кримінального провадження.

Якщо в результаті виконання дій, зазначених у частині п'ятій цієї статті, присяжних залишилося менше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, секретар судового засідання за вказівкою головного викликає присяжних додатково.

Після відбору основних присяжних відбирається двоє запасних присяжних із додержанням зазначених у цій статті правил. Прізвища відібраних основних і запасних присяжних заносяться до журналу судового засідання в тому порядку, у якому їх було відібрано.

Запасні присяжні під час судового засідання постійно перебувають на відведених їм місцях і до ухвалення вироку можуть бути включені до складу основних присяжних у разі неможливості когонебудь з основних присяжних продовжувати участь у судовому розгляді. Про заміну вибулих основних присяжних запасними суд присяжних постановляє ухвалу.

Після закінчення відбору основних і запасних присяжних вони займають місця, відведені їм головуючим.

За пропозицією головуючого присяжні складають присягу такого змісту: «Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю виконувати свої обов'язки чесно і неупереджено, брати до уваги лише досліджені в суді докази, при вирішенні питань керуватися законом, своїм внутрішнім переконанням і совістю, як личить вільному громадянину і справедливій людині».

Текст присяги зачитує кожен присяжний, після чого підтверджує, що його права, обов'язки та компетенція йому зрозумілі.

Прокурору, обвинуваченому, потерпілому та іншим учасникам кримінального провадження протягом усього судового розгляду забороняється спілкуватися з присяжними інакше, ніж у порядку, передбаченому законом.

Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження у таких випадках:

- 1) у разі невиконання присяжним обов'язків;
- 2) за наявності обґрунтованих підстав уважати, що присяжний у результаті незаконного впливу втратив неупередженість, необхідну для вирішення питань кримінального провадження відповідно до закону.

Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження за ініціативою головуючого рішенням більшості від складу суду присяжних, яке приймається в нарадчій кімнаті та оформлюється вмотивованою ухвалою.

У разі усунення присяжного до складу суду включається запасний присяжний, після чого судовий розгляд продовжується, або, у разі відсутності запасного присяжного, здійснюється відбір нового присяжного в порядку, передбаченому цим параграфом, після чого судове провадження розпочинається з початку.

Нарадою суду присяжних керує головуючий, який послідовно ставить на обговорення питання, проводить відкрите голосування і веде підрахунок голосів. Усі питання вирішуються простою більшістю голосів. Головуючий голосує останнім.

Ніхто зі складу суду присяжних не має права утримуватися від голосування, крім випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. У цьому разі голос того, хто утримався, додається до голосів, поданих за рішення, яке є найсприятливішим для обвинуваченого. При виникненні розбіжностей про те, яке рішення для обвинуваченого є більш сприятливим, питання вирішується шляхом голосування.

Кожен із складу суду присяжних має право викласти письмово окрему думку, яка не оголошується в судовому засіданні, а приєднується до матеріалів провадження і є відкритою для ознайомлення.

У випадку, коли серед більшості складу суду, яка ухвалила рішення, відсутні професійні судді, головуючий зобов'язаний надати допомогу присяжним у складенні судового рішення.

Питання для самоконтролю

- 1. За якими правилами здійснюється судове провадження щодо кримінальних проступків?*
- 2. З урахуванням яких особливостей здійснюється кримінальне провадження судом присяжних?*
- 3. Якими повноваженнями наділені присяжні під час судового розгляду?*

РОЗДІЛ 31. ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ

31.1. Право на апеляційне оскарження (ст.ст. 392, 393 КПК України)

До судів апеляційної інстанції належать: Апеляційний суд Автономної Республіки Крим, апеляційний суд області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться суд першої інстанції, що ухвалив оскаржуване судове рішення;

В апеляційному порядку можуть бути оскаржені судові рішення, які були ухвалені судами першої інстанції і не набрали законної сили, а саме:

- 1) вироки;
- 2) ухвали про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру;
- 3) інші ухвали.

Ухвали, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень окремому оскарженню не підлягають. Заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до апеляційної скарги на судове рішення.

Апеляційну скаргу мають право подати:

1) обвинувачений, стосовно якого ухвалено обвинувальний вирок, його законний представник чи захисник – у частині, що стосується інтересів обвинуваченого;

2) обвинувачений, стосовно якого ухвалено виправдувальний вирок, його законний представник чи захисник – у частині мотивів і підстав виправдання;

3) підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник;

4) законний представник, захисник неповнолітнього чи сам неповнолітній, щодо якого вирішувалося питання про застосування примусового заходу виховного характеру, – у частині, що стосується інтересів неповнолітнього;

5) законний представник та захисник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного характеру;

6) прокурор;

7) потерпілий або його законний представник чи представник – у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції;

8) цивільний позивач, його представник або законний представник – у частині, що стосується вирішення цивільного позову;

9) цивільний відповідач або його представник – у частині, що стосується вирішення цивільного позову;

10) інші особи у випадках, передбачених законом.

31.2. Особливості апеляційного оскарження окремих судових рішень (ст. 394 КПК України)

Вирок суду першої інстанції, ухвалений за результатами спрощеного провадження не може бути оскаржений в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини.

Судове рішення суду першої інстанції не може бути оскаржене в апеляційному порядку з підстав заперечення обставин, які ніким не оспорювалися під час судового розгляду і дослідження яких було визнано судом недоцільним.

Вирок суду першої інстанції на підставі угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим може бути оскаржений в апеляційному порядку:

1) обвинуваченим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання;

2) потерпілим, його представником, законним представником, виключно з підстав: призначення судом покарання, менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; нероз'яснення йому наслідків укладення угоди;

3) прокурором виключно з підстав затвердження судом угоди у кримінальному провадженні, у якому угода не може бути укладена.

Вирок суду першої інстанції на підставі угоди між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості може бути оскаржений:

1) обвинуваченим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання;

2) прокурором виключно з підстав: призначення судом покарання, менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; затвердження судом угоди у провадженні, у якому угода не може бути укладена.

31.3. Порядок і строки апеляційного оскарження (ст.ст. 395, 396 КПК України)

Апеляційна скарга подається:

1) на судові рішення, ухвалені судом першої інстанції, – через суд, який ухвалив судові рішення;

2) на ухвали слідчого судді – безпосередньо до суду апеляційної інстанції.

Апеляційна скарга може бути подана:

1) на вирок або ухвалу про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру – протягом тридцяти днів із дня їх проголошення;

2) на інші ухвали суду першої інстанції – протягом семи днів із дня її оголошення;

3) на ухвалу слідчого судді – протягом п'яти днів із дня її оголошення.

Для особи, яка перебуває під вартою, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з моменту вручення їй копії судового рішення.

Якщо ухвалу суду або слідчого судді було постановлено без виклику особи, яка її оскаржує, або якщо вирок було ухвалено без виклику особи, яка його оскаржує, то строк апеляційного оскарження для такої особи обчислюється з дня отримання нею копії судового рішення.

Протягом строку апеляційного оскарження матеріали кримінального провадження ніким не можуть бути витребувані із суду. У цей строк суд зобов'язаний надати учасникам судового провадження за їхнім клопотанням можливість ознайомитися з матеріалами кримінального провадження.

Апеляційна скарга подається в письмовій формі.

В апеляційній скарзі зазначаються:

- 1) найменування суду апеляційної інстанції;
- 2) прізвище, ім'я та по батькові (найменування), місце проживання (перебування) особи, яка подає апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
- 3) судові рішення, яке оскаржується, і назва суду, який його ухвалив;
- 4) вимоги особи, яка подає апеляційну скаргу, та їх обґрунтування із зазначенням того, у чому полягає незаконність чи необґрунтованість судового рішення;
- 5) клопотання особи, яка подає апеляційну скаргу, про дослідження доказів;
- 6) перелік матеріалів, які додаються.

Якщо особа не бажає брати участь в апеляційному розгляді, вона зазначає це в апеляційній скарзі.

Якщо в апеляційній скарзі зазначаються обставини, які не були досліджені в суді першої інстанції, або докази, які не подавалися суду першої інстанції, то в ній зазначаються причини цього.

Апеляційна скарга підписується особою, яка її подає. Якщо апеляційну скаргу подає захисник, представник потерпілого, то до неї додаються оформлені належним чином документи, що підтверджують його повноваження.

До апеляційної скарги та доданих до неї письмових матеріалів надаються копії в кількості, необхідній для їх надіслання сторонам кримінального провадження та іншим учасникам судового провадження, інтересів яких стосується апеляційна скарга. Цей обов'язок не поширюється на обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом або тримається під вартою.

*Дії суду першої інстанції після одержання апеляційних скарг
(ст. 397 КПК України)*

Суд першої інстанції через три дні після закінчення строку апеляційного оскарження судового рішення надсилає отримані апеляційні скарги разом із матеріалами кримінального провадження до суду апеляційної інстанції.

Апеляційні скарги, що надійшли після направлення матеріалів кримінального провадження до суду апеляційної інстанції, не пізніше наступного дня після їх надходження направляються до суду апеляційної інстанції.

31.4. Межі перегляду судом апеляційної інстанції, апеляційний розгляд (ст.ст. 404, 405, 406 КПК України)

Суд апеляційної інстанції переглядає судові рішення суду першої інстанції в межах апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції вправі вийти за межі апеляційних вимог, якщо цим не погіршується становище обвинуваченого або особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Якщо розгляд апеляційної скарги дає підстави для прийняття рішення на користь осіб, в інтересах яких апеляційні скарги не надійшли, суд апеляційної інстанції зобов'язаний прийняти таке рішення.

За клопотанням учасників судового провадження суд апеляційної інстанції зобов'язаний повторно дослідити обставини, установлені під час кримінального провадження, за умови, що вони досліджені судом першої інстанції не повністю або з порушеннями, та може дослідити докази, які не досліджувалися судом першої інстанції, виключно якщо про дослідження таких доказів учасники судового провадження заявляли клопотання під час розгляду в суді першої інстанції або якщо вони стали відомі після ухвалення судового рішення, що оскаржується.

Суд апеляційної інстанції не має права розглядати обвинувачення, що не було висунуте в суді першої інстанції. Апеляційний розгляд здійснюється згідно з правилами судового розгляду в суді першої інстанції з деякими особливостями. Суд апеляційної інстанції має право ухвалити судові рішення за результатами письмового провадження, якщо всі учасники судового провадження заявили клопотання про

здійснення провадження за їх відсутності. Якщо під час письмового провадження суд апеляційної інстанції дійде висновку, що необхідно провести апеляційний розгляд, він призначає такий розгляд. У разі, коли проводилося письмове апеляційне провадження, копія судового рішення апеляційної інстанції надсилається учасникам судового провадження протягом трьох днів із дня його підписання.

31.5. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги (ст.ст. 407, 408 КПК України)

За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на вирок або ухвалу суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право:

- 1) залишити вирок або ухвалу без змін;
- 2) змінити вирок або ухвалу;
- 3) скасувати вирок повністю чи частково та ухвалити новий вирок;
- 4) скасувати ухвалу повністю чи частково та ухвалити нову ухвалу;
- 5) скасувати вирок або ухвалу і закрити кримінальне провадження;
- 6) скасувати вирок або ухвалу і призначити новий розгляд у суді першої інстанції.

За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на вирок суду на підставі угоди суд апеляційної інстанції, крім рішень, передбачених пунктами 1-5, має право скасувати вирок і направити кримінальне провадження:

- 1) до суду першої інстанції для проведення судового провадження у загальному порядку, якщо угода була укладена під час судового провадження;
- 2) до органу досудового розслідування для здійснення досудового розслідування в загальному порядку, якщо угода була укладена під час досудового розслідування.

За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на ухвали слідчого судді суд апеляційної інстанції має право: залишити ухвалу без змін; скасувати ухвалу і постановити нову ухвалу.

Суд апеляційної інстанції змінює вирок у разі:

1) пом'якшення призначеного покарання, якщо визнає, що покарання за своєю суворістю не відповідає тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого;

2) зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення і застосування статті (частини статті) Кримінального кодексу України про менш тяжке кримінальне правопорушення;

3) зменшення сум, які підлягають стягненню, або збільшення цих сум, якщо таке збільшення не впливає на обсяг обвинувачення і правову кваліфікацію кримінального правопорушення;

4) в інших випадках, якщо зміна вироку не погіршує становища обвинуваченого.

Суд апеляційної інстанції змінює ухвалу суду про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру у разі:

1) зміни правової кваліфікації діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, і застосування статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, яка передбачає відповідальність за менш тяжке діяння;

2) пом'якшення виду примусових заходів медичного або виховного характеру.

31.6. Підстави для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції (ст. 409 КПК України)

Підставою для скасування або зміни судового рішення при розгляді справи в суді апеляційної інстанції є:

1) неповнота судового розгляду;

2) невідповідність висновків суду, викладених у судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального провадження;

3) істотне порушення вимог кримінального процесуального закону;

4) неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність (КК).

Підставою для скасування або зміни вироку суду першої інстанції може бути також невідповідність призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого.

Суд апеляційної інстанції не вправі скасувати виправдувальний вирок лише з мотивів істотного порушення прав обвинуваченого. Суд апеляційної інстанції не вправі скасувати ухвалу про незастосування примусових заходів медичного або виховного характеру лише з мотивів істотного порушення прав особи, стосовно якої вирішувалося питання про застосування таких заходів.

Неповнота судового розгляд (ст.ст. 410, 411 КПК України)

Неповним визнається судовий розгляд, під час якого залишилися недослідженими обставини, з'ясування яких може мати істотне значення для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення, зокрема, у разі якщо:

1) судом були відхилені клопотання учасників судового провадження про допит певних осіб, дослідження доказів або вчинення інших процесуальних дій для підтвердження чи спростування обставин, з'ясування яких може мати істотне значення для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення;

2) необхідність дослідження тієї чи іншої підстави впливає з нових даних, установлених при розгляді справи в суді апеляційної інстанції.

Невідповідність висновків суду першої інстанції фактичним обставинам кримінального провадження. Судове рішення вважається таким, що не відповідає фактичним обставинам кримінального провадження, якщо:

1) висновки суду не підтверджуються доказами, дослідженими під час судового розгляду;

2) суд не взяв до уваги докази, які могли істотно вплинути на його висновки;

3) за наявності суперечливих доказів, які мають істотне значення для висновків суду, у судовому рішенні не зазначено, чому суд взяв до уваги одні докази і відкинув інші;

4) висновки суду, викладені у судовому рішенні, містять істотні суперечності.

Вирок та ухвала підлягають скасуванню чи зміні із зазначених підстав лише тоді, коли невідповідність висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження вплинула чи могла вплинути

на вирішення питання про винуватість або невинуватість обвинуваченого, на правильність застосування закону України про кримінальну відповідальність, на визначення міри покарання або застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру.

***Істотні порушення вимог кримінального процесуального закону
(ст. 412 КПК України)***

Істотними порушеннями вимог кримінального процесуального закону є такі порушення, які перешкодили чи могли перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судові рішення.

Судове рішення у будь-якому разі підлягає скасуванню, якщо:

- 1) за наявності підстав для закриття судом провадження в кримінальній справі (провадженні) його не було закрито;
- 2) судове рішення ухвалено незаконним складом суду;
- 3) судове провадження здійснено за відсутності обвинуваченого або прокурора, крім випадків, коли його участь не є обов'язковою;
- 4) судове провадження здійснено за відсутності захисника, якщо його участь є обов'язковою;
- 5) судове провадження здійснено за відсутності потерпілого, належним чином не повідомленого про дату, час і місце судового засідання;
- 6) порушено правила підсудності;
- 7) у матеріалах провадження відсутній журнал судового засідання або технічний носій інформації, на якому зафіксовано судове провадження в суді першої інстанції.

***Неправильне застосування закону України
про кримінальну відповідальність (ст. 413 КПК України)***

Неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність, що тягне за собою скасування або зміну судового рішення, є:

- 1) незастосування судом закону, який підлягає застосуванню;
- 2) застосування закону, який не підлягає застосуванню;
- 3) неправильне тлумачення закону, яке суперечить його точному змісту;

4) призначення більш суворого покарання, ніж передбачено відповідною статтею (частиною статті) Кримінального кодексу України.

Невідповідність призначеного судом покарання ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого (ст. 414 КПК України)

Невідповідним ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого визнається таке покарання, яке хоч і не виходить за межі, установлені відповідною статтею (частиною статті) закону України про кримінальну відповідальність, але за своїм видом чи розміром є явно несправедливим через м'якість або через суворість.

Судові рішення суду апеляційної інстанції (ст.ст. 418, 419, 420 КПК України)

Суд апеляційної інстанції ухвалює вирок або приймає рішення у формі ухвали. Судові рішення суду апеляційної інстанції ухвалюються, проголошуються, видаються, роз'яснюються або надсилаються учасникам судового провадження.

Ухвала суду апеляційної інстанції складається з:

1) вступної частини із зазначенням: дати і місця її постановлення; найменування суду апеляційної інстанції, прізвищ та ініціалів суддів і секретаря судового засідання; найменування (номера) кримінального провадження; прізвища, ім'я і по батькові підозрюваного, обвинуваченого, року, місяця і дня його народження, місця народження і місця проживання; закону України про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого підозрюється, обвинувачується особа; імен (найменувань) учасників судового провадження;

2) мотивувальної частини із зазначенням: короткого змісту вимог апеляційної скарги і судового рішення суду першої інстанції; узагальнених доводів особи, яка подала апеляційну скаргу; узагальненого викладу позиції інших учасників судового провадження; встановлених судом першої інстанції обставин; встановлених судом апеляційної інстанції обставин із посиланням на докази, а також мотивів визнання окремих доказів недопустимими чи неналежними; мотивів, з яких суд

апеляційної інстанції виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався;

3) резолютивної частини із зазначенням: висновку суду апеляційної інстанції по суті вимог апеляційної скарги; рішення щодо запобіжного заходу; розподілу процесуальних витрат; строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

При залишенні апеляційної скарги без задоволення в ухвалі суду апеляційної інстанції мають бути зазначені підстави, з яких апеляційну скаргу визнано необґрунтованою.

При скасуванні або зміні судового рішення в ухвалі має бути зазначено, які статті закону порушено та в чому саме полягають ці порушення або необґрунтованість вироку чи ухвали.

Суд апеляційної інстанції скасовує вирок суду першої інстанції і ухвалює свій вирок у разі:

1) необхідності застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення чи збільшення обсягу обвинувачення;

2) необхідності застосування більш суворого покарання;

3) скасування необґрунтованого виправдувального вироку суду першої інстанції;

4) неправильного звільнення обвинуваченого від відбування покарання.

Вирок суду апеляційної інстанції повинен відповідати загальним вимогам до вироків. Крім того, у вирок суду апеляційної інстанції зазначаються зміст вироку суду першої інстанції, короткий зміст вимог апеляційної скарги, мотиви ухваленого рішення, рішення по суті вимог апеляційної скарги.

Суд апеляційної інстанції скасовує ухвалу про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру і постановляє свою ухвалу у разі:

1) необхідності правової кваліфікації діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, як більш тяжкого;

2) застосування більш суворого виду примусових заходів медичного чи виховного характеру;

3) скасування необґрунтованої ухвали суду про відмову в застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру та закриття кримінального провадження щодо неосудного або неповноліт-

нього з тих мотивів, що вони не вчинили діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.

31.7. Недопустимість погіршення правового становища обвинуваченого (ст. 421 КПК України)

Обвинувальний вирок, ухвалений судом першої інстанції, може бути скасовано у зв'язку з необхідністю застосувати закон про більш тяжке кримінальне правопорушення чи суворіше покарання, скасувати неправильне звільнення обвинуваченого від відбування покарання, збільшити суми, які підлягають стягненню, або в інших випадках, коли це погіршує становище обвинуваченого, лише у разі, якщо із цих підстав апеляційну скаргу подали прокурор, потерпілий чи його представник.

Виправдувальний вирок, ухвалений судом першої інстанції, може бути скасований лише у разі, якщо апеляційну скаргу подав прокурор, потерпілий чи його представник, а також на підставі апеляційної скарги обвинуваченого, його захисника з мотивів і підстав виправдання.

Ухвала суду першої інстанції про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру може бути скасована у зв'язку з необхідністю застосувати закон про більш тяжке діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність, та суворіший вид примусових заходів медичного чи виховного характеру лише у разі, якщо із цих підстав апеляційну скаргу подали прокурор, потерпілий чи його представник.

Ухвала суду першої інстанції про відмову в застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру та закриття кримінального провадження щодо неосудного або неповнолітнього з тих мотивів, що вони не вчинили діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність, може бути скасована лише у разі, якщо із цих підстав апеляційну скаргу подали прокурор, потерпілий чи його представник.

Ухвала суду першої інстанції може бути скасована з метою погіршення становища особи, щодо якої вона постановлена, лише в разі, якщо із цих підстав апеляційну скаргу подали прокурор, потерпілий чи його представник.

Питання для самоконтролю

1. *Хто має право подати апеляційну скаргу?*
2. *Які існують особливості апеляційного оскарження окремих судових рішень?*
3. *Визначте процесуальний порядок і строки апеляційного оскарження.*
4. *Що є підставами скасування судових рішень у будь-якому випадку?*
5. *Які наслідки передбачено КПК у разі неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність?*

РОЗДІЛ 32. ПРАВО НА КАСАЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ (ст.ст. 424, 425 КПК України)

Суд касаційної інстанції — Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

У касаційному порядку можуть бути оскаржені вироки та ухвали про застосування або відмову у застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції, постановлені щодо зазначених судових рішень суду першої інстанції.

Ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені в касаційному порядку, якщо вони перешкоджають подальшому кримінальному провадженню. Заперечення проти інших ухвал можуть бути включені до касаційної скарги на судові рішення, ухвалені за наслідками апеляційного провадження.

Вирок суду першої інстанції на підставі угоди після його перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на такий вирок можуть бути оскаржені в касаційному порядку:

1) засудженим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без згоди засудженого на призначення покарання;

2) потерпілим, його представником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без згоди потерпілого на призначення покарання;

3) прокурором виключно з підстав: призначення судом покарання менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; затвердження судом угоди у провадженні, у якому угода не може бути укладена.

Ухвала слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, а також ухвала суду апеляційної інстанції за результатами розгляду

апеляційної скарги на таку ухвалу оскарженню в касаційному порядку не підлягають.

Касаційну скаргу мають право подати:

- 1) засуджений, його законний представник чи захисник – у частині, що стосується інтересів засудженого;
- 2) виправданий, його законний представник чи захисник – у частині мотивів і підстав виправдання;
- 3) підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник;
- 4) законний представник, захисник неповнолітнього чи сам неповнолітній, щодо якого вирішувалося питання про застосування примусових заходів виховного характеру, – у частині, що стосується інтересів неповнолітнього;
- 5) законний представник чи захисник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного характеру;
- 6) прокурор;
- 7) потерпілий або його законний представник чи представник – у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції;
- 8) цивільний позивач, його представник або законний представник – у частині, що стосується вирішення цивільного позову;
- 9) цивільний відповідач або його представник – у частині, що стосується вирішення цивільного позову.

Особам, які мають право подати касаційну скаргу, надається можливість ознайомитися в суді з матеріалами кримінального провадження для вирішення питання про подання касаційної скарги.

32.1. Порядок і строки касаційного оскарження (ст.ст. 426, 427 КПК України)

Касаційна скарга подається безпосередньо до суду касаційної інстанції.

Касаційна скарга на судові рішення може бути подана протягом трьох місяців із дня проголошення судового рішення судом апеляцій-

ної інстанції, а засудженим, який тримається під вартою, – у той же строк із дня вручення йому копії судового рішення.

Протягом строку, встановленого на касаційне оскарження, матеріали кримінального провадження ніким не можуть бути витребувані із суду, який виконує судові рішення, окрім суду касаційної інстанції.

Касаційна скарга подається в письмовій формі.

У касаційній скарзі зазначаються:

- 1) найменування суду касаційної інстанції;
- 2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування), поштова адреса особи, яка подає касаційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
- 3) судові рішення, що оскаржується;
- 4) обґрунтування вимог особи, яка подала касаційну скаргу, із зазначенням того, у чому полягає незаконність чи необґрунтованість судового рішення;
- 5) вимоги особи, яка подає касаційну скаргу, до суду касаційної інстанції;
- 6) перелік матеріалів, які додаються.

Якщо особа не бажає брати участі у касаційному розгляді, вона зазначає це в касаційній скарзі.

Касаційна скарга підписується особою, яка її подає. Якщо касаційну скаргу подає захисник, представник потерпілого, до неї додаються оформлені належним чином документи, що підтверджують його повноваження.

До касаційної скарги додаються копії судових рішень, які оскаржуються.

До касаційної скарги додаються її копії з додатками в кількості, необхідній для надіслання сторонам кримінального провадження і учасникам судового провадження. Ця вимога не поширюється на засудженого, який тримається під вартою.

32.2. Межі перегляду судом касаційної інстанції, касаційний розгляд (ст.ст. 433, 434, 435 КПК України)

Суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесу-

ального права, правової оцінки обставин і не має права досліджувати докази, установлювати та визнавати доведеними обставини, що не були встановлені в оскарженому судовому рішенні, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу.

Суд касаційної інстанції переглядає судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій у межах касаційної скарги.

Суд касаційної інстанції вправі вийти за межі касаційних вимог, якщо цим не погіршується становище засудженого, виправданого чи особи, стосовно якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру.

Якщо задоволення скарги дає підстави для прийняття рішення на користь інших засуджених, від яких не надійшли скарги, суд касаційної інстанції зобов'язаний прийняти таке рішення.

Касаційний розгляд здійснюється згідно з правилами розгляду в суді апеляційної інстанції з урахуванням таких особливостей.

Суд касаційної інстанції має право ухвалити судові рішення за результатами письмового провадження, якщо всі учасники судового провадження заявили клопотання про здійснення провадження за їх відсутності.

Якщо проводилося письмове касаційне провадження, копія судового рішення суду касаційної інстанції надсилається учасникам судового провадження протягом трьох днів із дня після його підписання.

32.3. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги (ст.ст. 436, 437 КПК України)

Суд касаційної інстанції за наслідками розгляду у касаційної скарги має право:

- 1) залишити судові рішення без зміни, а касаційну скаргу – без задоволення;
- 2) скасувати судові рішення і призначити новий розгляд у суді першої чи апеляційної інстанції;
- 3) скасувати судові рішення і закрити кримінальне провадження;
- 4) змінити судові рішення.

Суд касаційної інстанції не має права застосувати закон про більш тяжке кримінальне правопорушення чи суворіше покарання.

Обвинувальний вирок, ухвалений судом першої чи апеляційної інстанції, ухвалу суду апеляційної інстанції щодо вироку суду першої інстанції може бути скасовано у зв'язку з необхідністю застосувати закон про більш тяжке кримінальне правопорушення чи суворіше покарання або в інший спосіб погіршити становище засудженого лише у разі, якщо із цих підстав касаційну скаргу подав прокурор, потерпілий чи його представник.

Виправдувальний вирок, ухвалений судом першої чи апеляційної інстанції, ухвалу суду апеляційної інстанції щодо вироку суду першої інстанції може бути скасовано не інакше як на підставі касаційної скарги прокурора, потерпілого чи його представника, а також на підставі касаційної скарги виправданого з мотивів його виправдання.

Підстави для скасування або зміни судового рішення судом касаційної інстанції (ст. 438 КПК України)

Підставами для скасування або зміни судових рішень при розгляді справи в суді касаційної інстанції є:

- 1) істотне порушення вимог кримінального процесуального закону;
- 2) неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність;
- 3) невідповідність призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі засудженого.

Суд касаційної інстанції не вправі скасувати виправдувальний вирок, ухвалу про відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру, ухвалу про закриття кримінального провадження лише з мотивів істотного порушення прав обвинуваченого або особи, стосовно якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

32.4. Судові рішення суду касаційної інстанції (ст.ст. 441, 442 КПК України)

З усіх процесуальних питань суд касаційної інстанції постановляє ухвали.

Судові рішення суду касаційної інстанції ухвалюються, проголошуються, видаються, роз'яснюються або надсилаються учасникам судового провадження.

Ухвала суду касаційної інстанції складається з:

1) вступної частини із зазначенням: дати і місця її постановлення; найменування суду касаційної інстанції, прізвищ та ініціалів суддів і секретаря судового засідання; найменування (номера) кримінального провадження; прізвища, ім'я і по батькові обвинуваченого, засудженого, року, місяця і дня його народження, місця народження і місця проживання; закону України про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого підозрюється (обвинувачується) особа; імен (найменувань) учасників судового провадження;

2) мотивувальної частини із зазначенням: короткого змісту вимог касаційної скарги та оскаржених судових рішень; узагальнених доводів особи, яка подала касаційну скаргу; узагальненого викладу позиції інших учасників судового провадження; встановлених судами першої та апеляційної інстанцій обставин; мотивів, з яких виходив суд касаційної інстанції при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався;

3) резолютивної частини із зазначенням: висновку суду касаційної інстанції по суті вимог касаційної скарги; розподілу процесуальних витрат; строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

При залишенні касаційної скарги без задоволення в ухвалі зазначається, якими нормами права спростовуються її доводи.

При скасуванні або зміні судових рішень в ухвалі має бути зазначено, які статті закону порушено та в чому саме полягають ці порушення.

Питання для самоконтролю

1. *Хто має право подати касаційну скаргу?*
2. *Визначте процесуальний порядок і строки касаційного оскарження.*
3. *З яких частин складається ухвала суду касаційної інстанції?*

РОЗДІЛ 33.
ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ
ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ
(ст.ст. 444, 445, 446, 447 КПК України)

Верховний Суд України переглядає судові рішення в кримінальних справах виключно з таких підстав:

1) неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих же норм закону України про кримінальну відповідальність щодо подібних суспільно небезпечних діянь (крім питань призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності), що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень;

2) установлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Перегляд судових рішень із підстави, передбаченої пунктом 2, із метою застосувати закон про більш тяжке кримінальне правопорушення або збільшити обсяг обвинувачення чи з інших підстав погіршити становище засудженого, а також виправдувального вироку, ухвалили чи постанови про закриття справи не допускається.

Право на звернення про перегляд судових рішень Верховним Судом України виникає після його перегляду в касаційному порядку.

Заяву про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої пунктом 2 вправі подати особа, на користь якої ухвалено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною.

Не може бути подана заява про перегляд ухвал суду касаційної інстанції, які не перешкоджають провадженню у справі. Заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до заяви про перегляд судового рішення, ухваленого за наслідками касаційного провадження.

Заява про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої пунктом 1 подається протягом трьох місяців із дня ухвалення судового рішення, стосовно якого заявлено клопотання про перегляд, або з дня ухвалення судового рішення, на яке здійснюється посилання на підтвердження підстави, передбаченої пунктом 1, якщо воно ухвалено пізніше.

Заява про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої пунктом 2 може бути подана протягом трьох місяців із дня, коли особі, на користь якої ухвалено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, стало відомо про набуття цим рішенням статусу остаточного.

Перегляд виправдувального вироку, ухвали про закриття справи або інших судових рішень із метою погіршення становища засудженого з підстави, передбаченої пунктом 1, допускається лише протягом установлених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, але не пізніше одного року з дня постановлення такого судового рішення.

Відбуття покарання або смерть засудженого не є перешкодою для перегляду справи в інтересах його реабілітації.

Повноваження Верховного Суду України (ст. 454 КПК України)

За наслідками розгляду справи більшістю голосів від складу суду ухвалюється одна з таких ухвал: про повне або часткове задоволення заяви; про відмову в задоволенні заяви. Судді, які не погоджуються з ухвалою, можуть висловити окрему думку, що додається до ухвали. Ухвала Верховного Суду України є остаточною і не може бути оскаржена.

33.1. Обов'язковість судових рішень Верховного Суду України (ст. 458 КПК України)

Висновки Верховного Суду України, викладені у його ухвалах, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності відповідну норму закону, та для всіх судів України.

Невиконання судових рішень тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Рішення Верховного Суду України, ухвалені за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення підлягають оприлюдненню

на офіційному веб-сайті Верховного Суду України не пізніше як через десять днів із дня їх ухвалення.

Питання для самоконтролю

- 1. Що є підставами для перегляду судових рішень Верховним Судом України, що набрали законної сили?*
- 2. У чому полягає обов'язковість судових рішень Верховного Суду України?*

**РОЗДІЛ 34.
ПРОВАДЖЕННЯ
ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ
(ст.ст. 459, 460, 461 КПК України)**

Судові рішення, що набрали законної сили, можуть бути переглянуті за нововиявленими обставинами. Нововиявленими обставинами визнаються:

1) штучне створення або підроблення доказів, неправильність перекладу висновку і пояснень експерта, завідомо неправдиві показання свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, на яких ґрунтується вирок;

2) зловживання слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду під час кримінального провадження;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення вироку чи постановлення ухвали, що належить переглянути;

4) визнання Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом;

5) інші обставини, які не були відомі суду на час судового розгляду при ухваленні судового рішення і які самі по собі або разом із раніше виявленими обставинами доводять неправильність вироку чи ухвали, що належить переглянути.

Обставини, передбачені пунктами 2 і 3 повинні бути встановлені вироком суду, що набрав законної сили, а при неможливості ухвалення вироку – підтвержені матеріалами розслідування.

Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами у разі прийняття нових законів, інших нормативно-правових актів, якими скасовані закони та інші нормативно-правові акти, що діяли на час здійснення провадження, не допускається.

Учасники судового провадження мають право подати заяву про перегляд за нововиявленими обставинами судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили.

Заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може бути подано протягом трьох місяців після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла дізнатися про ці обставини.

Перегляд за нововиявленими обставинами виправдувального вироку допускається лише протягом передбачених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

За наявності обставин, які підтверджують учинення особою більш тяжкого кримінального правопорушення, ніж те, за яке вона була засуджена, судові рішення може бути переглянуто за нововиявленими обставинами протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за більш тяжке кримінальне правопорушення.

За наявності обставин, які підтверджують невинуватість засудженого або вчинення ним менш тяжкого кримінального правопорушення, перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами строками не обмежено.

Питання для самоконтролю

- 1. Що є нововиявленими обставинами в кримінальному процесі?*
- 2. Упродовж якого строку учасники судового провадження мають право подати заяву про перегляд судового рішення?*

РОЗДІЛ 35. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

35.1. Кримінальне провадження на підставі угод

Угоди в кримінальному провадженні (ст. 468 КПК України)

У кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод: угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Ініціювання та укладення угоди (ст. 469 КПК України)

Угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді).

Угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого.

Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Укладення угоди про примирення в кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, не допускається.

Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо:

1. Кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів.

2. Особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи в учиненні злочину, відне-

сеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами.

Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, а також у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий, не допускається.

Укладення угоди про примирення або про визнання винуватості може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку.

У разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості.

Слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення.

У разі якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються в учиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) з підозрюваних чи обвинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.

Якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від одного кримінального правопорушення, угода може бути укладена та затверджена лише з усіма потерпілими. У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від різних кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма потерпілими, угода може бути укладена з одним (кількома) з потерпілих. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), яка досягла згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.

35.2. Обставини, що враховуються прокурором при укладенні угоди про визнання винуватості (ст. 470 КПК України)

Прокурор при вирішенні питання про укладення угоди про визнання винуватості зобов'язаний враховувати такі обставини:

- 1) ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого в проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб;
- 2) характер і тяжкість обвинувачення (підозри);
- 3) наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень;
- 4) наявність суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень.

Зміст угоди про примирення (ст. 471 КПК України)

В угоді про примирення зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, строк її відшкодування чи перелік дій, не пов'язаних із відшкодуванням шкоди, які підозрюваний чи обвинувачений зобов'язані вчинити на користь потерпілого, строк їх учинення, узгоджене покарання та згода сторін на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, наслідки невиконання угоди.

В угоді зазначається дата її укладення та вона скріплюється підписами сторін.

Зміст угоди про визнання винуватості (ст. 472 КПК України)

В угоді про визнання винуватості зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального проваджен-

ня обставини, беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості в учиненні кримінального правопорушення, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, учиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), умови часткового звільнення підозрюваного, обвинуваченого від цивільної відповідальності у вигляді відшкодування державі збитків внаслідок учинення ним кримінального правопорушення, узгоджене покарання та згода підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, наслідки невиконання угоди.

В угоді зазначається дата її укладення та вона скріплюється підписами сторін.

35.3. Наслідки укладення та затвердження угоди (ст. 473 КПК України)

Наслідком укладення та затвердження угоди про примирення є:

1) для підозрюваного чи обвинуваченого – обмеження права оскарження вироку та відмова від здійснення прав на судовий розгляд, мати захисника, права на мовчання, допиту свідків та подавати докази;

2) для потерпілого – обмеження права оскарження вироку та позбавлення права вимагати в подальшому притягнення особи до кримінальної відповідальності за відповідне кримінальне правопорушення і змінювати розмір вимог про відшкодування шкоди.

Наслідком укладення та затвердження угоди про визнання винуватості для прокурора, підозрюваного чи обвинуваченого є обмеження їхнього права оскарження вироку, а для підозрюваного чи обвинуваченого – також його відмова від здійснення прав на захист.

35.4. Загальний порядок судового провадження на підставі угоди (ст. 474 КПК України)

Якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, обвинувальний акт із підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду. Прокурор має право відкласти направлення до суду об-

винувального акта з підписаною сторонами угодою до отримання висновку експерта або завершення проведення інших слідчих дій, необхідних для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені із часом, або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх результату у разі відмови суду в затвердженні угоди.

Розгляд щодо угоди проводиться судом під час підготовчого судового засідання за обов'язкової участі сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Відсутність інших учасників судового провадження не є перешкодою для розгляду.

Якщо угоди досягнуто під час судового провадження, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди.

Перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє:

1) що він має право на судовий розгляд, під час якого прокурор зобов'язаний довести кожную обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права: мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення; мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно; допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь;

2) наслідки укладення та затвердження угод;

3) характер кожного обвинувачення, щодо якого він визнає себе винуватим;

4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом.

Перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє:

1) що він має право на справедливий судовий розгляд, під час якого сторона обвинувачення зобов'язана довести кожную обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права: мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення; мати захисника, у тому числі на отримання

мання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно; допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь;

2) наслідки укладення та затвердження угод;

3) характер кожного обвинувачення;

4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом.

Крім того, перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати у потерпілого, чи цілком він розуміє наслідки затвердження угоди.

Суд зобов'язаний переконатися у судовому засіданні, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді. Для з'ясування добровільності укладення угоди у разі необхідності суд має право вимагати документи, у тому числі скарги підозрюваного чи обвинуваченого, подані ним під час кримінального провадження, та рішення за наслідками їх розгляду, а також викликати в судове засідання осіб та опитувати їх.

Суд перевіряє угоду на відповідність вимогам закону. Суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо:

1) умови угоди суперечать вимогам закону, у тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди;

2) умови угоди не відповідають інтересам суспільства;

3) умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб;

4) існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися;

5) очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань;

6) відсутні фактичні підстави для визнання винуватості.

У такому разі досудове розслідування або судове провадження продовжуються у загальному порядку. Повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається.

35.5. Вирок на підставі угоди, наслідки невиконання угоди (ст.ст. 475-476 КПК України)

Якщо суд переконується, що угода може бути затверджена, він ухвалює вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання.

Вирок на підставі угоди повинен відповідати загальним вимогам до обвинувальних вироків. Мотивувальна частина вироку на підставі угоди має містити: формулювання обвинувачення та статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, яка передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачувалася особа; відомості про укладену угоду, її реквізити, зміст та визначена міра покарання; мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання про відповідність угоди вимогам та закону і ухваленні вироку, та положення закону, якими він керувався.

У резолютивній частині вироку на підставі угоди повинно міститися рішення про затвердження угоди із зазначенням її реквізитів, рішення про винуватість особи із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, рішення про призначення узгодженої сторонами міри покарання за кожним з обвинувачень та остаточна міра покарання, а також інші відомості.

У разі невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості потерпілий чи прокурор відповідно мають право звернутися до суду, який затвердив таку угоду, із клопотанням про скасування вироку. Клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода, може бути подано протягом встановлених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення відповідного кримінального правопорушення.

Клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода, розглядається в судовому засіданні за участю сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Відсутність інших учасників судового провадження не є перешкодою для судового розгляду.

Суд своєю ухвалою скасовує вирок, яким затверджена угода, якщо особа, яка звернулася з відповідним клопотанням, доведе, що засуджений не виконав умови угоди. Наслідком скасування вироку є призначення судового розгляду в загальному порядку або направлення

матеріалів провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку, якщо угода була ініційована на стадії досудового розслідування.

Ухвала про скасування вироку, яким була затверджена угода, або про відмову у скасуванні вироку може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Умисне невиконання угоди є підставою для притягнення особи до відповідальності, установлені законом.

35.6. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення (ст.ст. 477-479 КПК України)

Кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого щодо кримінальних правопорушень, передбачених:

1) частиною першою ст. 122 (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження без обтяжуючих обставин), ст. 125 (умисне легке тілесне ушкодження), частиною першою ст. 126 (умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 129 (погроза вбивством без обтяжуючих обставин), ст. 132 (розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби), частиною першою ст. 133 (зараження венеричною хворобою без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 135 (залишення в небезпеці без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 136 (ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 139 (ненадання допомоги хворому медичним працівником без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 142 (незаконне проведення дослідів над людиною без обтяжуючих обставин), ст. 145 (незаконне розголошення лікарської таємниці), частиною першою ст. 152 (згвалтування без обтяжуючих обставин), ст. 154 (примушування до вступу в статевий зв'язок), частиною першою ст. 161 (порушення рівноправності громадян залежно від їхньої расової, національної належності або релігійних переконань без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 162 (порушення недоторканності житла

без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 163 (порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 164 (ухилення від сплати аліментів на утримання дітей без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 165 (ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 168 (розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 176 (порушення авторського права і суміжних прав без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 177 (порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію), ст. 180 (перешкоджання здійсненню релігійного обряду), ст. 182 (порушення недоторканності приватного життя), частиною першою ст. 194 (умисне знищення або пошкодження майна без обтяжуючих обставин), ст. 195 (погроза знищення майна), ст. 197 (порушення обов'язків щодо охорони майна), ст. 203¹ (незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва), частиною першою ст. 206 (протидія законній господарській діяльності без обтяжуючих обставин), ст. 219 (доведення до банкрутства – щодо дій, якими завдано шкоду кредиторам), ст. 229 (незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару), ст. 231 (незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю), ст. 232 (розголошення комерційної або банківської таємниці), ст. 232¹ (незаконне використання інсайдерської інформації – щодо дій, якими заподіяно шкоду правам, свободам та інтересам окремих громадян або інтересам юридичних осіб), ст. 232² (приховування інформації про діяльність емітента), частиною першою ст. 355 (примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань без обтяжуючих обставин), ст. 356 (самоправство – щодо дій, якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян або інтересам власника), частиною першою ст. 361 (несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, без обтяжуючих об-

ставин), частиною першою ст. 362 (несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, учинені особою, яка має право доступу до неї, без обтяжуючих обставин), ст. 364¹ (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), ст. 365¹ (перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), ст. 365² (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги) Кримінального кодексу України;

2) частиною другою ст. 122 (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин), частиною другою ст. 126 (побої і мордування за обтяжуючих обставин, за виключенням випадків, якщо такі дії вчинені групою осіб), ст. 128 (необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження), частиною першою ст. 130 (свідоме поставлення іншої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини), частиною першою ст. 146 (незаконне позбавлення волі або викрадення людини без обтяжуючих обставин), частиною другою ст. 152 (згвалтування, учинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених ст.ст. 153-155 Кримінального кодексу України), частиною першою ст. 153 (насилницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом), частиною першою ст. 286 (порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, без обтяжуючих обставин), частиною першою ст. 296 (хуліганство без обтяжуючих обставин), частиною другою ст. 361 (несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, за обтяжуючих обставин), частиною другою ст. 362 (несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, учинені особою, яка має право доступу до неї) Кримінального кодексу України – якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого;

3) ст. 185 (крадіжка, крім крадіжки, учиненої організованою групою), ст. 186 (грабіж, крім грабежу, учиненого організованою групою), ст. 189 (вимагання, крім вимагання, учиненого організованою групою, а також поєданого з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи), ст. 190 (шахрайство, крім шахрайства, учиненого організованою групою), ст. 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, крім учиненого організованою групою, або шкода від якого завдана державним інтересам), ст. 192 (заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою), частинами першою або другою ст. 289 (незаконне заволодіння транспортним засобом без особливо обтяжуючих обставин), ст. 357 (викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження) Кримінального кодексу України – якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого, іншим близьким родичем чи членом сім'ї потерпілого, або якщо вони вчинені особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого.

Потерпілий має право подати до слідчого, прокурора, іншої службової особи органу, уповноваженого на початок досудового розслідування, заяву про вчинення кримінального правопорушення протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення певного кримінального правопорушення.

Відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення може відбуватися на підставі угоди про примирення або без неї.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть види угод у кримінальному процесі.
2. Хто має право ініціювати складання угод?
3. Визначте процесуальний порядок складання угод у кримінальному судочинстві.
4. На підставі чого може бути розпочате кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення?
5. Які правові наслідки передбачено за невиконання угоди?

РОЗДІЛ 36. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ОСІБ

36.1. Особи, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження (ст.ст. 480-483 КПК України)

Особливий порядок кримінального провадження застосовується стосовно:

- 1) народного депутата України;
- 2) судді Конституційного Суду України, професійного судді, а також присяжного і народного засідателя на час здійснення ними правосуддя;
- 3) кандидата у Президенти України;
- 4) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- 5) Голови Рахункової палати, його першого заступника, заступника, головного контролера та секретаря Рахункової палати;
- 6) депутата місцевої ради;
- 7) адвоката;
- 8) Генерального прокурора України, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;
- 9) Директора та працівників Національного антикорупційного бюро України.

Письмове повідомлення про підозру здійснюється:

- 1) адвокату, депутату місцевої ради, депутату Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільському, селищному, міському голові – Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міст Київ або Севастополь в межах його повноважень;
- 2) народному депутату України, кандидату у Президенти України, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Голові Рахункової палати, його першому заступнику, заступнику, головному контролеру, секретарю Рахункової палати, прокурору Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Директору або іншому працівникові Національного антикорупційного бюро України, заступникам Генера-

льного прокурора України – Генеральним прокурором України (виконавцем обов’язків Генерального прокурора України);

3) судді Конституційного Суду України, професійному судді, присяжному та народному засідателю на час здійснення ними правосуддя, працівникам Національного антикорупційного бюро України – Генеральним прокурором України або його заступником;

4) Генеральному прокурору України – заступником Генерального прокурора України.

Затримання судді або обрання стосовно нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту до ухвалення обвинувального вироку судом не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України.

Притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата України, його затримання або обрання стосовно нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України.

Обшук, затримання народного депутата України чи огляд його особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, у тому числі негласних слідчих дій, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата України, допускаються лише у разі, якщо Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Особливості порядку притягнення народного депутата України до відповідальності визначаються Конституцією України, Законом України «Про статус народного депутата України», Регламентом Верховної Ради України. Про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку повідомляються:

1) щодо адвокатів – відповідні органи адвокатського самоврядування;

2) щодо інших категорій осіб, – органи і службові особи, які їх обрали або призначили чи відповідають за заміщення їхніх посад.

36.2. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх (ст.ст. 484, 485, 486, 487, 488, 492, 493, 494 КПК України)

Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх визначається загальними правилами з урахуванням таких особливостей.

Кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи, у тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, здійснюється слідчим, який спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх. Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, у тому числі під час провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи при прийнятті процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього. Ці положення застосовуються в кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, учинених особами, які не досягли вісімнадцятирічного віку.

Під час досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми також з'ясовуються:

1) повні і всебічні відомості про особу неповнолітнього: його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, які необхідно враховувати при індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними;

2) ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння;

3) умови життя та виховання неповнолітнього;

4) наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення.

У разі необхідності для вирішення питання про наявність у неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого психічного захворювання чи затримки психічного розвитку та його здатності повністю або частково усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними в конкретній ситуації призначається комплексна психолого-психіатрична експертиза.

Для з'ясування рівня розвитку, інших соціально-психологічних рис особи неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого, які необхідно враховувати при призначенні покарання і обранні заходу виховного характеру, може бути призначена психологічна експертиза.

При дослідженні умов життя та виховання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого належить з'ясувати:

1) склад сім'ї неповнолітнього, обстановку в ній, взаємини між дорослими членами сім'ї та дорослими і дітьми, ставлення батьків до виховання неповнолітнього, форми контролю за його поведінкою, морально-побутові умови сім'ї;

2) обстановку в школі чи іншому навчальному закладі або на виробництві, де навчається або працює неповнолітній, його ставлення до навчання чи роботи, взаємини з вихователями, учителями, однолітками, характер і ефективність виховних заходів, які раніше застосовувалися до нього;

3) зв'язки і поведінку неповнолітнього поза домом, навчальним закладом та роботою.

Батьки або інші законні представники неповнолітнього беруть участь у кримінальному провадженні за участю неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого.

Законні представники викликаються в судові засідання. Їхнє неприбуття не зупиняє судового провадження, крім випадків, коли суд визнає необхідною їх участь. Вони перебувають у залі судового засідання протягом усього судового провадження, а в разі необхідності можуть бути допитані як свідки.

У виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого, суд за його клопотанням, клопотанням прокурора чи за власною ініціативою своєю ухвалою має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих процесуальних чи судових

дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні і залучити замість нього іншого законного представника.

Затримання та тримання під вартою можуть застосовуватися до неповнолітнього лише у разі, якщо він підозрюється або обвинувачується в учиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, за умови, що застосування іншого запобіжного заходу не забезпечить запобігання ризикам.

Про затримання і взяття під варту неповнолітнього негайно сповіщаються його батьки чи особи, які їх замінюють.

До неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених, крім загальних запобіжних заходів може застосовуватися передання їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, – передання їх під нагляд адміністрації цієї установи.

Передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи полягає у взятті на себе будь-ким із зазначених осіб або представником адміністрації дитячої установи письмового зобов'язання забезпечити прибуття неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а також його належну поведінку.

Передання під нагляд батьків та інших осіб можливе лише за їхньої на це згоди та згоди неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого. Особа, яка взяла зобов'язання про нагляд, має право відмовитися від подальшого виконання цього зобов'язання, заздалегідь про це повідомивши.

До передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд суд зобов'язаний зібрати відомості про особу батьків, опікунів або піклувальників, їхні стосунки з неповнолітнім і впевнитися у тому, що вони можуть належно здійснювати нагляд за неповнолітнім.

При відібранні зобов'язання про взяття під нагляд батьки, опікуни, піклувальники, адміністрація дитячої установи попереджаються про характер підозри чи обвинувачення неповнолітнього і про їхню відповідальність у разі порушення взятого на себе зобов'язання. При порушенні цього зобов'язання на батьків, опікунів і піклувальників накладається грошове стягнення від двох до п'яти розмірів мінімальної заробітної плати.

Питання передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи розглядається за клопотанням прокурора за правилами обрання запобіжного заходу або за клопотанням сторони захисту під час розгляду питання про обрання запобіжного заходу.

Якщо неповнолітній підозрюється в учиненні кримінального правопорушення разом із повнолітнім, повинна бути з'ясована можливість виділення в окреме цього кримінального провадження щодо неповнолітнього під час досудового розслідування.

36.3. Охорона державної таємниці під час кримінального провадження (ст. 517 КПК України)

Досудове розслідування та судове провадження в кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, проводяться з дотриманням вимог режиму секретності. Процесуальні рішення не повинні містити відомостей, що становлять державну таємницю.

До участі у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, допускаються особи, які мають допуск до державної таємниці відповідної форми та яким надано доступ до конкретної секретної інформації (категорії секретної інформації) та її матеріальних носіїв. Підозрюваний чи обвинувачений бере участь у кримінальному провадженні без оформлення допуску до державної таємниці після роз'яснення йому вимог ст. 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю.

Доступ до матеріалів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, надається захисникам та законним представникам підозрюваного, обвинуваченого, потерпілому та їхнім представникам, перекладачу, експерту, спеціалісту, секретарю судового засідання, судовому розпоряднику, яким надано допуск до державної таємниці та які потребують його під час здійснення своїх прав і обов'язків, виходячи з обставин, установлених під час кримінального провадження. Рішення про надання доступу до конкретної інформації та її

матеріальних носіїв приймаються у формі наказу або письмового розпорядження керівником органу досудового розслідування, прокурором, судом.

Потерпілому та його представникам, перекладачу, експерту, спеціалісту, секретарю судового засідання, судовому розпоряднику забороняється робити виписки та копії з матеріалів, які містять державну таємницю.

Захисникам та законним представникам підозрюваного чи обвинуваченого забороняється робити копії з матеріалів, які містять державну таємницю.

Підозруваний, обвинувачений, його захисник та законний представник із метою підготовки та здійснення захисту можуть робити виписки з матеріалів, що містять державну таємницю. Такі виписки опечатуються особою, якою були зроблені, у вигляді, що унеможливує ознайомлення з їх змістом. Виписки зберігаються з дотриманням вимог режиму секретності в органі досудового розслідування або суді та надаються особі, яка їх склала, на її вимогу: під час досудового розслідування – у приміщенні органу досудового розслідування, під час судового провадження – у приміщенні суду. Ознайомлення із змістом виписок будь-кого, крім особи, яка їх зробила, не допускається.

Матеріальні носії секретної інформації, які не долучені до матеріалів досудового розслідування, передаються в установленому законом порядку на зберігання до режимно-секретного підрозділу органу досудового розслідування.

Здійснення кримінального провадження, яке містить державну таємницю, не є підставою для обмеження прав його учасників, крім випадків, передбачених законом та обумовлених необхідністю забезпечення охорони державної таємниці.

36.4. Кримінальне провадження на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні (ст.ст. 519, 520, 522, 523 КПК України)

Службовими особами, уповноваженими на вчинення процесуальних дій, є:

1) керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України – у разі вчинення кримінального правопорушення на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном;

2) капітан судна України – у разі вчинення кримінального правопорушення на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

Керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України, капітан судна України зобов'язаний призначити іншу службову особу, уповноважену на вчинення процесуальних дій, якщо він є потерпілим внаслідок учинення відповідного кримінального правопорушення.

Службові особи, які здійснювали процесуальні дії, залучаються як свідки до кримінального провадження після його продовження на території України. Вони зобов'язуються надавати пояснення слідчому, прокурору щодо проведених процесуальних дій.

Службові особи зобов'язані негайно провести необхідні процесуальні дії після того, як із заяви, повідомлення, самостійного виявлення або з іншого джерела їм стали відомі обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення на території дипломатичного представництва, консульської установи України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

Службові особи уповноважені на:

1) застосування заходів забезпечення кримінального провадження у вигляді тимчасового вилучення майна, здійснення законного затримання особи;

2) проведення слідчих (розшукових) дій у вигляді обшуку житла чи іншого володіння особи і особистого обшуку без ухвали суду, огляду місця вчинення кримінального правопорушення.

Процесуальні дії під час кримінального провадження, що проводиться згідно із цією статтею, докладно описуються у відповідних процесуальних документах, а також фіксуються за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, коли таке фіксування неможливе з технічних причин.

Керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України має право затримати особу на необхідний строк, але не більше ніж на сорок вісім годин, і зобов'язаний надати затриманій особі доступ до отримання правової допомоги.

Капітан судна України має право затримати особу на строк, необхідний для її доставлення на територію України.

Досудове розслідування кримінального правопорушення, учиненого на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном, здійснюється слідчим органу досудового розслідування, юрисдикція якого поширюється на територію місцезнаходження центрального органу виконавчої влади у сфері закордонних справ України.

Досудове розслідування кримінального правопорушення, учиненого на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, здійснюється слідчим органу досудового розслідування, юрисдикція якого поширюється на територію місцезнаходження порту приписки.

Питання для самоконтролю

1. До яких осіб застосовується особливий порядок кримінального провадження?

2. Які процесуальні особливості передбачено під час здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх?

3. Що не повинні містити процесуальні рішення, які становлять державну таємницю?

РОЗДІЛ 37. ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

37.1. Умови відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження (ст.ст. 524, 525, 526, 527, 528, 530, 531 КПК України)

Відновленню підлягають втрачені матеріали в тому кримінальному провадженні, яке завершилося ухваленням вироку суду. Утрачені матеріали кримінального провадження можуть бути відновлені за заявою учасника судового провадження. Близькі родичі обвинуваченого, який помер, мають право подати відповідну заяву, якщо це необхідно для його реабілітації. Заява про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження подається до суду, який ухвалив вирок.

У заяві повинно бути зазначено, про відновлення яких саме матеріалів просить заявник, чи був ухвалений вирок, у якому процесуальному статусі перебував заявник, хто конкретно і в якості кого брав участь у судовому розгляді, місце проживання чи місцезнаходження цих осіб, що відомо заявнику про обставини втрати матеріалів кримінального провадження, про місцезнаходження копій документів кримінального провадження або відомостей щодо них, поновлення яких саме документів заявник вважає необхідним, для якої мети необхідне їх поновлення.

До заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження додаються документи або їх копії, навіть якщо вони не посвідчені в установленому порядку, що збереглися у заявника.

Якщо мета звернення до суду, зазначена заявником, не пов'язана із захистом його прав та інтересів, суд своєю ухвалою відмовляє у відкритті провадження про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження або залишає заяву без розгляду, якщо провадження було відкрито.

Під час судового розгляду суд використовує ту частину матеріалів кримінального провадження, що збереглася, документи, видані фізичним чи юридичним особам до втрати матеріалів кримінального прова-

дження, копії цих документів, інші довідки, папери, відомості, які стосуються цього провадження.

Суд має право допитати як свідків осіб, які були присутніми під час учинення процесуальних дій, осіб (їхніх представників), які брали участь у судовому розгляді, а в необхідних випадках – осіб, які входили до складу суду, що здійснював судовий розгляд, а також осіб, які виконували судові рішення.

На підставі зібраних і перевічених матеріалів суд постановляє ухвалу про відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження повністю або в частині, яку, на його думку, необхідно відновити.

Строк зберігання матеріалів кримінального провадження не має значення для вирішення заяви про їх відновлення.

Питання для самоконтролю

- 1. Назвіть умови відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.*
- 2. Чи існує строк зберігання матеріалів кримінального провадження?*

РОЗДІЛ 38. ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Набрання судовим рішенням законної сили та його наслідки (ст.ст. 532, 533, 534 КПК України)

Вирок або ухвала суду першої інстанції, ухвала слідчого судді набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, якщо таку скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після ухвалення рішення судом апеляційної інстанції. Якщо строк апеляційного оскарження буде поновлено, вважається, що вирок чи ухвала суду, ухвала слідчого судді не набрала законної сили.

Судові рішення суду апеляційної та касаційної інстанцій, Верховного Суду України набирають законної сили з моменту їх проголошення.

Ухвали слідчого судді та суду, які не можуть бути оскаржені, набирають законної сили з моменту їх оголошення.

Вирок або ухвала суду, які набрали законної сили, обов'язкові для осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, а також для усіх фізичних та юридичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх службових осіб, і підлягають виконанню на всій території України. У разі необхідності спосіб, строки і порядок виконання можуть бути визначені в самому судовому рішенні.

Судове рішення, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, підлягає безумовному виконанню.

Виправдувальний вирок або судові рішення, що звільняє обвинуваченого з-під варті, виконуються в цій частині негайно після їх проголошення в залі судового засідання.

У разі поновлення судом апеляційної інстанції строку апеляційного оскарження одночасно вирішується питання про зупинення виконання вироку або ухвали. Виконання вироку або ухвали може бути зупинене також в інших випадках. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у кримінальному провадженні, вирішує суддя суду першої інстанції одноособово.

**Звернення судового рішення до виконання,
відстрочка виконання вироку (ст.ст. 535, 536 КПК України)**

Судове рішення, що набрало законної сили, звертається до виконання не пізніше як через три дні з дня набрання ним законної сили або повернення матеріалів кримінального провадження до суду першої інстанції із суду апеляційної чи касаційної інстанції або Верховного Суду України.

Суд разом із своїм розпорядженням про виконання судового рішення надсилає його копію відповідному органу чи установі, на які покладено обов'язок виконати судове рішення.

У разі якщо судове рішення або його частина підлягає виконанню органами державної виконавчої служби, суд видає виконавчий лист, який звертається до виконання в порядку, передбаченому законом про виконавче провадження.

Органи, що виконують судове рішення, повідомляють суд, який постановив судове рішення, про його виконання.

До набрання обвинувальним вироком законної сили обвинувачений, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, не може бути переведений у місце позбавлення волі в іншу місцевість.

Виконання вироку про засудження особи до виправних робіт, арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі може бути відстрочено у разі:

1) тяжкої хвороби засудженого, яка перешкоджає відбуванню покарання, – до його видужання;

2) вагітності засудженої або за наявності в неї малолітньої дитини – на час вагітності або до досягнення дитиною трьох років, якщо особу засуджено за злочин, що не є особливо тяжким;

3) якщо негайне відбування покарання може потягти за собою винятково тяжкі наслідки для засудженого або його сім'ї через особливі обставини (пожежа, стихійне лихо, тяжка хвороба або смерть єдиного працездатного члена сім'ї тощо) – на строк, установлений судом, але не більше одного року з дня набрання вироком законної сили.

Відстрочка виконання вироку не допускається щодо осіб, засуджених за тяжкі та особливо тяжкі злочини незалежно від строку покарання.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть наслідки набрання судовим рішенням законної сили.
2. У чому полягає звернення судового рішення до виконання?
3. Чи допускається відстрочка виконання вироку щодо осіб, засуджених за тяжкі та особливо тяжкі злочини?

РОЗДІЛ 39. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

39.1. Загальні засади міжнародного співробітництва (ст.ст. 541, 542-566 КПК України)

Міжнародна правова допомога — проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

Видача особи (екстрадиція) — видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави.

Перейняття кримінального провадження — здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, учинені на території іншої держави, за її запитом.

Запитуюча сторона — держава, компетентний орган якої звертається із запитом, або міжнародна судова установа.

Запитувана сторона — держава, до компетентного органу якої направляється запит.

Компетентний орган — орган, що здійснює кримінальне провадження, який звертається із запитом згідно із цим розділом або який забезпечує виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги.

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів із метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслі-

дування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші форми співробітництва під час кримінального провадження.

Особу, яка перебуває за межами України, для провадження слідчих чи інших процесуальних дій на території України викликають повісткою на підставі запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу. Викликаній особі, крім підозрюваного та обвинуваченого, повідомляється про розмір і порядок відшкодування витрат, пов'язаних із викликом. Запит (доручення) у рамках міжнародної правової допомоги про виклик особи, яка перебуває за межами України, направляється компетентному органу іноземної держави не пізніше шістдесяти діб до дати явки особи або в інший строк, передбачений міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Викликана особа не може бути притягнута до кримінальної відповідальності, затримана, стосовно неї не може бути обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, до неї не можуть бути застосовані інші заходи забезпечення кримінального провадження чи обмеження її особистої свободи як із приводу кримінального правопорушення, яке є предметом цього кримінального провадження, так і за будь-яке інше кримінальне правопорушення, учинене до перетинання державного кордону України (при в'їзді в Україну). Стосовно такої особи не може бути приведений до виконання вирок, ухвалений до перетину державного кордону України у зв'язку з викликом. Підозрюваний, обвинувачений або засуджений може бути затриманий, стосовно нього може бути застосований запобіжний захід або приведений до виконання вирок лише за злочин, зазначений у повістці.

Викликана особа втрачає гарантії, передбачені цією статтею, якщо не залишить територію України, маючи таку можливість, протягом п'ятнадцяти діб або іншого строку, передбаченого міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, від моменту отримання письмового повідомлення органу досудового розслідування, прокуратури або суду про відсутність необхідності у проведенні слідчих чи інших процесуальних дій за її участю.

Контрольована поставка (ст. 569 КПК України)

Слідчий органу досудового розслідування України у разі виявлення ним контрабандної поставки при проведенні процесуальних дій, у тому числі за запитом про міжнародну правову допомогу, має право не вилучати її з місця закладки або транспортування, а за домовленістю з компетентними органами держави, куди її адресовано, безперешкодно пропустити її через митний кордон України з метою виявлення, викриття та документування злочинної діяльності міжнародних злочинних організацій.

Про виявлення контрабандної поставки складається протокол, який направляється компетентному органу держави, на територію якої пропущено контрольовану поставку, а в разі одержання таких матеріалів від відповідних органів іншої держави вони долучаються до матеріалів досудового розслідування.

Прикордонне переслідування (ст. 570 КПК України)

У разі проведення компетентними органами України прикордонного переслідування особи, яка вчинила незаконне переміщення через державний кордон України, проводиться розслідування її незаконної діяльності на території України.

Матеріали кримінального провадження щодо документування незаконної діяльності зазначеної особи на території України згідно з міжнародними договорами про прикордонне переслідування передаються відповідним органам держави, де цю особу притягнуто до кримінальної відповідальності, а в разі одержання таких матеріалів від відповідних органів іншої держави, вони долучаються до матеріалів досудового розслідування.

Створення і діяльність спільних слідчих груп (ст.ст. 571, 572 КПК України)

Для проведення досудового розслідування обставин кримінальних правопорушень, учинених на територіях декількох держав, або якщо порушуються інтереси цих держав, можуть створюватися спільні слідчі групи.

Генеральна прокуратура України розглядає і вирішує питання про створення спільних слідчих груп за запитом слідчого органу досудо-

вого розслідування України, прокурора України та компетентних органів іноземних держав.

Члени спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення спільної слідчої групи або один з її членів. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії виконуються членами спільної слідчої групи тієї держави, на території якої вони проводяться. Особи, які вважають, що рішеннями, діями або бездіяльністю органів державної влади України, їх посадових чи службових осіб, учинених у зв'язку з виконанням запиту про міжнародну правову допомогу, завдано шкоди їхнім правам, свободам чи інтересам, мають право оскаржити рішення, дії та бездіяльність до суду.

Якщо неправомірними діями чи бездіяльністю органів державної влади України, їх посадових чи службових осіб, а також присутніх при виконанні запиту представників запитуючої сторони завдана шкода фізичним або юридичним особам, то ці особи мають право вимагати її відшкодування за рахунок держави.

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади України, їх посадових чи службових осіб та відшкодування завданої шкоди здійснюється у порядку, передбаченому законами України.

Витрати, пов'язані з наданням міжнародної правової допомоги на території України, здійснюються за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на утримання органів досудового розслідування, прокуратури, суду та інших установ України, на які покладається виконання запитів про надання міжнародної правової допомоги на території України.

Якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, за рахунок компетентного органу іноземної держави відшкодовуються витрати, пов'язані з виконанням запиту про міжнародну правову допомогу, на:

- 1) виклик на територію іноземної держави учасників кримінального провадження, свідків та експертів, у тому числі в разі тимчасової передачі осіб;
- 2) проведення експертиз;
- 3) забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

39.2. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція) (ст.ст. 573, 574, 576 КПК України)

Запит про видачу особи (екстрадицію) направляється за умови, якщо за законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців.

Запит компетентного органу іноземної держави про видачу особи може розглядатися лише у разі дотримання вищезазначених вимог.

Запити про тимчасову видачу і транзитне перевезення особи направляються та розглядаються у такому ж порядку, як і запити про видачу особи (екстрадицію).

Центральний орган України має право відмовити в направленні запиту до іноземної держави, якщо існують передбачені міжнародним договором України обставини, які можуть перешкоджати видачі. Він також має право відмовити компетентному органу України у зверненні до іноземної держави, якщо видача буде явно невиправданою з огляду на співвідношення тяжкості вчиненого особою кримінального правопорушення та ймовірних витрат, необхідних для екстрадиції.

Центральними органами України щодо видачі особи (екстрадиції), якщо інше не передбачено міжнародним договором України, є відповідно Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України.

Генеральна прокуратура України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування.

Міністерство юстиції України є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підсудних, засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку.

Центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції):

1) звертаються до компетентних органів іноземних держав із запитом про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення;

2) розглядають запити компетентних органів іноземних держав про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення та приймають рішення щодо них;

3) організують проведення екстрадиційної перевірки;

4) організують прийом-передачу осіб, щодо яких прийнято рішення про видачу (екстрадицію), тимчасову видачу чи транзитне перевезення;

5) здійснюють інші повноваження, визначені цим розділом або міжнародним договором про видачу особи (екстрадицію).

Видана в Україну особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності або щодо неї може бути виконано вирок суду лише за ті злочини, за які здійснена видача (екстрадиція).

Обмеження, висловлені компетентним органом іноземної держави під час прийняття рішення про видачу особи в Україну, є обов'язковими при прийнятті відповідних процесуальних рішень.

Якщо застереження компетентного органу іноземної держави щодо обмежень у видачі особи стосується виконання вироку, суд, який ухвалив вирок, вирішує питання про приведення його до виконання лише за ті діяння, за які відбулася видача.

У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягти таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу.

Запит про надання такої згоди готується та надсилається в порядку, передбаченому для запиту про видачу особи (екстрадицію). У разі притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочин, учинений нею після видачі, отримання такої згоди не вимагається.

39.3. Порядок і умови перейняття кримінального провадження від іноземних держав (ст. 595 КПК України)

Клопотання компетентних органів інших держав про перейняття Україною кримінального провадження розглядається центральним органом України щодо міжнародної правової допомоги або органом, уповноваженим здійснювати зносини, протягом двадцяти днів із дня

його надходження. Кримінальне провадження, у якому судовими органами іноземної держави не було ухвалено вирок, може бути перейняте Україною за таких умов:

1) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, є громадянином України і перебуває на її території;

2) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, є іноземцем або особою без громадянства і перебуває на території України, а її видача неможлива або у видачі відмовлено;

3) запитуюча держава надала гарантії, що у разі ухвалення вироку в Україні особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, не піддаватиметься у запитуючій державі державному обвинуваченню за те ж кримінальне правопорушення;

4) діяння, якого стосується запит, є кримінальним правопорушенням за законом України про кримінальну відповідальність.

У разі перейняття кримінального провадження Генеральна прокуратура України доручає здійснення досудового розслідування відповідному прокурору, про що повідомляє державу, яка надіслала запит. При відмові перейняти кримінальне провадження Генеральна прокуратура України повертає матеріали відповідним органам іноземної держави з обґрунтуванням підстав відмови.

39.4. Підстави і порядок виконання вироків судів іноземних держав (ст. 602 КПК України)

Вирок суду іноземної держави може бути визнаний і виконаний на території України у випадках і в обсязі, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Запит про виконання вироку суду іноземної держави, крім запиту про передачу засудженої особи, Міністерство юстиції України розглядає протягом тридцяти днів із моменту надходження запиту. Якщо запит і додаткові матеріали надійшли іноземною мовою, цей строк продовжується до трьох місяців. При розгляді запиту про виконання вироку суду іноземної держави згідно із частиною третьою цієї статті Міністерство юстиції України з'ясовує наявність підстав, передбачених міжнародним договором України, для його задоволення. Із цією

метою Міністерство юстиції України може запитувати необхідні матеріали та інформацію в Україні або у компетентного органу іноземної держави. Установивши відповідність запиту про визнання і виконання вироку суду іноземної держави умовам, передбаченим міжнародним договором України, Міністерство юстиції України направляє до суду клопотання про визнання і виконання вироку суду іноземної держави і передає наявні матеріали. При відмові у задоволенні запиту Міністерство юстиції України повідомляє про це іноземний орган, від якого надійшов запит, з роз'ясненням підстав відмови.

Не підлягають виконанню в Україні вироки судів іноземних держав, ухвалені заочно (*in absentia*), тобто без участі особи під час кримінального провадження — крім випадків, коли засудженій особі було вручено копію вироку і надано можливість його оскаржити. У задоволенні запиту про виконання вироку суду іноземної держави може бути відмовлено, якщо таке виконання суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України. Вирішення питання про визнання і виконання вироку суду іноземної держави у частині цивільного позову вирішується у порядку, передбаченому Цивільним процесуальним кодексом України.

У випадках, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, якщо вирок суду іноземної держави передбачає покарання у виді позбавлення волі, Міністерство юстиції України надсилає засвідчену копію запиту, передбаченого цією статтею, прокурору для звернення до слідчого судді з клопотанням про застосування запобіжного заходу до вирішення питання про виконання вироку суду іноземної держави.

Питання для самоконтролю

1. *Надайте поняття міжнародної правової допомоги.*
2. *Сформулюйте поняття «екстрадиція».*
3. *Що означає поняття прикордонне переслідування?*
4. *Назвіть підстави та порядок виконання вироків судів іноземних держав.*

**РОЗДІЛ 40.
ОСОБЛИВИЙ РЕЖИМ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО, НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ
АБО В РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ**

За часи незалежності правоохоронні органи України вперше стикнулися з агресивними проявами екстремізму й тероризму. До участі в антитерористичній операції на Сході країни залучаються працівники багатьох підрозділів органів внутрішніх справ, які щодня доводять свою незламність, вірність присязі та патріотизм. У ході виконання службових завдань із захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України під час антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей особовий склад підрозділів МВС України може бути задіяний для виконання різноманітних завдань. Разом із тим, доводиться констатувати, що багато чому вітчизняні правоохоронні органи навчаються, нажаль, шляхом спроб та помилок. Зараз ми набуваємо власного досвіду протидії терору. Саме сьогодні, під час проведення антитерористичної операції на Сході країни, ми повинні переймати світовий досвід у цьому напрямі – досвід складний, але нагально необхідний за для збереження незалежності, суверенітету та територіальної цілісності нашої держави. Це стосується й особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або в районі проведення антитерористичної операції.

***Особливості визначення територіальної підсудності
в районі проведення антитерористичної операції***

У зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя окремими судами в районі проведення антитерористичної операції територіальна підсудність судових справ, підсудних розташованим у районі проведення антитерористичної операції, змінюється. Розгляд кримінальних проваджень, підсудних місцевим (районним, міським, районним у містах, міськрайонним) судам, апеляційним судам, розташованим у районі проведення антитерористичної операції, здійснюється місцевими

загальними судами, апеляційними судами, що визначаються головою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Питання, що належать до повноважень слідчого судді в кримінальних провадженнях, що перебувають на стадії досудового розслідування і здійснюються в районі проведення антитерористичної операції, у разі неможливості здійснювати правосуддя розглядаються слідчими суддями місцевих загальних судів, визначених головою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Справи, розгляд яких не закінчено і які перебувають у провадженні місцевих, апеляційних судів, розташованих у районі проведення антитерористичної операції, у разі неможливості здійснювати правосуддя передаються судам відповідно до встановленої підсудності протягом десяти робочих днів із дня прийняття розпорядження головою відповідного вищого спеціалізованого суду. У разі неможливості передачі матеріалів справи відповідно до встановленої підсудності вчинення необхідних процесуальних дій здійснюється за документами і матеріалами, поданими учасниками судового процесу, за умови, що такі документи і матеріали є достатніми для ухвалення відповідного судового рішення.

Державна судова адміністрація України складає перелік місцевих та апеляційних судів, які знаходяться в районі проведення антитерористичної операції і в яких неможливо здійснювати правосуддя, та направляє відповідні подання до голів вищих спеціалізованих судів для прийняття рішень.

Підслідність кримінальних правопорушень, учинених у районі проведення антитерористичної операції

Підслідність кримінальних правопорушень, учинених у районі проведення антитерористичної операції, у разі неможливості здійснювати досудове розслідування визначається Генеральним прокурором України.

Матеріали досудового розслідування щодо злочинів, кримінальні провадження щодо яких перебувають на стадії досудового слідства, у разі неможливості здійснювати досудове розслідування передаються

органам досудового розслідування, визначеним Генеральним прокурором України, протягом десяти робочих днів із дня визначення підслідності.

Визначення територіальної підсудності в разі зміни меж району або завершення антитерористичної операції

Державна судова адміністрація України на підставі прийнятих в установленому законом порядку рішень про зміну меж або завершення антитерористичної операції в разі відновлення належних умов діяльності місцевих судів, апеляційних судів, які знаходяться в районі, де проводилася антитерористична операція, направляє до відповідного вищого спеціалізованого суду подання про можливість відновлення роботи відповідного місцевого, апеляційного суду. Голова відповідного вищого спеціалізованого суду видає розпорядження про відновлення роботи визначеного в поданні Державної судової адміністрації України місцевого або апеляційного суду.

Місцеві та апеляційні суди, які розпочали розгляд справ, після видання головою відповідного вищого спеціалізованого суду розпорядження про відновлення роботи відповідних місцевих або апеляційних судів у зв'язку зі зміною меж району або завершенням антитерористичної операції продовжують розгляд таких справ.

Визначення підслідності кримінальних правопорушень, учинених в районі проведення антитерористичної операції, у разі зміни меж району або завершення антитерористичної операції

Органи досудового розслідування, які здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, у разі зміни меж району або завершення антитерористичної операції продовжують досудове розслідування таких кримінальних правопорушень.

Порядок здійснення особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або в районі проведення антитерористичної операції

На місцевості (адміністративній території), на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції, у разі неможливості виконання в установлені законом строки

слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 163, 164, 234, 235, 247 та 248 КПК України, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються в учиненні злочинів, передбачених статтями 109–114¹, 258–258⁵, 260–263¹, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України, ці повноваження виконує відповідний прокурор.

Повноваження, передбачені ст. 615 КПК України щодо виконання повноважень слідчого судді, передбачених у статтях 163, 164, 234, 235, 247, 248 КПК, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб осіб, що підозрюються в учиненні злочинів, передбачених статтями 109–114¹, 258–258⁵, 260–263¹, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України, виконуються прокурором, який здійснює процесуальне керівництво у відповідному кримінальному провадженні.

Ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора чи судовий виклик слідчого судді, суду (неприсуття на виклик без поважної причини більш як два рази) підозрюваним, обвинуваченим, який перебуває на тимчасово окупованій території України, та оголошення його у розшук є підставою для здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження в порядку, передбаченому КПК України. Вимога про оголошення у міждержавний або міжнародний розшук не поширюється на випадки, якщо вирішується питання про застосування стосовно цих осіб спеціального кримінального провадження.

Порядок розгляду клопотань про тимчасовий доступ до речей та документів

Прокурор, отримавши клопотання слідчого про тимчасовий доступ до речей та документів чи прийнявши таке рішення особисто, при неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею визначених законом повноважень вирішує питання про надання згоди на тимчасовий доступ до речей та документів у порядку, передбаченому статтями 163, 164 КПК України. За результатами розгляду клопотання слідчого або у разі прийняття такого рішення особисто

прокурор у порядку ст. 110 КПК України вносить постанову з дотриманням вимог, передбачених для відповідних ухвал слідчого судді.

Порядок розгляду клопотань про обшук

Прокурор, отримавши клопотання слідчого про обшук чи прийнявши таке рішення особисто, при неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею визначених законом повноважень вирішує питання про дозвіл на обшук у порядку, передбаченому статтями 234, 235 КПК України. За результатами розгляду клопотання слідчого або у разі прийняття такого рішення особисто прокурор у порядку ст. 110 КПК України вносить постанову з дотриманням вимог, передбачених для таких ухвал слідчого судді.

Порядок розгляду клопотань щодо негласних слідчих (розшукових) дій

Прокурор, отримавши клопотання слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи прийнявши таке рішення особисто, при неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею визначених законом повноважень вирішує питання щодо негласних слідчих (розшукових) дій у порядку, передбаченому статтями 247, 248 КПК України. За результатами розгляду клопотання слідчого або у разі прийняття такого рішення особисто прокурор у порядку ст. 110 КПК України вносить постанову з дотриманням вимог, передбачених для таких ухвал слідчого судді.

Порядок розгляду клопотань щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб

Прокурор, отримавши клопотання слідчого щодо обрання особі запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи прийнявши таке рішення особисто, при неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею визначених законом повноважень вирішує питання про застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються в учиненні злочинів, передбачених статтями 109–114¹, 258–258⁵, 260–263¹, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України, з дотриманням вимог статей 176, 178, 183, 186, 193, 194, 196 КПК України.

За результатами розгляду клопотання слідчого або у разі прийняття такого рішення особисто прокурор у порядку ст. 110 КПК України виносить постанову з дотриманням вимог, передбачених для таких ухвал слідчого судді.

Порядок засвідчення постанови прокурора

У постанові та рішенні, винесених у затвердженому порядку, підпис відповідного прокурора засвідчується гербовою печаткою прокуратури, у якій працює цей прокурор. У разі якщо тимчасово відсутня можливість засвідчити постанову та рішення гербовою печаткою, прокурором проставляється номер службового посвідчення з подальшим засвідченням гербовою печаткою.

Порядок превентивного затримання в районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності

Підставою для здійснення превентивного затримання є наявність обгрунтованої підозри в учиненні особою терористичної діяльності, у тому числі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 109–114¹, 258–258⁵, 260–263¹, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України.

Про затримання особи уповноваженою службовою особою складається протокол у порядку, передбаченому ст. 208 КПК України. Залучення понятих для особистого обшуку здійснюється відповідно до КПК України. Із метою ідентифікації затриманої особи обов'язково проводиться її фотографування, у тому числі за допомогою цифрової фотоапаратури, з обов'язковою прив'язкою до часу затримання будь-яким доступним способом, а також опис індивідуальних ознак її тілобудови і особливих прикмет із занесенням до протоколу затримання. Дактилоскопіювання та відеозйомка затриманої особи проводяться за можливості.

Співробітники органів та підрозділів, які беруть участь у проведенні антитерористичної операції та затримали осіб, причетних до терористичної діяльності, зобов'язані негайно будь-яким доступним способом із зазначенням особи, яка здійснює повідомлення, повідомити про це відповідну чергову частину Головного управління (управ-

ління) Служби безпеки України або Головного управління (управління) Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Київ та Севастополь. Керівники цих органів при отриманні такої інформації зобов'язані невідкладно приступити до вирішення питання про превентивне затримання. У разі ухвалення такого рішення матеріали для надання згоди на затримання негайно надсилаються відповідному прокурору на паперових носіях. Одночасно вживаються заходи щодо доставляння до прокурора особи, стосовно якої вирішується питання про застосування превентивного затримання, та вилучених у неї предметів і речей.

Повноваження щодо надання згоди на превентивне затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години, але не більше 30 діб, виконуються прокурорами обласного рівня, їхніми заступниками. Визначені Законом України від 12 серпня 2014 р. № 1630-VII «Про внесення змін до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» щодо превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години» повноваження прокурор виконує лише на місцевості (адміністративній території), де проводиться антитерористична операція. Розгляд питання щодо застосування превентивного затримання здійснюється прокурором невідкладно за участю особи, стосовно якої вирішується питання про застосування цього затримання.

До прийняття рішення про надання згоди на превентивне затримання прокурором перевіряється дотримання вимог закону щодо невідкладного повідомлення затриманому про підстави затримання та роз'яснення його прав, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України.

У разі наявності у затриманої особи документів, які свідчать про її належність до громадянства іноземної держави, прокурором, який надав згоду на превентивне затримання, невідкладно надсилається інформація до Генеральної прокуратури України для повідомлення Міністерства закордонних справ України.

Загальний строк вирішення питання про превентивне затримання не може перевищувати 72 години з моменту фактичного затримання

особи. У цей строк включається строк доставки затриманої особи до прокурора.

Перед вирішенням питання про надання згоди на превентивне затримання прокурором із дотриманням порядку, передбаченого ст. 214 КПК України, вносяться відповідні відомості до ЄРДР. Прокурори, які здійснюють погодження рішень про превентивні затримання, ведуть облік цієї роботи у відповідних журналах. Копія рішення про превентивне затримання невідкладно надається затриманій особі та направляється до слідчого судді, суду відповідної юрисдикції разом із клопотанням про обрання стосовно цієї особи належного запобіжного заходу. Документи стосовно погодження рішення про превентивне затримання долучаються до матеріалів відповідного кримінального провадження. У разі розгляду слідчим суддею, судом клопотання про обрання належного запобіжного заходу і прийняття ними рішення стосовно цієї особи її превентивне затримання вважається припиненим і продовжуватись не може.

У разі незгоди з рішенням про превентивне затримання прокурор виносить мотивовану постанову про відсутність підстав для надання згоди на превентивне затримання, а особа, щодо якої винесена така постанова, негайно звільняється.

Тримання затриманих осіб здійснюється відповідно до Закону України «Про попереднє ув'язнення». При цьому, затримана особа має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом 30 діб із моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Питання для самоконтролю

- 1. Як визначається територіальна підсудність у районі проведення антитерористичної операції?*
- 2. Яким є порядок розгляду клопотань щодо негласних слідчих (розшукових) дій у районі проведення антитерористичної операції?*
- 3. Визначте порядок розгляду клопотань щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб у районі проведення антитерористичної операції.*

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття, суть і завдання кримінального процесу.
2. Кримінальне процесуальне право і його місце в системі інших галузей права.
3. Історичні форми кримінального процесу.
4. Кримінальний процес як навчальна дисципліна, її роль у підготовці фахівців-правознавців.
5. Поняття стадії кримінального процесу.
6. Система стадій кримінального процесу, їх загальна характеристика, завдання та особливості.
7. Кримінально-процесуальні функції, їх види і значення.
8. Поняття, структура і особливості кримінально-процесуальних правовідносин.
9. Кримінально-процесуальна форма.
10. Уніфікація і диференціація процесуальної форми, сучасні проблеми удосконалення кримінально-процесуальної форми.
11. Гарантії в кримінальному судочинстві, їх характеристика.
12. Кримінально-процесуальні акти, їх види і значення.
13. Джерела кримінального процесуального права України.
14. Поняття кримінального процесуального закону та його значення.
15. Структура Кримінального процесуального кодексу України.
16. Поняття, структура і види кримінальних процесуальних норм.
17. Чинність кримінального процесуального закону у просторі, часі і щодо осіб.
18. Значення рішень Конституційного Суду України, роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, відомчих нормативних актів МВС і Генеральної прокуратури України для кримінального судочинства.
19. Умови застосування кримінального процесуального закону за аналогією.
20. Поняття та значення засад кримінального провадження.
21. Система засад кримінального судочинства і правові гарантії їх реалізації.
22. Рівність перед законом і судом.
23. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність.
24. Недоторканність житла чи іншого володіння особи.
25. Таємниця спілкування, невтручання у приватне життя.

26. Презумпція невинуватості.
27. Забезпечення права на захист.
28. Змагальність сторін.
29. Диспозитивність як засада кримінального провадження.
30. Гласність і відкритість судового розгляду.
31. Поняття суб'єктів кримінального процесу, їх місце і роль у кримінальному судочинстві.
32. Сторони та інші учасники кримінального провадження.
33. Класифікація суб'єктів у теорії кримінального процесу.
34. Суд, суддя в кримінальному процесі.
35. Функції та повноваження суду (судді).
36. Слідчий суддя в досудовому провадженні.
37. Прокурор у кримінальному процесі та його процесуальне становище у різних стадіях кримінального процесу.
38. Органи досудового розслідування та їх компетенція.
39. Керівник органу досудового розслідування.
40. Процесуальне становище слідчого органу досудового розслідування в кримінальному процесі.
41. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого.
42. Підозрюваний та обвинувачений, їхні права та обов'язки.
43. Потерпілий як учасник кримінального процесу.
44. Захисник і його процесуальне становище.
45. Представники та законні представники потерпілого, їхні права та обов'язки.
46. Експерт і спеціаліст у кримінальному провадженні, відмінність в їхньому процесуальному становищі.
47. Свідок, його права та обов'язки. Особи, які не можуть бути допитані як свідки.
48. Обставини, що виключають можливість участі в кримінальному провадженні.
49. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.
50. Поняття, сутність і значення кримінально-процесуального доказування.
51. Елементи кримінально-процесуального доказування.
52. Предмет, межі і суб'єкти доказування в кримінальному провадженні.
53. Обов'язок доказування в кримінальному процесі.

54. Особливості доказування в окремих стадіях кримінального провадження.
55. Поняття доказів та їх класифікація.
56. Поняття джерел доказів та їх види.
57. Способи збирання доказів та їх процесуальних джерел.
58. Перевірка і оцінка доказів та їх джерел.
59. Належність, достовірність і допустимість доказів.
60. Умови визнання доказів недопустимими.
61. Достатність доказів для прийняття рішення в кримінальній справі.
62. Моральні засади доказування.
63. Показання свідків і потерпілих.
64. Речові докази, строки і порядок їх зберігання.
65. Документи як джерела доказів.
66. Висновок експерта і його доказове значення.
67. Поняття шкоди завданої кримінальним правопорушенням.
68. Поняття і значення цивільного позову у кримінальному провадженні.
69. Переваги спільного розгляду цивільного позову і матеріалів кримінального провадження.
70. Підстави і порядок пред'явлення цивільного позову.
71. Особливості досудового провадження, у якому заявлено цивільний позов.
72. Процесуальні засоби забезпечення відшкодування, завданої кримінальним правопорушенням, шкоди та можливої конфіскації майна.
73. Поняття, значення, види і правила обчислення процесуальних строків.
74. Порядок продовження, зупинення і відновлення процесуальних строків.
75. Процесуальні витрати, їх поняття, види і значення.
76. Визначення розміру та розподіл процесуальних витрат.
77. Поняття заходів забезпечення кримінального провадження та їх види.
78. Правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження.
79. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід.
80. Порядок вирішення питання про накладення грошового стягнення.

81. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, порядок та строки тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом.
82. Відсторонення від посади: порядок застосування та строки.
83. Тимчасовий доступ до речей і документів.
84. Тимчасове вилучення майна: підстави та процесуальний порядок проведення.
85. Арешт майна. Підстави для арешту майна. Клопотання про арешт майна та його розгляд.
86. Поняття, підстави та мета застосування запобіжних заходів.
87. Особисте зобов'язання.
88. Особиста порука.
89. Домашній арешт.
90. Застава, визначення її розміру та порядок внесення.
91. Застосування електронних засобів контролю.
92. Тримання під вартою як запобіжний захід. Підстави та процесуальний порядок тримання особи під вартою.
93. Строки тримання під вартою і порядок їх продовження.
94. Затримання з метою приводу.
95. Затримання особи без ухвали слідчого судді, суду. Строки затримання.
96. Застосування запобіжних заходів щодо неповнолітніх.
97. Підстави і процесуальний порядок скасування чи зміни запобіжного заходу.
98. Поняття, значення і завдання стадії досудового розслідування.
99. Етапи досудового розслідування.
100. Дізнання і досудове слідство, як форми досудового розслідування.
101. Особливості розслідування кримінальних проступків.
102. Поняття і значення загальних положень досудового розслідування.
103. Підслідність та її види.
104. Початок та місце провадження досудового розслідування.
105. Строки дізнання і досудового слідства, порядок їх продовження.
106. Розгляд клопотань під час досудового розслідування.
107. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування.
108. Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування.
109. Взаємодія слідчого і оперативних підрозділів.

110. Використання науково-технічних засобів при проведенні досудового розслідування.
111. Здійснення прокурорського нагляду, відомчого і судового контролю за законністю в діяльності органів розслідування.
112. Поняття, види та система слідчих (розшукових) дій.
113. Класифікація слідчих (розшукових) дій.
114. Загальні процесуальні вимоги до проведення та оформлення слідчих (розшукових) дій.
115. Допит та його процесуальне оформлення.
116. Пред'явлення для впізнання та його види.
117. Процесуальний порядок пред'явлення для впізнання.
118. Обшук та його види. Підстави і процесуальний порядок проведення обшуку.
119. Огляд і його види. Процесуальний порядок проведення окремих видів огляду.
120. Експертиза трупа, підстави і процесуальний порядок її проведення.
121. Слідчий експеримент.
122. Освідування і його види. Порядок проведення і оформлення окремих видів освідування.
123. Експертиза та підстави її проведення.
124. Негласні слідчі (розшукові) дії: поняття, підстави проведення.
125. Види негласних слідчих (розшукових) дій. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій.
126. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні та в інших цілях.
127. Поняття, підстави та значення повідомлення про підозру.
128. Випадки повідомлення про підозру.
129. Складання повідомлення про підозру.
130. Порядок повідомлення про підозру.
131. Вручення письмового повідомлення про підозру.
132. Зміна повідомлення про підозру.
133. Особливості повідомлення про підозру окремій категорії осіб.
134. Поняття, підстави і умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування.
135. Форми закінчення досудового розслідування.
136. Закриття кримінального провадження: підстави та процесуальний порядок.

137. Підстави та процесуальний порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності.
138. Обвинувальний акт та його значення. Структура та зміст обвинувального акта.
139. Додатки до обвинувального акта.
140. Клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру та його зміст.
141. Поняття та значення інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування.
142. Право на оскарження.
143. Порядок розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування.
144. Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування.
145. Поняття і значення підсудності у кримінальному процесі.
146. Види підсудності. Підстави та порядок передачі справ з одного суду до іншого.
147. Поняття, сутність, завдання та строки підготовчого судового провадження.
148. Сутність і значення стадії судового розгляду.
149. Загальні положення судового розгляду.
150. Межі судового розгляду.
151. Етапи судового розгляду, їх зміст.
152. Поняття і значення вироку. Види вироків та їх зміст.
153. Види перегляду судових рішень у кримінальному процесі.
154. Правова природа, сутність і завдання перевірки судових рішень в апеляційному порядку.
155. Право на апеляційне оскарження. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку.
156. Порядок і строки апеляційного оскарження.
157. Суть і завдання касаційного провадження.
158. Право на касаційне оскарження. Рішення, які можуть бути оскаржені в касаційному порядку.
159. Порядок і строки касаційного оскарження.
160. Підстави для перегляду судових рішень Верховним Судом України.
161. Порядок розгляду справи Верховним Судом України.
162. Види судових рішень Верховного Суду України та їх обов'язковість.

163. Підстави для здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами.
164. Строки перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
165. Види судових рішень за наслідками кримінального провадження за нововиявленими обставинами.
166. Поняття, значення та завдання стадії виконання судових рішень.
167. Порядок та строки звернення судового рішення до виконання.
168. Загальні засади міжнародного співробітництва у кримінальному судочинстві.
169. Обсяг та види міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.
170. Порядок виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу на території України.
171. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція).
172. Екстрадиційний арешт.
173. Види особливих проваджень у кримінальному процесі.
174. Кримінальне провадження на підставі угод.
175. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення.
176. Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб.
177. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх.
178. Особливості досудового розслідування в кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру.
179. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру.
180. Особливості кримінального провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю.

ПІСЛЯМОВА

Прийняття Кримінального процесуального кодексу України стало важливим кроком на шляху розбудови України як правової демократичної держави, у якій панує принцип верховенства права.

Виконуючи свої зобов'язання перед Радою Європи щодо прийняття Кримінального процесуального кодексу України, держава отримала закон, який здійснив революцію не лише в кримінальному процесі нашої країни, а й у свідомості її громадян. Уже перші результати дії нового кримінального процесуального законодавства України свідчать про те, що процесуальний закон, який отримав високу оцінку з боку міжнародних організацій та експертів, запрацював.

Вітчизняні науковці та практики справедливо назвали цей законодавчий акт «другою Конституцією», що втілює основоположні гуманістичні ідеї та цінності у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Завданням сьогодення є забезпечення стабільної ефективної реалізації положень нового Кримінального процесуального кодексу, який довів свою гуманістичну спрямованість та європейський підхід до застосування кримінально-процесуальних процедур.

На сьогодні соціально-економічна й політична ситуація в нашій країні характеризується нестабільністю, різким матеріальним розшаруванням населення, що супроводжується негативними змінами динаміки та видової структури злочинності. Протидія злочинності потребує, перш за все, сучасного та досконалого правового забезпечення.

За сучасних умов система кримінальної юстиції повинна забезпечувати ефективну протидію кримінальним правопорушенням з одночасним неухильним дотриманням прав особи під час діяльності органів досудового розслідування та судів. Особливої актуальності набувають питання створення дієвих процесуальних механізмів, які можуть гарантувати встановлення об'єктивної істини в кримінальному провадженні, дотримання при цьому прав та законних інтересів суб'єктів кримінального судочинства.

У зв'язку з набранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України, який врахував позитивний досвід попереднього законотворення в галузі кримінального процесу як України, так і інших країн, з упевненістю можна говорити про намагання нашої

держави йти шляхом євроінтеграційних реформ та перетворень. Згідно з новим КПК України зміна концепції кримінального процесу передусім полягає в розширенні повноважень його суб'єктів з одночасним посиленням процесуальних гарантій дотримання конституційних прав і свобод особи, а також забезпеченню функціонування надійних механізмів захисту і правової допомоги.

Головним здобутком нового кримінального процесуального закону слід уважати чіткий розподіл кримінально-процесуальних функцій між окремими учасниками кримінального судочинства та наявність системи стримувань і противаг, яка забезпечуватиме виконання завдань правосуддя. Реалізація цієї ідеї в новому КПК України вирішить багато проблемних питань, які на сьогодні існують у чинному законодавстві та практиці правоохоронної діяльності.

Сподіваємось, що матеріали цього навчального посібника сприятимуть набуттю необхідних знань у галузі кримінального процесу працівниками правоохоронних органів, які стоять на варті конституційних прав і свобод громадян в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С.18-24.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С. 36-62.
3. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року) // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам – Київ, 1996. – С. 12-17.
4. Конституція України [Електронний ресурс] : закон України від 28. 06. 1996 р. № 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 04.03.2015 р. № 2952-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. // Голос України. – 2012. – 19 травня (№ 90-91).
6. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 24.03.2015 р. № 3718-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=43306
8. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02 червня 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – Ст. 577.
9. Про боротьбу з тероризмом: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – ст. 180.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України :

закон України від 13.04.2012 р. № 4652-VI : за станом на 22.05.2012 р. – К. : Алерта, 2012. – 39 с.

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідворотності покарання осіб, які переховуються на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції: Закон України від 15.01.2015 № 119-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 10. – ст. 61.

12. Про внесення змін до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» щодо превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години: Закон України від 12.08.2014 № 1630-VII // Офіційний вісник України від 02.09.2014. – 2014. – № 68. – С. 7.

13. Про внесення змін до Закону України «Про міліцію» щодо умов застосування сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї у районі проведення антитерористичної операції: Закон України від 12.08.2014 № 1633-VII // Офіційний вісник України від 29.08.2014. – 2014. – № 67. – С. 18.

14. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: Закон України від 12 серпня 2014 року № 1631-VII // Офіційний вісник України від 02.09.2014. – 2014. – № 68. – С. 8.

15. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. // Голос України. – 1994. – 2 березня.

16. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві [Електронний ресурс] : закон України від 23. 12. 1993 р. № 3782-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 11. 06. 2009 р. № 1254-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

17. Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції: Закон України від 12.08.2014 № 1632-VII // Офіційний вісник України від 29.08.2014. – 2014. – № 67. – С. 15.

18. Про міліцію [Електронний ресурс] : закон України від 20. 12. 1990 р. № 565-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішен-

нями Конституційного Суду : за станом на 24.03.2015 р. № v010p710-11. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

19. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 18. 02. 1992 р. № 2135-ХІІ із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 24.03.2015 р. № 3412-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

20. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 6. – Ст.35.

21. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : закон України від 30. 06. 1993 р. № 3341-ХІІ із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 24.03.2015 р. № 3334-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

22. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 360.

23. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – ст. 176.

24. Про прокуратуру [Електронний ресурс] : закон України від 05. 11. 1991 р. № 1789-ХІІ із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 21.03.2015 р. № 3668-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

25. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

26. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст.232.

27. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №41-45. – Ст.529.

28. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції: Закон України від 02.09.2014 № 1669-VІІ // Офіційний вісник України від 24.10.2014. – 2014. – № 83. – С. 7.

29. Концепція реформування кримінальної юстиції України: Затв. Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 27. – Ст. 838.

30. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49.

31. Про затвердження та введення в дію Інструкції про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду (в новій редакції): затверджена наказом Генеральної прокуратури України, МВС України, ДПА України, СБ України, Верховним судом України, Державною судовою адміністрацією України 27 серпня 2010 р. № 51/401/649/471/23/125.

32. Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні. Затв. Указом Президента України від 10 червня 1993 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

33. План заходів Міністерства внутрішніх справ, спрямованих на реалізацію норм Кримінального процесуального кодексу України [Текст] : Наказ МВС України від 08.08.2012 р. № 685.

34. Порядок отримання дозволу суду на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання добутої інформації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2007 року № 1169 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

35. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Указ Президента України від 06.04.2011 р. №383/2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.

36. Про затвердження Порядку оплати праці адвокатів з надання громадянам правової допомоги в кримінальних справах за рахунок держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 1999 р. № 821 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

37. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство: Наказ Генерального прокурора України від 19 вересня 2005 р. № 4 гн. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

38. Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: Наказ МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України від 26.08.2014 № 872/88/537 // Офіційний вісник України від 29.08.2014. – 2014. – № 67. – С. 127.

39. Про затвердження Інструкції про порядок і розміри відшкодування витрат та виплат винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним науково-дослідним установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 липня 1996 р. № 710 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

40. Про затвердження Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України [Текст] : наказ МВС України від 09. 08. 2012 р. № 686.

41. Про Єдиний реєстр досудових розслідувань [Текст]: наказ Генерального Прокурора України від 17.08.2012 р. № 69.

42. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень [Текст] : наказ МВС України від 14.08.2012 р. № 700.

43. Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України [Текст] : наказ МВС України від 22.10.2012 № 940.

44. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : наказ Генерального Прокурора України від 19. 09. 2005 р. № 4 / 1 гн із змін., внес. наказами Генерального прокурора України від 04. 10. 2011 р. № 3 / 2 / 1гн. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – [Назва з екрану].

45. Про затвердження Положення про порядок застосування електронних засобів контролю: Наказ МВС України від 09.08.2012 № 696.

46. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [Текст] : наказ Генеральної Прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

47. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах / упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 456 с.

Спеціальна література

48. Актуальні питання удосконалення кримінально-процесуального законодавства у світлі нового КПК України [Електронний ресурс] : бібліографічний покажчик літератури / уклад. Т.О. Сіродан; за ред. Л.Д.Удалової. – Електрон. дан. (1 файл). – К. : НАВС, 2012. – 140 с. – Назва з титулу екрана.

49. Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Алєнін. – Одеса: Юридична література, 2013. – 504 с.

50. Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі [Електронний ресурс] : матеріали всеукр. на-ук.-практ. конф., (Харків, 5 жовт. 2012 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінологічна асоціація України. – Електрон. дан. (1 файл). – Харків : ХНУВС, 2012. – 410 с. – Препринт. – Назва з титулу екрана.

51. Албул С.В. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації : новий крок у правовому забезпеченні / С.В. Албул // Правове життя сучасної України : Матеріали міжнародної звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу НУ

«ОЮА» (16-17 травня 2013 р.) / Відп. ред. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін // НУ «ОЮА» – Одеса: Фенікс, 2013. – 814 с. – С. 263-265.

52. Албул С.В. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному провадженні за фактами торгівлі людьми : навчальний посібник / С.В. Албул, Р.В. Мукоїда, Д.О. Ноздрін. – Одеса: ОДУВС, 2014. – 106 с.

53. Албул С.В. Деякі критичні нотатки щодо проекту Кримінального процесуального кодексу України // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : Матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф. (24.02.2012 р., м. Одеса). – Одеса: ОДУВС, 2012. – С. 197-199.

54. Албул С.В. До питання визначення правоохоронної розвідки органів внутрішніх справ // Південноукраїнський правничий часопис. – 2014. – № 1. – С. 137-141.

55. Албул С.В. Євроінтеграційний акцент нового кримінально-процесуального законодавства України : новели та вади // Актуальні проблеми європейської інтеграції: Збірник статей з питань європейської інтеграції та права. – Вип. 10. / За ред. Д.В.Ягунова. – Одеса: Фенікс, 2012. – 241 с. – С. 138-143.

56. Албул С.В. Забезпечення прав і свобод громадян під час здійснення оперативно-технічних заходів: науково-практичний посібник / С.В. Албул, М.В. Корнієнко, Р.В. Мукоїда. – Одеса: ОДУВС, 2014. – 104 с.

57. Албул С.В. Оперативна закупівля та контрольоване постачання: організація і тактика проведення: навч. посіб. / Албул С.В., Некрасов В.А., Подобний О.О., Пеньков С.В. – К.: МВС України, 2010. – 187 с.

58. Албул С.В. Теоретичні вади практичного застосування нового Кримінального процесуального кодексу України // Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 5 жовт. 2012 р.) / МВС України ; Харк. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : ХНУВС, 2012. – 410 с. – (Препринт / МВС України ; Харк. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінологічна асоціація України ; 2012). – С. 92-94.

59. Багрій М.В. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні: монографія / М.В. Багрій, В.В. Луцик. – Тернопіль, 2014. – 308 с.
60. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія / О.М. Бандурка, М.М. Перепелиця, О.В. Манжай, В.В. Шендрик. – Х.: Золота міля, 2013. – 352 с.
61. Басиста І.В. Прийняття і виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування: монографія. – Івано-Франківськ: «Тіповіт», 2011. – 50 с.
62. Березняк В.С., Тертишник В.М. Екстрадиція як інститут кримінально-процесуального права України: монографія. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; «Ліра ЛТД», 2010. – 188 с.
63. Берназ В.Д. Збирання доказів як елемент доказування в кримінальному провадженні // Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретико-праксиологічний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України: Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Одеса, 22-23 квітня 2015). – Одеса: ОДУВС, 2015. – С. 7-9.
64. Берназ В.Д. Рішення слідчого (криміналістичний, процесуальний та психологічний аспекти) [Електронний ресурс] : монографія / В.Д. Берназ, С.М. Смоков. – Електрон. дан. (1 файл). – Одеса : ОЮІ НУВС, 2005. – 151 с. – Назва з титулу екрана.
65. Бахин В.П., Чернявський С.С., Юсупов В.В. Мастерство раскрытия преступлений [Текст] : пособие. – К., 2014. – 96 с.
66. Верхогляд-Герасименко О.В. Забезпечення майнових прав особи при застосуванні заходів кримінально-процесуального примусу: монографія. – Х.: Юрайт, 2012. – 216 с.
67. Водько М.П. Гармонізація кримінально-процесуальних і оперативно-розшукових правових норм у проекті нового КПК України // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. – № 1. – С. 197-201.
68. Грошевий Ю.М., Стахівський С.М. Докази і доказування у кримінальному процесі. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2006. – 272 с.
69. Гурджи Ю.А. Процессуальное обеспечение прав личности: вопросы теории: монография / Ю.А. Гурджи. – Одесса: Пальмира, 2006. – 173 с.

70. Гультай М.М. Виявлення і виправлення слідчих та судових помилок у кримінальному процесі України: стадії досудового розслідування, попереднього розгляду справи суддею, судового розгляду та апеляційного провадження: монографія. – Х.: Кроссроуд, 2012. – 265 с.
71. Деревянкін С.Л. Методичні рекомендації щодо порядку вилучення підкацизних товарів та міцних спиртних напоїв [Електронний ресурс] / С.Л. Деревянкін, В.Ю. Калугін. – Електрон. дан. (1 файл). – Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2006. – 40 с. – Назва з титулу екрана.
72. Деревянкін С.Л. Публічність та диспозитивність у кримінальному судочинстві: монографія / С.Л. Деревянкін. – Одеса: ОДУВС, 2008. – 174 с.
73. Дізнання в органах внутрішніх справ: навч.-метод. посібник / Ю.І. Азаров, О.В. Бугаков, Н.І. Щегель. – К.: КНУВС, 2007. – 156 с.
74. Дроздов О.М. Джерела кримінально-процесуального права України: монографія. – Х.: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2008. – 208 с.
75. Експрес-аналіз ефективності використання негласних слідчих (розшукових) дій: аналітичний огляд / С.В. Албул, М.П. Водько, О.Є. Користін та ін. – Одеса: ОДУВС, 2015. – 36 с.
76. Запотоцький А.П., Савицький Д.О. Документи як процесуальні джерела доказів у кримінальному судочинстві: монографія. – К.: БМК, 2011. – 220 с.
77. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] / [Ю.Л. Белоусов, А.Б. Блага, О.О. Житний та ін.]. – [Б. м.] : [Б. в.], [2005]. – 322 с. // Библиотека прав человека. – 1 електрон. опт. диск (DVD). – Систем. вимоги : Pentium ; Windows 95, 2000, XP. – Назва з титулу екрана.
78. Зейкан Я.П. Захист у кримінальній справі: наук.-практ. коментар. – 4-те вид. – К.: КНТ, 2009. – 600 с.
79. Зеленський С.М., Назаренко С.П., Письменний Д.П. Проведення у справах дітей, які не досягли віку кримінальної відповідальності: Навчальний посібник. – К.: КНТ, 2012. – 160 с.
80. Зеленецкий В.С., Кузьминова В.Ю. Технология восстановления (реконструкции) утраченных уголовных дел. – Х.: Восточно-

регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2002. – 236 с.

81. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права: монографія. – Х.: Право, 2008. – 296 с.

82. Карпов Н.С. Криміналістичні засади вивчення злочинної діяльності: монографія. – К.: КНУВС, 2007. – 522 с.

83. Карпенко М.О. Особливості провадження в справах про злочини неповнолітніх: Монографія. – Х.: ФІНН, 2009. – 240 с.

84. Коваленко В.В. Застосування науково-технічних засобів спеціалістами при проведенні слідчих дій: монографія / В.В. Коваленко. – Луганськ, 2007. – 235 с.

85. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України: підручник / Є.Г. Коваленко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 632 с.

86. Корчева Т.В. Проблеми діяльності захисника в досудовому провадженні та в суді першої інстанції: монографія. – Х.: Видавець ФОРМ Вапнярчук Н.М., 2007. – 200 с.

87. Кримінальний процес: навч.-метод. посібник / С.В. Албул, С.Л. Дерев'янкін, О.Б. Пойзнер, О.В. Поліщук – Одеса: ОДУВС, 2014. – 266 с.

88. Кримінальний процес: підручник / за ред. Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної. – Х: Право, 2010. – 608 с.

89. Кримінально-процесуальне право: навч. посібник / Ю.І. Азаров, С.О. Заїка, В.Г. Фатхутдінов. – К., 2008. – 295 с.

90. Кримінальний процес України: тестові завдання: навч. посібник / В.Т. Нор, В.П. Бойко, Н.Р. Бобечко, М.В. Гузела та ін. – К.: Правова єдність, 2010. – 373 с.

91. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: за станом на 29.03.2015 р. – К. : Алерта, 2015. – 304 с.

92. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 26.03.2015 р.: офіц. текст. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2015. – 328 с. – (Кодекси України).

93. Кримінальний процесуальний кодекс України: структурно-логічні схеми і таблиці, типові бланки та зразки процесуальних документів: науково-практ. посібник / Андреев Р.Г., Блажівський Є.М., Гошовський М.І. та ін. – К.: Алерта, 2012. – 736 с.

94. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Загальна частина) / Рожнова В.В., Савицький Д.О., Конюшенко Я.Ю. та ін. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 280 с.
95. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Особлива частина) / Хабло О.Ю., Степанов О.С., Климчук М.П. та ін. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 200с.
96. Лоскутов Т.О. Кримінальне переслідування здійснюване слідчим: монографія. – Д.: Ліра ЛТД, 2011. – 164 с.
97. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальна компетенція: монографія. – Д.: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 188 с.
98. Лобойко Л.М. Кримінальний процес: підручник. – К.: Істина, 2014. – 432 с.
99. Маляренко В.Т. Конституційні засади кримінального судочинства: монографія / В.Т. Маляренко. – К., 2000. – 320 с.
100. Маляренко В.Т. Перебудова кримінального процесу в Україні в контексті європейських стандартів: монографія / В.Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 512 с.
101. Маляренко В.Т. Реформування кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: Теорія, історія і практика: монографія. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 544 с.
102. Міжнародний досвід використання агентури правоохоронними органами держав Європи та США: посібник / А.В. Савченко, В.В. Матвійчук, Д.Й. Никифорчук; За заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва. – К.: НАВСУ, 2004. – 60 с.
103. Мірошніков І.Ю. Судове слідство в апеляційній інстанції: монографія. –Х.: Право, 2007. – 192 с.
104. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навч. посібник. 2-е вид. – К.: ЦУЛ, 2010. – 352 с.
105. Муравин А.Б. Уголовный процесс [Электронный ресурс] : учеб. пособ. / А.Б. Муравин. – 3-изд., испр. и доп. – Электрон. дан. (1 файл). – Одесса, 2007. – Название с титула экрана.
106. Назаров В.В. Конституційні права людини та їх обмеження у кримінальному процесі України: монографія. – Х.: Золота миля, 2009. – 400 с.

107. Негласні слідчі (розшукові) дії. Зразки процесуальних документів [Текст] : навчально-практичний посібник / С.В. Албул, А.М. Волошук, Р.В. Мукоїда, А.О. Шелехов, С.Л. Дерев'янкін, М.В. Корнієнко. – Одеса : ОДУВС, 2013. – 60 с.
108. Негласні слідчі (розшукові) дії: курс лекцій / Д.Й. Никифорчук, С.І. Ніколаюк, О.І. Козаченко та ін. / За заг. ред. Никифорчука Д.Й. – К.: НАВС, 2012. – 138 с.
109. Некрасов В.А. Використання конфіденційної допомоги громадян у боротьбі зі злочинами: монографія / В.Ф. Усенко, В.А. Некрасов, В.Я. Мацюк. – К. : КНТ, 2007. – 204 с.
110. Никифорчук Д.Й. Аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності: навчально-практичний посібник / Д.Й. Никифорчук, О.Ю. Бусол, Г.М. Бірюков. – К.: НАВС, 2012. – 152 с.
111. Никифорчук Д.Й. До питання проведення негласних слідчих (розшукових) дій / Д.Й. Никифорчук, О.Ю. Заблоцька // Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України: матеріали круглого столу (Київ, 7 жовтня 2011 р.). – К.: НАВС, 2011. – С. 66-69.
112. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ : Загальна частина : підручник / авт. кол.: С.В. Албул, К.І. Беляков, А.І. Берендєєва та ін.; за ред. С.П. Черних, М.П. Водька, О.Ф. Долженкова. – К.: Відділ ред.-вид. діяльності МВС України, 2012. – 884 с.
113. Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретико-праксиологічний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 22-23 квітня 2015). – Одеса: ОДУВС, 2015. – 256 с.
114. Основи оперативно-розшукової діяльності: навчальний посібник / О.Ю. Анциферов, О.М. Чистолінов, С.В. Єськов та ін. / За ред. С.М. Гусарова; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: Золота миля, 2015. – 312 с.
115. Пашинін О.І. Актуальні проблеми досудового провадження у кримінальному процесі України: монографія. – Х.: Кроссрууд, 2009. – 164 с.

116. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. – Х.: Арсіс, ЛТД, 2007. – 576 с.
117. Погорецький М.А., Польовий О.Л., Яновська О.Г. Гарантії суддівської незалежності при притягненні до юридичної відповідальності: монографія / Погорецький М.А., Польовий О.Л., Яновська О.Г. – К.: ВД «Дакор», 2014. – 308 с.
118. Письменний Д.П., Омельченко О.Є. Процесуальна діяльність слідчого щодо запобігання злочинів: навч. посібник. – К., 2005. – 158 с.
119. Письменний Д.П., Федченко В.М. Розслідування злочинів слідчою та слідчо-оперативною групою: правові та організаційні засади: монографія. – Дніпропетровськ, 2006. – 204 с.
120. Погорецький М.А. Негласні слідчі дії у проекті нового КПК України // Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України: матеріали круглого столу (Київ, 7 жовтня 2011 р.). – К.: НАВС, 2011. – С. 160-162.
121. Погорецький М.А., Ленко М.О., Сергєєва Д.Б. Процесуальні та криміналістичні засади початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою: монографія: за ред. проф. М.А. Погорецького. – К.: Алерта, 2014. – 300 с.
122. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія / М.А. Погорецький. – Х. : Арсіс, 2007. – 574 с.
123. Попелюшко В.О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та прикладні проблеми: Монографія. – Острого: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2009. – 634 с.
124. Практика Європейського суду з прав людини: питання кримінального судочинства / Уклад. Д.В. Ягунов. – Одеса: Фенікс, 2010. – 167 с.
125. Практикум з методики розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / за ред. проф. М.А. Погорецького, доц. Д.Б. Сергєєвої. – К.: Алерта, 2015. – 168 с.
126. Практикум з кримінального процесу України: навч. посібник / за ред. проф. М.А. Погорецького та доц. Н.П. Сизої. – К.: Алерта, 2015. – 226 с.

127. Процесуальні, криміналістичні та психологічні аспекти досудового розслідування: Матеріали Всеукраїнської науково-практ. конф. (Одеса, 7 листопада 2014). – Одеса: ОДУВС, 2014. – 196 с.
128. Процесуальні документи у кримінальному провадженні. Зразки. Роз'яснення : наук.-практ. посібник / колектив авторів ; за заг. ред. М.А. Погорецького, О.П. Кучинської. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 560 с.
129. Проблеми застосування заходів кримінально-процесуального примусу під час досудового провадження: Матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 22 листопада 2011 р.). – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 224 с.
130. Смоков С.М. Гарантії застосування заходів процесуального примусу у кримінальному судочинстві / С.М. Смоков, К.Г. Горелкіна – Одеса: Астропринт, 2012. – 152 с.
131. Смоков С.М. Запобіжні заходи та кримінально-процесуальні гарантії їх застосування: навчальний посібник / С.М. Смоков. – Одеса: ОДУВС, 2015. – 134 с.
132. Смоков С.М. Новий проект КПК України – більше «проти», ніж «за» // Правова держава : історія, сучасність та перспективи формування в Україні: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (23.04.2010, Запоріжжя). – Ч. II / С.М. Смоков. – Запоріжжя, 2010. – С. 134-139.
133. Слінько С.В. Теорія і практика реформування досудового розслідування: монографія. – Х.: РВФ «Арсіс ЛТД», 2011. – 270 с.
134. Статіва І.І. Початковий етап досудового провадження в сучасному кримінальному процесі: український і західний контексти: монографія. – Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 248 с.
135. Судова, правоохоронна та правозахисна системи України : підручник. / С.В. Албул, М.О. Баймуратов, А.І. Берлач та ін., за заг. ред. д.ю.н., проф. С.О. Кузніченка. – Одеса: ОДУВС, 2012. – 402 с.
136. Тарасенко Р.В. Безпека учасників кримінального судочинства: кримінальні процесуальні та оперативно-розшукові основи: монографія / Р.В. Тарасенко. – Одеса: ОДУВС, 2015. – 510 с.
137. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріала-

ми МВС) [Текст]: монографія / О.Ю. Татаров. – Донецьк: ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. – 640 с.

138. Тітко І.А. Оцінні поняття у кримінально-процесуальному праві України: монографія. – Х.: Право, 2010. – 216 с.

139. Удалова Л.Д. Застосування компромісів при вирішенні конфліктів під час досудового розслідування: навчальний посібник / Л.Д. Удалова, І.В. Паризький. – К: Видавничий дім «Скіф», 2012. – 184 с.

140. Удалова Л.Д. Зловживання у сфері кримінального процесу: монографія / Л.Д. Удалова, О.Ю. Хабло. – К.: Дакор, 2010. – 176 с.

141. Удалова Л.Д. Накладення арешту на вклади, цінності та інше майно обвинуваченого: навчальний посібник / Л.Д. Удалова, І.Й. Га-юр. – К: КНТ, 2012. – 168 с.

142. Удалова Л.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії // Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України: матеріали круглого столу (Київ, 7 жовтня 2011 р.). – К.: НАВС, 2011. – С. 37-39.

143. Удалова Л.Д. Повноваження детективів Національного антикорупційного бюро України // Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретико-праксиологічний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України: Матеріали Міжнародної науково-практ. конф. (Одеса, 22-23 квітня 2015). – Одеса: ОДУВС, 2015. – С. 22-23.

144. Удалова Л.Д. Суд як суб'єкт кримінально-процесуального доказування: монографія / Л.Д. Удалова, В.Я. Корсун. – К: Видавничий дім «Скіф», 2012. – 168 с.

145. Узагальнення Верховного Суду України судової практики в кримінальних справах / упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2010. – 180 с.

146. Черненко А.П. Кримінально-процесуальна регламентація слідчих дій: монографія. – Дніпропетровськ, 2005. – 216 с.

147. Шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства : матер. регіонального круглого столу (19.04.2013 р.) / відп. за випуск д.ю.н., проф. Ю.П. Аленін; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Юрид. літ., 2013. – 200 с.

148. Ягунов Д.В. Практика Європейського суду з прав людини (прецеденти та коментарі з питань кримінального судочинства). – Одеса: Фенікс, 2010. – 256 с.

149. Яновська О.Г. Концептуальні засади функціонування і розвитку змагального кримінального судочинства: монографія. – К.: Прецедент, 2011. – 303 с.

Інтернет-ресурси

<http://www.president.gov.ua>. – офіційний веб-сайт Президента України.

<http://www.portal.rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

<http://www.kmu.gov.ua> – офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.

<http://www.mvs.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.

<http://www.court.gov.ua/vscourt> – офіційний веб портал судової влади в Україні

<http://www.scourt.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду України.

<http://www.sc.gov.ua> – офіційний веб-сайт Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ.

<http://www.gr.gov.ua> – офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.

<http://www.minjust.gov.ua> – Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.

<http://www.reyestr.court.gov.ua> – єдиний реєстр судових рішень в Україні.

<http://www.vkka.gov.ua> – офіційний сайт Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури.

ДОДАТКИ

ПРОТОКОЛ прийняття заяви про вчинене кримінальне правопорушення (або таке, що готується)

Місто (сел.) _____ «__» _____ 20__ року
«__» год. «__» хв.

(слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, найменування органу, прізвище, ініціали)

у присутності осіб:

(їх прізвище, ім'я, по батькові, дата народження та місце проживання)

яким заздалегідь повідомлено про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання:

(характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, підписи осіб)

з дотриманням вимог статей 60, 104, 214 КПК України прийняв усну заяву від: _____

(прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, посада, місце роботи і проживання заявника, контактний телефон, документ, що посвідчує особу)

про _____
(кримінальне правопорушення)

Гр. _____ попереджений про кримінальну
(прізвище, ініціали заявника)

відповідальність згідно зі ст. 383 КК України за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину.

(підпис заявника)

Гр. _____ роз'яснено права заявника відповідно до ст. 60 КПК України:

- 1) отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;
- 2) подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи;
- 3) отримати інформацію про закінчення досудового розслідування.

_____ (підпис заявника)

Гр. _____ заявив:
_____ (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ ЗАЯВИ:

1. Обставини події (дата, час, місце): _____
2. Яку матеріальну шкоду завдано протиправними діями, на яку суму, яким способом злочинці заволоділи майном (проникнення у житло чи інше приміщення, напад, вимагання, обман чи зловживання довірою); якщо проникнення, то яким шляхом (злам запірних пристроїв, підбір ключа, виставлення вікна, через квартиру, іншим способом); яке майно викрадено, де воно знаходилося, наявність документів, які підтверджують придбання і вартість втраченого майна, його прикмети, коли і де придбано: _____
3. Чи застосовувалося фізичне насильство або погроза його застосування, у чому це конкретно виявилось, які предмети (ніж, пістолет, газовий балончик, палиця тощо) використовувалися під час нападу? Якщо було вимагання майна чи права на нього або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою застосування насильства, заподіяння тілесних ушкоджень, пошкодження майна тощо, то в чому конкретно виявилися ці дії? _____
4. Чи заподіяні кому-небудь тілесні ушкодження, до якого медичного закладу звертався, де він розташований, чи перебував на стаціонарному або амбулаторному лікуванні? _____
5. Чи бачив особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, чи може її впізнати, за якими прикметами? _____
6. Чи підозрюється хто-небудь у вчиненні кримінального правопорушення? Якщо так, то вказати з якої причини, а також відомості про цю особу: _____

7. Чи були очевидці вчинення кримінального правопорушення, що відомо про них? _____

Заявником зазначено:

(власноручно написати про ознайомлення та правильність викладених даних)

_____ (підпис)
(ініціали, прізвище, заявника)

Заяву прийняв:

(слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, посада, підпис, прізвище, ініціали)

«__» _____ 20 __ року

Прокурору

(найменування органу прокуратури, ініціали, прізвище)

ПОВІДОМЛЕННЯ
про початок досудового розслідування

Місто (сел.) _____ «__» _____ 20__ року

Повідомляю, що «__» _____ 201__ року мною, за дорученням _____
(найменування органу досудового розслідування, прізвище ініціали його керівника)

від «__» _____ 201__ року розпочато досудове розслідування в кримінальному провадженні № _____ за заявою (повідомленням, інше джерело, з якого виявлені обставини, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення) _____
про _____
(ініціали, прізвище заявника, потерпілого)

(короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела)

, яка надійшла до _____
«__» _____ 201__ року. (найменування органу досудового розслідування)

Попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення:
п. ____ ч. ____ ст. _____ КК України.

Відомості про кримінальне правопорушення, передбачені ч. 5 ст. 214 КПК України, відповідно до вимог ч. ч. 1, 4 ст. 214 КПК України внесено _____
(прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру)

до Єдиного реєстру досудових розслідувань «__» _____ 201__ року за № _____

(слідчий, посада, підпис, ініціали, прізвище)

Слідчому / керівнику

(найменування органу досудового
розслідування / іншого підрозділу ор-
гану внутрішніх справ, ініціали, прі-
звище)

Д О Р У Ч Е Н Н Я
про проведення досудового розслідування

Місто (сел.) _____ «__» _____ 20__ року

Відповідно до вимог ст. ст. 39, 214 КПК України доручаю провес-
ти досудове розслідування за заявою (повідомленням)

(прізвище, ім'я, по батькові заявника, відомості про інше джерело обставин,
що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення)
про вчинення кримінального правопорушення _____
(короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінально-
го правопорушення)

Вимагаю вжити заходів щодо всебічного, повного і неупередже-
ного дослідження всіх обставин кримінального провадження, надати
їм належну правову оцінку та прийняти законні процесуальні рішення
в передбачені кримінальним процесуальним законодавством строки.

Начальник _____
(найменування органу досудового розслідування, підпис, ініціали, прізвище)

(прізвище, ініціали заявника (*потерпілого*))

(індекс, адреса)

ДОВІДКА
про прийняття і реєстрацію заяви

Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 60 КПК України (*п. 2 ч. 2 ст. 56 КПК України*) повідомляю, що подана Вами заява (повідомлення) про кримінальне правопорушення: _____

(коротке викладення наведених обставин кримінального правопорушення)

« ____ » _____ 201__ року прийнята та « ____ » _____ 201__ року зареєстрована в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, реєстраційний _____ . Розпочато досудове розслідування.

(слідчий, прокурор, посада, підпис, прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20__ року

(посада слідчого, найменування органу,
прізвище, ініціали посадової особи)

(прізвище, ініціали особи)

(адреса, телефон)

(відомості про паспорт, інший доку-
мент, що посвідчує особу)

З А Я В А
про залучення до провадження як потерпілого

(коротко викладаються обставини кримінального правопорушення)

У зв'язку з тим, що внаслідок вказаного кримінального правопо-
рушення мені завдано шкоду, на підставі ч. 3 ст. 55 КПК України
прошу залучити мене як потерпілого до кримінального провадження,
внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № _____.

« ____ » _____ 20__ року

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Заяву прийняв:

(слідчий, прокурор, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

ПАМ'ЯТКА

про процесуальні права та обов'язки потерпілого

Потерпілим у кримінальному провадженні є фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого (ст. 55 КПК України).

Протягом кримінального провадження потерпілий має право (ст. 56 КПК):

- 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені КПК;
- 2) знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування;
- 3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду;
- 4) заявляти відводи та клопотання;
- 5) за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла;
- 6) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати;
- 7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому КПК;
- 8) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг;
- 9) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження;
- 10) на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом;
- 11) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, в порядку, передбаченому КПК, в тому числі після відкриття матеріалів згідно зі

ст. 290 КПК, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження;

12) застосовувати з додержанням вимог КПК технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);

13) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення у випадках, передбачених КПК;

14) користуватися іншими правами, передбаченими КПК.

Зокрема, на всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право *примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення*. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та КПК України випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження.

Під час досудового розслідування потерпілий має право:

1) на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим;

2) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;

3) подавати докази на підтвердження своєї заяви;

4) брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участю;

5) отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, після закінчення досудового розслідування.

Під час судового провадження в будь-якій інстанції потерпілий має право:

- 1) бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду;
- 2) брати участь в судовому провадженні;
- 3) брати участь у безпосередній перевірці доказів;
- 4) підтримувати обвинувачення в суді у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення;
- 5) висловлювати свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому, а також висловлювати свою думку при вирішенні питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;
- 6) знайомитися із судовими рішеннями, журналом судового засідання і технічним записом кримінального провадження в суді;
- 7) оскаржувати судові рішення в порядку, передбаченому КПК.

Потерпілий зобов'язаний (ст. 57 КПК):

- 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а у випадку неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття;
- 2) не перешкоджати встановленню обставин учинення кримінального правопорушення;
- 3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.

Пам'ятку одержав:

« ____ » _____ 20__ року _____ (підпис)
(ініціали, прізвище потерпілого)

Пам'ятку вручив: _____

(слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, посада, підпис, прізвище, ініціали)

ПРОТОКОЛ

допиту свідка

Місто (сел.) _____ «___» _____ 20__ року

Допит розпочато о «___» год. «___» хв.

Допит закінчено о «___» год. «___» хв.

_____ (слідчий, посада, найменування органу, ініціали, прізвище)
розглянувши матеріали досудового розслідування, внесеного до
Єдиного реєстру досудових розслідувань за № _____ від «___»
_____ 20__ року у приміщенні _____

в присутності осіб, яким роз'яснені вимоги ч. 3 ст. 66 КПК Украї-
ни про їхній обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної
процесуальної дії: _____,

(їх прізвище, ім'я, по батькові, дата народження та місце проживання, підпис)

яким заздалегідь повідомлено про застосування технічних засобів
фіксації, умови та порядок їх використання: _____

_____ (характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосо-
вуються при проведенні цієї процесуальної дії, підписи осіб)

_____, з до-
триманням вимог статей 65, 66, 95, 104, 106, 223, 224 КПК України,
допитав як свідка:

1. Прізвище, ім'я та по батькові _____
2. Дата та місце народження _____
3. Національність _____
4. Громадянство _____
5. Освіта _____
6. Місце роботи (навчання) _____
7. Рід заняття та посада _____
8. Місце проживання (реєстрації) _____
9. Судимість _____
10. Чи є депутатом (якої ради) _____
11. Відомості про паспорт або інший документ, що засвідчує осо-
бу _____

Свідкові роз'яснено, що його викликано для дачі показань у кримінальному провадженні _____

(вказати, у зв'язку із чим та в якому провадженні він допитується)

Свідкові _____ роз'яснено зміст ст. 63 Конституції України про те, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначене законом _____

(підпис)

Свідкові _____ роз'яснено зміст ст. 18 КПК України про свободу від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів чи членів сім'ї.

(підпис)

Свідкові _____ роз'яснено порядок проведення допиту та його права та обов'язки, передбачені ст. 66 КПК України, згідно з якою:

1. Свідок має право:

1) знати, у зв'язку із чим і в якому кримінальному провадженні він допитується;

2) користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката, повноваження якого підтверджуються згідно з положеннями статті 50 Кримінального процесуального кодексу України (*а саме: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги*);

3) відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення в учиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями статті 65 цього Кодексу не підлягають розголошенню (*а саме – не можуть бути допитані як свідки: 1) захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, законний представник потерпілого, цивільного позивача у кримінальному провадженні – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника; 2) адвокати*

– про відомості, які становлять адвокатську таємницю; 3) нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю; 4) медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю; 5) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; 6) журналісти – про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації; 7) професійні судді, народні засідателі та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали; 8) особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення; 9) особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їхні особи; 10) особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо цих даних. Не можуть без їхньої згоди бути допитані як свідки (та мають право відмовитися давати показання) особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники дипломатичних представництв – без згоди представника дипломатичної установи);

4) давати показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача;

5) користуватися нотатками і документами при даванні показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших відомостей, які йому важко тримати в пам'яті;

6) на відшкодування витрат, пов'язаних із викликом для давання показань;

7) ознайомлюватися з протоколом допиту та заявляти клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, а також власноручно робити такі доповнення і зауваження;

8) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;

9) заявляти відвід перекладачу.

2. Свідок зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;

2) давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду;

3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків.

3. Особа, яку залучають до проведення процесуальних дій під час досудового розслідування як понятого або яка стала очевидцем таких дій, зобов'язана на вимогу слідчого, прокурора не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії.

Крім того, згідно із частиною 7 статті 224 Кримінального процесуального кодексу України за бажанням допитуваної особи вона має право викласти свої показання власноручно. За письмовими показаннями особи їй можуть бути поставлені додаткові запитання.

_____ (підпис)

Свідка _____ відповідно до ст. 67 попереджено про (П.І.Б.)

кримінальну відповідальність, передбачену ст. 384 КК України (*Завідомо неправдиве показання*) та ст. 385 КК України (*Відмова свідка від давання показань*)

_____ (підпис)

Ознайомившись із своїми правами, свідок заявив, що бажає давати показання _____ мовою та викладати їх _____.

(вказати мову)

(під запис або власноручно)

Послуг перекладача _____.

(потребує, не потребує)

Під час давання показань користуватися правовою допомогою адвоката _____.

(бажає, не бажає)

По суті поставлених запитань свідок _____ дав такі показання: _____
(вказати отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження)

Показання зафіксовані на носії інформації _____,
(вказати характеристики носіїв інформації у випадку застосування технічних засобів фіксації)

які додаються до даного протоколу.

За результатами фіксування допиту технічними засобами від учасників процесуальної дії клопотання про внесення тексту показань до протоколу допиту _____.
(надходили, не надходили)

Учасникам процесуальної дії повідомлено про спосіб ознайомлення із змістом протоколу, а саме.
(надання письмового протоколу, перегляд або прослуховування носіїв інформації у випадку застосування технічних засобів фіксації)

Ознайомившись із текстом протоколу допиту від учасників процесуальної дії клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень _____.
(не надходили; якщо надійшли, вказати, що саме)

Свідок _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Учасники _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

_____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Допитав: _____
(слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

Від підписання протоколу допиту відмовляюсь у зв'язку з _____

(вказати причини такої відмови з боку свідка або іншого учасника процесуальної дії)

Свідок _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Захисник _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Поняті (у разі відсутності захисника):

1. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання) (підпис)

2. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання) (підпис)

(слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

ПРОТОКОЛ
допиту потерпілого

Місто (сел.) _____ «__» _____ 20__ року

Допит розпочато о «__» год. «__» хв.

Допит закінчено о «__» год. «__» хв.

(слідчий, посада, найменування органу, ініціали, прізвище)

розглянувши матеріали досудового розслідування, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № _____ від «__» _____ 20__ року, у приміщенні _____ в присутності осіб, яким роз'яснені вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їхній обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії: _____

(їх прізвище, ім'я, по батькові, дата народження та місце проживання, підпис)

яким заздалегідь повідомлено про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання: _____

(характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні цієї процесуальної дії, підписи осіб)

з дотриманням вимог статей 55, 56, 95, 104, 106, 223, 224 КПК України, допитав як потерпілого:

1. Прізвище, ім'я та по батькові _____

2. Дата та місце народження _____

3. Національність _____

4. Громадянство _____

5. Освіта _____

6. Місце роботи (навчання) _____

7. Рід заняття та посада _____

8. Місце проживання (реєстрації) _____

9. Судимість _____

10. Чи є депутатом (якої ради) _____

11. Відомості про паспорт або інший документ, що засвідчує особу _____

Потерпілому роз'яснено, що його викликано для дачі показань у кримінальному провадженні _____

(вказати у зв'язку із чим та в якому провадженні він допитується)

Потерпілому _____ роз'яснено зміст ст. 63 Конституції
(прізвище, ім'я, по батькові)

України про те, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначене законом _____

(підпис)

Потерпілому _____ роз'яснено зміст ст. 18 КПК України
(прізвище, ім'я, по батькові)

про свободу від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів чи членів сім'ї _____

(підпис)

Потерпілому _____ роз'яснено порядок проведення
(прізвище, ім'я, по батькові)

допиту, його права, передбачені ст. 56 КПК України, та обов'язки, передбачені ст. 57 КПК України _____

(підпис)

Потерпілого _____ попереджено про кримінальну відповідальність, передбачену ст. 384 КК України (Завідомо неправдиве показання) _____

(підпис)

Ознайомившись із своїми правами, потерпілий заявив, що бажає давати показання _____ мовою та викладати їх _____.

(вказати мову)

(під запис або власноручно)

Послуг перекладача _____.

(потребує, не потребує)

Потерпілий: _____

(прізвище, ініціали, підпис потерпілого)

По суті поставлених запитань потерпілий _____
дав такі показання: _____

(вказати отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження)

Показання зафіксовані на носії інформації _____

(вказати характеристики носіїв інформації у випадку застосування технічних засобів фіксації)

які додаються до даного протоколу.

За результатами фіксування допиту технічними засобами від учасників процесуальної дії клопотання про внесення тексту показань до протоколу допиту _____.
(надходили, не надходили)

Учасникам процесуальної дії повідомлено про спосіб ознайомлення із змістом протоколу, а саме

(надання письмового протоколу, перегляд або прослуховування носіїв інформації у випадку застосування технічних засобів фіксації)

Після ознайомлення з текстом протоколу допиту від учасників процесуальної дії клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень _____.
(не надходили; якщо надійшли, вказати, що саме)

Потерпілий _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Учасники _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

_____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Допитав:

(слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

Від підписання протоколу допиту відмовляюсь у зв'язку з

(указати причини такої відмови з боку потерпілого або іншого учасника процесуальної дії)

Потерпілий _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Представник _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Поняті (у разі відсутності представника (захисника) потерпілого):

_____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання) (підпис)

_____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання) (підпис)

(слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

ПРОТОКОЛ
допиту підозрюваного

Місто (сел.) _____ « ____ » _____ 20 ____ року

Допит розпочато о « ____ » год. « ____ » хв.

Допит закінчено о « ____ » год. « ____ » хв.

(слідчий, посада, найменування органу, ініціали, прізвище)
розглянувши матеріали досудового розслідування, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № _____ від « ____ » _____ 20__ року, у приміщенні _____ в присутності осіб, яким роз'яснені вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їхній обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії: _____, (їх прізвище, ім'я, по батькові, дата народження та місце проживання, підпис) яким заздалегідь повідомлено про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання: _____, (характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні цієї процесуальної дії, підписи осіб) з дотриманням вимог статей 42, 95, 104, 106, 223, 224 КПК України, допитав як підозрюваного:

1. Прізвище, ім'я та по батькові _____
2. Дата та місце народження _____
3. Національність _____
4. Громадянство _____
5. Освіта _____
6. Місце роботи (навчання) _____
7. Рід заняття та посада _____
8. Місце проживання (реєстрації) _____
9. Судимість _____
10. Чи є депутатом (якої ради) _____
11. Відомості про паспорт або інший документ, що засвідчує особу _____

Підозрюваному роз'яснено, що його викликано для дачі показань у кримінальному провадженні № _____ у зв'язку з учиненням ним кримінального правопорушення _____
(вказати у зв'язку із чим та в якому провадженні він допитується та у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють)

Підозрюваному _____ роз'яснено зміст ст. 63 Конституції України про те, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначене законом _____
(підпис)

Підозрюваному _____ роз'яснено зміст ст. 18 КПК України про свободу від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів чи членів сім'ї, а також ст. 20 КПК України про право на захист _____
(підпис)

Підозрюваному _____ роз'яснено порядок проведення допиту, його права та обов'язки, передбачені ст. 42 КПК України, а також вручено Пам'ятку про його процесуальні права та обов'язки _____
(підпис)

Права та обов'язки, а також порядок проведення допиту мені роз'яснені та зрозумілі.

Пам'ятка про процесуальні права та обов'язки підозрюваного мені вручена «__» ____ 20__ року.

Підозрюваний: _____
(прізвище, ініціали, підпис підозрюваного)

Ознайомившись із своїми правами, підозрюваний заявив, що давати показання та відповідати на показання він _____
(погоджується, відмовляється)

Під час проведення допиту _____ бажання на участь захисника _____
(виявив, не виявив)
(прізвище, ім'я, по батькові)

Показання бажає давати _____ мовою та викладати їх _____
(вказати мову) (під запис або власноручно)

Послуг перекладача _____
(потребує, не потребує)

Підозрюваний: _____
(прізвище, ініціали, підпис підозрюваного)

По суті поставлених запитань підозрюваний _____
дав такі показання: _____
(вказати отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження)

Показання зафіксовані на носії інформації _____,
(вказати характеристики носіїв інформації у випадку застосування технічних засобів фіксації)

які, додаються до даного протоколу.

За результатами фіксування допиту технічними засобами від учасників процесуальної дії клопотання про внесення тексту показань до протоколу допиту _____.
(надходили, не надходили)

Учасникам процесуальної дії повідомлено про спосіб ознайомлення із змістом протоколу, а саме _____.
(надання письмового протоколу, перегляд або прослуховування носіїв інформації у випадку застосування технічних засобів фіксації)

Після ознайомлення з текстом протоколу допиту від учасників процесуальної дії клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень _____
(не надходили; якщо надійшли, вказати, що саме)

Підозрюваний _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Захисник _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Учасники _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Допитав: (слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

Від підписання протоколу допиту відмовляюсь у зв'язку з _____.
(вказати причини такої відмови з боку підозрюваного або іншого учасника процесуальної дії)

Підозрюваний _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Захисник _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Поняті (у разі відсутності захисника): _____ / _____ /

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання) (підпис)

(слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

ПРОТОКОЛ
одночасного допиту осіб

Місто (сел.) _____ « ____ » _____ 20__ року

Допит розпочато о « ____ » год. « ____ » хв.

Допит закінчено о « ____ » год. « ____ » хв.

(слідчий, посада, найменування органу, ініціали, прізвище)
розглянувши матеріали досудового розслідування, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № _____ від « ____ » _____ 20__ року, у приміщенні _____ з дотриманням вимог статей 104, 106, 223, 224 КПК України, провів одночасний допит між:

1. _____
(процесуальний статус, прізвище, ім'я та по батькові)
2. _____
(процесуальний статус, прізвище, ім'я та по батькові)
3. _____
(процесуальний статус, прізвище, ім'я та по батькові)

в присутності _____
(процесуальний статус, прізвище, ім'я та по батькові)

Учасникам слідчої дії повідомлено про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання: _____,
(характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні цієї процесуальної дії, підписи осіб)

(підпис)

(підпис)

(підпис)

Учасникам слідчої дії роз'яснено вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їхній обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії та зміст ст. 63 Конституції України про те, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначене законом

(підпис)

(підпис)

Про кримінальну відповідальність, передбачену ст. 384 КК України («Завідомо неправдиве показання»), попереджений

(підпис)

(підпис)

(підпис)

Про кримінальну відповідальність, передбачену ст. 385 КК України («Відмова свідка від давання показань»), попереджений

(підпис)

(підпис)

(підпис)

Особам, викликаним на одночасний допит, роз'яснено їхнє право після надання показань, з дозволу слідчого, ставити один одному запитання та вимагати доповнення протоколу і внесення до нього поправок.

При одночасному допиті дали показання:

(з'ясовується чи знають викликані особи одна одну і в яких стосунках перебувають, після чого викладається зміст одночасного допиту)

Показання зафіксовані на носії інформації _____,
(вказати характеристики носіїв інформації
у випадку застосування технічних засобів фіксації)

які додаються до даного протоколу.

За результатами фіксування допиту технічними засобами від учасників процесуальної дії клопотання про внесення тексту показань до протоколу допиту _____.

(надходили, не надходили)

Учасникам процесуальної дії повідомлено про спосіб ознайомлення із змістом протоколу, а саме _____.

(надання письмового протоколу, перегляд або прослуховування носіїв інформації у випадку застосування технічних засобів фіксації)

Після ознайомлення з текстом протоколу допиту, учасники процесуальної дії клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень _____.

(не заявили; якщо заявили, вказати, які саме)

Свідок _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Свідок _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Свідок _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Учасники _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)
_____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Допитав: _____
(слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

Від підписання протоколу допиту відмовляюся у зв'язку з

(вказати причини такої відмови з боку свідка або іншого учасника процесуальної дії)

Свідок _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Захисник _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Поняті (у разі відсутності захисника):

_____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання) (підпис)

(слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

Начальнику

_____ (найменування оперативного підрозділу)

_____ (прізвище, ініціали)

ДОРУЧЕННЯ

про проведення слідчих (розшукових) дій

(негласних слідчих (розшукових) дій) у порядку ст. 40 КПК України

У провадженні _____ (найменування органу досудового розслідування) перебувають матеріали досудового розслідування, внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № __ від «__» ____ 20__ року, за ознаками _____ (правова кваліфікація кримінального правопорушення)

Досудовим розслідуванням встановлено _____ (стисло викладається фабула кримінального провадження та встановлені фактичні дані, які є підставою для надання доручення щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій)

Ураховуючи викладене, керуючись ст.ст. 40, 41 КПК України, –

ПРОШУ:

1. Доручити _____ проведення (вказується оперативний підрозділ, на який покладається виконання доручення)

_____ (зазначається, які слідчі (розшукові) дії чи негласні слідчі (розшукові) дії необхідно провести)

2. Мотивовану відповідь разом з матеріалами, які отримані під час виконання доручення направити до _____ у _____-денний строк.

_____ (слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

ПАМ'ЯТКА
про процесуальні права та обов'язки підозрюваного

(прізвище, ім'я, по батькові підозрюваного)

Конституція України

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його припинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин із моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість із моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 56. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 59. Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Стаття 62. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Стаття 63. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

**Положення про порядок короткочасного затримання осіб,
підозрюваних у вчиненні злочину**

Стаття 10. Права та обов'язки затриманих.

Особи, затримані за підозрінням у вчиненні злочину, мають право:

- знати, у чому їх підозрюють;
- вимагати перевірки прокурором правомірності затримання; про заявлену вимогу адміністрація місця тримання затриманих негайно повідомляє прокурора;
- оскаржити дії особи, яка провадить дізнання, слідчого або прокурора, давати пояснення і заявляти клопотання;
- звертатися зі скаргами і заявами в державні органи, громадські організації і до службових осіб у порядку, встановленому статтею 13 цього Положення;
- користуватися своїм одягом і взуттям, а також іншими необхідними предметами і речами, перелік яких визначається Правилами внутрішнього розпорядку в місцях тримання затриманих.

Особи, затримані за підозрінням у вчиненні злочину, зобов'язані додержувати вимог цього Положення і Правил внутрішнього розпорядку в місцях тримання затриманих.

Закон України «Про попереднє ув'язнення»

Стаття 9. Права осіб, взятих під варту

Особи, взяті під варту, мають право:

- на захист відповідно до кримінально-процесуального законодавства;
- на захист своїх прав та інтересів особисто або за допомогою захисника з моменту затримання або взяття під варту, а також на повідомлення під час взяття під варту підстав та мотивів взяття під варту, оскаржувати їх у суді, отримати в друкованому вигляді роз'яснення положень статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 та 63 Конституції України, цієї статті та інших прав затриманих або взятих під варту, встановлених законом, у тому числі права здійснювати захист своїх

прав та інтересів особисто або за допомогою захисника з моменту затримання або арешту (взяття під варту)

- особи, права відмовитися від надання будь-яких пояснень або свідчень до прибуття захисника, знайомитися з правилами тримання під вартою;

- на щоденну прогулянку тривалістю одна година. Вагітним жінкам і жінкам, які мають при собі дітей, неповнолітнім, а також хворим із дозволу лікаря та за їхньою згодою тривалість щоденної прогулянки встановлюється до двох годин;

- одержувати двічі на місяць передачі або посилки та грошові перекази і передачі;

- купувати протягом місяця за безготівковим розрахунком продукти харчування і предмети першої необхідності на суму до одного мінімального розміру заробітної плати та без обмежень письмове приладдя, газети, книги через торговельну мережу на замовлення;

- користуватися власним одягом і взуттям, мати при собі документи і записи, що стосуються кримінальної справи;

- користуватися телевізорами, одержаними від родичів або інших осіб, настільними іграми, газетами і книгами з бібліотеки місця попереднього ув'язнення та придбаними через торговельну мережу;

- відправляти в індивідуальному порядку релігійні обряди і користуватися релігійною літературою та властивими їхньому віруванню предметами релігійного культу, виготовленими з малоцінних матеріалів, якщо при цьому не порушується встановлений у місцях попереднього ув'язнення порядок, а також не обмежуються права інших осіб;

- на восьмигодинний сон у нічний час, під час якого не допускається залучення до участі в процесуальних та інших діях, за винятком невідкладних випадків;

- звертатись із скаргами, заявами та листами до державних органів і службових осіб у порядку, встановленому статтею 13 цього Закону.

Взяті під варту жінки вправі мати при собі дітей віком до трьох років.

Взяті під варту молоді громадяни (віком від 14 до 28 років) мають право отримувати психолого-педагогічну допомогу спеціалістів центрів соціальних служб для молоді.

Осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі, в разі обрання щодо них запобіжного заходу у вигляді взяття під варту у зв'язку з провадженням в іншій справі, тримають відповідно до правил, установлених цим Законом. Одержання цими особами посилок і передач, а так само купівля ними продуктів харчування і предметів першої необхідності здійснюються в порядку, встановленому Виправно-трудовим кодексом України для виду режиму виправно-трудої колонії, призначеного їм Державним департаментом України з питань виконання покарань.

Перелік продуктів харчування і предметів першої необхідності, які забороняється передавати особам, взятим під варту, встановлюється Державним департаментом України з питань виконання покарань. Міністерством оборони України за погодженням із Генеральною прокуратурою України.

Стаття 10. Обов'язки осіб, взятих під варту

Особи, взяті під варту, зобов'язані:

- додержуватися порядку, встановленого в місцях попереднього ув'язнення, і виконувати законні вимоги адміністрації;
- дотримуватися санітарно-гігієнічних правил, мати охайний зовнішній вигляд, постійно підтримувати чистоту в камері;
- бути ввічливими до працівників місця попереднього ув'язнення, а також поміж собою;
- не вступати в суперечки з представниками адміністрації, не принижувати їхню гідність, не протидіяти виконанню ними своїх обов'язків;
- бережливо ставитися до інвентарю, обладнання та іншого майна місця попереднього ув'язнення.

Стаття 42 Кримінального процесуального кодексу України

Підозрюваний, обвинувачений має право:

- 1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють;
- 2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, а також отримати їх роз'яснення у разі необхідності;
- 3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого та перед кожним наступним допитом із дотриманням умов, що забез-

печують конфіденційність спілкування, на присутність захисника під час допиту та інших процесуальних дій, на відмову від послуг захисника в будь-який момент кримінального провадження, на отримання послуг захисника за рахунок держави у випадку відсутності коштів на оплату таких послуг;

4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;

5) давати пояснення, показання з приводу підозри чи в будь-який момент відмовитися їх давати;

6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;

7) у разі затримання – на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування;

8) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;

9) брати участь у проведенні процесуальних дій;

10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу;

11) застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься вмотивована постановова (ухвала);

12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;

13) заявляти відводи;

14) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування, та вимагати відкриття матеріалів;

15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді;

17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердились;

18) користуватись рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

Підозрюваний, який є іноземцем і тримається під вартою, має право на зустрічі з представником дипломатичної чи консульської установи своєї держави, яку йому зобов'язана забезпечити адміністрація місця ув'язнення.

Підозрюваний зобов'язаний:

1) прибувати за викликом до суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це суд;

2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

На всіх стадіях кримінального провадження підозрюваний має право *примиритися з потерпілим і укласти угоду про примирення*. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та КПК України випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження. Права мені роз'яснені та зрозумілі. Пам'ятку про процесуальні права та обов'язки підозрюваного отримав.

Пам'ятку отримав:

«__» _____ 20 __ року

(підпис)

Пам'ятку вручив:

(прізвище, ініціали підозрюваного)

(слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

« ЗАТВЕРДЖЕНО »

Старший прокурор прокуратури
Приморського району м. Одеси
юрист 1 класу

Д.М. Іванов

« ___ » _____ 2012 року

ОБВИНУВАЛЬНИЙ АКТ

у кримінальному провадженні № 15012171000002775 внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань 01.10.2012 відносно Камиш С.А. за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України

Камиш Сергія Андрійовича, 08.02.1971 р.н., уродженця м. Бельци, Молдова, за національністю молдованин, громадянина Молдови, офіційно не працюючого, одруженого, має неповнолітню доньку 2006 року народження, освіта середня, не зареєстрованого на території України, прож. за адресою: м. Одеса вул. Піонерська 102, кв.3, раніше не судимого повідомлено про те, що він підозрюється в учиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України яке він скоїв при таких обставинах:

Камиш С.А., 01.10.2012 року, приблизно о 08 годин 30 хвилин, знаходячись на зупинці «Політехнічний університет» в м.Одесі, сів в маршрутне таксі № 242 та у зв'язку з тим, що в маршрутному таксі знаходилося дуже багато пасажирів став на сходу зразу біля дверей. Знаходячись в маршрутному таксі № 242 Камиш С.А. звернув увагу на жіночу сумку чорного кольору, яку тримала в руці жінка та з якої було видно гаманець темно-коричневого кольору. Після чого у Камиш С.А. виник злочинний намір на таємне викрадення вказаного майна.

Реалізуючи свій намір, Камиш С.А., упевнившись, що за ним ніхто не спостерігає та його дії лишаться непомітними, діючи умисно, таємно викрав із жіночої сумки гаманець темно-коричневого кольору, який належав Сімбірцевій С.А., вартістю 150 гривень, в якому знаходилися грошові кошти у сумі 160 гривень, пластикова картка «Надра Банк», видана на ім'я Сімбірцевої С.А., яка не має матеріальної цінно-

сті, різні книжкові картки, що не мають матеріальної цінності, магнітний ключ вартістю 25 гривень, завдавши Сімбірцевій С.А. матеріальної шкоди на суму 335 гривень.

Після чого Камиш С.А. з місця події зник, маючи можливість розпорядитись викраденим майном на свій розсуд.

Таким чином, Камиш С.А. своїми діями скоїв умисне кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 185 КК України, за кваліфікуючими ознаками – таємне викрадення чужого майна (крадіжка).

Потерпілим від кримінального правопорушення скоєного Камиш С.А. є: Сімбіцева Сусанна Анатоліївна, 07.08.1957 р.н., громадянка України, не працює, зареєстрована та проживає за адресою: м. Одеса вул. Колонтаївська, 1 кв. 3.

Відповідно до вимог ст. 66 КК України обставини, які пом'якшують покарання Камиш С.А. є – щире каяття.

Відповідно до вимог ст. 67 КК України обставини, які обтяжують покарання Камиш С.А. – відсутні.

Розмір шкоди, завданий кримінальним правопорушенням, складає 230 гривень, указана матеріальна шкода відшкодована в повному обсязі під час досудового розслідування, у зв'язку із чим цивільний позов не заявлено.

У кримінальному провадженні витрати на залучення експертів відсутні.

Обвинувальний акт складено «___» січня 2012 року старшим слідчим СВ Приморського РВ ОМУ ГУМВС України в Одеській області лейтенантом міліції Петровим Володимиром Володимировичем, за адресою: м. Одеса вул. Піонерська, 11 «В», у приміщенні кабінету № 17 Приморського РВ ОМУ ГУМВС України в Одеській області та в порядку ст. 291 КПК України разом із матеріалами кримінального провадження № 15012171000002775 надано старшому прокурору прокуратури Приморського району м. Одеса Іванову Валентину Михайловичу для його підписання та затвердження.

Додаток до обвинувального акта:

1. Реєстр матеріалів досудового розслідування на ____ аркушах.
2. Розписка підозрюваного Камиш С.А. про отримання копії обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування на 1 аркуші.

**Слідчий СВ Приморського РВ
ОМУ ГУ МВС України в Одеській області
лейтенант міліції**

В.В. Петров

Обвинувальний акт затверджено та підписано «____» січня 2012 року старшим прокурором прокуратури Приморського району м. Одеси юристом 1-го класу Івановим Валентином Михайловичем, за адресою: м. Одеса, вул. Нижня, 6, у приміщенні кабінету № 111 прокуратури Приморського району м. Одеси.

**Старший прокурор прокуратури
Приморського району м. Одеси
юрист 1 класу**

В.М. Іванов

Копія: Прокурору
Індустріального району
міста Дніпропетровська
старшому раднику юстиції
Головку В.А.

ПРОТОКОЛ
затримання особи, підозрюваної в учиненні
кримінального правопорушення

Місто Дніпропетровськ

«20»11.2012 року

Слідчий СВ Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітан міліції Іванов Іван Ігорович,

«20» листопада 2012 року о 15 годині 30 хвилин, у кв. № 27 по просп. ім. Газети «Правда», 154 в м. Дніпропетровськ,

у присутності осіб:

оперуповноваженого ВКР Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області лейтенанта міліції Сидорова С.С., яким заздалегідь повідомлено про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання:

(характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, підписи осіб)

відповідно до ст. ст. 40, 104, 131,132, 208-211, 213 КПК України затримав особу, підозрювану в учиненні кримінального правопорушення – Бистрицького Руслана Володимировича, 12.02.1983 року народження, уродженця м. Дніпропетровськ, росіянина, громадянина України, непрацюючого, раніше не засудженого, проживаючого в м. Дніпропетровськ по пр. Газети «Правда», буд. 154, кв. 27

Підстави затримання:

1) якщо цю особу застали під час учинення кримінального правопорушення або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин. (необхідне підкреслити)

(навести конкретні факти й відомості)

Затриманому Бистрицькому Р.В., згідно із ч. 4 ст. 208 КПК України повідомлено зрозумілою для нього (неї) мовою підстави затримання та в учиненні якого кримінального правопорушення він (вона) підозрюється, а також роз'яснено, що він (вона) має право:отримувати медичну допомогу, негайно повідомити близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб (за вибором) про своє затримання і місце перебування відповідно до положень ст. 213 КПК України та інші процесуальні права, передбачені КПК України.

Батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування повідомлено про затримання неповнолітньої особи

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження)

(час, дата та спосіб повідомлення)

Представнику розвідувального органу України

(назва органу, прізвище, ім'я, по батькові)

повідомлено про затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

при виконанні ним службових обов'язків _____

(час, дата та спосіб повідомлення)

Органу (установі), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги повідомлено про затримання Бистрицького Руслана Володимировича, 12.02.1983 р.н.

Крім того, згідно із ч. 3 ст. 42 КПК України затриманому Бистрицькому Р.В. роз'яснено, що він має право:

1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють;

2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені КПК України, а також отримати їх роз'яснення у разі необхідності;

- 3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту – мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України та (або) законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату;
- 4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього або в будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;
- 5) давати пояснення, показання з приводу підозри чи в будь-який момент відмовитися їх давати;
- 6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання;
- 7) у разі затримання – на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування згідно з положеннями ст. 213 КПК України;
- 8) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;
- 9) брати участь у проведенні процесуальних дій;
- 10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу;
- 11) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься вмотивована постанова (ухвала);
- 12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;
- 13) заявляти відводи;

14) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому КПК України, та вимагати відкриття матеріалів згідно зі ст. 290 КПК України;

15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України;

17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра не підтвердилась;

18) користуватись рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватись послугами перекладача за рахунок держави.

Згідно із ч. 7 ст. 42 КПК України затриманий Бистрицький Р.В. зобов'язаний:

1) прибувати за викликом до суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це суд;

2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

Ознайомившись з підставами затримання та правами і обов'язками затриманого, підозрюваний Бистрицький Р.В. пояснив:

(клопотання, заяви чи скарги затриманого, підпис затриманого)

Слідчий СВ Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітан міліції Іванов І.І., на підставі ч. 3 ст. 208 КПК України, із дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК України, у присутності понятих:

1) Симонова Івана Петровича, 04.05.1977 р.н., прож. в м. Дніпропетровськ по вул. Шевченка, 17 кв. 42;

2) Шевчука Миколи Дмитровича, 17.09.1980 р.н., прож. в м. Дніпропетровськ по вул. Космонавтів, 4 кв. 22,

здійснив обшук затриманої особи Бистрицького Р.В., під час якого було виявлено та вилучено: в правій кишені штанів – мобільний телефон Нокія 6300 ІМЕІ 1234567891234 в корпусі сріблястого кольору з тріщиною на задній його частині.

Як пояснив Бистрицький Р.В., даний мобільний телефон від знайшов увечері 19.11.2012 року, коли проходив вздовж вул. Косіора в м. Дніпропетровськ.

Зауваження і доповнення до протоколу: не надходили

(спосіб ознайомлення, зауваження і доповнення учасників процесуальної дії;
прізвище, ініціали, підпис)

З протоколом ознайомлені поняті, яким згідно з вимогами ст. 66 КПК України роз'яснено обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії:

1) Симонов Іван Петрович
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

2) Шевчук Микола Дмитрович
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

У зв'язку з тим, що особа, яка брала участь у проведенні процесуальної дії, відмовилася підписати протокол, їй надано право дати письмові пояснення щодо причин відмови від підписання. Така особа пояснила, що _____

(пояснення, підпис)

Факт надання письмових пояснень особи щодо причин відмови підписати протокол засвідчується підписом її захисника (законного представника): _____

(прізвище, ініціали, підпис)

Поняті (у випадку відсутності захисника):

1. _____ 2. _____

У зв'язку з тим, що особа через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, ознайомлення її з протоколом здійснюється у присутності захисника (законного представника), який

своїм підписом засвідчує зміст протоколу та факт неможливості його підписання особою:

(підпис)

(прізвище, ініціали затриманої особи)

Протокол склав:
Слідчий СВ Індустріального РВ
Дніпропетровського МУ ГУМВС України
в Дніпропетровській області
капітан міліції

підпис

І. І. Іванов

Копію протоколу отримав:

Р.В. Бистрицький

**Слідчому судді
Індустріального районного суду
м. Дніпропетровськ**

**КЛОПОТАННЯ
про застосування запобіжного заходу
у вигляді особистого зобов'язання**

місто Дніпропетровськ

20 листопада 2014 року

Слідчий слідчого відділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітан міліції Іванов Іван Ігорович, розглянувши матеріали досудового розслідування № 100016, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань 19.11.2014 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

19 листопада 2014 року близько 18 години 30 хвилин на перехресті вулиць Калинової та Косіора в м. Дніпропетровськ гр-н Бистрицький Р. В. за попередньою змовою з Арзуманяном С. С., спрямованою на вчинення розбійного нападу з метою заволодіння чужим майном із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я гр-на Сомова Сергія Сергійовича, 1980 року народження, заволоділи його майном, спричинивши цим самим майнову шкоду на загальну суму 1380 грн.

У вчиненні зазначеного кримінального правопорушення підозрюється Бистрицький Р. В., 12.02.1983 року народження, урож. м. Дніпропетровськ Дніпропетровської області, громадянин України, освіта середня, постійного місця роботи або навчання не має, об'єктів нерухомості у власності не має, не судимий, не одружений, зареєстрований і проживає за адресою: м. Дніпропетровськ, пр. ім. Газети "Правда", 154 кв. 27.

Допитаний як підозрюваний, гр-н Бистрицький Р. В. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України, визнав себе винним повністю і показав, що 19.11.2012 близько 18

години 30 хвилин він із своїм знайомим Арзуманяном С. С. перебували поруч із першим під'їздом будинку №34 по вул. Косіора м. Дніпропетровськ та побачили, що із цього будинку вийшов незнайомий йому чоловік із барсеткою темно-коричневого кольору. Гр-н Бистрицький Р. В. запропонував Арзуманяну С. С. пограбувати цього незнайомого чоловіка. Удвох вони підійшли до незнайомця і, Бистрицький Р. В. погрожуючи ножем, став вимагати від незнайомця барсетку. Незнайомець спробував втекти в бік будинку культури Нижньодніпровського трубного заводу, однак навпроти службового входу до будинку культури він разом з Арзуманяном С. С. наздогнали незнайомця. Арзуманян С. С. звалив незнайомця на землю і побив його ногами по голові та тулубу з метою привести його в стан нездатності чинити фізичний опір за їхньою попередньою змовою. Після того, як незнайомець перестав укриватися від ударів, Бистрицький Р. В. забрав у нього барсетку, в якій знаходилися гаманець та мобільний телефон „Нокія 6300”.

У діях Бистрицького Р. В. вбачаються ознаки кримінального правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачена ч. 2 ст. 187 КК України.

Вина Бистрицького Р. В. повністю підтверджується зібраними в кримінальному провадженні доказами:

1) протоколом встановлення місцезнаходження мобільного телефону „Нокія 6300”, згідно з яким 20 листопада 2012 року в житлі Бистрицького Р. В. за вищевказаною адресою було зафіксовано місцезнаходження викраденого у гр-на Сомова С. С. і ідентифікованого за ІМЕІ номером мобільного телефону;

2) протоколом тимчасового вилучення мобільного телефону, згідно з яким при затриманні гр-на Бистрицького Р. В. в нього з кишені був вилучений належний Сомову С. С. мобільний телефон „Нокія 6300”;

3) протоколом пред'явлення Бистрицького Р. В. для впізнання, згідно з яким потерпілий Сомов С. С. впізнав Бистрицького Р. В. як чоловіка, що вчинив на нього розбійний напад за вищевказаних обставин і незаконно заволодів належною йому барсеткою з гаманцем і мобільним телефоном „Нокія 6300”;

4) протоколом обшуку житла Бистрицького Р. В., згідно з яким в його квартирі за вищезазначеною адресою було вилучено барсетку, котрою за свідченням Бистрицького Р. В. він з Арзуманяном С. С. при

вищезазначених обставин незаконно заволоділи при вчиненні розбійного нападу на Сомова С. С.;

Таким чином, є підстави вважати, що підозрюваний Бистрицький Р. В. вчинив тяжкий злочин, який відповідно до ч. 2 ст. 187 КК України карається позбавленням волі на строк від 7 до 10 років із конфіскацією майна. Відповідно до вимог п. 4 ч. 1 ст. 184 КПК України під час досудового слідства встановлено наявність ризику, передбаченого у п. 1 ч. 1 ст. 177 КПК України, і в обґрунтування застосування запобіжного заходу щодо Бистрицького Р. В. покладається необхідність запобігання спробам переховуватися від органів досудового розслідування та суду.

У результаті допиту голови ЖЕУ №34 м. Дніпропетровськ Леженева П. А. як свідка встановлено, що Бистрицький Р. В. звертався за місцем своєї реєстрації до нього з метою знятися з реєстрації за вищезазначеним місцем проживання. Під час додаткового допиту підозрюваного Бистрицького Р. В. із цього приводу останній підтвердив факт цього звернення і не пояснив слідчому зрозумілих мотивів свого звернення.

Із метою забезпечення дієвості даного кримінального провадження уявляється доцільним покладення на підозрюваного Бистрицького Р. В. таких, передбачених у ч. 5 ст. 194 КПК України, обов'язків:

1) прибувати до кабінету слідчого № 203 Індустріального РВ Дніпропетровського МУ до слідчого Іванова І. І. з періодичністю 1 раз на тиждень по четвергах із 16-ї до 18-ї години, що обґрунтовується необхідністю профілактично впливати на Бистрицького Р. В. з метою сприяння неухиленню Бистрицького Р. В. від слідства та суду, невчиненню ним інших кримінальних правопорушень;

2) не відлучатися за межі м. Дніпропетровськ без дозволу слідчого, прокурора або суду, що обґрунтовується необхідністю полегшення працівникам ОВС профілактичного нагляду за Бистрицьким Р. В. задля недопущення вчинення ним інших кримінальних правопорушень;

3) повідомляти слідчого, прокурора чи суд, залежно від стадії кримінального провадження, про зміну свого місця проживання, що обґрунтовується необхідністю полегшення для ОВС можливості виклику Бистрицького Р. В. для проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій;

4) носити електронний засіб контролю, що обґрунтовується необхідністю отримання працівниками ОВС технічної можливості електронного контролю за місцезнаходженням Бистрицького Р. В. на випадок здійснення ним спроб ухилитися від досудового розслідування та суду;

5) докласти зусиль до пошуку роботи, що обґрунтовується матеріальними потребами Бистрицького Р. В., які він намагався задовольнити злочинним шляхом.

Беручи до уваги те, що підозрюваний Бистрицький Р. В. може переховуватись від органів досудового розслідування, що підтверджується вищезазначеними матеріалами досудового слідства, керуючись вимогами ст. ст. 40, 131, 132, 176-179, 184, 194, 195 КПК України, -

ПРОШУ:

1. Застосувати щодо підозрюваного Бистрицького Руслана Володимировича, 12.02.1983 року народження, запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання.

2. Покласти на підозрюваного Бистрицького Р.В. такі обов'язки:

1) прибувати до кабінету слідчого № 203 Індустріального РВ Дніпропетровського МУ до слідчого Іванова І. І. з періодичністю 1 раз на тиждень по четвергах із 16-ї до 18-ї години;

2) не відлучатися за межі м. Дніпропетровськ без дозволу слідчого, прокурора або суду, залежно від стадії кримінального провадження;

3) повідомляти слідчого, прокурора чи суд, залежно від стадії кримінального провадження, про зміну свого місця проживання;

4) носити електронний засіб контролю;

5) докласти зусиль до пошуку роботи.

Додатки: 1. Витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 100016 від 19.11.2012 на 1 арк.

2. Копія протоколу допиту свідка Лежневої П.А. на 2 арк.

3. Копія протоколу допиту підозрюваного Бистрицького Р. В. на 5 арк.

4. Копія протоколу додаткового допиту підозрюваного Бистрицького Р. В. на 3 арк.

5. Копія протоколу встановлення місцезнаходження мобільного телефону на 2 арк.

6. Копія протоколу тимчасового вилучення мобільного телефону на 2 арк.
7. Копія протоколу пред'явлення Бистрицького Р. В. для впізнання на 3 арк.
8. Копія протоколу обшуку житла Бистрицького Р. В. на 3 арк.
9. Копія протоколу слідчого експерименту на 3 арк.
10. Копії характеристики гр. Бистрицького Р. В. з місця проживання на 1 арк.
11. Копії матеріалів щодо відсутності у підозрюваного Бистрицького Р. В. нерухомого майна на 3 арк.
12. Перелік свідків, яких необхідно допитати під час судового розгляду на 1 арк.
13. Розписка Бистрицького Р. В. про отримання ним 20 листопада 2012 року о 10 год. 00 хв. копії цього клопотання та копій зазначених у цьому клопотанні матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування зазначеного у клопотанні запобіжного заходу.

Слідчий СВ Індустріального РВ
Дніпропетровського МУ
ГУМВС України в Дніпропетровській області
капітан міліції

підпис

І.І. Іванов

«ПОГОДЖЕНО»

Прокурор
Індустріального району
міста Дніпропетровська
старший радник юстиції
20.11.2012

підпис

В. А. Головка

Копію клопотання та доданих до нього
матеріалів на 20 арк. отримав:

підозрюваний

підпис

Р.В. Бистрицький

20.11.2012

о 19 год. 30 хв.

УХВАЛА
про застосування запобіжного заходу
у вигляді особистого зобов'язання

місто Дніпропетровськ

21 листопада 2014 року

Слідчий суддя Індустріального районного суду м. Дніпропетровськ Книж Василь Костянтинович при секретарі Журавльовій Г. К. за участю прокурора Забрудського В. В., слідчого СВ Індустріального РВ ДМУ ГУМВС України в Дніпропетровській області Іванова І. І., а також підозрюваного Бистрицького Р.В., захисника підозрюваного – Альошкіна В.П.

розглянув винесене в кримінальному провадженні № 100016 слідчим слідчого відділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітаном міліції Івановим І. І. і погоджене прокурором Забрудським В. В. клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання стосовно Бистрицького Руслана Володимировича, 12.02.1983 року народження, уродженця м. Дніпропетровськ, прож. за адресою: м. Дніпропетровськ, просп. ім. Газети “Правда”, буд. 154, кв. 27, підозрюваного в учиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України та додані до клопотання матеріали.

Перевіривши надані матеріали, заслухавши думку прокурора Забрудського В. В., підозрюваного Бистрицького Р. В., -

ВСТАНОВИВ:

21 листопада 2012 року до Індустріального районного суду м. Дніпропетровськ звернувся слідчий СВ Індустріального РВ ДМУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітан міліції Іванов І. І. із клопотанням про застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання до підозрюваного Бистрицького Р. В.

Вивченням клопотанням із долученими до нього додатками та заслуховуванням учасників розгляду клопотання встановлено, що 19

листопада 2012 року близько 18 години 30 хвилин на перехресті вулиць Калинової та Косіора в м. Дніпропетровськ гр-н Бистрицький Р. В. за попередньою змовою з Арзуманяном С. С., спрямованою на вчинення розбійного нападу з метою заволодіння чужим майном із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я гр-на Сомова Сергія Сергійовича, 1980 року народження, заволоділи його майном, спричинивши цим майнову шкоду на загальну суму 1380 грн. У діях Бистрицького Р. В. містяться ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України.

Під час допиту голови ЖЕУ №34 м. Дніпропетровськ Лежневої П. А. як свідка встановлено, що Бистрицький Р. В. звертався за місцем своєї реєстрації до неї з метою зняти себе з реєстрації за вищезазначеним місцем проживання. Під час додаткового допиту підозрюваного Бистрицького Р. В. із цього приводу, останній підтвердив факт цього звернення і не пояснив зрозумілих мотивів свого звернення. Таким чином, у кримінальному провадженні встановлено наявність ризику, передбаченого у п. 1 ч. 1 ст. 177 КПК України, і в обґрунтування застосування запобіжного заходу щодо Бистрицького Р. В. покладається необхідність запобігання спробам переховуватися від органів досудового розслідування та суду.

На підставі вищевикладеного, беручи до уваги, що підозрюваний Бистрицький Р. В. може переховуватись від органів досудового розслідування, оскільки не пояснив зрозуміло мотивів свого звернення до голови ЖЕУ №34 м. Дніпропетровськ із метою зняти себе з реєстрації за місцем проживання, урахувавши, що він підозрюється в учиненні тяжкого кримінального правопорушення, за який ч. 2 ст. 187 КК України передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 7 до 10 років із конфіскацією майна, ніде не працює, за місцем проживання характеризується позитивно, а також зважаючи на те, що особисте зобов'язання є найменш суворим із передбачених у КПК України запобіжних заходів, втім, з урахуванням того, що досудовим розслідуванням не встановлено даних, за допомогою яких би обґрунтувалася неможливість запобігання зазначеному ризику будь-яким із передбачених у КПК України запобіжних заходів, керуючись ст. ст. 32, 110, 131, 132, 176-179, 193-196, 369-372 КПК України, -

УХВАЛИВ:

1. Застосувати щодо підозрюваного Бистрицького Руслана Володимировича, 1990 року народження, запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання.

2. Покласти на підозрюваного Бистрицького Р. В. такі обов'язки:

1) Прибувати за кожною вимогою до слідчого, прокурора і суду;

2) Прибувати до кабінету слідчого № 203 Індустріального РВ Дніпропетровського МУ до слідчого Петренка А. А. з періодичністю 1 раз на тиждень по четвергах із 16-ї до 18-ї години;

3) Не відлучатися за межі м. Дніпропетровськ без дозволу слідчого, прокурора або суду, залежно від стадії кримінального провадження;

4) Повідомляти слідчого, прокурора чи суд, залежно від стадії кримінального провадження, про зміну свого місця проживання з адреси: м. Дніпропетровськ вул. Калинова буд.4 кв.4 на іншу адресу;

5) Носити електронний засіб контролю;

6) Докласти зусиль до пошуку роботи.

3. Ця ухвала оскарженню не підлягає і заперечення проти неї можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді.

Слідчий суддя

підпис

В. К. Книж

Копію цієї ухвали мені вручено 21 листопада 2012 року о 10 год. 00 хв. Одночасно роз'яснено порядок її оскарження.

Підозрюваний

підпис

Р. В. Бистрицький

Слідчому судді
Індустріального районного
суду м. Дніпропетровськ

КЛОПОТАННЯ
про проведення обшуку житла

місто Дніпропетровськ

23 листопада 2014 року

Слідчий СВ Індустріального РВ ДМУ ГУМВС України в Дніпропетровській області Іванов Іван Ігорович, розглянувши матеріали досудового розслідування № 100016, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань 19 листопада 2012 року, за ознаками розбійного нападу, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

19 листопада 2012 року приблизно о 18 годині 30 хвилин на перехресті вулиць Калинової та Косіора в Індустріальному районі м. Дніпропетровськ двоє осіб, маючи злочинний намір на вчинення розбійного нападу підійшли до Сомова С.С. та погрожуючи застосуванням ножа, що є погрозою застосування насильства небезпечного для життя та здоров'я потерпілого, стали вимагати віддати їм барсетку. Потерпілий Сомов С.С., намагаючись уникнути вчиненого на нього посягання, побіг, після чого двоє осіб його наздогнали, збили з ніг, стали наносити удари ногами по голові та тулубу та заволоділи барсеткою темно-коричневого кольору, вартістю 400 гривень, в якій знаходились мобільний телефон вартістю 700 гривень, гаманець вартістю 50 гривень із грошми в сумі 230 гривень, чим спричинили потерпілому шкоду на загальну суму 1380 гривень.

В ході проведеної негласної слідчої (розшукової) дії з установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу було з'ясовано, що викрадений у Сомова С. С. мобільний телефон знаходиться у Бистрицького Руслана Володимировича. Сомов С. С. впізнав Бистрицького Р. В. як одного з нападників, котрі 19 листопада 2012 року вчинили на нього розбійний напад.

Бистрицькому Р.В. було повідомлено про підозру в учиненні даного кримінального правопорушення. Будучи допитаним як підозрюваний,

Бистрицький Р. В. свою вину заперечував, однак в ході одночасного допиту з потерпілим Сомовим С. С. визнав свою вину і показав, що викрадена барсетка знаходиться у квартирі за адресою: пр. Газети “Правда”, б. 154 кв. 27, в м. Дніпропетровськ, де він проживає разом зі своєю матір’ю.

Встановлено, що зазначена квартира на підставі права власності належить Бистрицькому Руслану Володимировичу.

На підставі наведеного, з метою шукання предмета вчинення кримінального правопорушення – барсетку, оскільки наявні достатні підстави вважати, що вона знаходиться у зазначеному в клопотанні житлі, керуючись ст.ст. 110, 234 КПК України, -

ПРОШУ:

Задовольнити клопотання і винести ухвалу про дозвіл на проведення обшуку в житлі Бистрицького Руслана Володимировича за адресою: м. Дніпропетровськ, просп. ім. Газети “Правда”, б. 154, кв. 27 з метою шукання і вилучення предмета кримінального правопорушення – барсетки темно-коричневого кольору.

- Додатки: 1) копія протоколу одночасного допиту Бистрицького Р.В. та Сомова С. С. на 4 арк.
2) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 100016 від 19 листопада 2012 року.

Слідчий СВ Індустріального РВ
ДМУ ГУМВС України
в Дніпропетровській області
капітан міліції

підпис

І. І. Іванов

«ПОГОДЖЕНО»

Прокурор
Індустріального району
міста Дніпропетровська
старший радник юстиції
23 листопада 2012 року

підпис

В. А. Головка

УХВАЛА
про проведення обшуку житла

місто Дніпропетровськ

23 листопада 2014 року

Слідчий суддя Індустріального районного суду м. Дніпропетровськ Книж Василь Костянтинович при секретарі Журавльовій Г. К. за участю прокурора Забрудського В. В., розглянув винесене в кримінальному провадженні № 100016 слідчим слідчого відділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітаном міліції Івановим Іваном Ігоровичем і погоджене прокурором Забрудським В. В. клопотання про проведення обшуку у житлі Бистрицького Руслана Володимировича, підозрюваного в учиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.187 КК України та додані до клопотання матеріали.

Перевіривши надані матеріали, заслухавши думку прокурора Забрудського В. В., -

ВСТАНОВИВ:

19 листопада 2012 року приблизно о 18 годині 30 хвилин на перехресті вулиць Калинової та Косіора в Індустріальному районі м. Дніпропетровськ двоє осіб, маючи злочинний намір на вчинення розбійного нападу підійшли до Сомова С.С. та погрожуючи застосуванням ножа, що є погрозою застосування насильства небезпечного для життя та здоров'я потерпілого, стали вимагати віддати їм барсетку. Потерпілий Сомов С.С., намагаючись уникнути вчиненого на нього посягання, побіг, після чого двоє осіб його наздогнали, збили з ніг, стали наносити удари ногами по голові та тулубу та заволоділи барсеткою темно-коричневого кольору, вартістю 400 гривень, в якій знаходились мобільний телефон вартістю 700 гривень, гаманець вартістю 50 гривень із грішми в сумі 230 гривень, чим спричинили потерпілому шкоду на загальну суму 1380 гривень.

Органами досудового розслідування проведено негласну слідчу (розшукову) дію по встановленню місцезнаходження радіоелектронного засобу, в результаті якої встановлено, що викрадений у Сомова С. С. мобільний телефон знаходиться у Бистрицького Руслана Володимировича. Сомов С. С. впізнав Бистрицького Р. В. як одного з нападників, котрі 19 листопада 2012 року вчинили на нього розбійний напад.

В ході одночасного допиту потерпілого Сомова С. С. та підозрюваного Бистрицького Р. В. останній визнав свою вину і показав, що викрадена ним барсетка знаходиться у квартирі за адресою: пр. Газети «Правда», б. 154 кв. 27, в м. Дніпропетровськ, де він проживає разом зі своєю матір'ю.

Досудовим розслідуванням встановлено, що зазначена квартира на підставі права власності належить Бистрицькому Руслану Володимировичу.

Ураховуючи те, що вищезазначена барсетка має значення для досудового розслідування та може бути доказом під час судового розгляду, а також те, що для шукання майна, яке було здобуто у результаті вчиненого кримінального правопорушення необхідно провести обшук у житлі Бистрицького Р.В., керуючись ст.ст. 234, 235 КПК України, -

УХВАЛИВ:

1. Провести обшук у житлі (квартирі) що належить Бистрицькому Руслану Володимировичу, 1983 року народження, за адресою м. Дніпропетровськ, пр. Газети «Правда», б. 154 кв. 27.

2. Строк дії цієї ухвали 10 діб із дня її винесення.

3. Ця ухвала оскарженню не підлягає і заперечення проти неї можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді.

Слідчий суддя

підпис

В. К. Книж

Копію цієї ухвали мені вручено 23 листопада 2012 року о 11 год. 00 хв. Одночасно роз'яснено порядок її оскарження.

Підпис

Е. В. Бистрицька

ПРОТОКОЛ ОБШУКУ

місто Дніпропетровськ

23 листопада 2014 року

Слідчий СВ Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітан міліції Іванов Іван Ігорович, у кримінальному провадженні № 100016, відомості про яке внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань 19 листопада 2012 року, на підставі ухвали слідчого судді № 12/407 від 23 листопада 2012 року, в період із 13 год. 00 хв. до 14 год. 10 хв.

За участю матері підозрюваного Бистрицької Е.В., 24.05.1957р.н., яка мешкає за адресою: м. Дніпропетровськ, пр. ім. Газети "Правда", б. 154 кв. 27, якій відповідно до ст. 236 КПК України роз'яснені їхні права і обов'язки.

У присутності понятих:

1) Іщенко Костянтина Володимировича, 19.01.1982 р.н., мешкає м. Дніпропетровськ, пр. Газети «Правда», б. 154 кв. 30.

2) Каткової Ольги Петрівни, 13.03.1957 р.н., мешкає м. Дніпропетровськ, пр. Газети «Правда», б. 154 кв. 32.

яким відповідно до зі ст.ст. 11, 13, 15, 223 КПК України роз'яснені їхні права і обов'язки.

Особам, які беруть участь у проведенні обшуку роз'яснено про вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їхній обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії, а також про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання: фотографування цифровим фотоапаратом «Nikon» при штучному освітленні.

Пред'явив гр-ці Бистрицькій Еліні Валентинівні ухвалу слідчого судді про проведення обшуку.

Копію ухвали слідчого судді про проведення обшуку отримала
підпис Е.В. Бистрицька
та запропонував видати зазначені в ухвалі барсетку на що Бистрицька Е.В. заявила, що місцезнаходження барсетки їй невідоме.

У зв'язку з відмовою того, що вимагається, дотримуючись вимог 223, 233, 234, 236 КПК України провів обшук за адресою: м. Дніпропетровськ, пр. Газети "Правда", б. 154 кв. 27.

У ході проведення обшуку виявлено:

Квартира 27 будинку № 154 по пр. ім. Газети “Правда” в м. Дніпропетровськ складається з коридору, а також роздільного санітарного вузла, кухні та двох кімнат. у кімнаті, котра розташована ближче до кухні, в якій, за словами присутньої при обшуку Бистрицької Е.В., проживає її син – Бистрицький Руслан Володимирович, в шафі для одягу на другій полиці знизу під одягом було знайдено барсетку коричневого кольору. На момент обшуку всередині барсетки речей та предметів не виявлено.

Виявлена барсетка пред’явлена понятим і іншим учасникам присутнім при обшуку.

Пропозицій та зауважень не надійшло.

Вказана в протоколі обшуку барсетка коричневого кольору вилучена з метою долучення до матеріалів кримінального провадження. Вилучена барсетка поміщена в поліетиленовий пакет чорного кольору, горловина якого зав’язана капроною ниткою білого кольору. На вузол зав’язаної нитки наклеєна паперова бірка. На бірці зазначено: “21 листопада 2012 року. Індустріальний РВ ДМУ, вилучена в ході обшуку за адресою: м. Дніпропетровськ, барсетка, поняті: 1) Іщенко К.В. /підпис/; 2) Каткова О.П. /підпис/; слідчий /підпис/ Іванов І.І.”.

Протокол прочитаний вголос, зауважень не надійшло.

Особа, в приміщенні якої проводився обшук

Бистрицька Е.В. підпис

Поняті, присутні при обшуку приміщення:

1) Іщенко К. В. підпис

2) Каткова О. П. підпис

Обшук провів:

Слідчий СВ Індустріального РВ ДМУ

ГУМВС України в Дніпропетровській області

капітан міліції

підпис

І.І. Іванов

Один примірник протоколу обшуку отримала

підпис

Е.В. Бистрицька

Слідчому судді
Індустріального
районного суду
м. Дніпропетровськ

КЛОПОТАННЯ

про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою
місто Дніпропетровськ 28 листопада 2015 року

Слідчий слідчого відділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітан міліції Іванов Іван Ігорович, розглянувши матеріали досудового розслідування, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 100016 від 19.11.2015 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

19 листопада 2012 р. близько 18 год. 30 хв. на перехресті вулиць Калинової та Косіора в м. Дніпропетровськ гр-н Бистрицький Р.В. за попередньою змовою з Арзуманяном С. С., спрямованою на вчинення розбійного нападу з метою заволодіння чужим майном із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я гр-на Сомова Сергія Сергійовича, 1980 року народження, заволоділи його майном, спричинивши цим самим майнову шкоду на загальну суму 1380 грн.

Допитаний як підозрюваний, гр-н Бистрицький Р. В. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.187 КК України, визнав себе винним повністю і показав, що 19.11.2012 близько 18 год. 30 хв. він із своїм знайомим Арзуманяном С. С. перебували поруч із першим під'їздом будинку №34 по вул. Косіора м. Дніпропетровськ та побачили, що із цього будинку вийшов незнайомий йому чоловік із барсеткою темно-коричневого кольору. Гр-н Бистрицький Р. В. запропонував Арзуманяну С. С. пограбувати цього незнайомого чоловіка. Вдвох вони підійшли до незнайомця і, Бистрицький Р. В. погрожуючи ножем, став вимагати від незнайомця барсетку. Незнайомець спробував втекти в бік будинку культури Нижньодніпровського трубного заводу, однак навпроти службового входу до будинку культури він разом з Арзуманяном С. С. наздогнали незнайомця. Арзуманян С. С. звалив незнайомця на землю і побив його ногами по голові та тулубу з

метою привести його в стан нездатності чинити фізичний опір за їхньою попередньою змовою. Після того, як незнайомець перестав укриватися від ударів, Бистрицький Р. В. забрав у нього барсетку, в якій знаходилися гаманець та мобільний телефон “Нокія 6300”.

У вчиненні зазначеного кримінального правопорушення підозрюється Арзуманян Спартак Сімавонович, 01.01.1990 року народження, уродженець м. Дніпропетровськ, громадянин України, освіта середня, місця роботи або навчання не встановлено, вироком Новомосковського міськрайонного суду від 01.01.2011 засуджений за ч. 1 ст. 309 КК України на 1 рік позбавлення волі та відповідно до ст. 75 КК України від відбування призначеного покарання звільнений з іспитовим строком на 1 рік, проживав зі слів Бистрицького Р. В. в орендованому будинку за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Абхазька буд. 10, місця реєстрації не має.

Вина Арзуманяна С. С. повністю підтверджується зібраними в кримінальному провадженні доказами: показаннями підозрюваного Бистрицького Р. В. з приводу того, що вони разом з Арзуманяном С. С. за попередньою змовою вчинили зазначений вище розбійний напад; показаннями потерпілого Сомова С. С., який впізнав за фотознімком Арзуманяна С. С. як такого, що разом із Бистрицьким Р. В. вчинили вищезазначений розбійний напад.

В діях Арзуманяна С. С. вбачаються ознаки кримінального правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачена ч. 2 ст. 187 КК України.

Підозрюваний Арзуманян С. С. вчинив тяжкий злочин, який відповідно до ч. 2 ст. 187 КК України карається позбавленням волі на строк від 7 до 10 років із конфіскацією майна. Відповідно до вимог п. 4 ч. 1 ст. 184 КПК України під час досудового слідства встановлено наявність ризику, передбаченого у п. 1 ч. 1 ст. 177 КПК України, і в обґрунтування застосування запобіжного заходу щодо Арзуманяна С. С. покладається необхідність запобігання подальшим спробам переховуватися від органів досудового розслідування та суду. Протягом всього часу досудового розслідування Арзуманян С. С. за вказаною Бистрицьким Р. В. адресою не проживав, із зазначеної адреси виїхав наступного дня після вчинення цього кримінального правопорушення, що підтверджується показаннями допитаного свідка – власни-

ка житла за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Абхазька буд. 10 – Хіпкіної П. Р. На даний момент місце проживання і знаходження Арзуманяна С. С. невідоме.

Беручи до уваги, що підозрюваний Арзуманян С.С. із метою уникнення притягнення до кримінальної відповідальності переховується від органів досудового розслідування, що свідчить про неможливість запобігання вищезазначеного ризику застосуванням більш м'яких запобіжних заходів, керуючись вимогами ст. ст. 40, 131, 132, 176 – 178, п. 5 ч. 1 ст. 183, 184, 194 КПК України, -

ПРОШУ:

Застосувати запобіжний захід у вигляді **тримання під вартою** до підозрюваного Арзуманяна Спартака Симавоновича, 1988 року народження.

Додатки:

1. Витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 100016 від 27.11.2012 на 2 арк.
2. Копія протоколу допиту підозрюваного Бистрицького Р.В. на 5 арк.
3. Копія протоколу пред'явлення Арзуманяна С.С. для впізнання на 3 арк.
4. Копія протоколу допиту свідка Арзуманяна Л. К. на 2 арк.
5. Копія характеристики на Арзуманяна С.С. з місця проживання на 2 арк.
6. Копії матеріалів щодо відсутності у підозрюваного Арзуманяна С.С. нерухомого майна на 3 арк.
7. Перелік свідків, яких необхідно допитати під час судового розгляду на 1 арк.
8. Копії довідки про судимість на 1 арк.

Слідчий СВ Індустріального РВ Дніпропетровського МУ
ГУМВС України в Дніпропетровській області
капітан міліції підпис І. І. Іванов

«ПОГОДЖЕНО»
Прокурор
Індустріального району
міста Дніпропетровськ
старший радник юстиції підпис В. А. Головка
28.11.2015

ПОСТАНОВА
про оголошення розшуку підозрюваного

місто Дніпропетровськ

01 грудня 2014 року

Слідчий слідчого відділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітан міліції Іванов Іван Ігорович, у кримінальному провадженні № 100016, відомості про яке внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань 19 листопада 2012 року, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

19 листопада 2012 року приблизно о 18 годині 30 хвилин на перехресті вулиць Калинової та Косіора в м. Дніпропетровськ гр-н Бистрицький Руслан Володимирович за попередньою змовою з Арзуманяном Спартакосом Симавоновичем, спрямованою на вчинення розбійного нападу з метою заволодіння чужим майном із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я гр-на Сомова Сергія Сергійовича, 1980 року народження, заволоділи його майном, спричинивши цим самим майнову шкоду на загальну суму 1380 грн.

23 листопада 2012 року, склавши письмове повідомлення Арзуманяну С. С. про підозру, було здійснено його виклик по телефону, але він не з'явився і про причини своєї неявки не повідомив. Так само він не з'явився і на повістку вручену 24 листопада 2012 року під розписку його матері – Арзуманян Л. К.

Ухвала про здійснення приводу Арзуманяна С. С. від 25 листопада 2012 року не була виконана внаслідок відсутності Арзуманяна С. С. за місцем проживання.

Допитавши як свідків матір Арзуманяна С. С. – Арзуманян Л. К. та його сусіда Розстигая В. Т., було з'ясовано, що з дня телефонного виклику підозрюваний Арзуманян С. С. вдома не з'являвся, тим самим переховуючись від органів досудового слідства і його місцезнаходження невідоме.

На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 41, 110, 281 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

1. Оголосити розшук підозрюваного Арзумяна Спартака Сімавовича, 1983 р.н, який зареєстрований і проживає за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Горяна, буд. 18 кв. 118.

2. Доручити оперативному підрозділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області здійснення розшуку підозрюваного Арзумяна С. С.

3. Відомості про прийняте рішення внести до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

4. Копію постанови направити до оперативного підрозділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області.

Слідчий СВ Індустріального РВ
Дніпропетровського міського управління
ГУМВС України в Дніпропетровській області
капітан міліції

підпис

І.І. Іванов

Начальнику Індустріального РВ
Дніпропетровського МУ ГУМВС України
в Дніпропетровській області
полковнику міліції
Кравчуку І. В.

ДОРУЧЕННЯ
про проведення негласних слідчих (розшукових) дій
(у порядку ст. 40 КПК України)

У провадженні слідчого відділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області перебувають матеріали кримінального провадження, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 100016 від 19.11.2012 року за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України.

Під час досудового розслідування встановлено: 19 листопада 2012 року приблизно о 18 годині 30 хвилин на перехресті вулиць Калинової та Косіора в м. Дніпропетровськ гр-н Бистрицький Р.В. за попередньою змовою з Арзуманяном С.С, спрямованою на вчинення розбійного нападу з метою заволодіння чужим майном із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я гр-на Сомова Сергія Семеновича, 1980 року народження, заволоділи його майном, спричинивши цим самим майнову шкоду на загальну суму 1380 грн.

___ листопада 2012 року підготувавши Арзуманяну С. С. письмове повідомлення про підозру, було здійснено його виклик по телефону, але він не з'явився і про причини своєї неявки не повідомив. Так само він не з'явився і на повістку вручену ___ листопада 2012 року під розписку його матері – Арзуманян Л. К.

Ухвала про здійснення приводу Арзуманяна С. С. від 26 листопада 2012 року не була виконана внаслідок відсутності Арзуманяна С. С. за місцем проживання.

Допитавши як свідків матір Арзуманяна С. С. – Арзуманян Л. К. та його неповнолітнього сусіда Розстигая В. Т., було з'ясовано, що з дня телефонного виклику підозрюваний Арзуманян С. С. вдома не

з'являвся, тим самим переховується від органів досудового слідства і його місцезнаходження невідоме.

На підставі викладеного, керуючись ст. 40, 41 КПК України, -

ПРОШУ:

1. Доручити оперативному підрозділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які дозволено проводити на підставі ухвали слідчого судді від 01 грудня 2012 року, із метою встановлення місцезнаходження Арзумяна Спартака Сімавоновича, 1983 р.н, який зареєстрований і проживає за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, буд. 12 кв. 189., а саме:

1) Аудіо-, відеоконтроль за особою – матір'ю Арзуманяна С. С. – Арзуманян Лейлою Курбанівною яка зареєстрована і проживає за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Горяна, буд. 18 кв. 118.

2) Встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу – мобільного терміналу, підключеного до мережі МТС за номером (099) 237-45-27.

2. Мотивовану відповідь разом із матеріалами, які отримані під час виконання доручення направити до слідчого відділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області у 15-денний строк.

Слідчий СВ Індустріального РВ
Дніпропетровського міського управління
ГУМВС України в Дніпропетровській області
капітан міліції підпис

І.І. Іванов

Прокурору
Індустріального району
м. Дніпропетровськ
старшому раднику юстиції
Головку В.А.

КЛОПОТАННЯ
про виділення матеріалів в окреме провадження

місто Дніпропетровськ

01 грудня 2014 року

Слідчий слідчого відділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітан міліції Іванов Іван Ігорович, розглянувши матеріали досудового розслідування, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань № 100016 від 19.11.2012 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

19 листопада 2012 року приблизно о 18 годині 30 хвилин на перехресті вулиць Калинової та Косіора в м. Дніпропетровськ гр-н Бистрицький Руслан Володимирович за попередньою змовою з Арзуманяном Спартакосом Симавоновичем, спрямованою на вчинення розбійного нападу з метою заволодіння чужим майном із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я гр-на Сомова Сергія Сергійовича, 1980 року народження, заволоділи його майном, спричинивши цим самим майнову шкоду на загальну суму 1380 грн.

__ листопада 2012 року підготувавши Арзуманяну С. С. письмове повідомлення про підозру, було здійснено його виклик по телефону, але він не з'явився і про причини своєї неявки не повідомив. Так само він не з'явився і на повістку вручену __ листопада 2012 року під розписку його матері – Арзуманян Л. К.

Ухвала про здійснення приводу Арзуманяна С. С. від __ листопада 2012 року не була виконана внаслідок відсутності Арзуманяна С. С. за місцем проживання.

Допитавши як свідків матір Арзуманяна С. С. – Арзуманян Л. К. та його неповнолітнього сусіда Розстигая В. Т., було з'ясовано, що з дня телефонного виклику підозрюваний Арзуманян С. С. вдома не

з'являвся, тим самим переховуючись від органів досудового слідства і його місцезнаходження невідоме.

01 грудня 2012 року Арзуманяна С. С. було оголошено розшук.

Допитаний як підозрюваний, гр-н Бистрицький Р. В. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України зізнався і визнав себе винним повністю.

Враховуючи те, що місцезнаходження Арзуманяна С.С. не встановлено, а під час досудового розслідування відносно Бистрицького Р. В. зібрано достатньо доказів для складання обвинувального акта та направлення матеріалів кримінального провадження до суду, виникла потреба у виділенні матеріалів досудового розслідування стосовно Арзуманяна С. С. в окреме провадження.

На підставі викладеного, керуючись ст. 217 КПК України, -

ПРОШУ:

Прийняти рішення про виділення із кримінального провадження № 100016 в окреме провадження матеріали досудового розслідування щодо підозрюваного Арзумяна Спартака Сімавоновича, 1983 р.н, який зареєстрований і проживає за адресою: м. Дніпропетровськ вул. Горяна, буд. 18, кв. 118.

Слідчий СВ Індустріального РВ Дніпропетровського МУ

ГУМВС України в Дніпропетровській області

капітан міліції

підпис

І. І. Іванов

ПОСТАНОВА
про виділення матеріалів в окреме провадження

місто Дніпропетровськ

01 грудня 2014 року

Прокурор Індустріального району м. Дніпропетровськ юрист 2-го класу Забрудський Віктор Васильович, розглянувши клопотання слідчого СВ Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області Іванова І. І. про виділення матеріалів в окреме провадження з матеріалу досудового розслідування № 100016, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань 19 листопада 2012 року, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

19 листопада 2012 року приблизно о 18 годині 30 хвилин на перехресті вулиць Калинової та Косіора в м. Дніпропетровськ гр-н Бистрицький Руслан Володимирович за попередньою змовою з Арзуманяном Спартакосом Симавоновичем, спрямованою на вчинення розбійного нападу з метою заволодіння чужим майном із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я гр-на Сомова Сергія Сергійовича, 1980 року народження, заволоділи його майном, спричинивши цим самим майнову шкоду на загальну суму 1380 грн.

__ листопада 2012 року підготувавши Арзуманяну С. С. письмове повідомлення про підозру, було здійснено його виклик по телефону, але він не з'явився і про причини своєї неявки не повідомив. Так само він не з'явився і на повістку вручену __ листопада 2012 року під розписку його матері – Арзуманян Л. К.

Ухвала про здійснення приводу Арзуманяна С. С. від __ листопада 2012 року не була виконана внаслідок відсутності Арзуманяна С. С. за місцем проживання.

Допитавши як свідків матір Арзуманяна С. С. – Арзуманян Л. К. та його неповнолітнього сусіда Розстигая В. Т., було з'ясовано, що з дня телефонного виклику підозрюваний Арзуманян С. С. вдома не з'являвся, тим самим переховуючись від органів досудового слідства і його місцезнаходження невідоме.

01 грудня 2012 року Арзуманяна С. С. було оголошено розшук.

Допитаний як підозрюваний, гр-н Бистрицький Р.В. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України зізнався і визнав себе винним повністю.

Враховуючи, що під час досудового розслідування відносно Бистрицького Р. В. зібрано достатньо доказів для складання обвинувального акта та направлення матеріалів кримінального провадження до суду, і що виділення матеріалів досудового розслідування стосовно Арзуманяна С. С. не може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду, а також керуючись ст. ст. 110, 217 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

1. Виділити із кримінального провадження № 100016 в окреме провадження матеріали досудового розслідування щодо підозрюваного Арзуманяна Спартака Сімавоновича, 1983 р.н, який зареєстрований і проживає за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Горяна, буд. 18 кв. 118.

2. Доручити слідчому слідчого відділу Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітану міліції Івану Ігоровичу Іванову виділення матеріалів досудового розслідування.

3. Виділенню підлягають матеріали досудового розслідування на аркушах 1-45 та 58-85 в копіях.

Прокурор
Індустріального району
м. Дніпропетровськ
юрист 2-го класу

підпис

В. В. Забрудський

Слідчому судді
Індустріального районного суду
м. Дніпропетровськ

КЛОПОТАННЯ

про тимчасовий доступ до речей і документів

місто Дніпропетровськ

02 грудня 2014 року

Слідчий СВ Індустріального РВ Дніпропетровського МУ ГУМВС України в Дніпропетровській області капітан міліції Іванов Іван Ігорович, розглянувши матеріали досудового розслідування, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 100016 від 19 листопада 2012 року, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

19 листопада 2012 року приблизно о 18 годині 30 хвилин на перехресті вулиць Калинової та Косіора в м. Дніпропетровськ двоє невстановлених слідством осіб із застосуванням насильства, небезпечного для здоров'я Сомова Сергія Семеновича 1980 року народження, заволоділи його майном на загальну суму 1380 грн.

19 листопада 2012 року потерпілий Сомов С. С. із завданими в ході нападу травмами звернувся до приймального відділення міської клінічної лікарні № 6 м. Дніпропетровськ, де йому поставлений діагноз струс мозку та рекомендована стаціонарна форма лікування (довідка з приймального відділення від 19 листопада 2012 року), котре передбачає обов'язкове заведення на пацієнта історії хвороби.

Виходячи з того, що для досягнення повноти, всебічності та неупередженості розслідування вищезазначеного факту, зокрема для отримання відомостей, котрі є необхідними для належної кваліфікації вчиненого діяння, у даному провадженні є потреба встановлення ступеня тяжкості та характеру завданих потерпілому тілесних ушкоджень. Своєю чергою, проведення судово-медичної експертизи вимагає надання експерту для ознайомлення відомостей про стан потерпілого як на момент отримання тілесних ушкоджень, так і в подальшому.

Беручи до уваги вищевикладене та враховуючи, що у матеріалах кримінального провадження вбачається наявність достатніх підстав

уважати, що історія хвороби потерпілого Сомова С. С. має суттєве значення для встановлення обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, необхідно отримати тимчасовий доступ до історії хвороби потерпілого Сомова С. С., що зберігається у Міській клінічній лікарні № 6 м. Дніпропетровськ по вул. Байкальській, 5, а також отримати можливість тимчасового вилучення цієї історії хвороби для направлення за місцем проведення судово-медичної експертизи.

Керуючись ст. ст. 40, 131, 132, 159-166 КПК України, -

ПРОШУ:

Надати тимчасовий доступ до історії хвороби Сомова Сергія Семеновича 1980 року народження, із можливістю тимчасового вилучення усіх документів, з яких складається зазначена історія хвороби, що знаходиться в Міській клінічній лікарні № 6 м. Дніпропетровськ по вул. Байкальській, 5.

Додатки:

1. Копія протоколу огляду місця події на 4 арк.;
2. Копія протоколу допиту потерпілого Сомова С. С. на трьох арк.;
3. Копія довідки з приймального відділення МКЛ № 6 м. Дніпропетровськ про результати обстеження Сомова С. С. від 19.11.2012 на 1 арк.
4. Витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 100016 від 19 листопада 2012 року.

Слідчий СВ Індустріального РВ
Дніпропетровського МУ ГУМВС
України в Дніпропетровській області
капітан міліції

підпис

І.І. Іванов

«ПОГОДЖЕНО»

Прокурор
Індустріального району
міста Дніпропетровськ
старший радник юстиції
02 грудня 2014 року

підпис

В. А. Головка

Навчальне видання

АЛБУЛ Сергій Володимирович
ДЕРЕВ'ЯНКІН Сергій Леонідович
ПОЛЩУК Оксана Василівна

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Підписано до друку 21.05.2015. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 26,66.

Наклад 100 прим.

Видавництво ОДУВС м. Одеса, вул. Успенська, 1 Свідоцтво
суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.

тел. 0487024884; 0949547884 email: ndrvv1@gmail.com